

რიუნოსკე აკუტაგავა

ნაწილი II

ხელოვნებით შეპყრობილი

1

ტემპოს მეორე წლის მეცხრე თვის დილა. კანადაში, დობოტეს ქუჩაზე, საზოგადოებრივ აბანოში, როგორც წესი, დილიდანვე ხალხმრავლობაა. «საერთო აბანო... აქ ყოველივე ერთმანეთში არეულა: ღმერთის სალოცავი ჰიმნები და ბუდას ლოცვები, სიყვარული და ღალატი...» – წერდა თავის ერთ-ერთ იუმორისტულ მოთხრობაში სიკიტაი სამბა და დღესაც შეგვიძლია იგივე გავიმეოროთ.

აგერ, ერთ-ერთი მობანავე, «ქალის კულულების» მოდური ვარცხნილობა რომ აქვს, წყალში ჩამდგარა და უტაძაიმონს მღერის. მეორე – «ტომაგე ხონდას» ვარცხნილობით, ეს-ესაა წყლიდან ამოსულა და პირსახოცს წურავს. ვიღაც შუბლგაპარსული კაცი, «ოოიტოს» მოდაზე რომ დაუყენებია თმა, ქაფქაფა წყალს ისხამს სვირინგან ზურგზე. უფრო მოშორებით, «იოსიბეი იაკოს» ვარცხნილობიანი კაცი შესაშური სიდინჯით იხეხავს სახეს; ვიცი წყლით სავსე სათლიდან თავგადაპარსული ბერი ზის და თავზე ისხამს წყალს; ბიჭუნა, თმები გაფრენილ ფუტკარს თუ ჭრიჭინას რომ მიუგავს, გატაცებით თამაშობს ლერწმის პინაკითა და თიხის თასით... ამ ვიწრო აბანოში ერთად მოუყრიათ თავი ესოდენ განსხვავებულ ადამიანებს, ერთგვარად არიან შემობურვილნი ბლანტი ორთქლის ბოლქვებით და სარკმელში შემოჭრილი შემოდგომის მზის სხივებით.

აბანოში ხმაურიც თავისებურია. უმთავრესად წყლის ჩხრიალი, სანთლების რაჩხარუჩხი, ადამიანთა მობუბუნე ლაპარაკი და ღიღინი ისმის. ჟამიჟამ სარეკელას რაკარუკიც გაისმის ხოლმე სადარაჯოდან. ერთი სიტყვით, ტიხრის ორივე მხარეს, აბანოს ფუროდ და საბანაო ოთახად რომ ყოფს, ისეთი გნიასი დგას, ბრძოლის ველი ეგონება კაცს, წარამარა ჭრიალებს კარი, ხელზე მოვაჭრენი თუ მათხოვრები შემორბიან, უთავჯამოდ გადი-გამოდიან მობანავეებიც. და აი, ამ გნიასში...

აი, ამ გნიასში კუთხეში მიყუჟულა ვიღაც ბერიკაცი. სამოცს უნდა იყოს გადაცილებული. საფეთქელზე შერჩენილი ჭადარა უსიამოდ შეყვითლებია, თვალის კაკლებზე ლიბრი გადაკვრია. გამხდარი კაცია, მაგრამ ჯანმაგარი და ღონიერი, მოდუნებულ, კანმოფლაშულ ხელფებს მაინც ეტყობა ის ძალა, ასე უთანასწოროდ რომ შებრძოლებია სიბერეს, ძლიერ ნიკაპსა და ფართო პირსაც, როგორც ჯეელობაში, კვლავ რომელიღაც გარეული ცხოველის გავემება შემორჩენია.

მან დინჯად დაიზილა გულ-მკერდი და ახლა ტანს იბანდა, ხის პინაკით ივლებდა წყალს. მერე დიდხანს, გულმოდგინედ იზილა წვივები შავი აბრეშუმის ჭინჭით, თუმცა მის გამომშრალ, დანაოქებულ კანს ჭუჭყის ნასახი არ გასცლია. ანაზდად შემოდგომის ნაღვლიანი ქროლვა შეიგრძნო. ფეხი გადაიბანა, ნამიანი პირსახოცით შეიწმინდა და გახევდა – ერთბაშად დაეწრიტა ძალა, საპნიანი წყლით სავსე სათლში თვალისმომჭრელი ნათელი ცა და ხურმის ხასხას ნაყოფი ირეკლებოდა. კრამიტის სახურავის აპრეხილ კიდეებზე გადმოკონწიალებული ხურმის ტოტები ალგ-ალაგ ერთმანეთს მიტყუპებოდნენ და ეხუტებოდნენ.

წამისად სიკვდილის ლანდი ჩამოემხო ბერიკაცს, ეს სიკვდილი არც ბოროტებას უქადდა, არც რაღაც ისეთს, ადრე თავზარს რომ სცემდა ხოლმე. არყოფნის შეგრძნება ამ სათლში არეკლილი ნათელ ცასავით ჩუმი, სასურველი და უშფოთველი იყო. ო, რა ნეტარი ლტოლვით ეწადა განდგომა ამ მშფოთვარე ყოფნის ცოდვებს, სატანჯველს და სიკვდილის ჩრდილქვეშ მინებებოდა ძილს, იმ უსიზმრო ძილს, მხოლოდ უცოდველ ბავშვებს რომ ეწვევა ხოლმე. ცხოვრებამ ქანცი გაუღია. უფრო სწორად, ამ მრავალ ათწლეულში მოყოლებულმა ხელოვნებით ტანჯვამ დაუწრიტა უკანასკნელი ძალი და ღონე...

გონს მოეგო და სასომიხდილმა თვალი აარიდა სათლს. ირგვლივ კვლავ მხიარული ხმები ისმოდა. მზერაშეუღწეველ ორთქლში თავბრუდამხვევი სისწრაფით მიმორბოდა ხალხი. ტიხარს იქიდან მოდენილ უტაძაიმონს ახლა მოდური სიმღერაც აჰყვა. ამ გნისაში ცხადია, ნასახიც არ იყო იმ მარადისობისა, წუთის წინ რომ გაუნათა სული.

– სენსეი, არ მეგონა თუ აქ გიხილავდით! სიზმარშიც ვერ დავიჯერებდი, რომ კიოკუტეი-სენსეი დილაუთენია მობრძანდებოდა აბანოში.

ბერკაცი შემობრუნდა და საშუალო ტანის, ლოყებაღაჟღაჟებული, «ხოსიოტეს» ვარცხნილობიანი კაცი დაინახა. კაცს ხის პინა ეპყრა ხელთ, მხარზე პირსახოცი ჰქონდა გადაკიდებული და მხიარულად უღიმოდა. ეტყობოდა, ის-ის იყო ბანაობა დაემთავრებნა და სუფთა წყლის გადავლებას აპირებდა.

– მიხარია, რომ კარგ გუნებაზე ვხედავთ, – ოღონდ შესამჩნევი ირონიით უთხრა გაღიმებულმა ბეკინ საკიტაო ტაკიძავამ.

2

ასე მცირედით გახარება რა სათქმელია? – ჭეშმარიტად გასახარელი მხოლოდ ის გახლავ, რომ «რვა ძაღლის» ახალი თავები იბეჭდება და ყველა ერთმანეთზე საინტერესოა, – ბაკინის თანამოსაუბრემ პირსახოცი სათლში ჩააგდო და უფრო ხმამაღლა განაგრძო:

– რა საოცარია! ფუნამუსი კობუნგოს მოკვლას განიზრახავს, ბრმა მომღერალ ქალად ასაღებს თავს, მაგრამ ბოლო წუთებში, როცა კობუნგოს დაიჭერენ და აწამებენ, ისევ სოსკე ეხმარება. რა კარგად არის მოფიქრებული! თანაც ეს შემთხვევა სოსკეს ერთხელ კიდევ ახვედრებს კობუნგოსთან. მე საგალანტერიო საქონლის ერთი უბრალო ვაჭარი გახლავართ, ომია ჰეიკიტი, და მაინც, «იომიხონის» მცოდნედ და თაყვანისმცემლად მიმაჩნია თავი. მერწმუნეთ, მეც კი ვერ შეგედავებით ვერაფერში... ყველაფერი მომწონს... ო, მომიტევეთ, რომ თავს უფლებას ვაძლევ ისეთ საკითხებზე ვიმსჯელო, რაც თითქოს არც არის ჩემი საქმე...

ბაკინი დადუმდა და მეორე ფეხის ბანვა დაიწყო. რა დასამალი იყო და, კარგა ხანია გულგრილად ვეღარ ხვდებოდა თავისი ნიჭის თაყვანისმცემლებს. თუმცა ბრძენ და გამჭრიახ ბაკინს ეს სულაც არ უშლიდა ხელს, ფხიზლად და მიუკერძოებლად ემსჯელა ამ ხალხზე. და რაოდენ პარადოქსულადაც უნდა ჩანდეს, ადამიანთა ფხიზლად შეფასების უნარი, თავის მხრივ, სულაც არ უშლიდა ხელს თაყვანისმცემლებისადმი კეთილად ყოფილიყო განწყობილი. ამიტომაც ზოგჯერ ერთი და იგივე ადამიანი ერთდროულად ეზიზღებოდა და უყვარდა კიდევ. სწორედ ასეთი კაცი იყო ომია ჰეიტიკიც.

– დარწმუნებული ვარ, თქვენებურად წერა უდიდეს ძალას და მოთმინებას მოითხოვს. რაც უნდა თქვან, თქვენ ხართ ჩვენი იაპონელი ლო გუან-ჯუნი. ოჰ,

მაპატეთ, მგონი, ისევ ზედმეტი წამომცდა, _ ჰეიკიტომ გადაიხარხარა, იქვე მობანავე კაცმა მოიხედა _ ელამი, შავთვალა ხორბლისფერსახიანი კაცი იყო, «კოიოტის» ვარცხნილობა ჰქონდა. მან ნაკინისა და ჰეიკიტისკენ იქცია პირი, ერთ ხანს მორიგეობით შესცქეროდა მათ, მერე სახე მომანჭა და ზიზლით გადააწიტა.

_ თქვენ ისევ ჰოკუს წერთ? _ ბაკინმა მოუხერხებლად შეცვალა საუბრის თემა, თუმცა ელამი კაცის ბოროტი გამოხედვა არც შეუნიშნავს, _ ცუდად ხედავდა.

_ ძალზე მსიამოვნებს თქვენი ყურადღება, მაგრამ გულახდილად უნდა მოგახსენოთ: მე მხოლოდ და მხოლოდ მოყვარული ვარ და სინდისის ქენჯნის გარეშე ვაკეთებ იმას, რაც ძალმიძს. ხან ერთ პოეტურ კრებულს მივაწყდები, ხან მეორეს, მაგრამ ჩემს ლექსებს მაინც აკლია რაღაც. თუმცა, სენსეი, თქვენ მგონი ტანკა და ჰოკუ ნაკლებ უნდა გიტაცებდეთ?

_ არ გამომდის. თუმცა ერთ დროს მეც ვწერდი ლექსებს.

_ თქვენ ალბათ ხუმრობთ.

_ არა, ტანკა საჩემო საქმე არ არის. ლექსების წერისას დღემდე იმ ბრმად მიმაჩნდა თავი, ღობის ჭუჭრუტანაში შეხედვას რომ ცდილობს, _ ბაკინმა ხაზგასმით უთხრა, საჩემო საქმე არ არისო, მაგრამ სულაც არ თვლიდა, რომ სხვაზე ნაკლებ შეეძლო ჰოკუს ან ტანკას თხზვა. რა ხანია გული აუცრუვდა პოეზიაზე, ერთგვარი ქედმაღლური ზიზლით უცქერდა მას. რადგან ტანკაც და ჰოკუც ძალზე მცირე იყო მისი ნააზრევის ჩასატევად. სამსტრიქონიანი იქნებოდა ლექსი თუ ხუთსტრიქონიანი, ლირიკული თუ პეიზაჟური, მისი პროზაული ნაწარმოებების რამდენიმე სტრიქონის თანაფარდი იყო მხოლოდ. ამიტომ თვლიდა პოეზიას მეორეხარისხოვან პიროვნებად, ეს იყო და ეს.

3

მისი ზიზლი იმაშიაც გამოიხატა, ხაზგამით რომ წარმოთქვა, საჩემო საქმე არ არისო, მაგრამ სამწუხაროდ, ომია ჰეიკიტი ვერ მიუხვდა ნათქვამს.

_ აი რაში ყოფილა საქმე, _ თითქოს მოუბოდიშა მოსაუბრემ და ისედაც აწითლებული ტანი პირსახოცით დაიზილა, _ გამოგიტყდებით, მე კი მეგონა, რომ თქვენებრ ბრძენს ყველაფერი ხელეწიფება. ალბათ სიმართლეს ამბობენ, განგება ყველა სიკეთით არ დააჯილდოვებს ადამიანსო.

ბაკინმა შეურაცხყოფილად იგრძნო თავი, სწორად რომ ვერ გაუგეს ნაფიქრი. არც ჰეიკიტის მობოდიშებასავით ნათქვამი მოწონა. პირსახოცი და აბრეშუმის ჭინჭი ტაშტში ჩაყარა, ოდნავ გაიმართა წელში, ნაწყენმა შეყარა წარბები და წამოენთო:

_ მაინც მგონა, დღევანდელ სახელოვან პოეტებზე ნაკლებ ლექსებს არც მე დავწერდი.

თქვა და ბავშვივით დაირცხვინა. განა სულ ახლახანს არ აქებდა და ადიდებდა ჰეიკიტი მის წიგნს, მაგრამ განსაკუთრებული აღფრთოვანება არ უგრძენია. ახლა კი ის ეწყინა, ლექსების ცუდ მთხზველად რომ მიიჩნის. აშკარა შეუსაბამობა იყო. ბაკინმა იმავე წამს გააცნობიერა თავისი გაღიზიანების მიზეზი, აწრიალდა, სასწრაფოდ გადაისხა წყალი, თითქოს ამით ცდილობდა დაბნეულობის დაფარვას.

_ მაშასადამე, თქვენ მაინც წერთ ლექსებს, ასეც ვფიქრობდი. სხვაგვარად ალბათ ვერ შეძლებდით «რვა ძალის» მსგავსი შედეგის შექმნას. ტრაბახად არ ჩამოთვალათ, მაგრამ მართლაც დაკვირვებული კაცი ვარ.

ჰეიკიტომ ისევ გადიხარხარა. ის ელამი აღარსად ჩანდა, მისი ნაწიტიც წყალმა წაიღო. ამ სიტყვებმა უფრო აუფორიაქა სული.

– ძალზე გამიტაცა თქვენმა საუბარმა, ახლა კი ფუროში ჩავხტები.

ბაკინს ეუხრხულებოდა, რცხვენოდა ამ გულკეთილი კაცის, და ნელა წამოდგა, დამშვიდობებებს აპირებდა. ჰეიკიტი კი ისევ სიტყვამრავლობდა და, როგორც ტალანტის ჭემმარიტ თაყვანისმცემელს შეჰფერის, ძალზე თავდაჯერებულად იყო.

– კარგად ბრძანდებოდეთ, სენსეი, ძალიან გთხოვთ, უახლოეს ხანებში აუცილებლად დაწეროთ ლექსი. შევთანხმდით? არ დაგავიწყდეთ! ახლა კი ნება მომეცით, დაგემშვიდობოთ. ვიცი, ძალზე დაკავებული ბრძანდებით და მაინც, თუ შემთხვევით გზა იქით დაგირჩათ, გთხოვ მესტუმროთ. თუ ნებას მომცემთ, მეც გეწვევით, – მისძახოდა ბაკინს. მერე წყალში კიდევ ერთხელ ამოავლო პირახოცი, ტიხრისკენ მიმავალ ნაკინს თვალი გააყოლა და იმაზე დაიწყო ფიქრი, როგორ მოუყვებოდა ცოლს კოკუტეი-სანსეისთან შეხვედრას.

4

არც ტიხრის მიღმა ჩანდა რაიმე. ორთქლის ბული იდგა. ბაკინი მობინავეთა შორის ხელის ცეცებით მიიკვლევდა გზას. რის ვაი-ვაგლახით მიაღწია ფურომდე, იქაც კუთხეში მიიყუჟა და წყალს მიანდო თავისი დანაოჭებული სხეული.

ამჯერად წყალი ჩვეულებრივზე ცხელი ეჩვენა, ფეხის თითებამდე დაეფუფქა ტანი. მერე ღრმად ჩაისუნთქა და ფუროს ზანტად მოავლო თვალი, ბინდბუნდში ძლივს ჩანდა მობანავეთა თავები, შვიდნი იყვნენ, იქნებ რვანიც. ზოგი მღეროდა, ლაპარაკობდა, თავებს შორის კი მშვიდად და ზომიერად ირხეოდა ზედაპირზე მოდებული ზინტლი. წყალში ტიხარს იქიდან შემოჭრილი მქრქალი შუქიც ირეკლებოდა, «საერთო აბანოს გულისამრევი სუნი» იდგა ირგვლივ.

ოცნება უყვარდა ბაკინს. ახლაც წყალს მინებდა, სხეული მოადუნა და თავისი მომავალი წიგნის ერთი სურათი დაუდგა ვალწინ:

...ბინდი წვება ზღვაზე და ანაზდად მოვარდნილი ქარი ტალღებს ქოჩრავს. ტალღა ყრუ კვნესით ეხეთქება გემის კედლებს. უზარმაზარი ღამურის ფრთებივით ფათქუნობდა ქარში ატყლაშუნებული აფრაც. მეზღვაური შიშით გასცქერის ზღვას. ჩამოქუფრულ ცაში ეულად და ნაღვლიანად ჰკიდია მთვარის ნამგალი...

ანაზდად გაქრა გონებაში გაცხადებული სურათი. იქვე ახლოს ვიღაც ზედმეტად ხმამაღლა, ბაკინის გასაგონად ლანძღავდა მის წიგნს. ბაკინმა ერთი პირობა ფუროდან ამოსვლა გადაწყვიტა, მაგრამ გადაიფიქრა და სმენად იქცა.

– რას არ უწოდებენ ბაკინს, «კიოკუტემის ოსტატს» თუ «ლიტერატურის ტამრის ქურუმს». მისი წიგნები კი მხოლოდ და მხოლოდ სხვისი ნაწარმოებების გადმომღერებაა. «რვა ძალლი» ნაჩქარევად გადმოკეთებული «მდინარის განთიადებია». ამას თუ არ გავითვალისწინებთ, თავისთავად «რვა ძალლში» საინტერესო ადგილებიც შეგხვდება. მაგრამ ჩინური რომანი «რვა ძალლზე» ადრეა დაწერილი. ასე რომ, ბაკინის დამსახურება მხოლოდ ის გახლავთ, რომ ორიგინალის წაკითხვა იქნება. არც კიოდენიდან მოპარვას თავილობს. აბა როგორ არ აღშფოთდები!

ბაკინი დაჟინებით აცქერდება იმ ადგილს, საიდანაც ლანძღვა ესმოდა. დაბოლქვილ ორთქლში ძნელი იყო მოჰყავის დანახვა, მაგრამ მისი მამაგებელი ის ელამი კაცი უნდა ყოფილიყო, «კოიტოს» ვარცხნილობიანი ალბათ იმან გააცოფა, ჰეიკი რამდენიმე წუთის წინ «რვა ძაღლს» რომ ადიდებდა და გადაწყვიტა, ბაკინზე ეყარა ჯავრი.

– ყველაფერი, რაც ბაკინს დაუწერია, მხოლოდ გულმოდგინების ნაყოფია, ეგ არის და ეგ. სულს იქით არაფერი გააჩნია და თუ გააჩნია, მხოლოდ ოთხწიგნეულისა და ხუთწიგნეულის კომენტარები, რომელიც სამრევლო სკოლის მასწავლებელს უფრო შეეფერება, ვიდრე დიდ მწერალს. არც თანამედროვე ცხოვრება ესმის – ამას თუმცა ის მოწმობს, რომ ყველა რონამში გასული საუკუნეების ამბებს აღწერს. უბრალოდ და ნათლად კი არ იტყვის: «ოსიმე და ხისამაცუ», არა! აუცილებლად უნდა გატყლარჭოს – «შემოდგომის შვიდი ბალახი, ანუ ხისამაცუა და ოსიმეს სიყვარულის ამბავი». ასეთი მაგალითები, თუკი «დიდებული» ბაკინის ენით ვიტყვით, «უზღვავია» მის ნაწარმოებებში.

საკუთარი აღმატებულობის გრძნობა აშკარად ხელს უშლიდა მოლაპარაკეს, მთელი ბოღმა ბაკინზე დაენთხია. თვით ბაკინსაც, თუმცა მოლაპარაკის ნათქვამმა გული დაუსერა, რატომღაც სიძულვილი არ უგრძვნია. მხოლოდ ეწადა, როგორმე ზიზღი გამოეხატა, მაგრამ თავისი ასაკი არ აძლევდა ამის უფლებას.

– თუ საქმე საქმეზე მიდგა, იკუ და სამბა არიან ჭემმარიტი მწერლები. მათ წიგნებში ცოცხალი და ნამდვილი ადამიანები მოქმედებენ. მათი ნაწერები ოინბაზობაა და მცირეოდენ ცოდნაზე როდია დამყარებული. სწორედ ამით განსხვავდებიან სარიუკენ ინძანსაირი მწერლებისაგან.

ბაკინმა გამოცდილებით იცოდა, რომ საკუთარ წიგნებზე აუგის მოსმენა არა მარტო უსიამო საქმიანობა იყო, არამედ საკმაოდ სახიფათოც. არც ის იყო უმთავრესი, რომ აუგის მოსმენის შემდეგ შეიძლება სასო წარკვეთოდა, პირიქით, მან კარგად იცოდა, რომ ამ დაუფარავი ქირდვის გამო ამიერიდან მის შემოქმედებით ლტოლვას ერთგვარი უკუქმედებაც დაჰყვებოდა და ეშინოდა, რომ ამ ორი, ურთიერთსაწინააღმდეგო ძალთა შეპირისპირებით სულიერად მახინჯი ნაწარმოები იშვებოდა. შემოქმედებითი ძალით აღსავსე ნებისმიერი მწერალი, და არა ისინი, ვინც მხოლოდ დროის ფეხის ხმას იყვნიენ აყოლილნი, ძალაუნებურად დგებოდა ამ საფრთხის წინაშე. ალბათ ამიტომაც, ბაკინი არასოდეს კითხულობდა მის ნაწარმოებებზე დაწერილ კრიტიკულ გამოხმაურებებს, თუმცა ხანდახან ძალზე ეწადა კიდევ წაკითხვა. დღეს კი სხვათა ნაწარმის მოსმენის იმ ოდინდელ ცდუნებას მინებდა, ამიტომ დარჩა ფუროში და «კოიტოს» ვარცხნილობიანი კაცის ლაყბობას უგდო ყური.

ამას რომ მიხვდა, ბაკინმა იმავ წამს სულმოკლეობა უსაყვედურა საკუთარ თავს. ელამის გააფთრებული მსჯელობისათვის ყურადღება აღარ მიუქცევია და დაჯერებული ნაბიჯით გაიარა ფურო. აქ, ორთქლის ბოლქვებს მიღმა, სარკმლიდან მოჩანდა ცისფერი ცა, მის ფონზე კი მზის თბილ სხივებში გახვეული ხურმის ნაყოფი ხასხასებდა. ბაკინი სათლით მივიდა და აუჩქარებლად გადაივლო წყალი.

– ჩვენი ბაკინი მხოლოდ და მხოლოდ მოხერხებული თაღლითია, აკი მოახერხა კიდევ იაპონელ ლო გუან-ჯუნად გაესაღებინა თავი! – ისევ ცოფს ჰყრიდა ელამი, რადგან ბაკინი იქვე ეგუბებოდა. ვერც კი შენიშნა, მისგან წყველის მწერალი როგორ მიეფარა ტიხარს.

აბანოდან გუნებაწამხდარი გამოვიდა. ელამის აუგი მიზანს მოხვდა. შემოდგომის მზით განათებულ ედოს ქუჩებს დაუყვა, ცდილობდა მშვიდად და აუღელვებლად გაეაზრებია ფუროში მოსმენილი. თვალისდახამხამებაში შეემლო დაემტკიცებინა, რომ ის, რასაც ელამი უკიჟინებდა, მტკნარი სისულელე იყო, საფიქრალადაც არ ღირდა და მაინც, ძალზე გაუჭირდა ასე მოულოდნელად დარღვეული სულიერი სიმშვიდის მოპოვება.

მოღუშული უცქეროდა ქუჩის ორივე მხარეს ჩამწკრივებულ სახლებს. ამ სახლებში მცხოვრებთ სულაც არ ენადვლებოდათ ბაკინი, თავიანთი საწუხარი, სადარდებელი გააჩნიათ. ნარინჯისფერი აბრა: «მთელს პროვინციაში საუკეთესო თამბაქო», ნიჩბისმაგვარ ფიცარზე ამოკვეთილი: «საუკეთესო დაფნის ხე», ფარანზე წარწერილი: «პალანკინები», დროშა სამკითხაო ჯოხებითა და წარწერით: «მკითხაობა» – ეს ყოველივე რაღაც უაზროდ ჩამორიგებულიყო. მისი ხედვის მიღმა წალიკდებოდა და ყურადღებას არ ითხოვდა.

«რატომ ხდება, რომ ამ ლანძღვა-გინებამ, რომელიც არსებითად არც შემეხებია, მაინც ამოიფორიაქა სული? – თავს დაეკითხა ბაკინი, – უპირველესად, უკვე უსიამოვნოა, რომ იმ ელამს, რა მიზეზიც არ უნდა გააჩნდეს, ვეჯავრებ და ველარაფერს გააწყობ...»

ბაკინს კვლავ შერცხვა საკუთარი სულმოკლეობისა და მართლაც, ალბათ ამქვეყნად ცოტა თუ მოიძებნება მასავით ამაყი და ამავე დროს, მასავით მგრძნობიარე კაცი. ბაკინმა რა ხანია შენიშნა, რომ მომხდარისადმი მისი დამოკიდებულების ამ თითქოსდა ურთიერთსაწინააღმდეგო უკიდურესობებს, დიამეტრალურ საწინააღმდეგო მიებებს, სინამდვილეში ერთი და იგივე მიზეზი გააჩნია ყოველივე ერთი და იგივე ნერვული მდგომარეობით აიხსნება.

«თუმცა ახლა ისიც მთრგუნავს, – ფიქრს განაგრძობდა ბაკინი, – რომ საკადრისი პასუხი ვერ მივაგე ელამს. აი, ეს არ მიყვარს. ამავე მიზეზით არ მიყვარს აზარტული თამაშებიც».

უეცრად, ფიქრმა დინება იცვალა, მჭიდროდ მოკუმული ტუჩებიც კი გაუპო მოულოდნელობით.

«და ბოლოს, უდაოდ, ის მანადვლებს, რომ ჩემი მოწინააღმდეგე სწორედ ის ელამი აღმოჩნდა. უფრო ღირსეული კაცი რომ ყოფილიყო, ალბათ წყენას დავიოკებდი და იოლად მოვიგერიებდი. მაგრამ ასეთ მოწინააღმდეგესთან ძალაუნებურად ჩიხში მოემწყვდევი».

ბაკინს მწარედ ჩაეცინა და მაღალ ცას ახედა. ციდან, მზის სხივებთან ერთად, მოულოდნელად ღვართქაფივით ჩამოიღვარა მიწაზე არწივის ყურისწამლები ყიპყიპი და ბერიკაცს უცებ მოეშვა გულზე.

«როგორც უნდა მლანძლოს ელამმა, – ფიქრობდა ბაკინი, – მხოლოდ გულს მატკენს. რამდენიც უნდა იყვიროს არწივმა, მზეს მაინც ვერ გააჩერებს. აუცილებლად დავასრულებ «რვა ძაღლს» და იაპონია მიიღებს იმ რომანს, რომლის მსგავსიც არ ჰქონია და არც ექნება».

ბაკინმა კვლავმოპოვებული საკუთარი თავის რწმენა ჩაისათუთა გულში და მიხვეულ-მოხვეულ, ვიწრო ბილიკს გაუყვა შენისაკენ.

შინმოსულმა, წინკარის ჩაბნელებულ კუთხეში ზორტებაბურდულ სანდლებს ჰკიდა თვალი და წამისად გაიცხადა მათი პატრონის მრგვალი, ლავაშივით სახე. იმავე წამს ისიც იფიქრა, რომ დაუპატიჟებელი სტუმარი დრო წაართმევდა.

«დღევანდელი დილაც დაიკარგა», – დანანებით გადააქნია თავი და წინკარში შეაბიჯა. მაშინვე შეეგება მსახური ქალი სუგი, მოწიწებით დაუკრა თავი და წელშიგაუმართავად შეხედა სახეში.

– ბატონი იძუმი გეახლათ.

ბაკინმა თავი დაუქნია და სველი პირსახოცი მიაწოდა. კაბინეტში შესვლა არ უნდოდა, ფეხს ითრევდა, ამიტომ ჰკითხა:

– ო-ჰიაკუ სად არის?

– ქალბატონი ეკლედსიაში წაბრძანდა.

– ო-მოტისთან ერთად?

– დიახ, ბავშვიც თან წაიყვანა.

– ვაჟიშვილი სადღაა?

ბატონ იამამოტოსთან გახლავთ.

მაშ ასე, შინაურებიც გაკრეფილან და ბაკინს უეცრად იმედის გაცრუების მაგვარი გრძნობა დაეუფლა. სხვა გზა აღარ რჩებოდა, ბოლოს და ბოლოს კაბინეტის ფუსუმა გადასწია, იქვე, წინკარში რომ იყო.

შუა ოთახში გაჯგიმული კაცი იჯდა თავმომწონედ, თეთრი სახე ულაპლაპებდა, ვერცხლის წვრილი ყალიონი გაეჩარა კბილებში. კაბინეტში განსაკუთრებული არაფერი იდგა, შირმაზე აკრული ლითოგრაფიისა და ნიშაში ჩამოკიდებული ტყუპი კაკემონის გარდა, რომელზეც ნეკერჩხლის მეწამული, შემოდგომისეული ფოთლები და ყვითელი ქრიზანთემები იყო გამოსახული. კედლის გასწვრივ ათას ჭირვარამგამოვლილი, ხებუერას კარიანი ორმოცდაათამდე წიგნის კარადა იყო გაყოლებული. სიოძის ქაღალდი, ეტყობოდა, შარშანდელი ზამთრის შემდეგ არ გამოეცვალათ, ალაგ-ალაგ გახეულიყო და ზედ გადამტვრეული უზარმაზარი ბანანის ხის ირიბი ჩრდილი ირხეოდა.. სტუმრის გადაპრანჭული ჩაცმულობა სულაც არ ეხამებოდა კაბინეტის მოწყობილობას.

როგორც კი ფუსუმა გადაიწია, სტუმარმა მოწიწებით დახარა თავი და ალერსიანად უთხრა:

– ძალზე მიხარია თქვენი ნახვა, სენსეი, – სტუმარი წიგნის გამომცემელი იტირეი იძუმი იყო, ბაკინის ერთ-ერთ წიგნს, «ძინ, პინ და მის» რომ ამზადებდა გამოსაცემად. ამ წიგნზეც დიდ იმედებს ამყარებდა მწერალი.

– ალბათ დიდი ხანია მელოდებით. დღეს რატომღაც დილიდანვე აბანოში გადავწყვიტე წასვლა, – უთხრა ბაკინმა, ძალაუნებურად სახე მოელუშა, მაგრამ, როგორც ზრდილობა მოითხოვდა, მაინც დაჯდა სტუმრის წინ.

– დილიდანვე აბანოში წაბრძანდით? შესანიშნავია! – წამოიძახა იტიბეიმ. იშვიათად შეხვდებოდით ადამიანს, იტიბეის მსგავსად აღფრთოვანებულიყო სულ უბრალო, უმნიშვნელო ამბებით, უფრო ზუსტად, ასე შეეძლებოდა აღფრთოვანების გამოხატვა.

ბაკინმა აუჩქარებლად გააბოლა და როგორც მოსალოდნელი იყო, საქმეზე დაიწყო ლაპარაკი. მუდამ ეჩოთირებოდა იძუმის ეს აღფრთოვანება.

– დღეს რამ მოგიყვანათ ჩემთან?

– მინდა ახალი წიგნის დაწერა გთხოვოთ, – ქალივით მიეკვკლუცა იტიბეი და ყალიონს თითი დაუსვა. საინტერესო ხასიათის კაცი იყო: უმეტეს შემთხვევაში მისი ქცევა არ ეხამებოდა მის გულისწადილს, პირიქით, ეწინააღმდეგებოდა კიდეც; უკვე

გადაწყვეტილად და უდრეკად რომ იცოდა რაღაც, მაინც ლბილი, შემპარავი ხმით იწყებდა ლაპარას.

ამ ხმამ ისევ წარბი შეაკვრევინა ბაკინს.

– თუ საქმე ახალ წიგნს ეხება, ტყუილად გარჯილხართ.

– რატომ? რაიმე გასაკუთრებული მიზეზი გიშლით ხელს?

– არა, უბრალოდ, წელს ადრე დაწყებული წიგნების დასრულებას ვაპირებ და ახლას ვეღარ მოვასწრებ.

– ცხადია, ცხადი. ვიცი, ძალზე დაკავებული ბრძანდებით, – საპასუხოდ ჩაილულულა იტიბეიმ დ ჩიბუხი დაფერთხა. თითქოს ჩიბუხის დაფერთხვა თავისებური ნიშანი იყო, უეცრად თავი ისე დაიჭირა, ვითომ აღარც კი ახსოვდა რაზე საუბრობდნენ და თითქოს არაფერი მომხდარიყოს, ნეძუმი კოძო ძიროდაუზე ჩამოუგდო სიტყვა.

7

ნეძუმი კოძო ძიროდაუ ცნობილი ყაჩალი იყო, ვაჟკაცობით მთელს ქვეყანაში სახელგანთქმული. ამ წლის მეხუთე თვეს დაიჭირეს, მერვე თვის შუა რიცხვებში კი ყაჩალის თავი ციხის კარიბჭეზე გადმოკიდეს ხალხის დასანახად. ყაჩალი მხოლოდ თავადებს ძარცვავდა და ნაძარცვს ღარიბებს ურიგებდა. ამიტომ იყო, ხალხმა მისი ნამდვილი სახელი დაივიწყა და «კეთილშობილ ყაჩალს» უწოდებდნენ მოწიწებით.

– სენსეი, წარმოგიდგენიათ? ამბობენ, სამოცდაექვსი თავადის სახლ-კარი გამარცვა და ფულად სამიათას ასოთხმოცი რიო და ორი ბუ წამოიღო. უბრალოდ, დაუჯერებელია! ცხადია, ყაჩალი იყო და ხალხი უნდა ეძარცვა, მარამ ჩვეულებრივი ადამიანისათვის ძალზე წარმოუდგენელი ჩანს ეს ყოველივე.

ბაკინმა ვერც შენიშნა, თანდათან როგორ გაიტაცა საუბარმა. იტიბეი დაუფარავი კმაყოფილებით ყვებოდა, სიამოვნებდა, ახალ მასალას რომ აწვდიდა მწერალს. ბაკინმა იმავე წამს იგრძნო ეს კმაყოფილება და გაღიზიანება, მაგრამ მაინც გულისყურით უსმენდა. არც გასაკვირია, ჭემმარიტი ტალანტით მადლცხებული, ხელოვნებით შეპყრობილი ბაკინის მსგავსი კაცისათვის თავისთავად საინტერესო იყო ყოველი ადამიანის ბედი.

– მართლაც საოცარი კაცი ყოფილა რა არ მსმენია მასზე, მაგრამ ამდენს კი ვეღარ წარმოვიდგენდი.

– მართალს ბრძანებთ, ყაჩაღობაში ბადალი არ ჰყავდა. ამბობენ, თითქოს ყმაწვილკაცობაში ტაძიმის პროვინციის მმართველის, ბატონ არაოს მცველი ყოფილა, ამდენად, საკუთარი ხუთი თითივით იცნობდა თავადთა სასახლეებს. სასჯელის წინ ქალაქში ჩაატარეს, ხალხი გააოცა მისმა ახოვანებამ და სილამაზემ. თეთრ აბრეშუმის კიმონოზე მეორე, ლურჯი კიმონო ჰქონდა შემოცმული და ამაყად მოაბიჯებდა... ამ კაცზე აუცილებლად უნდა დაწეროთ, თუნდაც იმ წიგნში, ახლა რომ ამთავრებთ...

ბაკინმა რაღაც ჩაიბუბუნა და ისევ გააბოლა. მაგრამ იტიბეი ის კაცი როდი იყო, ბანზე აგდებულ სიტყვას არ გამოდევნებოდა.

– რას იტყვით? იქნებ ძიროდაუს ამბავი «ძინ, პინ და მეიში» ჩართოთ? კარგად მესმის, ძალზე დაკავებული ბრძანდებით, მაგრამ, მგონია, უნდა დამთანხმდეთ.

ნეძუმი კოძოზე საუბარმა ისევ თავდაპირველ თემას მიუბრუნა მოსაუბრეები. იძუმი ისევ ახალი რომანის დაწერას სთხოვდა ბაკინს. მაგრამ ბაკინი კარგად იცნობდა იძუმის და არ ნებდებოდა. უკვე საბოლოოდ წაუხდა გუნება. თავს უწყრებოდა, იტიბეის დაგებულ მახეში რომ გაეხა და ასე გაიტაცა მონათხრობმა, მერე

ზანტად მოქაჩა ჩიბუხი და უთხრა: _ ნამალადევად არაფერი გამომდის. უინტერესო წიგნი კი თქვენთვისაც არ იქნება ხელსაყრელი, ვეღარ გაყიდით. დამიჯერეთ, ორივესთვის ასე აჯობებს.

_ მართალი ბრძანდებით, მაგრამ თავს ნებას მივცემ გთხოვოთ, იქნებ ერთხელ კიდევ, უკანასკნელად გაიჭიროვოთ. თანახმა ხართ?

იძუტია თითქოს თვალზე «მიეფერა» ბაკინს (ბაკინი «მიფერებას» მის ერთ უჩვეულო, მხოლოდ იძუტიასთვის ნიშნულ გამოხედვას ეძახდა) და ნაწყვეტ-ნაწყვეტ გამოუშვა ცხვირიდან ბოლი.

_ არა, არ შემძლია. დიდი სურვილი მაქვს, მაგრამ ვერაფრით დაგეხმარებით. დრო არა მაქვს.

_ ძალზე დამწყვეტით გული, _ უთხრა იძუტიამ და სრულიად მოულოდნელად ნაცნობ მწერლებზე დასუწყო ლაპარაკი. კბილებში ისევ ვერცხლის ჩიბუხი ჰქონდა გაჩრილი.

8

_ ამბობენ, მალე ტანეჰიკოს წიგნი უნდა გამოვიდესო. ალბათ ეს რომანიც დახვეწილი და ნაღვლიანი იქნება. ვგონებ, დამეთანხმებით, სხვას არავის შეუძლია ასე წერა.

იტბები რატომღაც ყოველგვარი წოდების გარეშე, მხოლოდ სახელებით იხსენიებდა ხოლმე ნაცნობ მწერლებს და ბაკინი ასეთ დროს წაირმოიდგენდა, სხვებთან საუბარში მას როგორ უწოდებდა «ბაკინს». გაღიზიანების ჟამს არაერთხელ აღშფოთებულა და თავს დაკითხვია: «როგორ შეიძლება ასეთ თვალთმაქცთან გქონდეს საქმე, რომელიც მწერლებს საკუთარი ხელოსნებით ეპყრობა და იმასაც ბედავს, უპატივცემულოდ მოიხსენიოს მათი სახელები?» ახლაც უსიამოდ მოედღუმა სახე, მაგრამ იტბების წარბიც არ შეუხრია.

_ ვფიქრობ, სუნსუის წიგნი ხომ არ გამოვცეთ. თუმცა, მგონი, თქვენ მისი ნაწერები არ უნდა მოგწონდეთ, მისი წიგნები ხომ ობივატელებისთვის არის განკუთვნილი.

_ მართალს ბრძანებთ... _ ბაკინს უეცრად თვალწინ დაუდგა სუნსუის გროტესკულად მობრეცილი სახე. ისიც გაახენდა, რას ამბობდა სუნსუი თავის შემოქმედებაზე: «მე მწერალი არ გახლავართ. მხოლოდ ხელოსანი ვარ, რომელიც ბრბოს მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად წერს სასიყვარულო წიგნებს». ცხადია, გულის სიღრმეში სუნსუის არც თვლიდა მწერლად, ეზიზღებოდა კიდევ, და მაინც, მწერლის ესდენ უპატივცემულოდ მოხსენიებამ უსაზღვროდ აღაშფოთა.

_ თუმცა რაც უნდა თქვათ, _ განაგრძობდა იტბები, _ სასიყვარულო ამბების თხზვაში ვერავინ შეედრება. თან ძალზე ნაყოფიერი მწერალიცაა, _ მან ბაკინისაკენ გააპარა თვალი და მაშინვე თავის ვერცხლის ჩიბუხს დახედა. შემაზრზენი სახე ჰქონდა. ყოველ შემთხვევაში, ბაკინს ასე მოეჩვენა.

_ თუმცა, თუკი მუდამ ერთსა და იმავეს წერ, კალამი ალბათ თავისით ხაზავს ასოებს, გაგიჭირდება კიდევ ქალაქს მოსწყვიტო. თქვენ, სენსეი, სწრაფად წერთ?

ბაკინმა მხოლოდ შეურაცხყოფა კი არა, მუქარაც იგრძნო ამ შეკითხვაში. პატივმოყვარე ბაკინი ფიქრადაც ვერ დაუშვებდა, თუ სუნსუის ან ტანეჰიკოს შეადარებდნენ. ისიც მნიშვნელოვანი იყო, თუ ისე, ამ საკითხებში ჩარევის უფლებას არავის მისცემდა. მან ნეკერჩხლის ვასვასა ფოთლებსა და ყვითელ ქრიზანთემებს გახედა ნიშაში და, თითქოს ამოიოხრაო, უპასუხა:

– როდის როგორ. ხან სწრაფად გამომდის, ხან ნელა.

– დიახ, დიახ, გასაგებია, – უკვე მერამდენედ აღფრთოვანდა იტიბეი. ისიც ცხადი იყო, რომ ამჯერადაც მხოლოდ აღფრთოვანებას არ დასჯერდა. და მართლაც, იმავე წამს შეტევაზე გადავიდა:

– იქნებ მაინც დამთანხმდეთ და ახალ წიგნს მოჰკიდოთ ხელი? თქვენს ადგილას სუნსუი...

– მე და ბატონი სუნსუი სხვადასხვა ჯურის ხალხი ვართ.

გაბრაზებისას ბაკინს ქვედა ტუჩი მარჯვნივ ექცეოდა. ახლაც მოებრიცა.

– მაპატიეთ... სუგი! უკვე მოაწესრიგე ბატონი იძუმის სანდლები?

იტბეი რომ გაისტუმრა, ბაკინი აივნის ბოძს მიეყრდნო, სახლის წინ გაშლილ მცირე ბაღს გადახედა და დამშვიდება სცადა. მზეჩამდგარი ბაღის სიღრმეში ბამბუკის და სოჭის სიმწვანეს შერეული უკვე ფოთლებდახეთქილი ბანანის ხე და გამარცვლი ხებურა ჩაღვრილიყო შემოდგომის თბილ ფერებად. ხელის საბან ტაშტთან, მიწაზე გართხმულ ლოტოსებს ყვავილობა მოემთავრებინათ, სამაგიეროდ, დაბალი ღობის გადაღმა წამოყელყელავებული ზეთისხილი მოტკბო სურნელს ჰფენდა ბაღს. მაღალი, ცისფერი ციდან რამდენჯერმე უკვე მოსწვდა სმენას არწივის ყიპყიპი, შორეული ფლეიტის ბგერების მსგავსი.

ბაკინმა ანაზდად განსაკუთრებული სიცხადით შეიგრძნო ადამიანთა არასრულყოფილება, ესოდენ რომ არ ეხამებოდა ბუნების ამ სურათს. ამ მიწისპირზე მცხოვრებ ადამიანთა უბედურების სათავე ხომ ის არის, რომ სამყაროს არასრულფასოვნება ტანჯვით და მაინც, მისი ზემოქმედებით წამოისვრიან ხოლმე ავ სიტყვას, ან საძრახ საქციელს ჩაიდინენ. განა ახლახანს ბაკინი იძულებული არ შეიქნა სახლიდან დაეთხოვა იტიბეი იძუმია? ცხადია, ამ საქციელს კეთლშობილურს ვერ უწოდებ. მაგრამ ამ მდაბალი საქციელისკენ თვით სტუმრის სიმდაბლემ უბიძგა. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თავადაც იტიბეის სიმდაბლემდე დაიმდაბლა თავი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იძულებულ შეიქნა, ზნეობრივად დაცემულყო.

ისევ ამასწინანდელი ამბავი გამახსენდა. გასულ გაზაფხულს საგამის პროვინციის რომელიღაც სოფლიდან წერილი მიიღო, ვინმე მასაბეი ნაგასიმა შეგირდად აყვანას სთხოვდა. წერილიდან შეიტყო, რომ ეს კაცი ოცდაერთი წლისა დაყრუებულიყო და, რადგანაც აუცილებლად ეწადა სახელის მოხვეჭა, მწერლობისათვის მოეკიდა ხელი, «იომიხონს» წერდა. მისი საყვარელი წიგნები «რვა ძაღლი» და «კუნძულებზე მოგზაურობის ჩანაწერები» იყო. წერილის ავტორი ატყობინებდა, რომ იმ მიყრუებულ სოფელში ძალზე უჭირდა ლიტერატურული ოსტატობის სრულყოფა. ამიტომ სთხოვდა ბაკინს მდგმურად მიეღო სახლში. მას უკვე, წერდა შემდეგ, ექვსნაწილიანი რომანი დაესრულებინა, და თუკი ბაკინი თავის გაწაფულ ხელს გაუკრავდა, ეგებ წიგნად გამოცემაც მოეხერხებინა..

აი, ასეთი იყო არსებითად ეს წერილი. ბაკინი აღაშფოთა უცნობის თავხედობამ. მაგრამ ამ კაცის სიყრუემ გული შეუძრა ავად სანახევროდ ჩიდაკარგულს. ამიტომ ძალზე თავაზიანი პასუხი მისწერა, ატყობინებდა, რომ დიდი თანაგრძნობის მიუხედავად, მისი სურვილის აღსრულებას ვერ შეძლებდა. მერე მეორე წერილიც მიიღო ნაგასიმასაგან. ახლა იგი სალანძღავ სიტყვებს არ იშურებდა.

«მე, – ნათქვამი იყო ამ წერილში, – მოთმინებით წავიკითხე თქვენი უნიჭო და უსაშველოდ გაჭიანურებული ნაჯღაბნები, თქვენ კი იმაზე უარს მეუბნებით, თვალი გადაავლოთ ჩემს წიგნს. აი, ეს ამჟღავნებს თქვენს სულმდაბლობას...» ასე იწყებოდა წერილი, დასასრულს კი ეწერა: «თქვენ ბილწი და მდაბალი საქციელი ჩაიდინეთ, როცა უარი თქვით უმცროსი თანამეკალმის შინ მიღებაზე».

განრისხებულმა ბაკინმა მაშინვე მისწერა საპასუხო წერილი, რომელშიც, სხვათა შორის წერდა: «მე საკუთარი თავის დიდ დამცირებად ვთვლი, რომ თქვენნაირი თვალთმაქცი და ორპირი კაცი ჩემი წიგნების მკთხველი აღმოჩნდა».

მას შემდეგ ნაგასიმას აღარ შეუწუხებია. ალბათ, ისევ წერს თავის რომანს და იმედოვნებს, რომ ოდესმე მთელ ქვეყანას გააცნობს თავის ნაწარმოებებს...

ამ მოგონებამ ორმაგი ტანჯვა მჰგვარა ბაკინს – გული მოეწურა ნაგასიმასადმი გამოვლენილი საკუთარი სისატიკისა და თავად ნაგასიმას მიერ ჩადენილი სისასტიკის გამო. ანაზღადად ენითუთქმელმა სასოწარკვეთამ აუვსო სული.

მზე კი თავის სხივებში ალღობდა მოღაღანე ზეთისხილის სურნელს. ფოთოლიც არ შერხევია ბანანის ხეს და ხებუერას. არწივის ყიპყიპიც სიმჭვირვალემდე წმინდად ეღვრებოდა მიწას. ბუნება და ადამიანი... რაოდენ დაშორებულია ერთუთისაგან ეს ორი მცნება და რაოდენ შეუწონასწორებელი!

ვინ იცის, კიდევ რამდენ ხანს იდგებოდა აივანზე ასე სასოწარკვეთილი, ათიოდე წუთის შემდეგ მსახურ ქალს სადილად რომ არ მიეწვია.

9

სრულიად მარტომ ისადილა და ბოლოს როგორც იქნა განმარტოვდა კაბინეტში. ჯერ ისევ წამხდარი ჰქონდა გუნებადა გულიდან დარდის გადასაყრელად, მრავალი დღის შემდეგ პირველად გადაშალა «მდინარის განთიადები». ალაღბედზე გადაშალა, სწორედ იმ ადგილას, სადაც მოთხრობილი იყო ქარიშხლის დროს როგორ შეეფარა მთის სულის ტამარს ავაზასთავიანი ლინ ჩუ და მის თვალწინ როგორ იწვოდა სილოსის საწყობი. ამ დრამატული ეპიზოდის კითხვამ, როგორც ყოველთვის, ახლაც გაიტაცა. თუმცა, რამდენიმე გვერდის შემდეგ, უცებ გაურკვეველი შფოთვა იგრძნო.

შინაურები ჯერ არ დაბრუნებულიყვნენ ტაძრიდან. სახლში მდუმარებას დაესადგურებინა. ბაკინმა სცადა სახიდან ნაღველი გაედევნა, უსიამოდ გააბოლა ჩიბუხი, ისევ გადაშლილ წიგნს ჩახედა და იმაზე დაფიქრდა, რაც კარგა ხანია მოსვენებას აღარ აძლევდა.

მასში არსებული ორი სხვადასხვა ადამიანის რთული და აბურდული ერთობა იყო ამ შფოთის წყარო. პირველი ბაკინი მაღალანაზღაურებრივი მორალისტი იყო, მეორე – ხელოვნების მსახური, შემოქმედი. ბაკინს ეჭვი არასოდეს შეპარვია «ყოფილ მმართველთა გზის» ჭეშმარიტებაში. და მისი ნაწარმოებებიც, როგორც თავად აცხადებდა, სწორედ «ყოფილ მმართველ გზის» გამოვლენა იყო ხელოვნებაში. აქ ერთმანეთს ეთანხმებოდა ეს ორი პიროვნება. მაგრამ ის უნდა გაერკვია, რა იყო უმთავრესი ხელოვნებისათვის: «ყოფილ მმართველთა გზა», თუ საკუთარი განცდები. ბაკინში მოსახლე მორალისტი თვლიდა, რომ პირველი იყო უმთავრესი, ხელოვანი კი, ცხადია, არსებითად მეორეს მიიჩნევდა. ბაკინიც, ალბათ, შეძლებდა კიდევ ეს წინააღმდეგობა სულიერი კომპრომოსის მემოებით გადაეჭრა, არაერთხელ ცდილა ჰარმონიაზე ბუნდოვანი მსჯელობით დაეფარა ხელოვნებისადმი თავისი ჭეშმარიტი დამოკიდებულება.

მაგრამ სხვები თუ ტყუვდებოდნენ, საკუთარ თავს მაინც ვერ მოატყუებდა. «გესაკუს» ლიტერატურას არასოდეს თვლიდა მაღალ ხელოვნებად და ერთთავად «სიკეთის წამქეზებელ და ცოდვის დამგმობ იარაღს» უწოდებდა, თუმცა ხელოვნებით შეპყრობის ჟამს ანაზღადად შეიგრძნობდა ხოლმე გაურკვეველ შფოთვასა და ეჭვს.

ახლაც სწორედ ამით აიხსნებოდა «მდინარის განთიადების» სრულიად მოულოდნელი ზემოქმედება.

კვლავ იგივე, ეჭვნარევი შიში მოეძალა ბაკინს, გააბოლა და თავი აიძულა, შინაურებზე ეფიქრა. მაგრამ წინ მისი შფოთვის წყარო – «მდინარის განთიადები» ედო, ვერა და ვერ მოახერხა ფიქრის განდევნა.

საბედნიეროდ, ანაზღად, დიდი ხნის უნახავი ვატანაზე კაძან ნობორუ ეწვია. სტუმარს, წესისამებრ, განიერი შარვალი და მოსასხამი ეცვა, ილღიაში იისფერი ფუთა ამოედო. ალბათ, წიგნები დაუბრუნა ბაკინს, მწერალი ძალზე გაახარა ძვირფასი მეგობრის მოსვლამ და წინკარში შეეგება მას.

– სანახავად გაახელით, თან დიდი მადლიერების გრძნობით გიბრუნებთ წიგნებს, – კაბინეტში შესვლისთანავე უთხრა კაძანმა. ბაკინმა შენიშნა, წიგნების გარდა, ხელში დაგორგლილი ქაღალდიც ეჭირა.

– თუ მოიცლით, პატივი დამდეთ და ნახეთ.

– დიდი სიამოვნებით!

კაძანმა სცადა ღიმილით დაეფარა მღელვარება, ქაღალდიდან აბრეშუმის გრაგნილი ამოიღო და ბაკინს მიაწოდა. სურათზე რამდენიმე ნალველისმომგვრელი, გამარცხული ხის ქვეშ ორი კაცი იდგა. მიწას ყვითელი ფოთლები ეფინა. ხის ტოტებზე აქა-იქ ჩამომსხდარიყვნენ ყვავები. შემოდგომის ცივი მიუსაფრობა დიოდა სურათიდან.

ბაკინი ამ მკაცრ, საოცრად დახვეწილ სურათს დასცქეროდა, თვალები დაენამა.

– მშვენიერია! თქვენმა ნახატმა ვან მო-მეს ლექსი გამახსენა: «მოვლიეთ სუფრა, ქვის ზარი გრგვინავს, ზეცას აასკდნენ სადღაც ყვავები. უკაცურ ტყეში მივაბიჯებ, წყვდიადი წვება. ობლად შრამურუნობს დაცვენილი ფოთოლი ტყეში».

10

– გუშინ დავასრულე ეს ნახატი, მომეწონა და, თუ ნებას დამრთავთ, მინდა გისახსოვროთ, – თქვა კმაყოფილმა კაძანმა და გაპარსულ ნიკაპზე მოისვა ხელი. – მგონი, ამ ბოლო ხანებში ამაზე უკეთესი არაფერი დამიხატია. იშვიათად ხდება, როცა ჩანაფიქრის სრულ ხორცშესხმას ახერხებს მხატვარი.

– დიდ მადლობას მოგახსენებთ, ოღონდ გულახდილად გეტყვით, ძალზე მეუბხერხულება, საჩუქრებით რომ ამავსეთ, – ცხვირში ჩაიდუდნა ბაკინმა და ნახატს თვალი ვერ მოსწყვიტა. იმავე წამს რატომღაც თავისი დაუმთავრებელი რომანი გაახსენდა. მაგრამ კაძანი ისევ თავის ნახატზე ლაპარაკობდა.

– ძველი მხატვრების ნამუშევრებს რომ ვუყურებ, მუდამ ერთი და იგივე გაცემა მიპყრობს: როგორ ახერხებდნენ ასე ხატვას? ყველაფერი, ხეც, ქვაც, ადამიანიც ცოცხალი და სრულყოფილი ჩანს. მეტსაც გეტყვით: მათგან შეიგრძნობ მხატვრის დიად სულს. აი, ეს არის ნამდვილი ხელოვნება. ძველ მხატვრებთან შედარებით თავი უმწიფარ ბავშვად მიმაჩნია.

– ტყუილად კი არ ამბობდნენ ძველები: «გვეშინის იმითი, ვინც მოვალს», – გაიხუმრა ბაკინმა და შურით გახედა კაძანს, ასე ერთიანად რომ გაეტაცა საკუთარ ნამუშევარს.

– მაგრამ ჩვენ, უკვე მოსულეებსაც გვეშინია. ჩვენ ხომ წარსულსა და მომავალს შუა ვართ გამომწყვდეულები, ხელის განძრევაც არ ძალგვიძს და მხოლოდ მაშინ წავდგამთ ნაბიჯს წინ, თუ ზურგში ვინმე გვიბიძგებს. თუმცა მარტო ჩვენ არ

გვიწერია ეს უბედურება: ასეთ დღეში იყვნენ ძველებიც. ალბათ იგივე ელით იმათ, ჩვენს შემდეგ რომ მოვლენ.

– მართალს ბრძანებთ. წინ თუ არ წახვალ, აუცილებლად დაეცემი. ყველაზე მთავარია სცადო, ერთი ნაბიჯით მაინც წაიწიო წინ.

– ჭეშმარიტებაა, აი, ეს არის მთავარი.

აღელვებული მასპინძელი და სტუმარი ერთხანს დუმდნენ და დამაბულნი აყურადებდნენ შემოდგომის დღის მდუმარებას.

პირველად კამანი ალაპარაკდა, სხვა რამეზე გადაიტანა საუბარი:

– როგორ მიდის მუშაობა «რვა ძაღლზე»? ისეთივე წარმატებით წერთ?

– რას ბრძანებთ! პირიქით. მგონი, ამ საკითხში, მეც ვერაფრით მოვიწონებ თავს წინაპრებთან.

– სამწუხაროა ამის მოსმენა.

– დამერწმუნეთ, მე უფრო მაწუხებს ეს ამბავი, ვიდრე სხვას. მაგრამ რას იზამ. მაინც უნდა იმუშაო, ვიდრე ძალა შეგწევს. ასე რომ, გადაწყვეტილი მაქვს, «რვა ძაღლთან» შერკინებით შევხვდე სიკვდილს, – ბაკინმა მწარედ ჩაიცინა, თითქოს საკუთარი ნათქვამის შერცხვავ, – ხანდახან იფიქრებ: წიგნის დანიშნულება ხომ მკითხველის გართობაა, და მაინც ვერ ეთანხმები ამ აზრს.

– იგივეს ვფიქრობ ხატვისას. მაგრამ რადგანაც ეს ხელობა ავირჩიე, მინდა ბოლომდე პატიოსნად განველო გზა.

– მაშასადამე, გადაწყვეტილია, ერთად დავიხოცოთ ბრძოლაში.

ახარხარდნენ, მაგრამ ამ სიცილში მხოლოდ ამ ორისათვის გასაგები ნაღველიც ჟღერდა.

– და მაინც, მშურს მხატვრების. თქვენ ავსიტყვათაგან ხართ დაზღვეული, ეს კი, თავისთავად, უკვე დიდი ბედნიერებაა, – ახლა ბაკინმა გადაიტანა საუბარი სხვა თემაზე.

11

– მართალს ბრძანებთ, მაგრამ რამდენადაც გამეგება, არც თქვენ უნდა გაშინებდეთ საკუთარ ნაწარმოებთა ბედი.

– ამაში კი ცდებით! – წამოიძახა ბაკინმა და ცენზურის სიბრიყვის მაგალითად მოუთხრო, როგორ აიძულეს რომანიდან უზარმაზარი თავი ამოეღო, მხოლოდ იმიტომ, რომ მასში ვიღაც ჩინოვნიკ-მექრთამეზე იყო მოთხრობილი და დასძინა:

– რაც უფრო გედავება ცენზორი, მით უკეთ ხედავ მის ჭეშმარიტ სახე. საინტერესოა, არა? თავად უარს არ იტყვის ქრთამზე, ამიტომ საკმარისია მწერალმა გაკვრით ახსენოს მექრთამეობა, უკმაყოფილო სახეს მიიღებენ და გიბრძანებენ, გადააკეთო ანდა, თვითონ აქვთ სულში მდაბალი, უხეში ლტოლვები და სიყვარულის თემას თუ შეეხე, იმავ წამს «გარყვნილებას» დაგწამებენ. სურთ მწერალზე ზნეკეთილად გაჩვენონ თავი. შორიდან რომ უცქირო, ძაღლზე სასაცილო და საბრალონი არიან. მაიმუნიც, სარკეში საკუთარ სიგონჯეს რომ დაინახავს, კბილებს კრეჭს და იჯღანება. ასევე ცოფდებიან ცენზორები, საკუთარ სიმდაბლეს რომ დაანახებენ.

ბაკინი გაცხარებული ლაპარაკობდა და ამ სიცხარემ ღიმილი მოჰგვარა კამანს:

– მართალს ბრძანებთ, ამგვარი რამ ხშირად ხდება. და მაინც, თუკი გაიძულევენ ჩაასწოროთ ესა თუ ის თავი, ამით თქვენ უსინდისობას არ ჩადიხართ. რაც უნდა თქვან ცენზორებმა, უნაკლო ნაწარმოები მაინც უნაკლოდ დარჩება.

– ეს კი ასეა, მაგრამ ცენზურის თავგასულობა ხანდახან ყოველგვარ საზღვარს სცილდება. ერთხელ აღვწერე, როგორ მიჰქონდათ ციხეში ტანსაცმელი და საჭმელი. იცით, ეს ხუთი თუ ექვსი სრტიქონი ამოიღეს, – ბაკინმა კამანს შეხედა და ორივემ ჩაიცინა.

– ორმოცდაათი ან ასი წლის შემდეგ ცენზორები აღარ იარსებებენ, თქვენი რომანი კი დარჩება.

– არ ვიცი ჩემი რომანი დარჩება თუ არა, მაგრამ ცენზურა კი არასოდეს მოისპობა.

– ნება მომეცით არ დაგეთანხმოთ.

– უფრო სწორად, მინდოდა მეთქვა, რომ ცენზორები შეიძლება აღარ იყვნენ, მაგრამ მათი მსგავსნი მაინც იარსებებენ ყველა საუკუნეში. შეცდომა იქნებოდა გეფიქრა, თითქოს წიგნების დაწვა და განათლებულ ადამიანთა სიკვდილით დასჯა წარსულ საუკუნეებს ჩაბარდა.

– როგორც გატყობთ, ამ ბოლო ხანებში ნაღველი მოგძალებიათ.

– მე კი არა, ცხოვრებაა ნაღველიანი. სადაც ცენზორების მსგავსი ადამიანები მოლხენით ცხოვრობენ.

– ასეთ შემთხვევაში, სამუშაოში უნდა ჰპოვოთ სულის სიმშვიდე.

– დიახ, დიახ, ალბათ სხვა გზა არც არსებობს.

– მაშ, მოდი, ერთად დავიხოცოთ ბრძოლაში.

ამჯერად აღარ გაუცინიათ. ბაკინი მოიღუშა კიდეც და დაჟინებით შეხედა სტუმარს. კამანის ხუმრობა ძალზე სერიოზულად ჟღერდა.

– ახალგაზრდებს უფრო შეჰფერით იმაზე ფიქრი, როგორ იცხოვრონ. ჩვენ კი სიკვდილს ყოველთვის მოვასწრებთ, – ცოტა ხნის დუმილის შემდეგ თქვა ბაკინმა. კარგად იცოდა კამანის პოლიტიკური შეხედულებანი და ახლა, რატომღაც, შიში მოჰგვარა ამ ყველაფერმა. კამანმა კი პასუხად მხოლოდ გაუღიმა, ეტყობოდა, არც აპირებდა წინააღმდეგობის გაწევას.

12

კამანი გააცილა და ისევ საწერ მაგიდას მიუჯდა. ძალზე მოესურვა, მუშაობა გაეგრძელებინა. მეგობართან საუბრის შემდეგ დარჩენილი განწყობაც უთუოდ ხელს შეუწყობდა. ბაკინს რა ხანია ჩვევად ჰქონდა, მუშაობის დაწყებამდე ადრე დაწერილი გადაეკითხა. ახლაც აუჩქარებლად ჩაიკითხა სტრიქონებს შორის ჩასწორებებით აჭრელებული რამდენიმე ფურცელი.

ნაწერმა არ დააკმაყოფილა. მოეჩვენა, თითქოს ნიშნებს შორის სივრცეში რაღაც უცხო, ზედმეტი ჩამალული და ეს არღვევდა მთლიან ჰარმონიას. ჯერ ეს შეგრძნება საკუთარ გაღიზიანებას დააბრალა. «ალბათ ცუდ გუნებაზე ვარ, ისე კი ყველაფერი თავის ადგილზეა», – გაიფიქრა ბაკინმა და ხელახლა გადაიკითხა მთელი ნაწყვეტი. ამჯერადაც იგივე უკმარისობა შეიგრძნო, უფრო აუფორიაქდა სული, უფრო მოეძალა ხაშიშესულთათვის უჩვეულო ღელვა.

«ადრე რა იყო?» წინა ნაწილი გადაიკითხა. არეული, დაუდევარი, ერთმანეთთან ძლივს შეკოწიწებული ფრაზები. კითხულობდა და ხვდებოდა, რომ ეპიზოდები მოუხერხებლად იყო შეთხზული და წინადადებები ქაოტურად მიმოფანტული. ეს იყო პეიზაჟი, არანაირ ხილულ სახეს რომ არ იწვევდა, იყო აღფრთოვანება, ჭეშმარიტ გრძნობას რომ არ გადმოსცემდა, იყო კამათი, აზროვნების ლოგიკას რომ არ

ემორჩილებოდა. ყოველივე, რასაც ამ უკანასკნელ ხანს წერდა, ახლა უაზრი სიტყვების რახარუხად ეჩვენა. ენითუთქმელი ტანჯვით შეეკუმშა გული.

«ყველაფერი უნდა გადაკეთდეს!» – უხმოდ იყვირა, ზიზღით მოიშორა ნაწერი და ხელებს დააყრდნო თავი. მზერა ვეღარ მოწყვიტა მაგიდას. ამ მაგიდასთან დაწერა «მთვარის ნამგალი» და «სიზმარი ნანკეს სახელმწიფოზე», ამავე მაგიდაზე წერდა ახლა «რვა ძაღლს». ძვირფასი სატუშე, ურჩხულის ფორმის პრეს-პაპიე, გომბეშოს თავს მიმსგავსებული სპილენძის ხაპი, ლომებითა და პიონებით მოხატული მოცისფრო-მომწვანო ფაიფურის საჩრდილობელი, ორქიდეების მოხატულობით გრავირებული კალმების ჩასაწყობი ლერწმის თასი – ეს საგნები მისი ძველი მეგობრები იყვნენ, მისი ტანჯვის მოწმენი. ნაკინი ახლა მათ უცქერდა და ვერა და ვერ იშორებდა იმ შეგრძნებას, რომ აწინდელი მისი დამარცხება შავად ჩრდილავდა მთელი ცხოვრების ნაშრომს, ეჭვქვეშ აყენებდა მის ნიჭს.

«მე კი მთელი სიცოცხლე ვიმედოვნებდი, რომ ისეთი ნაწარმოებს დავწერდი, რომელსაც ბადალი არ მოეძებნებოდა ჩვენს ქვეყანაში. სინამდვილეში კი ეს იმედი მხოლოდ ჩვეულებრივი ნაღველი შემოაწვა. გონებით მუდამ ეთაყვანებოდა იაპონიისა და ჩინეთის დიდ მწერლებს და არც ის ავიწყდებოდა, რაოდენ უმნიშვნელო იყო მისი ნიჭი ამ უზენაეს ტალანტებთან შედარებით. თავის თანამედროვეთ კი, წვრილმანებზე დახურდავებულ მწერლებს, ქედმაღლურად დასცქეროდა, საკუთარ აღმატებულებას გრძნობდა. და რა მწარე იყო ახლა მისი აღიარება, რომ ბოლოს და ბოლოს არაფრით განირჩეოდა მათგან. რა ძნელი იყო დაჯერება, რომ მხოლოდ შეზღუდული ადამიანისათვის ნიშნულ სამარცხვინო ყოყოჩობას დამონებოდა. და მაინც, მის ძლიერ «მეს» უზომოდ ეწადა «გასხვიბოსნებასა» და «თავდავიწყებაში» ენახა ხსნა.

ასე იჯდა მაგიდასთან, ჩალის ფასად ღირებულ თავის ხელნაწერს ისე დასცქეროდა, როგორც დაღუპული გემის კაპიტანი გასცქერის ხოლმე წყალში ჩაძირულ გემს, და მაინც ცდილობდა პირთამდე მომდგარ სასოწარკვეთას გამკლავებოდა. დიდხანს იქნებოდა ალბათ ასე, ალბათ ვერც დააღწევდა თავს ნაღველის ქსელს, მოულოდნელად, ზურგს უკან ხმაურით რომ არ გადაწეულიყო ფუსუმა და ბავშვის ნაზი, პატარ ხელები კისერზე არ შემოხვეოდა. ტარო ბავშვებისათვის დამახასიათებელი სითამამით და გულუბრყვილობით მაშინვე მუხლებზე ააფორთხდა ბაკინს.

– პაპიკო, აი, მეც მოვედი!

– კარგია, რომ დაბრუნდი, – უთხრა «რვა ძაღლის» ავტორმა, დაღარულ სახეზე სიხარული გაუკრთა, ერთიანად გადაასხვაფერა.

13

სასადილოდან ო-ჰიაკუს მყივანი ხმა და ო-მოტის მორცხვი პასუხები ისმოდა: ქალები რაღაცას ლაპარაკობდნენ. დროდადრო მამაკაცის ბოხი ხმაც უერთდებოდა – მამასადაძმე, სოჰაკუც დაბრუნებულა. ტარო მოხუცს მუხლებზე ააფორთხდა, უეცრად დასერიოზულდა და ისე მიაჩერდა ჭერს, თითქოს უფროსების საუბარს აყურადებსო. სუფთა ჰაერზე ლოყები ალაჟღაჟებოდა, პატარა ცხვირის წვერი ყოველ ამოსუნთქვაზე უთრთოდა, წაბლისა და ქლიავის ყვავილისფერი კიმონო ეცვა.

– პაპიკო, პაპიკო!.. – უეცრად უთხრა ბავშვმა, ძლივს დაიოკა სიცილი, ღრმა ნასვრეტები გაუჩნდა ლოყებზე.

შვილიშვილის შემხედვარეს, ბაკინსაც მოერია ღიმილი.

– პაპიკო, შენ ყოველ დღე...

– რა ყოველ დღე?

– უნდა იმუშაო.

ბაკინმა ხმამაღლა გადაიხარხარა და ჰკითხა:

– მერე რაო?

– მერე ის, რომ... როგორ გითხრა... ნაბრძანები გაქვს მოთმინება არ დაკარგო...

– აი, რაში ყოფილა საქმე. სულ ეგ არის?

– არა... – ტარომ ნაწნავიანი თავი უკან გადაიგდო და წკრიალა ხმით გაიცინა.

თვალმოჭუტული იცინოდა, თეთრად უბზინავდა ქათქათა კბილები და პუტკუნა ლოყებზე ნასვრეტები უთრთოდა. ძნელი დასაჯერებელი იყო, რომ ოდესმე, მრავალი წლის შემდეგ, მის სახესაც დააჩნდებოდა დედამიწის ბინადართათვის ესოდენ ბუნებრივი ნაღველი... ასე ფიქრობდა ბაკინი და უეცრად მოძალებულ ბედნიერებას ანებებდა საკუთარ საფიქრალსა და სატანჯველს.

– კიდევ რა მაქვს ნაბრძანები?

– ბევრი რამ.

– რაო, მაინც?

– ოო, შენ, პაპიკო... უფრო სახელოვანი შეიქნები, ვიდრე ახლა ხარ და ამიტომაც.

– სახელოვანი? მერე?

– ნაბრძანები გაქვს მოთმინება არ დაკარგო.

– მე ისედაც მოთმინებით ვიტან ყველაფერს, – მოულოდნელად სერიოზულად უპასუხა ბაკინმა.

– კიდევ, კიდევ უფრო უნდა მოითმინო!

– ვინ მიბრძანა ეს ყველაფერი?

– ვინ და... – ტარომ ეშმაკურად შეხედა პაპას, გაუცინა, – თვითონ მიხვდი, ვინ გიბრძანა!

– ეგრე იყოს. დღეს თქვენ ტაძარში იყავით და ალბათ ეს ყველაფერი ბატონმა მღვდელმა ბრძანა.

– შეგეშალა! – ტარომ ღონივრად გააქნია თავი, სანახევროდ ჩამოფორთხა პაპის მუხლიდან, ნიკაპი წინ გაიშვირა და განაგრძო: – გითხრა, ვინ გიბრძანა?

– ცხადია, მალე მითხარი!

– კანონ-სამამ, ასაკუსას ტაძარში! – ბიჭუნამ გადაიკისკისა, ბაკინს გაუსხლტა ხელიდან და თითქოს შეეშინდა არ დამიჭიროსო, უკანმოუხედავად გაიქცა. გახარებული იყო, პაპის გაცრუება რომ შეძლო, ტაში შემოჰკრა და ასკინკილით გასწია სასადილოსკენ.

იმავე წამს რაღაც საზეიმო და დიადი გაუკრთა გულში ბაკინს, ტუჩებზე ბედნიერი ღიმილი აუთამაშდა. თვალელები ცრემლით დაენამა. სულ არ აინტერესებდა, თვითონ ტარომ მოიგონა ეს ხუმრობა თუ დედამ დაარიგა, ოღონდ ის, რაც ახლა შვილიშვილის ბაგეთაგან მოისმინა, საოცრება იყო. «ღმერთქალმა ნანონმა მუშაობა მიბრძანა. მიბრძანა, მოთმინება არ დაგვარგო, უშუშრად შევხედე სატანჯველს».

სამოცი წლის მოხუცი მწერალი თვალზე ცრემლმომდგარი ხარხარებდა და პატარა ბავშვივით აქნევდა თავს.

ქალაქის მრგვარი ფარნის მქრქალ შუქზე განათებულ მაგიდასთან ბაკინი «რვა ძალის» ხელნაწერს ასწორებდა. შინაურები მუშაობაში ხელს არასოდეს უშლიდნენ. ახლაც, კაბინეტში გამეფებულ სიჩუმეს მხოლოდ პატრუქის ძლივს შესამჩნევი ტკაცუნის არღვევდა, ჭრიჭინების ჭრიახს ერწყმოდა და შემოდგომის ხანგრძლივი ღამის უკუნ მდუმარებას აწონასწორებდა.

კალამი აიღო თუ არა, გონებაში სუსტი ციმციმით აენტო რაღაც, თანდათან იმატა, უფრო ალაპლაპდა და გაცხოველდა. ბაკინმა კარგად იცოდა, რა იყო ეს ციმციმი და საოცარი სიფრთხილით წერდა. შთაგონებაც ხომ იგივე კოცონია: უცოდინარის ხელით გაღვივებული მაშინვე ქრება...

– ნუ ჩქარობ, შეიცადე და დაუფიქრდი, როგორ აჯობებს, – ჩურჩულებდა ბაკინი და წინ გავარდნილ კალამს აკავებდა, მაგრამ მის გონებაში აციმციმებული ათინათი უკვე უზარმაზარი სინათლის პატარ-პატარა ვარსკვლავებად ნაწევრდებოდა, უკვე ნიაღვარივით მოშუოდა, წამი-წამს უკრეფდა ძალას და ბაკინსაც თან იტაცებდა.

სმენის მიღმა დარჩა ჭრიჭინების ჭრიახი, აღარც ფარნის მქრქალი შუქი აღიზიანებდა. კალამი თავისთავადი, განცალკევებული სიცოცხლით ცოცხლობდა უკვე მის ხელში და შეუჩერებლად დასრიალებდა ქალაქზე. ახლა უკვე გავემებული წერდა, თითქოს ღმერთი და კაცი შერწყმოდა მასში ერთურთს. ცად დასალტული ირმის ნახტომის სისწრაფით ჩამოფრქვეული, ათინათიდან შობილი ჩანჩქერი უფრო და უფრო წყალუხვი ხდებოდა. თან აშინებდა ეს შემზარავი სტიქია, ძალა აღარ შესწევდა ამ უძლიერესი ჩანჩქერის შემოხლისათვის გაემლო. ამიტომ თითებს მაგრად უჭერდა კალამს და თავს იოკებდა: «წერე, ვიდრე ძალა შეგწევს! ახლა თუ არა, ვეღარასოდეს შეძლებ წერას!»

მაგრამ ნისლად მოდენილი, მოციმციმე ჩანჩქერი თავბრუდამხვევი შხუილით ნთქავდა გზად ყოველივეს და მთელი ძალით ეხლებოდა ბაკინს. ბოლოს ერთიანად მინებდა მწერალი, ამქვეყნიური ყველაფერი გადაავიწყდა და კალამიც მიუშვა სტიქიის ნებაზე.

იმ წუთას მის გამარჯვებულ მზერაში ის დიადი ჩანდა, რაიც შენაძენისა და დანაკარგის, სიყვარულისა და სიძულვილის მიღმა დგას. აღარც შფოთვა ეტყობოდა – ამ ნიაღვარმა წალეკა ქირდვაცა და ქებაც. მხოლოდ ზეციური სიხარულით უციმციმებდა თვალები, უფრო ზუსტად – პათეტიკური აღმაფრენით. ვისაც მსგავსი აღმაფრენა არ განუცდია, ვერა და ვერ მისწდება იმ საოცრებას, ხელოვნების პერობა რომ ეწოდება. და ვერც თავის დიდებულებაში გამკაცრებულ ხელოვანს გაუგებს. და მაინც, სწორედ ამგვარ წამს სწვდება მწერლის მზერა ყოველგვარი ზედმეტობისა და ზიზილ-პიპილოსაგან განთავისუფლებული ცხოვრების არსს, ესოდენ რომ ჩამოჰგავს ახალდაბადებულ, ძვირფას ქვას...

სასადილოში კი, ერთმანეთის პირისპირ, ქალაქის ფარნის შუქზე ქარგავდნენ რძალ-დედამთილი. ტაროს ეძინა. ოდნავ მოშორებით სოჰაკუ წამლის აბებს აგორგოლავენდა.

– მამა ჯერ არ დაწოლილა, – უკმაყოფილოდ ჩაიბურღლუნა ო-ჰოკუმ და თმის ზეთი წასცხო ნემსის წვერს.

– ჰო, ალბათ ისევ წერს. მუშაობა თუ გაიტაცებს, ყველაფერი ავიწყდება ამქვეყნად, – თავაუღებლად უპასუხა ო-მოტიმ.

– რა ბედენაა! ოჯახისათვის რიგიანი შემოსავალი მაინც რომ მოჰქონდეს... – თქვა ო-ჰოკუმ და შვილსა და რძალს გახედა. სოჰაკიმ თავი ისე დაიჭირა, თითქოს

არაფერი გაეგოს, ო-მოტიც დუმდა. აქაც და იქაც ცხადლივ ისმოდა, როგორ იფრქვეოდა ღამეში ჭრიჭინობელათა უთავჯამო მოძახილი.

ნოემბერი, 1917წ.

ამბავი სიკეთის საზღაურისა

ძინაი მქვია. გვარტომობისას ნურაფერს მკითხავთ. რა ხანია, ხალხმა დამანათლა ეს სახელი – ამაკავა ძინაი. თქვენც გეცნოთ განა?! ნუ შეშინდებით, ნურც დაფრთხებით. როგორც იცით, ცნობილი ქურდი ვარ, მაგრამ ამჯერად საქურდლად არ მოვსულვარ. მშვიდად იყავით. მერწმუნეთ, ახლა.

მესმა, მთელ იაპონიაში კეთილშობილებით გამორჩეული პადრე ბრძანებულხართ. ასე რომ, თქვენთვის ვერაფერი პატივია ვიღაც ქურდთან ზაასი. მარტო ქურდობა რა დასაკვებნია. ძინაი ერქვა მიურაკუს სასახლეში მიწვეულ როსონ სუკეძემონის ერთ-ერთ ხელქვეითს. ახლა დოქს აღარ იკითხავთ, «წითელთავად» წოდებულს, ძვირფასეულს რიკიუ კოდისათვის?! იმ რენგას ოსტატის ნამდვილი სახელიც, ვინაც დოქი ძღვნად გამოგზავნა, ძინაი იყო, ხომ?! და განა ომურელი მთარგმნელის სახელიც, ორი-სამი წლის წინ რომ დაწერა წიგნი «ამაკავა-ნიკი», ძინაი არ იყო? შემდგომად ამისა, მოხეტიალე მუსიკოსი, კაპიტანი მალდონადო რომ იხსნა სიკვდილისაგან, სანძიოგავარაში ატეხილი ჩხუბისას, და საკაიში, მეკუძის ტაძრის ჭიშკართან უცხოური წამლებით მოვაჭრე? ვინ იყვნენ ისინი? სახელი მათი ძინაი გახლავთ, ვინმე ძინაი. უფრო მეტიც, ვინაც შარშან წმინდა ფრანცისკოს ტაძარს შესწირა ოქროს კიდობანი, რომელშიაც წმინდა მარიამის ფრჩხილი იდო? ისიც მორწმუნე ძინაი იყო!

ვწუხვარ, დღესდღეობით დრო არა მაქვს, წვრილად გაიმბოთ ყოველივე. ერთს გთხოვთ ოღონდ, მერწმუნეთ, ამაკავა ძინაი არცთუ უცხო რამ ფრინველია. ერთი ჩვეულებრივი მოკვდავია ისიც. გჯერათ, ხომ? რახან აგრეა, შეძლებისდაგვარად მოკლედ მოვჭრი. წირვა მინდა აღვავლინო ერთი კაცის სულის სახსნელად. ამისათვის გეახელით. არა, ჩემი ნათესავი არ გეგონოთ, ჩემს მახვილსაც არა სცხია მისი სისხლის თუნდ ერთი წვეთი. აღარც კი ვიცი, გავამხილო თუ არა მისი სახელი. ვინმე იაპონელი პაულოს სულის მოსახსენებელი მინდა ვთქვა. რაო? გეჩოთირებათ, რაღა თქმა უნდა, თქვენ ხომ ამაკავა ძინაი გთხოვთ. კეთილი, იყოს ნება შენი თქვენი! ვეცდები, ახლა ორი სიტყვით მოვყვე ამბავს. პირობა უნდა მომცეთ ოღონდ, კაციშვილთან არაფერი დაგცდებათ, თუნდაც სიცოცხლის საფასურად დაგიჯდეთ. დაიფიცებთ მაგ ჯვარზე, გულზე რომ გკიდიათ? არა? ბოდიშს ვითხოვ. (ღიმილით).

თავხედობაა ალბათ ჩემი ხმრივ, თქვენში ეჭვის შეტანა, მაგრამ თუ აღთქმას დაარღვევთ (უეცრივ სერიოზულად), ჯოჯობეთის გეენა არ აგცდებათ. თუ აგცდათ, ამქვეყნიური სატანჯველი მოგიწევთ მაინც.

ორ წელზე მეტია, რაც ეს ამბავი მოხდა. ავდრიანი შუალამე იყო. მე დავბორიალობდი კიოტოს ქუჩებში, მოხეტიალე ბერად გადაცმული. ხუთი დღის განმავლობაში ყოველ საღამოს, პირველი ყარაულობა დაიწყებოდა თუ არა, ისე, რომ არვის მოვხვედროდი თვალში, ფარულად ვაკვირდებოდი შენობებს. რისთვის? ვფიქრობ, ახსნა არაა საჭირო... იმ დროს მცირე ხნით ვეპირებოდი, მოვცილებოდი აქაურობას, გავმგზავრებულყავი სადმე, ზღვის გადაღმა, და ფული ისე მჭირდებოდა, როგორც არასდროს.

ქუჩებში, რა თქმა უნდა, უკვე დიდი ხნის შეწყვეტილი იყო მოძრაობა და მხოლოდ გაუთავებლად ქშუოდა ქარი და კრთოდნენ ვარსკვლავები. ბევრი ვუარე გარს ოგავადორის ჩაბნელებულ შენობებს და უეცრივ, როგორც კი გზაჯვარედინთან გადავუხვიე, დიდ სახლს მივადექ. ეს იყო კიოტოშიც კი ცნობილი ოპი იასოემონის სამყოფელი ქალაქ ალაგას, მაგრამ არცთუ საუკეთესო «ჰოპის სავაჭრო სახლი». იგი ვერ მიედრებოდა კადოკურას «საზღავო ვაჭრობის სახლს». ასე იყო თუ ისე, ოპი ისე არ დარჩებოდა, წყვილი ხომალდი მაინც არ გაესტუმრებინა კოკუსიამუროსა თუ ლუსონში, ასე რომ, ცხადია, წელშიც კარგად იქნებოდა გამართული. როცა საქმეზე გამველ, ეს სახლი უზურში არა მქონია, ახლა კი, რადგან მაინცდამაინც გადავწყვიდე, უკან აღარ დავიხიე, როგორც ვთქვი, გვიანი ღამე იყო, ქარიანი. ყველაფერი ჩემს სასიკეთოდ აეწყო. გზისპირას, საწვიმარ ჯამს უკან გადავმალე ჭილის წუდი და ჯოხი, უმალ მაღალ მესერს გავავეველე.

რას აღარ ამბობენ ჩემზე. მოსმენად ღირს! ამაკავა ძინაის ძალუმს უჩინრად იქცესო, ყველა და ყოველი ამას უბნობს. ვიმედოვნებ, ყურს არ ათხოვებთ მდაბიორთა ამ მონაჩმახს. არც უჩინმაჩინის ქუდი გამაჩნია და ეშმაკთანაც არ გახლავართ წილნაყარი. ისე კი, როცა მაკაოში ვიყავ, პორტუგალიურ ხომალდზე მომუშავე მკურნალმა შემასწავლა საგანთა ბუნება და თუ საქმეს მივასადაგე ეს ცოდნა, მაშინ ვერანაირი ბოქლომი ვერ დამიკავებდა (ღიმილი). ათასგვარი ქურდული ხროკი, კაციშვილს რომ ჯერ არ გაეგო, განა ჯვართან და ქვემეხთან ერთად დასავლეთიდან არ გადმოიღო ველურმა იაპონიამ?

საათიც არ გასულა, რომ მე უკვე სახლში შევალწიე, მაგრამ როცა ბნელ დერეფანს გავცდი, ჩემდა გასაკვირად, ამ გვიანობისას ერთ ოთახში სინათლე დავინახე. სინათლეს კიდევ რა უშავს, ლაპარაკიც მოისმოდა იქიდან. თუ ოთახების განლაგების მიხედვით ვიმსჯელებთ, ეს საჩაიე უნდა ყოფილიყო. რა ჩაის სმა აუტყდათ-მეთქი ამ ავდარში, გამეცინა გუნებაში და უფრო ახლოს მივჩოჩდი. მართალი გითხრათ, როცა ხმა გავიგონე, განა იმან შემაწუხა, რომ საქმე დაბრკოლდებოდა, ცნობისწადილმა შემიპყრო, რითი ირთობდნენ თავს ამ შუალამისას სახლის პატრონი და მისი სტუმარი.

ფუსუმას გავეკარ თუ არა, როგორც ველოდი, კარდლის ბუყბუყიც მომესმა. ამ ხმებთან ერთად ტირილიც გავიგონე. ვინ ტირის-მეთქი, ნეტავი? _ გამკრა გულში და იმავე წამს მივხვდი, ქალი ტიროდა. თუკი ასეთ გამოჩინებულ სახლში შუალამისას ქალი მოთქვამს, უბრალო საქმე არავის ეგონოს. სუნთქვა შევიკავე, ჩემდა საბედნიეროდ გვერდზე გაწეულ ფუსუმას ღრიჭოში გავიჭვრიტე და ოთახს მოვავლე თვალი.

ჭერზე ჩამოკიდებული ქალაღდის ფარნით განათებული ძველისძველი ნახატი, კედლის წალოში რომ იყო ჩადგმული, ქრიზანთენებიანი ლარნაკი... მთელ ოთახსა და მის მოწყობილობას ძველებური იერი ედო. ჩაის სასმელი ოთახის შესაფერი წალოს წინ, სახით ჩემკენ მოხუცი იჯდა. ასე ჩანდა, თავად იასემონი უნდა ყოფილიყო. წვრილად ნაქარგი ხაორი ეცვა, ხელები გულზე გადაეჯვარედინებინა, თვალეზი მიელულა და თითქოს ქვების თუხთუხს აყურადებდა. იასემონის დაბლით, ჩემკენ გვერდულად იჯდა დარბაისელი მოხუცი ქალი, თმის ვარცხნილობას სარჭი უმშვენებდა. იჯდა ასე და დროდადრო იწმენდა ცრემლებს.

«არაფერი ამათ არ აკლიათ და საქმუნავი მაინც არ დალევიათ», _ გავფიქრე და ტუჩებზე უნებურად ღიმილმა გადამიბინა. ნუ გეგონებათ, თითქოს რაღაც პირადული ჯავრი მედო გულში ამ ცოლ-ქმრისა. უბრალოდ, მეცინება ხოლმე სხვის უბედურებაზე, განურჩევლად, ვინც უნდა იყოს. განსაკუთრებულ სიამესა მგვრის,

როცა ისეთი ვინმე შემრჩება ხელში, ვისაც ერთის შეხედვითაც თითქოსდა საწუხი არაფერი უნდა სჭირდეს. ასეთი რამ თავისთავად სასაცილოა (მკაცრი გამომეტყველება). ასე მგონია, კაბუკის თეატრის წარმოდგენას ვესწრებოდე (დამცინავი გამომეტყველება). მე ხომ ის კაცი ვარ, ვისი სახელითაც აგერ ორმოცი წელია ბავშვებს აშინებენ. განა მარტო მე ვარ ასეთი? ჰკითხეთ, ვისაც გნებავთ, რომელია-თქო თქვენი საყვარელი საკითხავი წიგნი? სევდიან მოთხრობას დაგისახელებენ უთუოდ.

ცოტა ხნის შემდეგ იასემონმა ოხვრით ამოთქვა:

– რახან ეს უბედურება მოხდა, რამდენიც გინდა თავში იცე, საქმეს ვერ უშველი, უკან ვერაფერს მოაბრუნებ. გადავწყვიტე, ხვალ დუქანში ყველას ანგარიში გავუსწორო და დავითხოვო.

ამ დროს ძლიერმა ქარმა შესძრა ოთახის კედლები და მოსაუბრეთა ხმაც ჩაახშო. იასემონის ცოლის სიტყვები ყურს აღარ მოსწვდენია. მეპატრონემ ახლა თავი დააქნია, ხელები მუხლებზე დაიწყო და ლერწმისაგან მოწნულ ჭერს მიაბჯინა მზერა, ქუში წარბები, წამახული ყვრიმალეები და, განსაკუთრებით, თვალების ნუშისებრი ჭრილი... რაც მეტად ვაკვირდებოდი, მით უფრო ვრწმუნდებოდი, სადღაც უცილობლად მენახა ეს პირისახე.

ო, მეუფეო, ესუ-ქირისიტო-სამა, ძალა მოეც ჩვენს გულებს!

იასემონმა თვალები მოხუჭა და ჩურჩულით წამოიწყო ლოცვა. მოხუცი ქალიც ილოცვიდა, ალბათ ისიც შემწეობას შესთხოვდა მეუფეს. თვალს არ ვაცილებდი იასემონის სახეს და აი, როცა ახლად მოიქროლა ქარმა, ჩემს სულში გაკრთა მოგონება ოცი წლის წინათ მომხდარი ამბის, და მაშინ უკვე გამოკვეთილად მოვიხილე იასემონის პირისახე.

ოცი წლის უკან... არა, მოსაყოლად არც ღირს! მოკლედ მოვჭრი. საქმე ასე იყო: როცა მაკაოში მივემგზავრებოდი, კინაღამ დავიღუპე გზაში, ერთმა იაპონელმა მეხომალდემ მიხსნა სიკვდილისაგან. ერთიმეორეს ისე დავცილდით, არც გვარი გვითქვამს, არც სახელი და აღარც შევხვედრილვართ აღარასოდეს. ვუცქერდი ახლა და გაოცებას ვიყავ. თვალს ვერ ვაცილებდი მოხუცის სახეს. იასემონი. ეს იყო უეჭველად მაშინდელი ჩემი მხსნელი. ასე მეგონა, თითქოსდა მის ძლიერ მხრებსა და დამარღვულ ხელებს მარჯნის რიფებიდან ანაშხეფი ტრალლების ქაფისა და სანდალის ტყეების სურნელი სდიოდა ახლაც.

ერთხანს ილოცა იასემონმა და მერე დინჯად მიმართა ცოლს:

– აწ მივენდოთ ციური მეუფის ნებას... მგონი, კარდალაც დულს, ჩაი დამისხი, გეთაყვა.

მოხუცი ქალი, ქვითინს რომ ძლივს იკავებდა, ჩამქრალი ხმით შეეპასუხა:

– ახლავე... ეჰ, რა დასანანია, რომ...

– მაინც დაიწყე, არა, წუწუნი? «ჰომეა-მარუ» რომ ჩაიძირა და მთელი ქონება განიავდა, ყველაფერი ეს...

– არა, მაგაზე არას ვამბობ. აი, ჩვენი ვაჟი იასაბურო მაინც გვყავდეს აჟ...

ამის გამგონეს კიდევ ერთხელ გამეცინა. ახლა ჰომეის გასაჭრო კი არ მახალისებდა. «მოდგა დრო ძველი სიკეთის სამაგიეროს მიზღვისა...» ეჰ, შესაძლოა ჩემ გარდა არც არავინ იცოდეს ამის ნამდვილი ფასი (დამცინავად). მეცოდებიან კეთილბუნებოვანი ადამიანები, მათ ხომ აღარა უწყიან, როგორად გასახარია ქმნა სიკეთისა, ბოროტების ნაცვლად.

– აჟ რომ არა გვყავს, ეგ კიდევ ბედნიერებაა. _ იასემონი ნაღვლიანად დააცქერდა ფარანს. _ ის ფული რომ მომცა ახლა, რაც მაგან გაფლანგა, ჩემს ბედს ძალღი არ

დაყეფდა. თავს დავაღწევდი უბედურებას. ისე კი, როცა გავიხსენებ, წიხლი რომ ვკარი და სახლიდან გავაგდე...

იასემონმა სიტყვა გაწყვიტა და მე შემომჩერდა. გასაკვირი არ იყო, რომ შეეშინდა. სწორედ ამ დროს უჩუმრად გადავწიე ფუსუმას კიდე. ბერის ტანსაცმელი მემოსა, ჩემეული ჭილის ქუდის ნაცვლად, უცხოელი თავსაბური მეხურა.

– ვინაა აქაურობის ბატონ-პატრონი?

მოხუცი კი იყო იასემონი, მაგრამ მაინც ელვის უსწრაფეს წამოიჭრა ფეხზე.

– საშიში არაფერია. ამაკავა ძინაი ვარ, ნუ დაფრთხებით. დიახაც, ქურდი ამაკავა ძინაი გახლავართ, მაგრამ ამჯერად სხვა რამისთვის მოველ.

თავსაბური გადავიძვრე და იასემონს წინ დავუჯექ.

თავად მიხვდებით, რაც მერე მოხდა. მე აღვუთქვი იასემონს, ძველი სიკეთის საზღაურად გაჭირვებიდან მეხსნა. პირობა მივეც, სამ დღეში არ გადამეცდინა ვადისთვის.

– ოჰო, ვგონებ, კარს უკან ვიღაცის ნაბიჯის ხმა ისმის? ღამე მშვიდობისა. ხვალ ან ზეგ კიდეც მოვალ. შემოვალწევ როგორმე.

მაკაოს ცაზე მოჩანს ერთი თანავარსკვლავედი, «დიდი ჯვარი» რომ ჰქვია, იაპონიაში კი ვერსად მოლანდავთ. ჰოდა, თუ იმ თანავარსკვლავებიდვით არ გავქრი იაპონიიდან, პაულოს სულს წავწყმედ მაშინ, იმ პაულოსას, ვინც შემოგავედრეთ. რაო? აქედან როგორ გავალ? მეტი სადარდი ნუ მოგცეთ ღმერთმა. ჭერში ამოჭრილი მაღალი ფანჯარა ანდა ბუხარი რისი მაქნისია, აბა? ეს არაფერი. იმასა გთხოვთ ოღონდ, ხმა-კრინტი არავისთან დაგცდეთ, ღვთის გულისათვის.

ჰომეი იასემონის მონათხრობი

თქვენო მოწყალეზავ! შემოგთხოვთ მოისმინოთ ჩემი აღსარება. მოგეხსენებათ, იარება მიწის პირს ქურდი ვინმე ამაკავა ძინაი, ვისზედ ამდენი მითქმა-მოთქმა ატეხილი ამ ბოლო ხანს. მესმა, ამაკავა ძინაი ყოფილა თურმე ის კაცი, ვინც ნეგოროდერის ტაძრის კოშკში ჩასახლდა, ვინც მახვილი წარსტაცა კამპაკუსა, და იგიც, შორს, ზღვის გადაღმა თავს რომ დაესხა ნაცვალ ლუსონს. აღარ დასცალდა. ბოლოს და ბოლოს გაუთიათ მიდორიბასის ხიდთან, როგორ იქნა მოიხელთეს და იტიძეში ბამბუკის მარგილზე ჩამოაცვეს მისი მოკვეთილი თავი. შესაძლოა, თქვენამდეც მოაღწია ამ ამბავმა. დიდი სიკეთე გამიწია სწორედ ამ ამაკავა ძინაიმ, ამავ სიკეთემ დიდ საწუხველში ჩამაგდო. ამიტომაც გეახელით, რომ მომისმინოთ, მთელ ვითარებას მოგახსენებთ მომხდარი ამბის, შემოგთხოვთ ილოცოთ, იქნებ უზენაესმა წყალობა მოიღოს ციფვილი ჰომეი იასემონის მიმართ.

ორი წლის წინათ მოხდა ესა. ზამთარში ზღვაში დაიძირა ჩემი ხომალდი «ჰომეი-მარუ», ქარბუქი დაეტაკა და საქმეში დაბანდებული ფულიც ისე გამომეცალა ხელიდან, ვითომ არც მქონია. ერთ უბედურებას მეორე მოჰყვა და საბოლოოდ «ჰომეის სავაჭრო სახლი» არამცთუ გაღარიბდა, სულ გაკოტრდა და გაპარტახების პირს მიდგა. ქალაქში ხალხს მარტო ფულზე აქვს თვალეები დაქაჩული, ამხანაგი სანდლით საძებარია. სად ნახავ, გაგიგონია? და ჩვენი საქმეც იმ ხომალდივით წაიღო წყალმა... ერთხელ ღამით... ჩემს სიცოცხლეში ვერ დავივიწყებ... ავდრიან კუნაპეტში მე და ცოლი ვლაპარაკობდით, აღარც გვახსოვდა, თუ რა დრო იყო. უეცრივ გამოგვეცხადა მოგზაური ბერის ტანსაცმლით მოსილი კაცი, გამიკვირდა; შევშინდი და გავბრაზდი კიდეც. ალაპარაკდა და აი, რა გაირკვა – საქურდლად შემოპარულიყო ჩემს სახლში, მაგრამ შუქმა და საუბრის ხმამ შეაფერხა თურმე, საჩაიედან რომ

გადმოდიოდა, ფუსუმას ხვრელში შეუჭვრეტია და გაოცებულა – უცვნია თავისი კეთილისმყოფელი ჰომეი იასომონი, ვინაც სიკვდილს გადაარჩინა ოცი წლის წინათ.

ეს რომ მითხრა, მეც გავიხსენე: როცა ფუსუტას ვატარებდი მაკაოში, ერთი უწვერული იაპონელი გადავარჩინე, ჩინელი რომ შემოკვდომოდა მთვრალს ჩხუბში. მდეგრებს დავუმალე. და ახლა ჩემ წინაშე წამომდგარი ცნობილი ქურდი ამაკავა ძინაი ის იაპონელი გამოდგა. საბედნიეროდ, სახლში უკვე ყველას ეძინა. ვირავინ შეიტყო მისი მოსვლა, – რაც იყო, იყო, ახლა რა გინდა-მეთქი, – ასე ვუთხარი. მიპასუხა, ძველი სიკეთის გადახდა მინდა, თუკი შევიძლე, «ჰომეის სახლი» მსურს უბედურებისაგან ვიხსნაო. მერე თანხა რამდენია საჭიროო, იკითხა. უნებურად მწარედ გამეცინა. მე, ჰომეი იასემონს, ქურდი მთავაზობდა შემწეობას. სასაცილო კი არა, სატირალი იყო. ახლა ესეცა ვთქვათ, ამოდენა ფულის პატრონს, თუნდაც ამაკავა ძინაისებრი ნამდვილი ქურდის სისხლი ედგას მარღვებში, სხვის ქონებაზე თვალი აღარ დარჩება. არც ჩემს სახლ-კართან არაფერი ესაქმებოდა. თანხა მაინც დავუსახელე. ძინაიმ ოდნავ გვერდზე გადახარა თავი, თითქოსდა არაფერიო, და აღმითქვა, ყველაფერს სამ დღეში მოვაგვარებო. უზარმაზარ თანხას შეადგენდა ჩემთვის საჭირო ფული – ექვსი ათასი კანი ხუმრობა ხომ არ იყო, ამიტომაც ვინ იქნებოდა ამის თავდები, რომ ძინაი ამდენს ასე უცებ იმოვიდა. ელოდე ახლა როდის გაგიმართლებს. ამას სჯობია ხელი აიღო თამაშზე. მტერი იყოს ამის იმედზე-მეთქი, – ასე ვფიქრობდი.

იმ ღამით ძინაიმ გულმშვიდად დალია ჩაი, ჩემმა მეუღლემ რომ მიართვა და ღამეს მისცა თავი. მეორე დღეს არ გამოჩნდა, არც მესამე დღით. დადგა მეოთხე დღე. თოვლი მოვიდა. ჩამოლამდა კიდეც, მაგრამ ძინაი არა და არ ჩანდა. ადრეც ვთქვი, არა მჯეროდა ძინაის დანაპირები, მაგრამ დუქნიდან არც არავინ დამითხოვია და არც ანგარიში გამისწორებია არავისთვის. ჩანდა, სულის რომელიღაც კუნჭულში მაინც აკიაფდა იმედის ნაპერწკალი. მეოთხე დღეს, მართალია, ძველებურად ვიჯექე ჩაის ოთახში, ფარანქვეშ, მაგრამ მთელი გულისყური გარეთ მქონდა, ჩქამი არ გამომპარვია.

გადიოდა დრო და უეცრივ ბაღში, საჩაიეს მხრით ატყდა ხორიო-ბორიო, ვიღაცები ჩხუბობდნენ, ასე ჰგავდა. ძინაიზე ფიქრმა გამკენწლა გულში, – ყარაულებმა ხომ არ დაიჭირეს-მეთქი. ბაღში გამავალი სიოძი გავწიე და ფარანი მივანათე. საჩაიეს წინ, ღრმა თოვლში, იქ, სადაც ჩამოწოლილიყო ბამბუკის ტოტები, ორი კაცი შეჭიდებოდა ერთანეთს. ერთმა ხელი ჰკრა მეორეს, ხეებს გაერია და გალავნის თავზე ხრიშინი ატყდა, მერე სიჩუმე ჩამოვარდა. ჩანდა, გაქცეული სამშვიდობოს გავიდა. მეტოქე არ გადევნებია, მან თოვლი ჩამოიბერტყა და მშვიდად მომიახლოვდა.

– ამაკავა ძინაი ვარ.

გაოცებული მივაჩერდი. როგორც იმ ღამით, ახლაც უცხოური თავსაბური ეხურა და ანაფორა ეცვა.

– რა აურზაური ატეხეთ? ბედი, რომ არავის გაუღვიძია.

ძინაი ოთახში შემოვიდა და გაიცინა.

– არაფერია. სწორედ მაშინ, როცა სახლში შემოვალწიე, დავინახე, ვიღაც იატაკის ქვეშიდან ეპირებოდა აქ შემოდრომას. ჩავიჭირე, მინდოდა გამეგო, რა კაცი იყო, მაგრამ გამექცა.

მე ყარაულების შიში მქონდა, ვინმე მათგანი რომ არ იქნებოდა-მეთქი, ვკითხე. არა, ქურდი უნდა ყოფილიყო, – თქვა ძინაიმ.

ქურდი ეპირებოდა ქურდისავე დაჭერას. ამაზე მეტ საოცრებას ნახავს განა რასმე კაცი?! ახლა უკვე მე გამეღვიძა. რა მაცინებდა, ჯერ ხომ არ ვიცოდი, როგორი იყო

ფულის საქმე. სული მიწრიალებდა. პირის გაღებაც არ მაცალა, თითქოს ჩემს აზრებს კითხულობსო, დინჯად შეიხსნა ქამარი და ბუხრის წინ ჩამოალაგა ფულის ქისები.

– ექვსი ათასი კანია აქა. უმეტესი ნაწილი გუშინვე მოვახაზირე, მაგრამ ორასი ვერა და ველარ ვიშოვნე. ამიტომაც შემაგვიანდა. ახლა თანხა სრულია. ავიღე და იატაკქვეშ დავფალი. და იმ ქურდმაც ალბათ იცნოსა ვერცხლის კვალი.

სიზმარში მეგონა თავი. ვერ ვიქცეოდი საქებრად. სხვისი თქმა რად მინდა, განა მე არ ვიცი? ისე კი, ვიდრე იმის ფიქრში ვიყავ, იშოვიდა თუ არა ფულს, ამ საქმის ავკარგიანობა აღარ მადარდებდა. ამიტომაც იყო, ახლა ასე უბრალოდ უკვე ველარ ვიტყოდი უარს. უკან მიმებრუნებინა ეს ფული? ხელი უნდა გამეშვა მაშინ ქუჩაში. ნუ გამკიცხავთ, შემინდეთ ეს საქციელი.

ქედი მოვიხარე ძინაის წინაშე, ხელები იატაკზე დავაწყვე და უსიტყვოდ ავტირდი.

ამის შემდეგ ორი წელი არაფერი მსმენია ძინაის ასავალ-დასავლისა. მაგრამ არ ვივიწყებდი, რომ მე მისი წყალობით გადავრჩი გარდაუვალ გაკოტრებას და დროდადრო მარიასამას შევავედრებდი ამ კაცის თავს. მაგრამ ფუჭად ჩამიარა ლოცვამ. ამ დღეებში ქალაქს მოედო ამბავი, ძინაი შეუპყრიათ და მისი თავი მოდორიბასის ხიდთან მარგილზე ჩამოუცვიათო.

შევძრწუნდი. სიმართლე გითხრათ, ცრემლებიც ვღვარე მალულად. რას იზამ, როცა გაიხსენებ, რომ ეს საზღაურია ყველა იმ ბოროტებისა, რაც მას მოუმოქმედებია, ენა აღარ მოტრიალდება რამის სათქმელად. ეს კი არა, გასაკვირია, ამდენ ხანს როგორ აცადა ღმერთმა, აქამდე როგორ არ უწია ცოდვებმა. მე მაინც მონდოდა სიკეთე გადამეხადა და ერთხელ მაინც მეთქვა მისი სულის შესანდობარი. თუნდაც მალულად, სწორედ ამ მიზნით წაველ იმ დღეს სრულიად მარტო მოდორიბასის ხიდთან სარზე ჩამოცმული თავის სანახავად.

როცა ხიდს მივალწიე, ხალხი დამიხვდა თავშეყრილი. იქვე ეყუდა დაფა, რაზედაც დასჯილის დანაშაულთა სია ეწერა, გუშაგებიც იქვე იდგნენ. ყველაფერი ისე იყო, როგორც წეს არს. ერთად შეკონილ ახალმოჭრილ ბამბუკის სამ ღერ სარზე სისხლში მოთხვრილი შემზარავი თავი იყო ამართული. ღმერთო ძლიერო, ეს რა ვნახე? აყაყანებული ბრბო ძვლებს მალეწდა, მე კი ვიდექი და გაქვავებული მივჩერებოდი ამ გადაფითრებულ თავს. ეს არ იყო ძინაის თავი. სქელი წარბები, წამახული ყვრიმალეები, წარბებშუა ნაჭდევი ჭრილობა... არაფრით არ მოჰგავდა იგი ძინაის... ისე შემეშინდა, თვალის ჩინი კინალამ წამერთვა. ეს არ იყო ძინაის თავი, ჩემი საკუთარი თავი იყო ესა. ოღონდ ახალგაზრდასი, ოცი წლის წინათ, ამაკავა ძინაი როცა ვიხსენი სიკვდილისაგან, იმდროინდელი ახალგაზრდასი. იასაბურო... ნუთუ შენ... ენა ჩამივარდა, თორემ ვიბღავლებდი ალბათ, მაგრამ კრინტს ვერ ვძრავდი, ისე მიმაგმაგებდა მთელი სხეული.

იასაბურო. მივშტერებოდი ღვიძლი შვილის მოკვეთილ თავს და მეგონა, სიზმარში ვიყავი. ოდნავ უკან გადაქნექილ თავს ქუთუთოები ნახევრად მოხურვოდა და ასე მიცქერდა. იქნებ შეცდომით ძინაი ეგონათ ჩემი შვილი. შესაძლოა, მაგრამ დაკითხვა ხომ გამოავლენდა სინამდვილეს. იქნებ ჩემი შვილი იწოდებოდა ამაკავა ძინაიდ და ის იყო სწორედ ჩემს სახლში შემოპარული ბერად გადაცმული ქურდი. თვითმარქვია! ათასგზის არა. ძინაის გარდა მთელ იაპონიაში ვერავინ მოახერხებდა დათქმულ ვადაში, სულ რაღაც სამ დღეში ექვსი ათასი კანი ეშოვა. მაშასადამე... მე უეცრივ ცხადლივად წამომესახა იმ უცნობის იერი, ვინაც ორი წლის წინათ ბაღში ებრძოდა ძინაის. ვინ იყო იგი იქნებ ჩემი შვილი? ალბათ, ალბათ, მე ერთი მოკვარი თვალი და მაინც არ გამომრჩენია, რომ იგი მოჰყავდა ჩემს შვილს. იქნება შეცვდი? და

თუ ჩემი შვილი იყო, თუ ასე იყო... თითქოსდა ბინდი გადამეცალა თვალთაგან, გამოვერკვიე, თავს მივაშტერდი. და მაშინ გალურჯებულ, უცნაურად მოღიავებულ პირზე რაღაც ღიმილის მაგვარი შევნიშნე.

სარზე წამოცმული თავი იღიმებოდაო?! გაგეცინებათ, აბა რა იქნება, ამის გამგონეს მეც კი მეგონა, ალბათ მეჩვენება-მეთქი. მაგრამ რამდენსაც მეტს ვუყურებდი, ამ გადამხმარ ტუჩებს აშკარად ეჭდო ღიმილის ნიშანი. დიდხანს ვერ მოვაცილე თვალი უცნაურად მოღიმარ ტუჩებს. ჩემდა შეუმჩნეველად მეც გამელიმა, და ამ ღიმილთან ერთად ცხარე ცრემლიც წარმდინდა ღვარად.

«შემინდე მამავ!» _ ეს ებეჭდა ამ უტყვ ბაგეზე.

«შემინდე, მამაჩემო, რომ უღირსი შვილი ვიყავ. ორი წლის წინათ, თოვლიან ღამით სახლში მხოლოდ და მხოლოდ იმისათვის შემოვიპარე, პატიება მინდოდა მეთხოვა, ოჯახში მსურდა დავბრუნებულიყავ, დღისით მერცხვინებოდა, ვინმეს თვალი არ მოეკრა ჩემთვის დუქანში, გვიანობამდის ვიცადე ამიტომ, დავუკაკუნებ საწოლ ოთახში და სიტყვას ვეტყვი-მეთქი. გულით გავიხარე, როცა საჩაიეში სიოდებს შორის სინათლე დავლანდე, ფეხუჩუმრად გამოვემართე იქითკენ და მაშინ უცაბედად და უსიტყვოდ ვიღაც მწვდა ყელში».

«რაც მერე მოხდა, თავადაც უწყით. მოულოდნელად თავგზა დამეხნა. ახლა მამაც რომ გამოჩნდა, სულ ავირიე, ხელი ვკარი თავდამსხმელს და მესერს გადავევლე. თოვლის ნაშუქზე ჩემს მტერს მაინც მოვავლე თვალი. რარიგ გავოცდი, ნეტავ იცოდეთ, ბერი რომ აღმოჩნდა. ვიცადე ერთხანს, როცა დავრწმუნდი, არავინ მომდევდა, თამამად გამოვწიე ხელმეორედ საჩაიესაკენ და სიოდებს მისაფრებულმა მოვისმინე თქვენ ორთა საუბარი. სიტყვაც კი არ გამომრჩენია.

რახან ძინაი ჩვენს სახლს კეთილ სულად მოევიანა, გულში ამოვიჭერი, გასაჭირში მეც ამოვდგომოდი მხარში, სიცოცხლაც კი არ დამეხოვა მისთვის! ჩვენი ოჯახიდან მარტო მე ვიყავ დარჩენილი, ვისაც ეს უნდა ეკისრა, და ვის მერე?! სახლიდან გამოგდებულ მაწანწალას, ბოგანოს. ორი წელი ვეძებდი ხელსაყრელ შემთხვევას. და აი, დადგა ამის დროც. მომიტევე, მამავ, არ ღირსვარ შენი, უძღები შვილი ვიყავი. მართალია, ასე დამყვა დედის საშოდან, მაგრამ ხომ ვზღვე ჩვენი ოჯახისათვის გაწეული სიკეთე. ესღაა ჩემი ნუგეში».

სიცილ-ტირლით მოვდიოდი გზად სახლისაკენ. მეამაყებოდა ჩემი შვილის კეთილშობილება. თქვენ არც კი იცით, იასაბურო ჩვენი რჯულისა იყო და სახელიც დაანათლეს, პაულო, მაგრამ ბედნიერებას ვერ დაიკვებნიდა. არც ჩემი ყოფაა სახარბიელო. ამაკავა ძინაის რომ არ გადაერჩინა ჩემი ოჯახი, იქნებ ამ დღეში არ ჩავარდნილიყავი. ერთი ფიქრი მდევს თან და არ მამლევს მოსვენებას. რომელი იყო უმჯობესი, ავცდენოდი გაკოტრებას თუ შვილი მყოლოდა ცოცხალი?!. (უეცრივ გამწარებით:) მიშველეთ ვინმემ. თუ ასე გაგრძელდა, იქნება ჩემი სახლ-კარის ქომაგი ოჯახის დამაქცევარივით შევიძულო (გაბმული ქვითინი).

იასაბუროს მონათხრობი

ო, დედაო-წმინდა მარია-სამა! ხვალ, გამთენიისას მომკვეთენ თავს. დაგორდება თავი მიწაზე, სული კი ფრინველივით შენკენ გამოქროლდება. ვინ იცის, ნაცვლად პარაისოს (სამოთხე) ნეტარებისა, შთავვარდე ინფერუნოს (ჯოჯოხეთის) გეენას შინა. არას ვნადვლობ, ვილხენ მთელი სულითა და გულით, ოცი წელია, ჯერ არ გამიხარია აგრერიგად.

ჰომეი იასაბურო გახლავართ, დიახაც, მაგრამ ხვალ დილით, ხალხის თვალის სასეიროდ სარზე წამოცმულ ჩემს თავს ამაკავა ძინაის სახელი ერქვა. მე ამაკავა ძინაი გავხდები, ამიხდა ნანატრი. ამაკავა ძინაი? რაო?! იქნებ ვინმეს არ მოეწონოს?! საგანგებო სახელია, მე და ჩემმა ღმერთმა. წარმოვთქვამ ამ სახელს და ასე მგონია, თითქოს და ჩემი დილეგი შრომანებითა და მაისის ვარდებით მოირთო.

ზამთარში მოხდა ეს, ორი წლის უკან. იმ დაუვიწყარ თოვლიან ღამით მამაჩემის სახლში შევიპარე, ფული მინდოდა მომეჩხრიკა, მე ხომ სხვა სიკეთესთან ერთად, მოთამაშეცა ვარ. საჩაიეს სიოდებიდან სინათლე კრთოდა ჯერ კიდევ. შეოვბრუნდი და ვეტაკე მტერს, ვინ იყო, არ ვიცოდი. ჩნდა, უბრალო ვინმე არ იქნებოდა, ისეთი ძალა ჰქონდა. ჭიდაობისას გაიღო საჩაიეს სიოდები, ფარნის შუქი დაეცა ბაღს, მამა იდგა კარის ზღურბლზე, მამაჩემი, იასემონი. უკანასკნელი ძალისხმევით გამოვითავისუფლე სხეული, დავუძვერი როგორც იქნა მტრის უჩვეულოდ მჭიდვ ხელებს და ბაღიდან გავვარდი.

ნახევარი კვარტალი გავირბინე თუ არა, ფარდულთან დავიმაღლე და იქაურობა მოვზვერე. ქუცაში სულიერი არ ჭაჭანებდა, სრული სიმშვიდე იდგა და ღამის ნისლში დროდადრო თუ აიჭრებოდა თოვლის თეთრი მტვერი. ჩანდა, თავი მანება ჩემმა მეტოქემ, დევნა აღარ ღირსო, ხელი ჩაიქნია ალბათ. მაინც ვინ იყო? რამდენადაც გავარჩიე, ბერის სამოსი უნდა სცმოდა. ღონე ჰქონდა მართლაც საკვირველი, თან ბრძოლაშიც ნაცადი ჩანდა, ხერხებსაც ფლობდა მუშტი-კრივისას, არამც და არამც უბრალო ბერი არ უნდა ყოფილიყო. ანდა ამ თოვლიან ღამით ბაღში რა ესაქმებოდა ბერს, კვირობდი და ვერაფერი გამოგეო. ცოტა ხანს ვიფიქრე და მერე გადავწყვიტე, ერთხელ კიდევ მოვპარულიყავი საჩაიესთან.

განვლო საათმა. ფრიად საეჭვო მოხეტიალე ბერმა ისარგებლა იმით, რომ თოვა შეწყდა და გაყვა ოგოვადორის ქუჩას. ეს ამაკავა ძინაი იყო, სამურაი, მოქალაქე, მოხეტიალე მუსიკოსი, მოშაირე კაცი, ვისაც შეეძლო ათასნაირად ეცვალა იერი, მთელ კიოტოში ცნობილი ქურდი! მალულად მივდევი მის კვალს. ასე გახარებული არასოდეს ვყოფილვარ. ამაკავა ძინაი! ამაკავა ძინაი! როგორ ვინატროდი მას, რამდენჯერ დამსიზმრებია კიდევ. ვინაც მახვილი წარსტაცა კამპაკუს, ვინაც სიამუროაში მარჯანი დასტყუა გამოჯევილ მფლობელს მარჯნისას, ვინაც ხუთ ბედელს დახსნა კარები და მიკავას რვა რჩეული სამურაი გაისტუმრა მოუსავლეთში და მრავალი და მრავალი საკვირველზე საკვირველი, საუკუნეთა მანძილზე დაუვიწყარ ამბად დარჩენილი ბოროტებით დაზაფრა ხალხი, ძინაი გახლდათ სწორედ... და ეს ძინაი, ცხვირზე ჩამოწეული ჭილის ქუდიანი, ახლა ჩემ წინ მიაბიჯებდა თოვლით ოდნავ გადათეთრებულ ქუჩაზე. მე შემეძლო, საკუთარი თვალებით მეცქირა მისთვის. ეს უკვე დიდი ბედნიერება იყო. მაგრამ მეწადა უფრო ბედნიერი დავმხდარიყავი.

როცა ძეგონძის ტაძრის უკანა მხარეს მივალწიეთ, სწრაფად წამოვეწიე ძინაის. უკაცრიელი ალაგი გახლდათ, მიწაყრილი აზვინულიყო მთელ გაყოლებაზე. დღისითაც კი ზედგამჭრილი იყო ეს ადგილი ხალხს გარიდებული კაცისთვის. ძინაიმ შემომხედა, ოდნავადაც არ შეშინებია, დაჯერებულად შედგა. მდუმარედ დაეყრდნო ჯოხს, თითქოსდა ელოდა, რას ვეტყვოდი. მე მორჩილად დავიჩოქე მის წინ, ხელები წინ დავიწყვე, მაგრამ ისე მშვიდად გამომხედა, ენა ჩამოვარდა.

– მომიტევეთ, მე იასაბურო გახლავართ, ძე ჰომეი იასემონისა, – წამოვიწყე, როგორც იქნა. სახე მიხურდა ერთიანად. – უკან გამოგყევით, რადგან სათხოვარი მაქვს თქვენთან.

ძინაიმ თავი დააქნია. ისე დამძლია სულმოკლეობამ, ამაზეც დიდად მადლიერი დავრჩი, მერე მომეგო სითამამე და მოკლედ მოვუთხრე, როგორ გამომავლო მამამ სახლიდან და ახლა ყოველი ჯურის გარეწრებში რომ ვარ გარეული. ამ ღამით როგორ შევიპარე მამაჩემის სახლში საქურდლად, მაგრამ მას, ძინაის გადავაწყდი მოულოდნელად, მერე ძინაისა და მამის საიდუმლო საუბარი ვისმინე. ძინაი კვლავინდებურად ცივად მომჩერებოდა, ტუჩები მოეკუმა. ხმა არ გაუღია. როცა მოყოლას მოვრჩი, წინ წავჩოჩდი ცოტათი და დაჟინებით ავაცქერდი.

– ჰოძეის სახლ-კარზე გაწეული ამაგი მეც მავალდებულებს. ამის ნიშნად გადავწყვიტე, თქვენი ხელქვეითი გავხდე. გთხოვთ, მიმსახუროთ, ქურდობაც ვიცი, ხანძრის გაჩენაც, ჯიბგრობაშიც არავის დავუდებ ტოლს.

დუმდა ძინაი. გული ამიბგერდა, უფრო მხურვალედ ავლაპარაკდი.

– გთხოვთ, მიმსახუროთ! არაფერს დავიზარებ. კიოტო, ფუსიმი, საკაი, ოსაკა, – სად არა ვარ ნამყოფი. თხუთმეტი რი შემიძლია ფეხით გავიარო ერთ დღეში. ცალი ხელით ტომარას ვეწევი, ოთხ ტოს რომ იწონის, ისეთს. ორი-სამი კაცი მყავს უკვე მოკლული. მიმსახურეთ, გვედრით. თქვენი გულისათვის ცეცხლში ჩავვარდები. ფუსიმის ტაძარში თეთრი ფარშავანგი ჰყავთ, ოღონდაც მოისურვებთ და მერე მე ვიცი! სიტყვა რომ დაგცდეთ, სანტო ფრანცისკოს სამრეკლო დაწვიო, გადავბუგავ. უდაიძინის ასულსაც, თქვენი სურვილი იყოს ოღონდ, უმალ აქ მოგგვრით და ქალაქის თავის გოგრასაც მოგიტანთ, თუკი ინებებთ.

უეცრივ წიხლი მომხვდა და უკან გადავვარდი.

– რეგვენო!

ასე შემამკო თუ არა, მოინდომა გამცლოდა, მაგრამ მე გადარეულივით ჩავაფრინდი ანაფორის კალთაზე. – თან წამიყვანეთ, გთხოვთ! არ მოგეშვებით არასგზით. ცეცხლსა და წყალში თქვენი გულისათვის. აი, მეფე-ლომი ეზოპეს მოთხრობაში თავგმა არ გადაარჩინა? ის თავგი გავხდები... მე...

– ხმა ჩაიგდე. ლაწირაკო... ეგლა მაკლია, შენს იმედად ვიარო! – ისევ მკრა წიხლი.

– არამზადავ, ჯობდა დამჯერი შვილი ყოფილიყავ.

ახლა კი ბრაზი მომერია...

– ვნახოთ აბა, მე ჩესას ვიზამ.

ძინაიმ აღარც მომხედა, სწრაფად მიაბიჯებდა თოვლზე. ღრუბლებიდან გამოცურებული მთვარის შუქზე ძლივსლა მოჩანდა მისი ჭილის ქუდი... ორი წელი აღარ მინახავს მის მერე. (იცინის უეცრივ) «ეგლა მაკლია, შენს იმედად ვიარო»...

– სწორედ ასე თქვა. ხვალ კი, გამთენიისას, ძინაის მაგიერ მე მომკვეთენ თავს. ო, დედაო-წმინდავ, მარია-სამა როგორ ვიტანჯე ეს ორი წელი. ძინაისთვის სიკეთის გადახდის სურვილი მახრჩობდა, სიკეთისა იმდენად არა, რამდენიც წყენინების, მაგრამ სად მეპოვა ძინაი? სად იყო? რას აკეთებდა? იცოდა ვინმემ განა? ყველაფერს თავი დავანებოთ, როგორი იყო შესახედავად? არც ეს უწყოდა არავინ. მე რომ ბერი შემომხვდა, ტანმორჩილი იყო, ასე, ორმოციოდე წლის. მაგრამ ის, ვინაც დაიარებოდა იანაგინატის თავშესაქცევი სახლების კვარტალში, განა ოცდაათი წლის მოხეტიალე სამურაი არ იყო, ყირმიზ სახეს უღვაშები რომ უმშვენებდა? ახლა, წელში ოთხად მოკაკული წითური უცხოელი, რომელმაც, როგორ ამბობენ, ჩაშალა კაბუკის თეატრის წარმოდგენა? შუბლზე კულულებჩამოყრილი ყმაწვილი სამურაი, მეკოკუძის ტაძრიდან განძი რომ წარიტაცა?.. თუ ისე ჩავთვლით, რომ ყველაფერს ამას ძინაი სჩადიოდა, მაშინ მისი ნამდვილი სახის დადგენა აღემატება ჩვეულებრივი მოკვდავის ძალებს... ამასობაში სისხლის ღებინებაც დამეწყო, გასული წლის ბოლოდან ასე ვარ.

არა. დამცირებას არ შევარჩენ. რაიმეთი უნდა გადავუხადო. ძვალი და ტყავი დავრჩი, სინათლე გამდიოდა ლოყებში, მე კი ამაზე ვფიქრობდი დღე-ნიადაგ. და აი, ერთხელ ღამით ბრწყინვალე აზრი დამებადა. ო, მარია-სამა! ო, მარია-სამა! ეს აზრი უდაოდ შენმა სიკეთემ ჩამაგონა. სისულელეა არ გეთმობოდეს სისხლის ნთხევით განაწვალეები, ჩამომხმარი სხეული, საკმარისია შეელიო მას და აგიხდება ნანატრი. იმ ღამით ჩემთვის ვიცინოდი სიხარულისაგან და დილამდე ერთსა და იმავეს ვიმეორებდი: «მე თავს მომკვეთენ ძინაის მაგივრად! მე თავს მომკვეთენ ძინაის მაგივრად!»

მე თავს მომკვეთენ ძინაის მაგივრად! _ რა დიდებული სიტყვებია! მაშინ, თქმა აღარ უნდა, ჩემთან ერთად კვალიც გაქრება მთელი მისი ნამოქმედარის და ძინაის შეეძლება, თავაწეული იარებოდეს მთელ იაპონიაში. მე კი... (ისეც იცინის). მე კი ერთ ღამეში სახელგანთქმული ყაჩაღი გავხდები. ვინაც სუკემაემონს ახლდა ლუსონში, ვინც მოჩეხა კიარას ხე ბიძენის პროვინციაში, ვინაც ახლობელი იყო რიკიუ-კოდისა, ვინაც დასტყუა მარჯანი სიამუროას, ვინაც გაძარცვა ფუსიმის ტაძრის ვერცხლეულის საგანძური და ვინაც მიკავას რვა სამურაი მოუსავლეთში გაამგზავრა... აწ მე მეკუთვნება ძინაის სახელოვნება (იცინის მესამედ), თან გადავარჩენ, თანაც მოვსპობ მის სახელს, ჩემი ოჯახისათვის გაწეულ სიკეთეს ვუზღვავ და შურსაც ვიძიებ შეურაცხყოფისათვის. გულს მოვიოხებ ყოველნაირად. რა დასამალია, ნურც გაიკვირვებთ, მთელი ღამე ვხარხარებდი სიხარულისაგან. ახლაც, ამ ბნელეთშიაც ჩემს ბაგეს ღიმილი არ სცილდება.

ცბიერი განზრახვა მქონდა. ავდექი და იმპერატორის სასახლეში შევიპარე ქურდობის მიზნით. მახსოვს, ბინდიანი საღამო იყო. ბამბუკის თახჩაფუჩებს შორის კრთოდა სინათლე, ფიჭვნარი თეთრად მოსადაფულიყო ყვავილებით. ტალანის სახურავიდან უკაცურ ბაღში გადავეშვი თუ არა, წამსვე, როგორც ველოდი, მოყარაულე სამურაებმა მტაცეს ხელი და ახდა, ახდა მაშინ ნანატრი. ერთმა წვეროსანმა სამურაიმ, რომელმაც დამცა და მაგრად გამკოჭა, ძლივს არ ვიგდეთ ხელთ ეს ძანაიო, ხვნეშით ამოთქვა. ასეც ველოდი. აბა, ძინაის გარდა ვინ გაბედავდა სასახლეში შეპარვას საქურდლად? ეს სიტყვები რომ ჩამესმა, მიუხედავად იმისა, თოკები ძვლამდე მქონდა ჩაჭედილი, უნებურად გამეღიმა.

«ეგლა მაკლია შენს იმედად ვიარო!» _ ასე არ მითხრა?! მაგრამ მე ხვალვე ძინაის მაგიერ ამიგებენ წესს. ო, რა სიამით მივახლიდი ამ ამბავს ძინაი ბატონს. ხვალ ჩემი მოკვეთილი თავი დაელოდება მის მობრძანებას და ძინაი აუცილებლად იხილავს ჩემს ბაგეზე შეყინულ სიცილს. «რაო? სიკეთისათვის გადაგიხადა თუ არა იასაბურომ? _ აი, რას ამცნობს მას ეს სიცილი, _ შენ ამიერიდან ძინაი აღარა ხარ. ძინაი აგერა, ეს თავია! იგია ახლა მთელს იაპონიაში სახელგანთქმული ქურდი». (იცინის). ო, რა ბედნიერი ვარ! პირველად ვარ ასე ბედნიერი მთელ სიცოცხლეში.

მაგრამ ჩემი თავი მამაჩემმა, იასემონმა რომ ნახოს... (გულმწარედ). შემინდე, მამავ, ჩემთვის თავიც რომ არ მოეჭრათ, ბევრ ხანს ვერ გავატანდი მაინც, ორიოდე წლის სიცოცხლე დამრჩენოდა ალბათ, მეტი არა, ისე მქონდა ფილტვები დაჭიმული. სულ სისხლი ამომქონდა პირიდან. შემინდე, რომ უღირსი შვილი ვიყავი. უკუღმართად ვიყავ დაბადებული, მაგრამ ერთი რამ მაინც მესახელება, ეს მაინც მეთქმის: ხომ ვზღვე და სამადლოდ არ გავხადე ჩვენი ოჯახისათვის გაწეული სიკეთე.

ბაღი

ეს იყო ძველისძველი ოჯახის, ნაკამურათა გვარეულობის კუთვნილი ბაღი, იმ ოჯახისა, ოდითგანვე რომ მოურავობდა საფოსტო სადგურთან მიშენებულ კეთილშობილ მგზავრთა ფუნდუკს.

რევოლუციიდან ათი წელი გასულიყო, რაც ბაღში არავის დაეკრა ბარი, მაგრამ წალკოტს ჯერ კიდევ მთლად არ გასცლოდა პეწი. გოგრასებრ წაგრძელებული ტბა გამჭვირვალე იყო. ძველებურად გადმოფოჩილიყვნენ ფიჭვის რტოები, უცვლელად შთენილიყო «შემოფრენილი ყანჩის ქობიცა» და «გულის განსაბანი ტალავერიც». მთიდან ძველებურად გადმოჩქეფდა კამკამა ჩანჩქერი. ჟამთსრობოლამ ნირი ვერ უცვალა ვერც ასკილის ყვითელ ჯაგებს შუა ამოსვეტილ ქვის ფარანს, ნიშანს იმ ღისახსოვარი დროისა, რომ ამ მხარეში გზად ჩაიარა თავადის ქალმა კამუმ. ტბის უკან აზვინული გორაკებიდან ისევ და ისევ მოჩქეფდნენ თეთრად აქაფებული ჩანჩქერები. ოღონდაც ვერა და ვერ ტყუვდებოდა თვალი. ცხადლივ ჩანდა, აქაურობა ღვთის ანაბარა რომ იყო მიტოვებული. ადრეულ გაზაფხულზე, ოდეს ხეებზე აფეთქდებოდა კვირტები და მწვანე საფარველს მოსხამდა ბაღი, იგრძნობოდა. ადამისშვილის ნახელავს იდუმალი რამ ველური ძალა რომ ბარდავდა, ფოფრავდა და აჯანყებდა. ბეხრეკმა ინკემ, მახვშმა ნაკამურთა ოჯახისა, ნიადაგ ზეთი რომ ჩამოსდიოდა სახეზე, წალკოტზე გადამდგარ ფუძე-სახლში დაიდო ბინა და ლუდუდობდაყრილ ცოლთან ერთად ბუხრის პირს მშვიდად ატარებდა დარჩენილ დღეებს, ზიზილ-პიპილო ბანქოს შლითა და გოს თამაშით ირთობდა თავს. ზოგჯერ ხუთ-ექვს ხელს ზედიზედ უგებდა დედაბერი. მაშინ ცხარდებოდა და იბოლმებოდა ინკე. უფროსი ვაჟიშვილი, ვისაც მან ოჯახის თავკაცობა გადაულოცა, ყმაწვილქალ ცოლთან ერთად (ბიძაშვილად რომ ერგებოდა) ფუძე-სახლთან ტალანით შეერთებულ ვიწრო ფლიგელში ცხოვრობდა. ფიცხი, თავშეუკავებელი კაცი იყო ბუნსიცუ. ასე გასინჯეთ, ბეხრეკი ინკეც კი უფრთხობდა და ერიდებოდა. ჯანსუსტი ცოლი და უმცროსი ძმები ხომ სიტყვას ვერ უბრუნებდნენ. ბინსიცუს ზოგჯერ ესტუმრებოდა კარდაკარ მოხეტიალე, უპოვარი მელექსე სეიგეცუ, იმხანად სადგურის მიდამოებში რომ დაბოგინობდა. რატომღაც მხოლოდ მას ხვდებოდა ოჯახის თავკაცი შუბლგახსნილად და მოწყალედ, საკეს მიაწვდიდა, მერე დასვამდა ლექსების საწერად. შემორჩა იმდრონდელი სტროფები: «მთებზე შთენილა ჯერაც კიდევ ყვავილთა და ბალახთ სურნელი, მთებს შეუნახავთ ექოც გუგულის დამახილისა» (სეიგეცუ). «კრთის აქა და იქ, კლდეთა ღარებზე თეთრი სიმ-ალყა ჩანჩქერებისა» (ბუნსიცუ).

ორი შვილი კიდევ ჰყავდა მოხუცს. შუათანა ბრინჯით მოვაჭრე ნათესავმა ჩაისიძა, უმრწემესი კი ქალაქად იყო, დაბიდან 5-6 რის მოშორებით. ორთავენი, თითქოს პირი შეკრესო, ახალ მთვარესავით თუ გამოჩნდებოდნენ მშობლიურ სახლში. უმრწემესი, არყის ქარხნის შავი მუშა, შორსაც ცხოვრობდა და ოჯახის უფროსსაც ვერ ეწყობოდა. ქეიფსა და დროსტარებას აყოლილი შუათანა საკუთარ ცოლ-შვილთანაც უცხო სტუმარივით იყო.

ორი-სამი წლის შემდეგ ბაღი კვლავ უფრო გაუდაბურდა, ტბის ზედაპირზე ყანთალებდნენ წყალმცენარეები. მწვანეანს ჩინჩხვარი გაერია. ერთ გვალვიან დღეს მოხუცს დამბლა დაეცა და სული გააფრთხობინა. ინკეს სიკვდილამდე ხუთიოდე დღის წინ, როცა იგი, ჩვეულებისამებ, ნაყენს წრუპავდა «გულის განსაბან ტალავერში», ტბის გაღმა მხარეს იარებოდა თურმე ვინმე თეთრად მოხილი კუგე. თუმცა ვინ უწყის, იქნება მოხუცს მოეჩვენა ესე ყოველი. მომდევნო წელს, გვიან

გაზაფხულზე, შუათანა ძმამ დედობილ-მამობილის ფული ჩაიჯიბა და ჩაის სახლის ფარემ ქალთან ერთად უგზოუკვლოდ გადაიკარგა. შემოდგომაზე კი მისმა ცოლმა შვიდთვიანი ბავშვი შვა.

მამის სიკვდილის შემდეგ უფროსი ძე დედასთან ერთად ფუძე-სახლში დასახლდა, გათავისუფლებული ფლიგელი იქაური სკოლის დირექტორმა დაიქირავა. ფუძეუკავა იუკიტის უტილიტარისტული თეორიის მიმდევარი გახლდათ დირექტორი, ამიტომაც უფროს ძეს დღენიადაგ ჩააგონებდა, მარადმწვანე ხეთა გვერდით ხეხილიც გაეშენებინა. ყურად ილო ბუნსიცუმ ეს რჩევა და მალე ტირიფებს და ფიჭვებს გვერდი დაუმშვენა ქლიავის, ატმისა და ჭერმის ხეებმა. გაივლ-გამოივლიდა სკოლის დირექტორი ახალ ნარგავებში, სიტყვას გადაუგდებდა უფროს ძეს. «ახლა ყვავილთა ჭვრეტითაც დაიტკბობს კაცი თვალს და ნაყოფთა ხილვითაც... ერთი გასროლით ორი კურდღელი... მაშ!». ამა ყოველმა ეშხი წაართვა ისედაც შელანზღულ ნაყორ გორაკებს; ტბასა და ფანჩატურებს, უნაყოფო, მაგრამ მშვენიერ ხეებს არა და არ მიესადაგა ხეხილი. მარტოოდენ დარგვა რა დიდი ბედენა იყო, როცა მზრუნველი ხელი არ ღირსებია ახალჩაყრილ ხეებს. რაც ბაღს ბუნებითმა შლამ და რღვევამ დააკლო, ის ადამიანის ნაქნარმა დაუმატა. მარადმწვანე მცენარეებთან ერთად ახლა ხეხილიც გაიბურდა და გაოხრდა. ყველა ამ სიკეთეს შემოდგომაზე ხანძარიც მოჰყვა, აგრე იშვიათი ამ მხარეს, და მთები ცეცხლმა გადარუჯა. მას მერე სამუდამოდ ამოშრა მალლობებიდან მოჩხრიალე ჩანჩქერთა სათავეები. ავბედითობა მალე ოჯახსაც ეწვია. პირველი თოვლი დადო თუ არა, ოჯახის უფროსი ლოგინად ჩავარდა. ჭლექი შეეყარა. ხასიათი მთლად წაუხდა, ბრუნდად ესმოდა ყველაფერი. ახალი წლის მოსალოცად მოსულ შვილს ხელსათბური გაუქანა და სთხლიშა. ამის შემდეგ უმრწემესმა ფეხი ამოიკვეთა სახლიდან. უფროსი ძმის გასვენებასაც კი არ დასწრებია. ბუნცისუმ ერთი წელი იცოცხლა კიდევ. მეუღლე თავს ადგა გამუდმებით. საწოლის თავზე გაკიდულ, კოლოებისგან საფარი ბადის ქვეშ ამოხდა სული. «ბაყაყები გაჰყვირიან... რა სჭირს სეიეცუს?» – აი მისი უკანასკნელი სიტყვები. სეიეცუ კი, რა ხანია, აღარ ჩანდა იმ არე-მიდამოს. თითქოს ამ კუთხის სანახები მოსწყინდაო, მოწყალეების სათხოვნელადაც აღარ მოსულა.

წლისთავი გადაიხადეს თუ არა, უმრწემესი ძმა თავის პატრონის ქალიშვილზე დაქორწინდა. სკოლის დირექტორი სხვა ალაგას გადაიყვანეს და ცოლ-ქმარი დაეპატრონა ფლიგელს. შავად გალაქული კომოდებით გაივსო ახლა შრამელი, და ვარდისფერი და თეთრი ბამბის ფთილებით მოირთო. მაგრამ მალე დასნეულდა უფროსი ძმის ცოლიც. მასაც ჭლექმა დარია ხელი. სისხლს ადებინებდა პირიდან, ამიტომ ოჯახის უფროსის ერთადერთი ნაშიერი რენიტი ბებიაშე შეიკედლა. ძილის წინ ბებია ყოველთვის პირსახოცით გაიკრავდა ხოლმე თავს. ვირთხები მაინც ვერ მოიშორა. როცა კი პირსახოცის წაკვრა დაავიწყდებოდა, ღუდუდოების სუნზე მოძუბგურდებოდნენ ვირთხები, თავს დაუკბენდნენ უმოწყალოდ. წლის დამლევს უფროსი ძმის სწეული ცოლი ისე უჩუმრად გათავდა, როგორც ლამფა ჩაიჭრუტება და ჩაქრება ხოლმე. დასაფლავების მეორე დღეს თოვლმა ჩაიტანა მთის ძირას მდგარი «შემოფრენილი ყანჩის ქოხიც». და როცა მოდგა გაზაფხული, ხეების რტოები გადაირია, ბაღი მთლად გაუდაბურდა, გაპარტახდა და ახლა მღვრიე ტბასთან «გულის განსაბან ტალავერის» ლერწმის სახურავსლა მოლანდავდა კაცის თვალი.

გაგრძელება

ერთ უჟმურ დღეს, მიმწუხრისას, ათი წლის წინათ სახლიდან გაქცეულმა შუათანა შვილმა მოაკითხა მამისეულ კარ-მიდამოს. მამისეულს ემახდნენ, თორემ, სინამდვილეში, მისი სრულუფლებიანი ბატონ-პატრონი უმრწემესი ძმა იყო. ისე შემოხვდა იგი მე შეცდომილს, ვითომდაც არაფერი მომხდარიყო, არც სახე დაუღრეჯია უსიამოდ, არც ჭერში ამხტარა სიხარულისგან.

შუათანა ძმა მთავარ სახლში, «ბუდათა სენაკში» დამკვიდრდა. იწვა იქ გამოტილი, ზეზე ძლივს დგებოდა ავი სენით შეპყრობილი, მიშტერებოდა ბუხრის ალს. სამლოცველოში პატარა ფირფიტები ელაგა, გარდაცვლილი მამისა და ძმის სახელები იყო ზედ ამოჭრილი. კარს მიუგდებდა ხოლმე სნეული, ეს ფირფიტები რომ არ მოხვედროდა თვალში. დედას, ძმასა და რძალს არ იკარებდა. მათთან ერთად დღეში სამჯერ ტაბლას მიუჯდებოდა ხოლმე ძალაუნებურად. ეს იყო და ეს. ობოლი რენიტი მოაკითხავდა ხანდახან და ისიც ფიქალზე უხატავდა ბიჭს მთებსა და ხომალდებს. ხელი არ მორჩილებდა, ბატიფეხურით წაუწერდა ძველებური სიმღების სიტყვებს: «მუკომიძას მთაზე ყვავის ალუბალი, გამო ნეისან ჩაის სახლიდან».

და ისევ დადგა გაზაფხული, გაბურდულ ბაღში აქა-იქ ყვავდა ატმები და ჭერმები, ჩაჟალტამებულ ტბაში ჩაყუდებულიყო «გულის განსაბანი ტალავრის» ანარეკლი. შუათანა ძმა კი კვლავინდებურად იჯდა გამოკეტილში და გამუდმებით თვლემდა. და აი, ერთხელ, მის ყურს მოსწვდა სიამისენის სიმთა ჟღერა. ვიღაცამ ბზარნაკრავი ხმა ააყოლა საკრავს. «სუვას ბრძოლაში ციხესიმაგრის ქვემეხთა რიგებს როდი მოსცილდა ნაცუმოტოს სისხლი და ხორცი, დიდი თავადი იოსიესამა, აგრე ინება»... მწოლიარემ თავი აიღო. ეჭვი არ იყო, დედა მღეროდა და უკრავდა სიამისენს სამზადში. «ფარჩა ემოსა, გამობრძანდა დიდებულადა, საომრად გამზადებული სუვას ბრძოლაში, ერთის შეხედვით ეტყობოდა, იყო რაინდი»... განაგრძობდა დედა. ალბათ შვილიშვილს ასმენინებდა ოცუს სურათებზე წარწერილ სიტყვებს. ეს სიმღერა, ერთმა ოირანმა რომ ასწავლა მის უგლიმ, აწ გარდაცვლილ მეუღლეს, დიდ მოწონებაში იყო ოცი-ოცდაათი წლის წინათ. «ბედისწერას ვერ ასცდება. გაისისინებს ვერაგი ტყვია, მკერდს გაუგმირავს ტოიოს ხიდთან, ვითარცა ცვარი ბალახზე, გაქრება იგი, ო, სანაცვლოდ კი სახელი მისი ხალხში დარჩება აწ და მარადის»... გაკვირდა შუათანა, გადაუნათდა წვერში ჩამჯდარი სახე.

ორი-სამი დღის შემდეგ უმრწემესმა ძმამ თვალი მოჰკრა, მისი ძმა მიწას აბრუნებდა ბუერამოდებული ნაყორი მთის ძირას. ქლოშინებდა, აცა-ბაცა იქნევდა წალკოტს. ეს იყო მხოლოდ, დიდი დაჟინება იგრძნობოდა მის ერთი შეხედვით სასაცილო საქმიანობაში. უმრწემესი, პირში პაპიროსი რომ ჰქონდა გაჩრილი, უკნიდან მიუახლოვდა და ჰკითხა: რას სჩადი, ძმაო? შუათანამ დაბნეულად მოხედა, _ აქ არხი უნდა გავიყვანო. _ რადა და რისთვის? _ ძველებურ ყაიდაზე უნდა მოვაწყო ბაღი. გაიცინა უმცროსმა ძმამ, აღარაფერი უკითხავს.

მთელი დღე მუშაობდა შუათანა წალკატით ხელში. არხს თხრიდა. ეძნელებოდა საქმე. ძვალტყავად ექცია სნეულებას. უჩვევი იყო თანაც, ჩქარა უწყდებოდა ქანცი. ბებერები დაასხდა ხელებზე, ფრჩხილები ასტკეცოდა, ტანში ამტვრევდა. დროდადრო შორს მოისვრიდა წალკატს, მკვდარივით მიეგდებოდა მიწაზე. მის ირგვლივ, ოხშივარადენილ ბაღში ლაღობდა ახალნაზარდი ბალახის ყლორტები და ყვავილები. ოხშივარი ასდიოდა ბაღს. სულს მოითქვამდა ორიოდ წამით, ისევ წაფორხილდებოდა თხრილისაკენ.

დღე დღეს მისდევდა. ბაღს კი სასიკეთო ჯერ არაფერი ეტყობოდა. ტბაში ძველებურად ხასხასებდა წყალმცენარეები და ერთმანეთში გახირებული ჩინჩხვარადქცეული ხეთა ტოტები. ახლა წინანდელზე უფრო გამოყრუებული ჩანდა

ბალი, განსაკუთრებით მას მერე, რაც ყვავილი დასცვივდა ხეხილს. სახლის მკვიდრთაგანს არავის მოსდიოდა თვალში ეს წამოწყება. უმრწემესი ძმა ანგარიშში ჩაეფლო, ბრინჯისა და აბრეშუმის ქორვაჭრად იქცა. მისი ცოლი ქალური ზიზღით ერიდებოდა ავადმყოფ მაზლს. დედა... დედა შიშობდა, მიწის თხრას მთლად არ მოეთავებინა ხელი მისი ვაჟიშვილისათვის. შუათანა არც ხალხს შეეპუა, არც ბუნებას, ნელინელ ასხვაფერებდა ბალს.

ერთხელ, ნაწვიმარზე გამოვიდა ბალში და დაინახა, რენიტი ქვებით აპირკეთებდა არხის კიდეებს, საიდანაც ბუერას ფოთლები გადმოშლილიყო. მხიარულად შეაცქერდა რენიტი თვალეში: მეც მოგეხმარები, რა იქნებაო, შესთხოვა. «აგრე იყოს». უჩვეულოდ გაიბადრა შუათანა ძმა. რა ხანია, ღიმი არ მიჰკარებია სახეზე. მას მერე რენიტი აღარ მოსცილებია ბიძას. მხარში უდგა დღენიადღა. დროდადრო მუხლს ჩახრიდა მაშვრალი, ჩრდილს შეაფარებდა თავს. ძმისწულის გასართობად ათას რამეს გაიხსენებდა. ზღვის ამბებს იტყოდა, ტოკიოსას, რკინიგზებისას. ღიჯნიდა რენიტი მწვანე ქლიავს და მონუსხულივით უსმენდა ბიძას.

იმ წელს გვალვიანი ამინდი დაიჭირა. ორნი, საპყარი და ბალლი, არ ეპუებოდნენ არც მზის მშანთავ სხივებს, არც მწვანიანის მხუთავ ოხშივარს, თხრიდნენ მიწას, კაფავდნენ ხეებს და უფრო და უფრო ღრმად იჭრებოდნენ ბალში. ასე ჯახირობდნენ და რის ვაინაჩრობით საქმეს როგორღაც ართმევდნენ თავს. ეგ იყო ოლონდ, სხვა გასაჭირს ვერაფერი მოუხერხეს. შუათანას მხოლოდლა სიზმრად ნანახივით ახსოვდა ბალის ძველებური იერი. როგორც კი შეეცდებოდა მოეგონებინა ხეების ადრინდელი განლაგება თუ ბილიკების ასავალ-დასავალი, მყის ბინდი ეკრობოდა თვალზე. ზოგჯერ მუშაობისას უეცრივ შედგებოდა, წალკატს ჩამოეყრდნობოდა და გაშტერდებოდა. შემფოთებებით მიაჩერდებოდა რენიტი. _ ვერ გამიგია, რა იყო აქ ადრე? _ თავისთვის დაბნეულად ბუტბურებდა გაოფლილი ბიძა. _ ეს ნეკერჩხალი აქ არ უნდა ყოფილიყო». რენიტი ყუჩობდა და ზინზლიანი ხელებით ჭყლეტდა ჭიანჭველებს. სხვა რა ჩარა ჰქონდა.

ზაფხულის მიწურულს შუათანას გაუსაძლისი ჯაფისაგან თავბრუსხვევა დასჩემდა. ტბისთვის განკუთვნილი, საკუთარი ხელებით ამოღებული ორმოს ერთი ნაწილი ისევ ამოავსო მიწით, აქ ხეს რა უნდაო. იტყოდა, ამოთხრიდა ფიჭვს, ცოტა ხნის მერე კი იმ ადგილას კვლავ ფიჭვს რგავდა. ასე დასჩემდა. რენიტი განსაკუთრებით გაგულისდა, როცა ბიძამ წყლისპირა ტირიფები დაჩეხა სამარგილედ. ეს ტირიფები განა თქვენვე არ ჩარგეთ ამას წინათო? _ უსაყვედურა. «ვაგლახ რომ მთლად დავკარგე მახსოვრობა», _ ბიძა დაღვრემილი დასცქეროდა მზედაღვრილ ტბას.

და მაინც, როს მოაწია შემოდგომამ, ბუჩქებისა და ბალახების ბარდებში ბუნდოვნად გამოიკვეთა ბალის მოხაზულობა. ძველს ვერ მოერიდებოდა, რალა თქმა უნდა. ვერც «შემოფრენილი ყანჩის ქოხს» დალანდავდით სადმე, და ვერც გორებიდან გადმოქანებულ ჩანჩქერებს. ნაშთიც აღარ იყო ნაცადი მებალის ნახელავისა. უკვალოდ გადაქრა ძველებური სინატიფე, მაგრამ ბალი მაინც არსებობდა. ტბის მჭვირვალ წყალში ერთხელ კიდევ ათრთოლდა ნაყორი გორაკების ანარეკლი და ფიჭვებმაც კვლავ მედიდურად გადაატოტეს შტოები «გულის განსაბან ტალავერს».

და როცა უკვე აღსდგა და განახლდა ბალი, სწორედ მაშინ ჩავარდა ლოგინად შუათანა ძმა. სახსრებში სტეხდა, სიცხე აღარ გამონელებია. «რა ცუდუბრალოდ მიაკლა თავი», _ გაუთავებლად მოთქვამდა შვილის სასთუმალთან მიმჯდარი დედა. შუათანა კი ბედნიერი იყო. მერე რა, თუ ბალში ბევრი რამის გაკეთება კიდევ ეწადა.

ამას აღარაფერი ეშველებოდა. ამოდ მაინც არ დამაშვრალა. ათი წლის შრომამ ასწავლა ბედის მორჩილება. ამით გაიტანა ლელო.

შემოდგომის მიწურულს შუათანა ძმა ისე უჩუმრად გათავდა, ვერავინ შეიტყო. პირველმა რენტიმ შეიცხადა. ხმამალა ყვირილით გავარდა ტალანში ფლაგელისაკენ. წამსვე მიცვალებულის სარეცელთან მოიყარა თავი მთელმა დაზაფრულმა ოჯახმა. «ხედავ, ჩემი ძმა თითქოს ილიმის!» – მიუბრუნდა დედას უმრწემესი. «ოი, დღეს ღიაა სახატეს კარი!» – თქვა მისმა ცოლმა ისე, რომ ცხედრისაკენ არც მიუხედავს.

ბიძის დამარხვის შემდეგ რენტი არ სცილდებოდა «გულის განსაზან ტალავერს». გაოგნებული გასცქეროდა შემოდგომისეულ ხეებს.

დასასრული

ეს იყო ძველისძველი ოჯახის, ნაკამურას გვარეულობის კუთვნილი ბაღი, იმ ოჯახისა, საფოსტო სადგურზე მიშენებულ კეთილშობილ მგზავრთა ფუნდუკს რომ მოურაობდა. ათი წელიც არ გასულიყო მას შემდეგ, რაც ბაღი განაახლეს. ახლა დაინგრა ოჯახი და კვლავ გავერანდა იქაურობა. იმ ალაგას რკინიგზის სადგური ააშენეს, სადგურის წინ რესტორანი წამოჭიმეს.

იმდროისათვის ნაკამურას გვარეულობიდან იქ უკვე აღარავინ ბოგინობდა. რა ხანი იყო, რაც დედამ დატოვა ეს ქვეყანა. უმრწემესი ძმა გაკოტრდა, გუდა-ნაზადი აიკრა და სადღაც, ოსაკასაკენ გაუტია.

მატარებლები ყოველდღე მოდიოდნენ და მიდიოდნენ, დიდ მაგიდასთან იჯდა ახალგაზრდა სადგურის უფროსი. ხალვათი სამსახური ჰქონდა, თავისუფალ დროს უმზერდა ქლიავისფერ მთებს და მოსამსახურეებთან მასლაათობდა. ამ საუბრებში არასოდეს იხსენიებოდა ნაკამურას ოჯახი. ვინ დაიჯერებდა, რომ აქაურობას ოდესმე ფანჩატურები და ხელოვნური გორაკები ამშვენებდა.

ამ დროს რენტი მოლბერტს უჯდა ტოკიოში, აკასაკას ევროპული ფერწერის სტუდიაში. მინის სახურავიდან ჩამოდიოდა სინათლე. მძლავრობდა ზეთის საღებავების სუნი. კობტაობდა «მომოვარეს» ვარცხნილობით მოლამაზებული მენატურე ქალი და რენტის არაფერი აგონებდა ბავშვობის სახლს. ოღონდ ხანდახან, როცა ფუნჯს დაუსვამდა ტილოზე, თვალწინ დაუდგებოდა ნაღვლიანი, ბებრული სახე, გაუღიმებდა და უსაშველო შრომისაგან ქანცგაცლილს ეუბნებოდა: «მხარში მედექი ჯერ კიდევ ბალდი, ახლა ჩემი ჯერი მოდგა». რენტი ამჟამად სურათებს ხატავს, კვლავ არაფერი აზადია... უმცროსი ძმის ასავალ-დასავალი არავინ იცის.

ივნისი, 1922წ.

როკუნომიელი ქალი

1

როკუნომიელი ქალის მამა ძველისძველი, კეთილშობილი გვარის შთამომავალი იყო. მაგრამ ძველი ყაიდის კაცი ჩამორჩენოდა დროს და ხებუნდაიუს ჩინს ვერ გასცილებოდა. ქალი დედ-მამასთან ცხოვრობდა ერთ დაბალ სახლში, როკუნომიას მახლობლად, ამიტომ შეარქვეს მას როკუნომიელი ქალი.

მშობლები ანებივრებდნენ ქალიშვილს. თუმცა ძველი ჩვეულების თანახმად საზოგადოებაში არ დაჰყავდათ, არავის აჩვენებდნენ. იმედოვნებდნენ კი, რომ ერთხელაც იქნება, ვინმე დანიშნავდა მათ ქალიშვილს. დარბაისლურად და სადაც ატარებდა იგი დღეებს, ისევე, როგორც მშობლებს ესწავლებინათ. მის გულს არ ეკარებოდა არც ნაღველი, არც სიხარული. მაგრამ ცხოვრებაში გამოუცდელი ქალი უკმაყოფილოდ არ გრძნობდა თავს. ოღონდ დედა და მამა ჯანმრთელად იყვნენო, – იტყოდა ხოლმე.

ძველთაძველ ტბორზე გადმოხრილი ბებერი ალუბლის რტოები წლიდან წლამდე ძუნწად ჰყვოდნენ. ამასობაში მშვენიერი ასული შეუმჩნევლად დაქალდა. მამა, ქალის ნუგეში, სიბერეში საკეს მიემალა და ერთ დღეს მოულოდნელად გარდაიცვალა. ნახევარი წლის შემდეგ დედა გადაჰყვა ამ მოუნელებელ დარდს. ქალი მწუხარებაზე უფრო დაბნეულობამ მოიცვა. მართლაც, დედ-მამის ნებიერს ქავეყანაზე აღარავინ დარჩენოდა მოხუცი გადიის გარდა.

გადია თავს არ იზოგავდა ქალისათვის, მაგრამ საგვარეულო ძვიფასეულობანი – სადაფის კოლოფები და ვერცხლის საცეცხლურები თანდათან ქრებოდა სახლიდან. ძველი მსახურნი და მოახლენიც ერთმანეთის მიყოლებით ეცლებოდნენ ხელიდან ქალს. დღითიდღე გრძნობდა იგი ცხოვრების სიდუხჭრეს. მაგრამ რა ექნა? დაცარიელებულ პალატებში კვლავინდებურად იქცევდა თავს ერთფეროვანი გასართობით – უკრავდა კოტოს და ტანკებს თხზავდა.

და აი, შემოდგომის ერთ საღამოს გადია შევიდა ქალთან და ენის ბორძიკით უთხრა:

– ჩემმა ძმისწულმა, ბერმა, მთხოვა მოგლაპარაკებოდი... ერთი კეთილშობილი კაცი, ტამბას პროვინციის ყოფილი განმგებელი, თქვენთან შეხვედრის ნებას ითხოვს... კარგი გარეგნობისა და კეთილი გულის კაცი ყოფილა, მამაც წარჩინებული ჰყოლია, ხოლო ოჯახი სასახლის კარზე დიდად მიღებული... ხომ არ ინებებდით მასთან დაახლოებას? ამ გაჭირვებაში ყოფნას ყველაფერი აჯობებს...

ქალი ჩუმად ატირდა. ამ კაცთან დაახლოება ხომ გაჭირვების გამო სხეულის გაყიდვას ნიშნავდა. განა არ იცოდა, რომ ხშირად ხდება ცხოვრებაში ასეთი რამ. მაგრამ იმ ფიქრმა, რომ მისი ხვედრიც ამგვარი გამოდგა, სასო წარუკვეთა, იჯდა ქალი გადიის წინ და პირისაზე სახელოში ჩაერგო. გარეთ კი, პუერარიის ფოთლებში ქარი უსტვენდა...

2

და მაინც ყოველდღე ხვდებოდა ამ კავალერს. კავალერი, გადიის თქმისა არ იყოს, რბილი ხასიათისა გამოდგა. სახეც და ტანიც ნატიფი ჰქონდა, როგორც მის წარმოშობას შეეფერებოდა. ამას გარდა, ყველასათვის ცხადი გახდა, რომ როკუნომიელი ქალის სილამაზისათვის იგი ყველაფერს დაივიწყებდა ამ ქვეყნად. ქალიც არ ექცეოდა მას ცუდად. ზოგჯერ ერთადერთ ნუგეშადაც კი მიაჩნდა იგი. მაგრამ არც ერთ ღამეს, როცა სანთლების შუქზე ერთად იწვნენ პეპლებით მოხატული შირმის იქით, არ მოუტანია ქალისათვის სიხარული.

ამასობაში კი სახლი გამხიარულდა. ოთახები ახალმა გაკრიალებულმა თაროებმა და ბამბუკის ფარდებმა დაამშვენა. მსახურებიც მომრავლდნენ. გადიას მხნეობა შეემატა და მეტი გულმოდგინებით ეძღვებოდა საოჯახო საქმე. მაგრამ სასიკეთო ცვლილებათა მიუხედავად ქალს ვერა და ვერ განელებოდა ნაღველი.

ერთ წვიმიან ღამით საკეთი შეზარხოშებულმა კავალერმა უამბო ქალს შემზარავი ამბავი, რომელიც, მისივე თქმით, ტამბას პროვინციაში მომხდარა: სატახტოდან იძუმიდისაკენ მიმავალ ვიღაც მგზავრებს ოიამას მთის ძირას გაუთევიათ ღამე. სწორედ იმ ღამით მეფუნდუკის ცოლს ქალიშვილი უშობია. და აი, მგზავრები მომსწრენი გახდნენ, როგორ გამოვიდა სწრაფი ნაბიჯებით მელოგინის ოთახიდან ყველასათვის უცნობი კაცი. მხოლოდ ეს სიტყვები დასცდენია უცნობს: «რვა წლისა... საკუთარ თავს უბედურებას შეამთხვევს... ეს უთქვამს და გამქრალა. რვა წლის შემდეგ კიოტოში მიმავალი იგივე მგზავრები ამავე სახლში ჩამომხტარან. და რა გგონიათ? – მართლაც აღმოჩნდა, რომ რვა წლის გოგონა უცნაური სიკვდილით დაღუპულა! ხიდან ჩამოვარდნილა და ყელით ნამგალს დაჰხვევია. აი, რა უამბო კავალერმა ქალს.

ამ ამბის გამგონე ქალი შეადრწუნა კაცთა ცხოვრების ამოებამ. იმ გოგონას ბედთან შედარებით კავალერის გვერდით ცხოვრება მართლაც რომ ბედნიერება იყო. «ბედს უნდა მივენდო, სხვა რაღა დამრჩენია?» – ასე ფიქრობდა ქალი და მხოლოდ ბაგეებით აჩენდა მომხიბვლელ ღიმილს.

სახურავზე გადმოხრილი ფიჭვის რტოები არაერთხელ დაუმიმიებია თოვლს. ქალი ძველებურად აკვნესებდა კოტოს სიმებს და სუგოროკუს თამაშობდა ხოლმე. ღამღამობით კავალერთან მწოლიარე უსმენდა ძველთაძველ ტბორზე დაფრენილი იხვების ხმაურს. ასე უდრტვინველად გადიოდა დღეები, თუმცა სიხარულიც არ ჩანდა. მაგრამ ეს მოსაწყენი სიმშვიდე მოჩვენებით კმაყოფილებას ანიჭებდა ქალს.

სულ მალე ამ სიმშვიდესაც ბოლო მოელო. ადრიანი გაზაფხულის ერთ ღამეს ქალთან განმარტოებულმა კავალერმა ძლივძლივობით ამოღერდა: «უკანასკნელად ვხვდებით ამღამ». მამამისი მუცუს პროვინციის განმგებლად დაუნიშნავთ. კავალერიც უნდა გაჰყოლოდა მამას ამ თოვლიან და მივარდნილ მხარეში. გვიანლა იყო გამოტყდომოდა მამას, რომ მის უჩუმრად გაიხადა ცოლად ეს ქალი. დიდხანს, დიდხანს ამშვიდებდა ქალს, თან ოხრავდა.

– ხუთი წლის შემდეგ გავა სამსახურის ვადა. დამელოდეთ და ნუ იდარდებთ.

ქალი გულდაღმა იწვა და ტიროდა. მტანჯველი იყო მისთვის განშორება კავალერთან, რომელიც თუმცა არ უყვარდა, მაგრამ ნუგეზად კი მიაჩნდა. კავალერი ზურგზე ეფერებოდა ქალს, აიძედებდა და ამხნევებდა. მაგრამ თავადაც ხმა უთრთოდა, ვერ იკავებდა ცრემლებს.

ამ დროს გადიამ ახალგაზრდა მოახლესთან ერთად სინი და საკეთი სავსე სურა შემოიტანა. რა უნდა სცოდნოდა მოხუც გადიას? ამბავი ახარა, ტბორის ნაპირზე მდგარმა ალუბლებმა უკვე კვირტები გამოიღესო...

3

გავიდა ხუთი წელი და კვლავ გამოზაფხულდა. მაგრამ ჩრდილოეთში გამგზავრებული კავალერი არ დაბრუნებულა კიოტოს. ამ ხანში მსახურები მიმოიფანტნენ, ხოლო ქალის პალატები მინაშენში გადასახლდნენ. თუმც ბინა ერქვა, მაგრამ ვიწრო და გავერანებული იყო, ძლივს იცავდა მათ წვიმისა და ცერისაგან. გადია უცრემლოდ ვერ უყურებდა ქალს. მაგრამ უმიზეზოდაც უწყრებოდა ხოლმე.

გაუჭირდათ. მოჩუქურთმებული კარადები რა ხანია ბრინჯად და ფქვილად გადაიქცა. შესამოსელიც მცირელა შერჩა ქალს, შეშა არ ჰყოფნიდათ და ნახევრად დამპალ სახლს უკანსაკნელი ფიცრები ერღვეოდა. მაგრამ ქალი კვლავინდებურად გულს იყოლიებდა კოტოს სიმებითა და ტანკერებით, მოთმინებით ელოდა კავალერს.

და აი, იმავე წლის შემოდგომაზე, ერთ მთვარიან ღამით, გადია შევიდა ქალთან და ენის ბორძიკით უთხრა:

– მისი ბრწყინვალეობა ალბათ აღარ დაგიბრუნდებათ... იქნება დაგევიწყებინათ მისი ბრწყინვალეობა?.. სიტყვამ მოიტანა და, სამკურნალო უწყების ერთი მოხელე გასაქანს არ მამღვეს, თქვენთან დაახლოება სწადია...

ამის გამგონე ქალს გააახსენდა ექვსი წლის წინანდელი შემთხვევა. ექვსი წლის წინათ ისეთ მწუხარებას შეეპყრო იგი, რომ ტირილით გულს ვერ იოხებდა. ახლა კი დაღლოდა სხეულიცა და გულიც. ოღონდ მშვიდი სიბერე მქონდესო», – ესლა იყო მისი საფიქრალი. მოუსმინა რა გადიას, სავსე მთვარისაკენ მიაპყრო ჩამომხმარი სახე და ნაღვლიანად გააქნია თავი.

– მე აღარაფერი მსურს. რა ბედენაა, – ვიცოცხლებ თუ მოვკვდები?

სწორედ ამ ჟამს ხიტატის შორეულ პროვინციაში კავალერი უჯდა თავის ცოლს და საკვს შეექცეოდა. ცოლი მოსწონებოდა მამამისს: ამ პროვინციის განმგებლის ასული გახლდათ.

– გეყურება? რაღაც ხმა ისმის. – თქვა კავალერმა და შემკრთალმა მიმართა მზერა სახურავის ლავგარდანს, რომელიც სავსე მთვარის შუქით განათებულიყო. იმავე წამს თვალწინ ცხადად წარმოუდგა როკუნომიელი ქალის სახე.

– ალბათ წაბლი თუ ჩამოვარდა.

ასე უპასუხა ხიტატიელმა ცოლმა და საკეთი სავსე სურა მოუხეშავად წამოაპირქვავა კათხაში.

4

ათი წლის შემდეგ გვიანი შემოდგომით კავალერი დაბრუნდა კიოტოში. თავის ხიტატიელ ცოლთან და მოყვრებთან ერთად რამდენიმე ხანს ავადმუში შეჩერდა, რათა მგზავრობისთვის სასიკეთო დღეს დალოდებოდა. ხალხის ყურადღება რომ არ მიეპყროთ, ბინდისას შევიდნენ კიოტოში. იმ მიყრუებულ პროვინციიდან კავალერმა ორიოდე თბილი წერილი გაუგზავნა კიოტოელ ცოლს, მაგრამ პასუხი არ მოსვლია: ერთი შიკრიკი აღარ მობრუნებულა უკან, სხვანი ხელცარიელი ბრუნდებოდნენ, ვერ მიეგნოთ ქალისათვის. ამიტომ კიოტოში ჩამოსვლისას სიყვარულმა მეტი ძალით იფეთქა მის გულში. ცოლი მამისეულ სასახლეში მშვიდობიანად დააბინავა და იმავ საათს გადაუცმელად გაემართა როკუნომიას.

როკუნომიაში მისვლისას ნახა, რომ ჭიშკარის კარბა ოთხ ბომზელა იდგა, ხინოკის ქერქით გადახურული სახლი და ქალის პალატები გამქრალიყო, ნანგრევებილა ეყარა ირგვლივ. ბალახებში ჩამუხლული კავალერი უაზროდ ავლებდა მზერას იმ ადგილს, სადაც ერთ დროს ბაღი ჰყვავოდა. ნახევრად ამომშრალ ტბორში აქა-იქ ლერწამს ამოეყო თავი. ახალი მთვარის შუქზე ნება-ნება შრიალებდა ლერწამი.

ყოფილ სამოახლოს მახლობლად მან შეამჩნია დაბრეცილი ფიცრული. როცა ქოხს მიუახლოვდა, ვიღაცის ჩრდილი დალანდა. სიბნელეში მზირალი ხმადაბლა გაეხმიანა ლანდს. მაშინ მთავრის შუქზე ბარბაცით გამოვიდა მოხუცი მონაზონი. ეცნაურა.

კავალერმა თავისი სახელი ახსენა, მონაზონი ატირდა და დიდხანს ხმაამოუღებლივ ტიროდა. შემდეგ ცრემლნარევი ხმით უამბო ქალის ამბავი:

– აღარ გემოახსოვრებით, თქვენო ბრწყინვალეობავ... მე იმ ქალის დედა ვარ, რომელიც ერთ დროს ჩვენს ქალბატონს ემსახურებოდა. ჩემი ქალიშვილი კიდევ ხუთი წელი მსახურობდა აქ, მას შემდეგ, რაც თქვენი ბრწყინვალეობა კიოტოდან

– აჰა, ოქროს ლოტოსიც... დიდი ლოტოსი – ღვთაებრივი ქოლგა...

ბერს რაღაცის თქმა უნდოდა, ვერ მოასწრო. ქალმა წაიბუტბუტა:

– ლოტოსი გაქრა... უკვე ბნელა, მხოლოდ ქარი სტვენს წყვდიადში.

– მთელი გულით უხმობდე ბუდას! რად არ უხმობ ბუდას?

ბერს რისხვა მორეოდა. მაგრამ სულთმობრძავი ქალი ერთსა და იმავეს იმეორებდა:

– ველარაფერს ვხედავ, ველარაფერს... ბნელა... მხოლოდ ქარი... სუსხიანი ქარი სტვენს ბნელში...

კავალერსა და გადიას ცრემლები ღაპაღუპით ცვიოდათ, თან ამიდას სახელს ჩურჩულებდნენ. გულხელდაკრეფილი ბერი ლოცვაში ეხმარებოდა ქალს. და ამგვარად, ლოცვის სიტყვებით, რომელთაც წვიმის ხმაური ერთოდა, ამ დაფლეთილი ფარდაგიდან მშვიდად გადავიდა ქალი სიკვდილის სამეფოში.

6

გამოხდა ხანი, და ერთ მთვარიან ღამით ის ჩამოგლეჯილი ბერი, რომელიც ლოცვად მოუწოდებდა მომაკვდავ ქალს, კვლავ იჯდა დასავლეთის სტუაში სუმაკუმონის კარიბჭის წინ. ხელები მუხლებზე მოეხვია. მთვარით განათებულ გზაზე უდარდელად მოსტვენდა მხიარული სამურაი. უნებურად შეჩერდა ბერთან და სხვათაშორის ჰკითხა:

– ამბობენ, ამ ჭიშკართან ქალის მოთქმა ისმისო. მართალია?

ბერი არც კი წამომდგარა ქვაფენილიდან, მხოლოდ ეს უთხრა:

– მიაყურადე.

სამურაიმ მიაყურადა. მხოლოდ ჭრიჭინობელას ჭრიჭინი არღვევდა სიჩუმეს. ჰაერში ფიჭვის სურნელი იდგა. ის იყო, რაღაც უნდა ეთქვა სამურაის, რომ სადღაც იდგან მოისმა ქალის ჩუმზე ჩუმი კვნესა.

სამურაიმ ჩაბლუჯა ხმლის ვადა. მაგრამ ხმა თანდათან სუსტდებოდა, იკარგებოდა შორს, შორს, შეუმჩნეველ ექოდ და ბოლოს უკვალოდ მიწყდა.

– ევედრე ბუდას! – ბერმა მთვარეს მიაპყრო სახე. – ეს უბადრუკი დიაცის ხმაა, რომელმან არ უწყის სამოთხე, არც ჯოჯოხეთი. ევედრე ბუდას!

სამურაი უსიტყვოდ აკვირდებოდა ბერს. და უცებ, გაოცებულმა ბიჯი წადგა მისკენ და მკლავებში სტაცა ხელი.

– ნუთუ ეს თქვენ ხართ? ნეტარო ნაიკი? აქ რამ მოგიყვანათ...

იგი, ვისაც «ნეტარი ნაიკი» უწოდეს, ერობაში იოსისიგე იასუტანე, გახლდათ უსათნოესი ბუდაელი ბერი, ღირსახსენებელი თვით ნეტარ კუის მოწაფეთა შორის.

ივნისი, 1922წ.

თ - გ ი ნ ი

გენის წლებში იყო თუ კანისა, ეს კია – შორეულ წარსულში ოხდა აქ მოთხრობილი ამბავი.

იმ დროს ჭეშმარიტი სარწმუნოების ამღიარებლებს, თავიანთ რწმენას თუკი გაამჟღავნებდნენ, კოცონი ამ ჯვარზე გაკვრა ელოდა. მაგრამ ეტყობა, რაც უფრო ფიცხელი იყო ქრისტიანთა დევნა, მით უფრო მოწყალედ გარდამოვიდოდა

ორწმუნეთა ზედა მაღლი «ყოვლისმხილველი» უფლის მფრაველობისა. საღამოობით, როცა ცაზე ჩამავალი მზის დაფიონი აენტებოდა, ანგელოზები და წმინდანები ევლინებოდნენ ნაგასაკის ირგვლივ მდებარე სოფლებს. ხალხში ხმა დაირხა, ერთხელ ურაკამელ მიგერ-იახეის თავის წისქვილში სანძიოან ბატისტაც კი გამოეცხადაო. სამაგიეროდ, იმავ დროს, ეშმაკიც არაერთგზის გამოჩენილა იმათ სოფლებში, რათა მორწმუნეთა ცხონება დაებრკოლებინა: ხან საკვირველი ზანგის სახედ იხილებოდა, ხანაც უცხოულ საწამლავად ანდა წნელით გადარაგვულ ოთხთვალად ევლინებოდა სოფელს. ისიცა თქვეს, ბნელ, უმზეო-უმთვარო დილეგში ჩაგდებულ მიგერ-იახეის რომ ვირთაგვები აწამებდნენ, სინამდვილეში ავსულთა თანამოსაგრე ჭინკები იყვნენო. გენის მერვე წელს, შემოდგომაზე, მიგერ-იახეი და თერთმეტი სხვა ქრისტიანი კოცონზე დაწვეს. გენის წლებში იყო თუ კანისა, ეს კია – შორეულ წარსულში მოხდა აქ მოთხრობილი ამბავი.

იმავე სოფელში, მთაგორიან ორაკაშში, ცხოვრობდა ერთი ქალიშვილი, ო-გინი სახელად. ო-გინის მშობლები შორეულ ოსაკადან გადმოსახლებულიყვნენ ნაგასაკში, მაგრამ ვიდრე ახალ ადგილზე დაფუძნებას მოასწრებდნენ, ორივე გარდაიცვალა და ობლად დატოვეს ო-გინი. იმათ, სხვა კუთხის მცხოვრებლებს, რასაკვირველია, არც კი გაეგონათ ჭეშმარიტი სარწმუნოება, მათ მხოლოდ ბუდიზმი სწამდათ, საკია-მუნის მოზღვრება. მავანი ფრანგი იეზუიტის თქმით საკია-მუნიმ, ბუნებით თვისით ჭურმან საცთურებისამან, მოვლო ყოველი მხარე ჩინეთისა, ბუდა ამიდას მოზღვრებას უქადაგებდა ერს და მერე ამავე მიზნით გადმოვიდა იაპონიაშიც. საკია-მუნის მოძღვრების თანახმად, ჩვენი ანიმა, იმისდა მიხედვით – მძიმეა, მსუბუქია, დიდია თუ მცირეა ჩვენი ცოდვები, ხარში განსხეულდება, ანდა ხეში. თანაც, საკია-მუნიმ დაბადებისას თავისი დედა მოაკვიდნა. ჰოდა, ეს მოძღვრება რომ უაზროა, არა არის ძნელი გასაგები; საკმაოდ სულელურიც რომ არის, ესეც უცილოა. ოლონდ, ო-გინის მშობლებს, როგორც უკვე ითქვა, არ შეეძლოთ ყოველივე ეს ცოდნოდათ. მაშინაც კი, სული რომ ამოსდიოდათ, მაინც საკია-მუნის მოძღვრება სწამდათ, პირქუში სასაფლაოს ფიჭვის ხეთა ჩრდილებში ამაოდ ოცნებობდნენ სამოთხეზე და ბაიბურშიც არ იყვნენ, რომ ინფერუნო ელოდათ.

საბედნიეროდ, ყმაწვილ ო-გინს ჩრდილი ვერ მიაყენა მშობელთა უვიცობამ. ამავე სოფელელმა გლეხმა, რახანია წმინდა წყლით თავნაპკურებმა გულმოდგინე ძიოან-მაგოსიტომ უწოდა მას სახელი მარია. ო-გინს არ სჯეროდა, თითქოს საკია-მუნის დაბადებიდანვე თითი გაეშვიროს ცისა და მიწისაკენ და ეთქვას მჭექარედ: «ცათა შინა და მიწისა ზედა მე მხოლო ვარ ჭეშმარიტ». სამაგიეროდ, მას მტკიცედ სწამდა, რომ «უსათნოესმა, უმოწყალესმა და უტკბესმა ქალწულმა სანტა-მარია-სამამ მუცლად ილო» უცოდველად და რომ «მოკვდინებული ჯვარცმითა, დადებული საფლავსა კლდოვანსა», მიწაში ღრმად დამარხული ძესუსუ სამი დღის შემდეგ მკვდრეთით აღდგა. ასევე სწამდა, რომ ოდესმე დაჰკრავს საყვირი საშინელი სამჯავროსი და «უფალი დიდებითა დიდითა, ძალითა ძლიერითა გარდამოვალს ზეცით», შეაერთებს კაცთა წინანდელი ანიმას აწ მტვრადქცეულ სხეულებს, ცხოველ სულს შთაბერავს მათ, აღადგენს და მართალნი ზეციურ ნეტარებას ეზიარებიან, ხოლო «ცოდვილნი შთახდებიან ჯოჯოხეთს, საცა ჰგიეს ეშმაკნი». ყველაზე მეტად მაინც დიადი საგურამენტო სწამდა, როცა «ძალითა უფლის სიტყვისაითა», პურისა და ღვინის ბოლლიწო, სახემეუცველელად, უფლის სისხლად და ხორცად გადაიქცევა. ამრიგად, ო-გინის სული არ ჰგავდა მისთა მშობელთა სულს, არ იყო უნაყოფო უდაბნო, ხორშაკ ქართა სანავარდო. იგი იყო ველი ნაყოფიერი, აღმომცენებელი იფქლისაც და მინდვრის წმინდა ყვავილებისაც. ობლად დარჩენილი ქალიშვილი

ძიოან-მაგოსიტიმ იშვილა. მაგოტისის ცოლი ძიოანა-ო-სუმიც გულკეთილი ქალი გახლდათ. მამობილ-დედობილთან ერთად უვლიდა ო-გინი საქონელს, მოჰყავდა ქერი და მშვიდად, უშფოთველად ატარებდა თავის წუთისოფელს. ცხოვრობდნენ ასე, თან თანასოფლელთა ნამალევად არც მარხულობა და ლოცვა ავიწყდებოდათ. გამოდიოდა ო-გინი ჭასთან მდგარი ლელვის ჩრდილში, შესცქეროდა ნამგალა მთვარეს და გულმხურვალედ ლოცულობდა. მარტივი იყო ამ თმაგაშლილი ქალიშვილის ვედრება: «მადლობა შენდა, მოწყალეო დედაო! დედამთავარ ევას დევნილი ასული გევედრები, გადმოხედე შენი მოწყალე თვალთ ცრემთა ამ უბადრუკ სავანეს. ამინ!»

და აი, ერთხელ, შობა დღეს, მცველებით ხლებული ეშმაკი უეცრად შევიდა მაგოსიტის სახლში. დიდ კერაზე «საკვნე ცეცხლი» ენთო. გაჭკვარტლულ კედელზე მარტო ამ ერთი ღამით ჩამოეკიდათ ჯვარი. ეს კიდეც არაფერი: სახლის უკან, ბოსელში, ახალდაბადებული ძესუსუს განსაბანი წყლით სავსე როფი აღმოჩნდა. მცველებმაც მაშინვე თვალი უყვეს ერთმანეთს ფიცხლად მოსდეს თოკები მაგოსიტის და მის მეუღლეს. ო-გინიც გაკოჭეს. მაგრამ სამივენი მხნედ იყვნენ, შიშის ნასახიც კი არ დასტყობიათ. ოღონდ კი თავიანთი ანიმა გადაერჩინათ და წამება არად უჩნდათ. ეგონათ, უფალმა მოწყალეობა მოიღო მათზე: მაინცა და მაინც ამ შობის ღამეს რომ შეიპყრეს სამივე, განა ეს ზეციური მოწყალეობის ჭემმარიტი ნიშანი არ იყო? სამივეს ასე სწამდა, თითქოს წინასწარ შეთანხმებულანო. გზაშიაც, როცა ნაცვლის სასახლისაკენ გაბაწრულები მიჰყავდათ მცველებს, მხნედ მიაბიჯებდნენ და ღამეულ ქარში ერთთავად საშობაო ლოცვნებს იმეორებდნენ: «ჰოი, ვაკავიმი-სამა, ბერენის ქვეყნად დაბადებულო, სადა ხარ ახლა! კურთხეულ იყოს სახელი შენი!»

ეშმაკმა რომ გაკოჭილები ნახა ისინი, ტაში შემოჰკრა და მორთო მხიარული ხარხარი. ოღონდ ეს კია, ცოტათი მათი სიმტკიცე აბრაზებდა. ჩამორჩა მცველებს, გადააფურთხა და წამსვე ვეება ფილთაქვად გადაიქცა, მერე გრუხუნით გაგორდა და სიბნელეს შეერია, გაქრა.

ძიოან-მაგოსი, ძიოანუ-ო-სუმი და მარია-ო-გინი მიწისქვეშა დილეგში ჩააგდეს და მისცეს ათასგვარ სატანჯველს, რათა ჭემმარიტ სარწმუნოებას განდგომოდნენ. წყლითაც აწამეს, ცეცხლითაც, მაგრამ ვერა და ვერ შეარყიეს მათი სიმტკიცე. არაფერია, დაიწვას კანი და ხორცი, ცოტაც და პარაისოში ვიქნებითო, სწამდათ.

მართლაც: ახსენეს თუ არა უფლის წყალობა, პირქუში დილეგი მაშინვე აღივსო პარაისოს ბრწყინვალეებითა! ძილში იყო თუ ცხადში, ნათელი ანგელოზები და წმინდანები მრავალჯერ მოფრინდნენ მათდა ნუგეშად. უფრო მეტად ო-გინი ეღირსა ამა წყალობათა! ზოგჯერ იგი ხედავდა, როგორ უწვიდიდა სან-ძიოან-ბატისტა ორივე ხელით მთელ ბლუჯა მკალს და ეტყოდა: «ჭამე! ზოგჯერ იმასაც ხედავდა, როგორ მოფრინდებოდა მთავარანგელოზი გაბურიერუ, დაკეცავდა თავის სპეტაკ ფრთებს და ოქროს ჯამფილით წყალს მიაწვდიდა.

ნაცვალმა არც ჭემმარიტი სარწმუნოება იცოდა, აღარც ბუდას მოზღვრება და ვერაფრით შეეგნო, ასე რად ჯიუტობდნენ ტყვეები. ერთი ფიქრი იფიქრა, ჭკუაზე ხომ არ შეცდნენო. ბოლოს, სამივეს რომ ჭკუათმყოფლობა დაატყო, უკვე უშველებელ მახრჩობელა გველებად და მარტორქებად ეჩვენებოდა ისინი, ყოველ შემთხვევაში – მხეცებად, არაფერი საერთო რომ არა აქვტ ადამიანთა მოდგმასთან. ასეთი მცეხების ცოცხლად გაშვება კი არათუ კანონებს ეწინააღმდეგებოდა, მთელი ქვეყნის სიმშვიდესაც საფრთხეს უქადდა. ამიტომ, ერთი თვის განმავლობაში დილეგში რომ აწამა პატიმრები, ბოლოს მათი კოცონზე დაწვა გადაწყვიტა (სიმართლე რომ ითქვას, ნაცვალი, ისევე, როგორც ჩვეულებრივი ბრბო, ერთხელაც არ დაფირქებულა, მართლა

თუ ემუქრებოდა ქვეყნის სიმშვიდეს ამათი სიცოცხლე: ჯერ ერთი, საამისოდ არსებობდა კანონები, მეორეც – იყო ხალხის მორალი; ამიტომ არც ღირდა ამაზე ნამეტანი ფიქრი).

სოფლის ბოლოს დასასჯელად გაყვანილ, ძიოან-მაგოსიტის თავკაცობით მავალ სამ მორწმუნეს არც გზაში ეტყობოდა შიშის ნასახი. ისინი სასაფლაოს გვერდით მდებარე ქვიან უშენზე უნდა დაეწვათ. მოყვანისთანავე სამივეს წაუკითხეს ბრალდება და ცალ-ცალკე მიაკრეს მსხვილ, ოთხკუთხა სვეტებზე. მერე სვეტები უშენის შუა ადგილას ჩაარქვეს მიწაში: მარჯვნივ ძიოანა-ო-სუმი, შუაში ძიოან-მაგოსიტი და მარცხნივ მარია-ო-გინი. მაგოსიტის ცოლი კიდევ უფრო მოებერებინა ხანგრძლივ წამებას. მაგოსიტისაც სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეცხო წვერწამოზრდილ ლოყებზე. ო-გინს თუ იკითხავთ, მათთან შედარებით არც ეგრერიგად იყო შეცვლილი. მაგრამ სამივეს, უკვე ფიჩხის გროვაზე შემადლებულთ, მშვიდი სახე ჰქონდა.

დასჯის ადგილს რახანია შემოხვეოდა უსაქმურთა ბრბო. სასაფლაოზე კი, მოსერიეთა მიღმა, რამდენიმე ფიჭვის ხეს ცად გაეწვდინა საღვთო გავალაკთა მსგავსი შტოები.

სამზადისი რომ მოთავდა, ერთ-ერთი მცველი მედიდურად წადგა წინ და სამივეს გამოუცხადა, მოფიქრების დროს გაძლევთ, უარყავით თქვენი სარწმუნოებაო.

– კარგად დაფიქრდით თუ უარყოფთ, მაშინვე შეგხსნით თოკებს.

ბრალდებულებმა არაფერი თქვეს. მაღლა, ცისაკენ იმზირებოდნენ და ღიმილიც კი უკრთოდათ პირზე.

უჩვეულო სიჩუმე ჩამოვარდა. მცველები გაჩუმდნენ. მაყურებლებიც გასუსულიყვნენ. ყველამ ბრალდებულებს მიაშტერა თვალი. ოღონდ მღელვარებამ როდი შეუკრათ სუნთქვა, სერი უნდოდათ და ელოდნენ, ახლა კი აბრიალდება კოცონიო. მცველებსაც მოსწყინდათ ლოდინი, ლაპარაკიც კი ეზარებოდათ.

ანაზდად ყველამ გარკვევით გაიგონა:

– მე უარყოფ ჭეშმარიტ სარწმუნოებას.

ო-გინის ხმა იყო.

მოსერიეებს ჩოჩქოლი შეუდგათ, მაგრამ მათი ზრიალი მალევე ჩაცხრა და კვლავ სიჩუმემ დაისადგურა. მაგოსიტი მიუბრუნდა ო-გინს და მწუხარედ უთხრა ხმაჩამწყდარმა:

– ო-გინ, ეშმაკეულმა გაცდუნა, შვილო! ცოტაც მოითმინე და უფლის სახეს იხილავ!

სიტყვა არ დაემთავრებინა, ო-სუმიმაც მოიცა საბოლოო ძალი და თითქოს შორეთიდან მოსცა ხმა:

– ეშმაკი ჩაგსახლებია გვამში, ილოცე, ო-გინ!

მაგრამ ო-გინი არ გამოპასუხებია, ბრბოს მიღმა იცქირებოდა, სასაფლაოსაკენ, სადაც რამდენიმე ფიჭვის ხეს ცად გაეწვდინა საღვთო გავალაკთა მსგავსი შტოები. ამასობაში მეორე მცველმა მისი ახსნა ბრძანა.

ეს რომ დაინახა, ძიოან-მაგოსიტიმ თვალი დახუჭა თითქოს ბედს შეურიგდაო.

– იყავ ნება შენი, უფალო, ყოვლადძლიერო!

თოკებისაგან დახსნილი ო-გინი ერთხანს იდგა და დაბნეული კვლავ სასაფლაოსაკენ იყურებოდა. მერე მაგოსიტის და ო-სუმის შეხედა და უცებ მუხლი მოიყარა მათ წინაშე. სიტყვა არ უთქვამს, ისე აქვითინდა. მაგოსიტის თვალი არ გაუხელია. ო-სუმიმაც პირი იბრუნა, შეხედვაც არ აღირსა შვილობილს.

– ჰოი, მამაო და დედაო, – ხმა ამოიღო ბოლოს ო-გინმა, – მაპატიეთ, გემუდარებით! კი განვუდექე ჭეშმარიტ სარწმუნოებას, მაგრამ ეს იმიტომ მომივიდა, რომ უცებ აი, იქ ფიჭვის ხეები დავინახე, საღვთო გავალაკებს უგავთ შტოები. იმ ხეებქვეშ განისვენებს ჩემი დედ-მამა. იმათ არაფერი იცოდნენ ჭეშმარიტი სარწმუნოებისა და, ალბათ, ინფერუნოში მოუწევთ ყოფნა. მაგრამ მე რომ ახლა მარტო შევსულიყავი პარაისოში, მშობლები არ მომიტევენდნენ. ამიტომ, გავყვები მე ჩემს მშობლებს ჯოჯოხეთში. ჰოი, მამაო და დედაო, წადით ძესუსუ-სამასთან და მარია-სამასთან, მე კი ჭეშმარიტ სარწმუნოებას ვულალატე და მეტი აღარ შემიძლია ცხოვრება...

სლუკუნით თქვა ეს ყველაფერი და ამოუჯდა გული. მაშინ ძიონა-ო-სუმის თვალებიდანაც იწვიმა ცრემლმა და დაედინა მის ფეხთით შემომდგარ ფიჩხს. არადა, პარაისოში შესასვლელად გამზადებულისათვის ამოა წუხილი, არ ჰფერობს ეს მორწმუნეს. ამიტომ მჭვუნვარე ძიონა-მაგოსიტიმ ცოლს მოხედა და გაბრაზებით შესძახა:

– შენაც ეშმაკმა გადაგიბირა. არა? კარგი, თუკი ჭეშმარიტ სარწმუნოებას გინდა განუდგე, ჰქმენ, რაც გენებოს! მე მარტო დავიწვები თქვენს თვალწინ!

– არა, მეც შენთან ერთად მოვკვდები! – ცრემლთა ყლაპვით წამოიძახა ო-სუმიმ, – მაგრამ... მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ პარაისოში მინდა შესვლა, არა, მე მხოლოდ შენთან ერთად მინდა ყოფნა... მუდამ შენთან ერთად...

დიდხანს დუმდა მაგოსისი. სახე ხან უფითრდებოდა, ხან ისევ უფერიანდებოდა შუბლზე წვეთებად გამოასხდა ოფლი. შინაგანი მზერით ჭვრეტდა ახლა იგი თავის ანიმას, ხედავდა მისი სულისათვის მორკინალ ანგელოზსა და ეშმაკს. ოღონდ კი მის ფერხთით მოქვითინე ო-გინს არ აელო ახლა თავი... მაგრამ არა, უკვე მას ამოსცქეროდა ო-გინი. უცნაური სხივი გაუკრთა ცრემლით სავსე თვალეებში, დაჟინებით უმზერდა მამობილს. ენიშნა მაგოსიტის: ადამიანის სული ელავდა ამ თვალეებში, «განდევნილი დედაკაცის», ევას სული.

– მამა, წავიდეთ ჯოჯოხეთში! ყველანი ეშმაკს მივყავართ – დედაც, მეც, ის ჩემი დედა და მამაც, წამოდი შენც.

და მაგოსიტიც გატყდა.

ხომ ამდენი გადმოცემაა შემონახული რწმენისათვის წამებულთა შესახებ ჩვენს ქვეყანაში, მაგრამ ეს ამბავი განსაკუთრებით სამარცხვინო დაცემის მაგალითად შემოგვრჩა. დიახ, როცა სამივე განუდგა ჭეშმარიტ სარწმუნოებას, მოსეირნებმა კი – ბებრებმა თუ ჯეელებმა, კაცებმა თუ ქალებმა, ყველამ დაძრახა ისინი, ალბათ, გული დაწყდათ, კოცონზე მათი დაწვა რომ ვერ იხილეს. აკი ამისთვის იყვნენ შეყრილნი. თქმულება ამბობს, მეტისტეტი სიხარულისაგან ეშმაკი ვეება წიგნად გადაიქცა და მთელი ღამე ზე დაჰბრუნავდა დასჯის ადგილსო. თუმცაღა, ავტორს ეეჭვება, მართლა თუ ღირდა ეს წარმატება ესოდენ შლეგურ მოლხენად.

ავვისტო, 1922წ.

ხ ი ნ ა - თ ო ჯ ი ნ ე ბ ი

*აი, ყუთიდან ამოვიდნენ...
ნუთუ შემედლო დამვიწყებოდა მე თქვენი სახე,
წყვილი სადღესასწაულო თოჯინისა?*

დედაბრის ნამბობი

მხოლოდ ნოემბერში გადაწყვიტეს, რომ ხინა-თოჯინები იოკოჰამელი ამერიკელისთვის მიეყიდნათ...

ჩვენი სახლი, რომლის საგვარეულოს ფუძემდებელი კინო კუნია იყო, იმთავითვე მევახშეობას ეწეოდა – სესხს აძლევდა ფეოდალებს. პაპაჩემი სიტყვუ კი ძველებური ლამაზი ნივთების დიდი მცოდნე გახლდათ. მისი შეძენილი ხინა-თოჯინები ტრადიციულად ოჯახის ქალიშვილის, ე.ი. ჩემი კუთვნილება იყო და მეტად ძვირფას ნივთებად ითვლებოდა. მაგალითისათვის ავიღოთ იმპერატორი და დედოფალი. დედოფლის გვირგვინს თვალისმომჭლელი მარჯანი ამშვენებდა; იმპერატორის ტყავის გალაქულ ობიზე კი, რომელიც შემკული იყო იასპით, აქატითა და აგალმატოლიტით, შიგადაშიგ გერბები ამოქარგათ. აი, ასეთი იყო ეს თოჯინები.

რადგან მათი გაყიდვაც კი გადაწყვიტეს, ალბათ მიხვდებით, რარიგ უნდა გასჭირვებოდა მამაჩემს – იჭიუეს, კი-ნო კუნიას შთამომავალთაგან მეთორმეტე თაობის წარმომადგენელს. ბაკუფუს დაცემისა და საერთო კრახის შემდეგ ვალის გადახდა მხოლოდ კასიუ-სამას ძალუბდა და იმანაც სამი ათასი რიოს მაგიერ მხოლოდ და მხოლოდ ასი რიო დაგვიბრუნა. ჩვენი ვალი ინსიუ-სამასაც ჰქონდა, მაგრამ ოთხასი რიოს ნაცვლად, აკამაგასეკური სატუშე გამოგზავნა გირაოდ. უბედურს ქვა აღმართზე დაეწიო, ნათქვამია და რამდენჯერმე სახლიც დაგვეწვა. ხელი მოგვეცარა ქოლგებით ვაჭრობაშიც, რასაც იმჟამად ვეწეოდით. და ბოლოს, თავი რომ იოლად გაგვეტანა, ყოველგვარი ფასეული ნივთი ერთიმეორის მიყოლებით გაგვექონდა გასასყიდად.

ამ დროს გამოჩნდა ანტიკვარი მარუსა და მამაჩემს შეუჩნდა, რაც არის, არის ხინა-თოჯინები გაყიდეთ... ამ კაცმა კარგა ხანია თქვენი ჭირი წაიღო... მელოტი გახლდათ და მის ქაჩალ თავზე საოცარი სანახავი არაფერი იყო ალბათ: კეფაზე შავი სალბუნით ჰქონდა ნასვირინგევი. თვითონ მიგვიყვა – ახალგაზრდობაში დაესვირინგებინა – სიქაჩლეს დამიმალავსო. მაგრამ, მისდა საუბედუროდ, ბოლოს ერთიანად გამელოტებულა და ზედ კინკრიხოზე შავ ლაქადლა შერჩენოდა ის ნასვირინგევი. მამას ვეცოდებოდი, მაშინ ხომ სულ თხუთმეტი წლისა ვიყავი, და მართალია მარუსა საშველს არ აძლევდა, თეჯენებს მაინც ვერ იმეტებდა გასასყიდად.

ბოლოს თოჯინები ჩემმა ძმამ, ეიკიტიმ გაყიდა... დღეს აღარც ის არის ცოცხალთა შორის; მაშინ კი თვრამეტი წლის, საოცრად ფიცხი ჭაბუკი გახლდათ. ეიკიტი განათლებული ყმაწვილი იყო – ხელიდან ვერ გააგდებინებდით ინგლისურ წიგნებს; ამასთან პოლიტიკაც იტაცებდა. როცა საუბარი ხინა-თოჯინებზე ჩამოვარდა, სიცილადაც არ ეყო, თოჯინების დღესასწაული მოძველებული ზნე-ჩვეულებაა, რაღა საჭიროა ამ გამოუსადეგარი ნივთების შენახვაო. რამდენიჯერ უკამათია ამის შესახებ დედასთან, რომელიც ძველი წესების ერთგული ქალი იყო; მაგრამ რაკილა თოჯინების ღირებულება წლის ბოლომდე მაინც გაგვატანინებდა თავს, ალბათ, ამიტომ, დედა, რომელსაც კარგად გაეგებოდა მამაჩემის გასაჭირი, მაინცდამაინც წინააღმდეგობას აღარ უწევდა ძმას. ამრიგად, თოჯინების იოკოჰამელ ამერიკელზე მიყიდვა ნოემბრის შუა რიცხვებისთვის გადაწყდა. მე? მე ვინ რას მეკითხებოდა მაშინ, ქარაფშუტა გოგოს! მაინც, არც თუ ისე ძალიან მტკენია გული... მით უმეტეს, რომ მამა იისფერი ატლასის ახალი ობის ყიდვას შემპირდა.

მოლაპარაკების მეორე სადამოს მარუსა გვეახლა; მანამდე იგი იოკოჰამაში ყოფილიყო წასული.

მესამე ხანძრის შემდეგ აღარ აგვიშენებია სახლი... უბრალოდ, გადარჩენილ ნაწილში მოვაწყვეთ საცხოვრებელი, რომელსაც გვერდით ფარდულის მაგვარი რაღაც მივუშენეთ დროებით. მაშინ მოდაში იყო და ჩვენც გვქონდა ოჯახური აფთიაქი – კარადების თავზე, ნაირნაირი ჩინური აბებითა და შინაური წამლებით რომ იყო გამოტენილი. კოპწიად ყელყელაობდნენ ფირფიტები, რომლებზედაც ოქროს ასოებით იყო წარწერილი სახელწოდებები. იქვე, ჩაუქრობლად ენთო ზეთის ლამპარი. იქნებ თთქვენ ეს არაფერს გეუბნებათ? ძველებური ლამპარი იყო, რომელშიც ნავთის მაგიერ საწვავ ზეთს ვასხამდით. ახლაც, ჩინური წამლების – მანდარინის ცედრისა ან რგოლოვანი რევანდის სუნზე, უნებურად კვლავ ის ლამპარი მახსენდება. სასაცილოა, არა? იმ სადამოსაც, წამლების სუნში ათქვეფილი მკრთალი სინათლე იღვრებოდა ლამპარიდან.

მელოტი ანტიკვარი მარუსა და გაკრეჭილი, აბურძგნულთმიანი მამაჩემი იმ ლამპარის ქვეშ მოკალათებულიყვნენ.

– მაშ, ასე, აი, თანხის ნახევარი... დაითვალეთ...გეთაყვა...

ეს იყო ფულის დასტა, რომელიც ჩვენში მიღებული სალამ-ქალამის მოთავებისთანავე ამოიღო მარუსამ. შეთანხმებისამებრ, ბე იმ დღეს უნდა მიეღო მამას. მამაჩემმა ხელი გაუწოდა და უსიტყვოდ დახარა თავი და აი... დედის ბრძანებით მეც სწორედ იმ დროს შემოვედი, რათა ჩაი მიმერთმია. როდესაც ფინჯნების ჩამორიგება დავაპირე, მარუსამ ხმამაღლა თქვა: «ასე არ ივარგებს!» შევკრთი, მაგრამ როგორც კი ანტიკვარს შევხედე, მივხვდი, რომ მისი ნათქვამი მე არ მეხებოდა, ამას ჩაიზე კი არა, იმ ფულზე ამბობდა, გულმოდგინედ შეხვეული წინ რომ ელაგა.

– ბევრი არაფერია, მაგრამ მაღლობის ნიშნად...

– როგორ გეკადრებათ, გეთაყვა, აიღეთ უკან!

– რას ამბობთ... თავს ნუ მომჭრით...

– ხუმრობა გვერდზე იყოს, ბატონო, და მართლა ნუ მომჭრით თავს – უცხონი რომ არა ვართ! მამათქვენისგან ისე ვარ დავალებული... მოდი, ნუ დავწვრილმანდებით და ამით დავამთავროთ... ქალიშვილო! დღეს რა ლამაზი თმის ვარცხნილობა გამშვენებთ!

გულგრილად მოვისმინე მათი თავპატიჟი და სახლის საცხოვრებელ ნაწილში გავბრუნდი.

ზომით იგი დაახლოებით ოცი ძიო იქნებოდა. ეს საკმაოდ ფართო სადგომი გავსებული იყო კომოდით, გრძელი ხიბატით, დიდი სკივრითა და სხვადასხვა დანიშნულების თართებით; ამიტომ იგრძნობოდა განსაკუთრებული სივიწროვე. ამ პირობებში ყველაზე მეტ ყურადღებას ხებურას ოცდაათამდე ხის ყუთი იქცევდა. ალბათ, უთქმელადაც მიმიხვდებით, რომ ეს გასაყიდი თოჯინების ჩასალაგებელი ყუთები იყო. ყუთები ფანჯრის ძირას ელაგა. რაკი ლამპარი ფარდულში გაეტანათ, ოთახს ფარანილა ანათებდა. ამ ძველი ფარნის შუქზე დედა ტომსიკას კერავდა წამლებისათვის. ძმა კი ძველისძველ მაგიდას მისჯდომოდა და თავის ინგლისურ წიგნებში იქექებოდა. როგორც ყოველთვის, ყველაფერი თავის რიგზე იყო, მაგრამ როდესაც დედას დავაკვირდი, შევამჩნიე, რომ თვალები ცრემლებით ავსებოდა.

ჩაი რომ შევიტანე, სიმართლე უნდა ვთქვა, რომ დედისგან შექებას ველოდი. ამ დროს ვხედავ, რომ იგი ტირის... იმდენად დავიბენი, რომ თანაგრძნობას ვერ გამოვხატე, ძმის შორიახლო ჩამოვჯექი და ვცდილობდი დედისათვის არ შემეხედა.

ამ დროს ძმამასაც გადმოხედა, რამდენჯერმე მე და დედა ეჭვის თვალით შეგვათვალიერა, შემდეგ უცნაურად ჩაიცინა და კვლავ გარდიგარდმო გამწვირეული სტრიქონების კითხვა განაგრძო. არასოდეს განმიცდია მის მიმართ, წარამარა თავისი განათლებით რომ ყოყლოჩინობდა, ისეთი სიძულვილი, როგორც იმ წუთში. დედასაც კი დასცინის! _ გამიელვა თავში და რაც ძალა და ღონე მქონდა, ბეჭებში ჩავცხე ხელი.

_ ეს რაღა იყო ვითომ? _ მკითხა გაბრაზებულმა ძმამ.

_ კიდევ დაგარტყამ! _ ხელი მოვუქნიე აცრემლებულმა. წამით დამავიწყდა, რა ფხუკიანი იყო. ხელის დაშვება ვეღარ მოვასწარი, იმავე წამს სილა გამაწნა.

_ ტუტუცო!

ავკვითინდი. ამ დროს ძმას რკინის არშიანი მოხვდა. იგი გაბრაზებით მიეჭრა დედას. ამან კიდევ უფრო გააცეცხლა დედა და აკანკალებული, მილეული ხმით, ერთი მაგრად გამოთათხა ძმა.

მანამდე ვტიროდი საცოდავად, სანამ მამა, რომელმაც ის ის იყო ანტიკვარი მარუსა გააცილა, ლამპიანად შემობუნდებოდა... მის დანახვაზე მარტო მე კი არა, ძმაც უმაღლესად გაყურდა. ჩემზე რომ არაფერი ვთქვათ, მასაც ისე არავისი ეშინოდა, როგორც ჩვენი სიტყვაძვირი მამისა.

იმ საღამოს გადაწყდა _ თვის ბოლოს, თანხის მეორე ნახევრის მიღების შემდეგ, თოჯინები იოკოჰამელ ამერიკელს გადაეცემოდა. ღირებულება? ახლა რომ ვიგონებ, სასაცილოდ არ მყოფნის _ რამდენადაც მახსოვს, სულ რაღაც ოცდაათი იენი იყო, მაგრამ მაშინ ეს გვარიანი თანხა გახლდათ.

ახლოვდებოდა თოჯინებთან გამოთხოვების დღე, როგორც უკვე მოგახსენეთ, ისე ძალიან აღარ მწყდებოდა გული... მართალია, მაშინ ჯერ კიდევ ბავშვი გახლდით, მაგრამ კარგად მესმოდა, რომ დღეს თუ ხვალ მაინც უნდა გამოვთხოვებოდი თოჯინებს. ახლა იმასლა ვნატრობდი, ვიდრე თოჯინებს ახალ პატრონს ჩააბარებდნენ, ერთხელ კიდევ შემევლო მათთვის თვალი; ერთხელ კიდევ დავმტკბარიყავი ამ ოთახში იმპერატორისა და დედოფლის ყურებით, ორკესტრის ხუთი წევრით, მარჯვნივ ალუბლითა და მარცხნივ ტაბიზან-ციტრუსით, ფარნებით, თეჯირებით, გალაქული, ოქროს მტვერშეფრქვეული პაწია მაგიდებითა და კარადებით. და მაინც, რამდენჯერაც ვთხოვე, იმდენჯერ უარით გამომისტუმრა ჩემმა ჯიუტმა მამამ. სხვისი ნივთების ხელში ტრიალი, აბა, ვის გაუგია _ ამბობდა იგი, _ რაკი ბე მიღებული მაქვს, ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი უკვე სხვისი საკუთრებააო.

თვის ბოლოს ქარიანი ამინდები დაიჭირა. დედა, არ ვიცი იმის გამო, რომ გაციებული იყო, თუ იმიტომ, რომ ქვედა ტუჩი ჰქონდა დასიებული, თავს უქეიფოდ გრძნობდა და საუზმეც არ მიურთმევია. როგორც კი სამზარეულო მივალაგ-მოვალაგეთ, იგი ხიბატთან ჩამოჯდა ხელზე თავდაყრდნობილი. შუადღისას, როცა თავი წამოსწია, დავინახე, რომ ტუჩზე სიმსივნე გადიდებოდა და წითელ კარტოფილს დამსგავსებოდა; ციებ-ცხელებიანივით ანთებულ თვალეებზე ეტყობოდა, მაღალი ტემპერატურა ჰქონდა. შიშისაგან გულგახეთქილი მამასთან, ფარდულში შევიჭერი.

_ მამა! მამა! დედა ძალიან ცუდადაა!

მამა და მასთან ერთად ჩემი ძმაც, რომელიც იქვე იყო, ოთახში შეცვივდნენ. დედის შემზარავმა სახემ ორივეს თავზარი დასცა, მამაც კი, რომელიც უბრალოდ არასდროს აღელვებულა, გაშეშებულივით იდგა და სიტყვის თქმა ვერ მოეხერხებინა. დედამ, როგორც იქნა, ძალა მოიკრიბა და ღიმილით თქვა:

_ რამ შეგაშფოთათ, არაფერია საშიში... ტუჩი გავიკაწრე ოდნავ და... ახლავე საჭმელს მოვამზადებ, მოგშივდებოდათ!

– ეიკიტი! გავარდი ახლავე და ჰომა-სანს დაუძახე! – შეაწყვეტინა მამამ გაბრაზებით.

ჩემი ძმა თავქუდმოგლეჯილი გავარდა ქუჩაში, სადაც საზარელი ღმიულით დათარეშობდა ქარი.

ჰომა-სანმა, ექიმმა, ჩინური მედიცინის შესანიშნავმა მცოდნემ, რომელსაც ჩემი ძმა დაცინვით ექიმბაშს ეძახდა, შეხედა თუ არა დედას, დაბნეულმა გულხელი დაიკრიფა. დედის ტუჩის სიმსივნეს კარბუნკული ერქვა. ოპერაცია რომ გაგვეკეთებინა, ალბათ ეშველებოდა, მაგრამ ვინ ფიქრობდა იმ დროს ოპერაციაზე – მაშინ მხოლოდ ნახარშებს ასმევდნენ და წურბელებს უკიდებდნენ ავადმყოფს. ეს იყო და ეს მთელი მკურნალობა.

მამა ერთთავად საწოლთან ედგა და ჰომა-სანის გამოწერილ ნახარშს უმზადებდა. ჩემი ძმა კი ყოველ დღე თხუთმეტ სენად ღირებული წურბელის საყიდლად დარბოდა. მე, ძმას რომ არ გაეგო, ჩვენს მახლობლად მდებარე ინარი-სამას ტაძართან მივდიოდი უჩუმრად და ასჯერ მაინც შემოვუვლიდი გარშემო. ასეთ ვითარებაში თოჯინებზე ლაპარაკიც კი ზედმეტი იყო და არც ერთი ჩვენგანი ზედაც არ ვუყურებდით კედელთან ჩამწკრივებულ ხებურას ოცდაათ ყუთს.

და აი, 29 ნოემბერს, ხინა-თოჯინებთან გამოთხოვების წინა დღეს, როგორც კი წარმოვიდგინე, რომ უკანასკნელად ვიყავი მათთან, დაუოკებელი სურვილი აღმემძრა, ერთხელ მაინც გამეხსნა ყუთები. რამდენიც უნდა მეხვეწა, ვიცოდი, მამას მაინც ვერ დავითანხმებდი. დედას გამოვუტყდები-მეთქი, გადავწყვიტე, მაგრამ იგი ამ დროს თავს უარესად გრძნობდა – მხოლოდ სითხის გადაყლაპვა შეეძლო. ამას ისიც დაერთო, რომ პირში სისხლიანი ჩირქი უგროვდებოდა. მართალია, ჯერ თხუთმეტი წლისა ვიყავი, მაგრამ თოჯინების ნახვის გულისთვის, აბა, როგორ შევაწუხებდი ასე მძიმე ავადმყოფს! გამბედაობაც არ მყოფნიდა! დილიდან მოყოლებული, რვა საათამდე ხმამაღულვლად ვეჯექი სასთუმალთან და თვალს არ ვაშორებდი გაწამებულ დედას.

წარამარა რკინისბადიდან ფანჯარასთან მიწყობილი ხებურას ყუთები მელანდებოდა; ვიცოდი, რომ ეს ყუთები, ხინა-თოჯინებით სავსე ყუთები, როგორც კი ირიჟრაჟებდა, შორეულ იოკოჰამაში, ვილაც გადამთიელის სახლში გადაიბარგებდა... ვინ იცის, იქნებ ამერიკაშიც ამოეყო თავი. ვფიქრობდი და მოთმინების ძაფი მიწყდებოდა.

დედას დაეძინა თუ არა, დრო ვიხელთე და ფეხაკრეფით გავედი ფარდულში. მართალია შიგ მზის სხივებიც კი ვერ ატანდა, მაგრამ გუნება მაინც გამომიკეთდა, რადგან აქედან მთელი ქუჩა ხელისგულივით მოჩანდა. მამა თავის ანგარიშებში ჩაფლულიყო, ჩემი ძმა კი სააფთიაქო ფილთაქვაში ძირტკბილას ალაგებდა მთელის გულისყურით.

– მამა, თუ ღემრთი გწამს, გევედრები...

შევეყურებდი მამას და კვკავ ხვეწნით ვუმეორებდი ჩემს ახირებულ სათხოვარს. მამაჩემი პასუხის ღირსადაც არ მთვლიდა. ბოლოს, თავი რომ მოვაბეზრე, მითხრა:

– აბა, ახლა ამისთვის გვცხელა? შენ ეი, ეიკიტი! სანამ მთლად არ დაბნელებულა, მარუსასთან გადაირბინე.

– მარუსასთან? მერე და, რა მინდა მარუსასთან?

– ლამპა უნდა გადმოიტანო.

– ვერ გავიგე რა ლამპაზე მელაპარაკები...

მამას ჩაეცინა და მე გადმომხედა.

– ვერაფერს გააგებინებ ამ კაცს... ამასწინათ ვთხოვე, რომ ლამპა ეყიდა ჩვენთვის.

_ მაშ, ლამპარი აღარ გვექნება?

_ ლამპარმა მოიხადა თავისი ვალი.

_ ვინ მოთვლის. კიდევ რამდენი რამაა გადასაყრელი... უამრავი ძველმანი! ლამპის შუქზე დედაც უკეთ იგრძნობს თავს.

მამამ საანგარიშოს ჩახაკუნი განაგრძო. რაც უფრო ნაკლებ ყურადღებას მაქცევდა, მით უფრო მიძლიერდებოდა თოჯინების ნახვის სურვილი. მე კვლავ მივუახლოვდი და მხარზე შევეხე.

_ მამა...

_ დამეხსენ! _ არც კი შემობრუნებულა, გაბრაზებით მომიგდო მამამ. გვერდიდან ძმის აღმაცერი მზერაც ვიგრძენი და უსიტყვოდ გავბრუნდი ოთახში. დედას გაღვიძებოდა და ანთებული თვალებით დაჰყურებდა თავის წინ წამოწეულ ხელს. როგორც კი თვალი მომკრა, ხმააწევით მომმართა:

_ რატომ გააჯავრე მამა?

დაბნეულობისაგან ვერაფერი ვუპასუხე.

_ კვლავ წამოროშე რამე?

ხმაში სისუსტეშეპარული, დაჟინებით შემომცქეროდა:

_ ნუთუ ვერ ხედავ, რა დღეში ვარ... რაც უნდა გითხრას მამა, დაუჯერე!.. რას უყურებ მეზობლის გოგოს! უნდა? იაროს ყოველდღე თეატრში!

_ თეატრი არ მინდა, ოღონდ...

_ თუ გინდა ეგრე იყოს! თეატრის გარდა რამდენი რამ მოგტაებს თვალს _ ლამაზი თმასარჭი, მოხდენილი საყელოები...

სანამ დედა ლაპარაკობდა, ისეთმა სევდამ და სინანულმა შემიპყრო, რომ ქვითინი ვეღარ შევიკავე.

_ არა, დედა... მე არაფერი... მე არაფერს არ ვთხოვლობ, ოღონდ თოჯინების გაყიდვამდე...

_ თოჯინები? რა თოჯინების გაყიდვამდე? _ თვალები გაუფართოვდა დედას.

ენა დამება. ამ დროს ოთახში ჩემი ძმა ეიკიტი შემოვიდა. იგი მაღალი იყო, ზემოდან დამხედა და მკაცრად მითხრა:

_ ტუტუცო, კვლავ თოჯინებზე ლაპარაკობ?! დაგავიწყდა, რა დღე გაყარა მამამ?

_ ნუ იგესლები მორიელივით!

დედამ უღონოდ მილულა თვალები, მაგრამ ჩემი ძმა, თითქოს არც სმენიაო, ჩემს კიცხვას განაგრძობდა:

_ თხუთმეტი წლის გოგო ხარ და თავში ჭკუის ნატამალი არ გაგაჩნია! ნახა ამანაც საქმე _ თოჯინები!

_ რა შენი საქმეა, შენი ხომ არ არის! _ შევეპასუხე.

სიტყვას სიტყვა მოჰყვა; ბოლოს ძმამ თმით დამითრია და იატაკზე დამაგორა.

_ მეტიჩარა!

ლაზათიანი გატყეპვა არ ამცდებოდა, დედა რომ არ ჩარეულიყო საქმეში; ძლივსძლივობით წამოიწია ბალიშიდან და სუნთქვაშეკრულმა გაბრაზებით თქვა:

_ რა ჩაიდინა ეხლა ისეთი ო-ცურუმ! აღარ მოეშვები, რას ერჩი!

_ რას ვერჩი და თავისნათქვამა და ჯიუტია!

_ აბა, რა გითხრა... შენ მარტო ო-ცურუ კი არა, საკუთარი დედაც კი არ გიყვარს... მეც... _ დედას თვალები ცრემლებით ევსებოდა და ენაც საცოდავად ებზოდა. _ შენ მეც არ გიყვარვარ... და ეს რომ ასე არ იყოს, რა გადაგაწყვეტინებდა ჩემი ავადმყოფობის დროს თოჯინების გაყიდვას! ჯანდაბას ყველაფერი, მაგრამ მაგ საწყალ ო-ცურუს რაღას ერჩი? რატომ ექცევი უცხოსავით? შენ რომ დედა გიყვარდეს...

– რას ამბობ, დედა! – შესძახა ეიკიტიმ, სახეზე ხელები აიფარა და აქვითინდა. არც მანამდე და არც შემდეგ ძმის ცრემლები არ მინახავს. მშობლები რომ გარდაგვეცვალა, მაშინაც კი არ უტირია. თავისი ცხოვრება პოლიტიკას შესწირა და, სანამ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მოხვდებოდა, კლედასავით მაგარი და ცივი კაცი იყო... აღშფოთებული დედაც კი განაცვიფრა ეიკიტის ცრემლებმა, ღრმად ამოიოხრა და ხმის ამოუღებლად გადაწვა ბალიშზე.

ერთი საათის შემდეგ ფარდულში გამყიდველი ტოკუძო შემოვიდა, რომელიც კარგა ხანია არ გამოჩენილიყო. ძველი პროფესია სახელადღა შემორჩა, თორემ რა ხანია თევზს აღარ ყიდდა. ახლა რიქშა იყო. რას არ ყვებოდნენ მასზე – ათასგვარ თავშესაქცევ ამბავს. ერთი მათგანი, რომელიც მისი გვარის შესახებ მოგვითხრობს, კარგად დამამახსოვრდა. რევოლუციის შემდეგ ტომოკუძმაც ისურვა თურმე გვარის ტარება, მაგრამ რაკი მოიწადინა, ხეირიანი მაინც ხომ უნდა ყოფილიყო და ამიტომაც ტაკუგავა ირჩია; როცა ამის შესახებ განცხადება შეიტანა, ერთი მაგრად გამოულანძღავთ; სხვაგვარად არც შეიძლება მომხდარიყო! თავის წაცლითაც კი დამუქრებიან თურმე, თუ ჭკუით არ იქნებოდა. ტოკუძუმ ფარდულის შემოსასვლელთან მოაყენა თავისი ეტლი, რომელიც პიონებისა და ლომების სურათებით გაელამაზებინა. მითხრა, დღეს სამუშაო არა მაქვს და აიძულებარას ქვის სახლებიან ქუჩებში გაგასეირნებო.

– რას იტყვი ო-ცურუ? – მკითხა მამამ და გვერდულად გადმომხედა.

დღეს რიქშით გასეირნება ბავშვებისთვის აღარაფერს ნიშნავს, ჩემთვის კი ეს მაშინ ყველაზე დიდი სიხარული იყო. მაგრამ უცებ დათანხმება, როცა დედა კვლავ ცუდად გრძნობდა თავს, თანაც ზემოაღწერილი სცენის შემდეგ, ძალზე უხერხულად მომეჩვენა და მაინც, ოდნავ გასაგონად მივუგე: «მინდა».

– მაშინ წადი და დედას სთხოვე დასტური. ტოკუძო ხომ საგანგებოდ შენს გასასეირნებლად მოვიდა.

დედას თვალის არ გაუხელია და როგორც ვფიქრობდი, ღიმილით თქვა:

– საუცხოოა!

საბედნიეროდ, ჩემი ბოღმა ძმა შინ არ გახლდათ – მარუსასთან იყო გასული. გადამავიწყდა ცრემლები, ჩიტივით შევაფრინდი ეტლს და მუხლებზე შალის წითელი საბანი გადავიხურე... არახრახდა ბორბლები და წავედით...

საჭიროდ არ ვთვლი მოგიყვებ, თუ როგორი იყო მაშინ ეს ქალაქი. მოგითხრობთ მხოლოდ ტოკუძოს უკმაყოფილო ბურტყუნზე. ქვის სახლებიან ქუჩაში არც კი ვიყავით გასული, რომ ცხენოსან ეკიპაჟს შევეჩრებეთ, რომელსაც ევროპელი ქალბატონი მოჰყავდა. რის ვაი-ვაგლახით უქცია გვერდი ტოკუძომ და ენის წკლაპუნით აბუტბუტდა:

– ეჰ, ვერ გამოგივიდა კარგად. ქალიშვილი ძალზე მსუბუქია და ფეხსაც ამიტომ ველარა ვდგამ მტკიცედ... ქალიშვილი! ცოდვია რიქშა... ისე, ოც წლამდე ახალგაზრდა არც კი უნდა ჩაისვას კაცმა...

ქუჩიდან რიქშამ ჩვენი სახლის მოსახვევში გადაუხვია. ამ დროს ეიკიტიც შემოგვხვდა. ხელში ბამბუკის შებოლილსახელურიანი ლამპა ეჭირა და აჩქარებული ნაბიჯით მიდიოდა. დამინახა თუ არა, მანიშნა, მოიცაო! და ლამპა გამომიწოდა. ტოკუძომაც სწორედ მაშინ მოატრიალა ხელნა და ეტლი პირდაპირ მასთან მიაგორა.

– გმადლობთ, ტოკუ-სან! საით გაგიწევიათ?

– ქალიშვილს ედოს ვათავისუფლებინებ.

ჩემი ძმა, რომელსაც დამცინავი ღიმილი უკიაფებდა სახეზე, ახლოს მოვიდა.

– ო-ცურუ, სახლში გაიყოლე ეს ლამპა. მე ნავთზე უნდა შევიარო.

ჯერ კიდევ არ მქონდა დავიწყებული ჩვენი ამასწინანდელი კინკლაობა და ისე ჩამოვართვი ლამპა, კრინტიც არ დამიძრავს. ჩემმა ძმამ რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა, მერე კვლავ ჩემკენ შემობრუნდა, მომიახლოვდა და ეტლის დამცველ ფარზე დაყრდნობილმა, თქვა:

– ო-ცურო, მეტს ნულარ ჩამოუგდებ მამას თოჯინებზე საუბარს!

მე წინანდებურად ვდუმდი. ამას წინათ ხომ სისხლი გამიშრო, ეს აღარ მაკმარა და არც ახლა იშლიდა თავისას. არაფერად აგდებდა ჩემს უგუნებობას და წყნარად განაგრძობდა:

– მამა მარტო იმიტომ კი არ გიკრძალავს მათ ნახვას, რომ ბე უკვე მიღებული აქვს. თოჯინების ხელახალი გამოჩენა ყველა ჩვენგანს სინანულს მოგვრის და გულს ატკენს. შენ ამაზე არც კი დაფიქრებულხარ! გაიგე? ჰო და, თუ გაიგე, მეტი აღარ წამოგცდეს, რომ მათი ნახვა გსურს...

ჩემი ძმის ხმაში მისთვის უჩვეულო გულჩვილობა ჟღერდა. მაგრამ იგი უცნაური კაცი გახლდათ. ის იყო, მომეჩვენა, ხმაში სევდა გამოერია-მეთქი და უკვე მუქარაზე გადავიდა:

– თუ სწორად გამიგებ, აღარც ჩემგან მოგხვდება! – მომიგდო გაღიზიანებული ტონით და ისე სწრაფად გაბრუნდა, ტოკუძოსაც არ გამოთხოვებია.

საღამოს მაგიდას ვუსხედით ოთხივე, ვახშამს შევექცეოდით. მართალია, დედა იწვა და იგი სუფრის წვერთათვის არ უნდა მიმეთვალა, მაგრამ იმ საღამოს ვახშამი მაინც ჩვეულებრივზე უფრო მხიარული აღმოჩნდა. ალბათ, მიხვდებით, რატომაც... მბჟუტავი ზეთის ლამპარის ნაცვლად ოთახს ახალი ლამპის შუქი აჩახჩახებდა. ჭამისას მეც და ჩემი ძმაც დროდადრო მას შევეყურებდით, საოცრად ლამაზ ლამპას, რომელიც თავისი მოკაშკაშე ალის მინისგამჭვირვალე ჭურჭელში ჩასხმულ ნავთსაც კი აციმციმებდა.

– დღესავით ანათებს. – კმაყოფილი სახით გადასძახა მამამ დედას.

– ლამისაა დაგვაბრმავოს, – შეშინებულივით უპასუხა დედამ.

– ეგ იმიტომ გეჩვენება, რომ ლამპარსა ხარ მიჩვეული... მაგრამ რაკილა ერთხელ აანთებ, ლამპარი სამუდამოდ მიგავიწყდება.

– თავიდან ყველაფერი აბრმავებს კაცს, კაშკაშა ლამპაც და ევროპული მეცნიერებაც. – წაიფილოსოფოსა ყველაზე მეტად გახარებულმა ჩემმა ძმამ.

– და მაინც, როცა შეეჩვევი, ალბათ განსხვავებაც ქრება. მალე დადგება ის დროც, როცა ეს ლამპაც დაკარგავს თავის ელვარებას...

– ვინ იცის! შეიძლება ასეც მოხდეს... ო-ცურუ, ბრინჯის ნახარში მოუმზადე დედას?

– არ უნდა. – გავიმეორე დედის ნათქვამი.

– როგორ, სულ არ გინდა ჭამა?

მამის პასუხად დედამ ღრმად ამოიხვნეშა.

– ოჰ, ეს ნავთის სუნია... აი კიდევ ერთი დასტური, რომ ძველი დროის კაცი ვარ.

აქამდე წყნარად ვატრიალებდით ხასებს, მაგრამ დედას თითქოს აღარ უნდოდა ლამპის დავიწყება, – კვლავ მისი კაშკაშა შუქის ქებათაქებას განაგრძობდა. შესიებულ ბაგეზეც კი მოჰფენოდა რაღაც ღიმილის მსგავსი ნათელი.

თერთმეტს გადაცილებული იყო, დასაძინებლად რომ დავწექით. თვალი კი მოვხუჭე, მაგრამ ძილი მაინც არ მომეკარა. ძმამ უკვე ორჯერ გამაფრთხილა თოჯინების თაობაზე. თიტქოს შევეურიგდი კიდევ იმ აზრს, რომ მათი ამოლაგება და დათვალიერება არავითარ შემთხვევაში აღარ შეიძლებოდა, სურვილი კი... მაინც არ მამლევდა მოსვენებას ძველებურად. იმის გაფიქრებაც კი, რომ ხვალ ყველაფერი

დამთავრდებოდა და შორს წაიღებდნენ ხინა-თოჯინებს, ცრემლებით მივსებდა თვალებს. ვითომდა რა მოხდება, რომ ახლა, როცა ყველას ღრმა ძილით სძინავს, ჩუმად ამოვალაგო ისინი? ანდა, წავილო ერთი ყუთი და სადღაც გადავმალო? მაგრამ, რომ წამასწრონ! ვჭოჭმანობდი. მართალი თუ გნებავთ გითხრათ, ჯერ არ მახსოვს ოდესმე ასეთი საზარელი აზრები მომსვლოდეს თავში, როგორც იმ ღამით. ოო! ხანძარი მაინც გაჩნდებოდა! მაშინ თოჯინები დაიწვებოდა, მაგრამ უცხო კაცს მაინც არ ჩაუვარდებოდა ხელში. ან ამერიკელსა და მელოტ ანტიკვარ მარუსას მაინც შეჰყროდა ქოლერა. მაშინ თოჯინები ჩვენ დაგვრჩებოდა, აი, როგორი სურვილები მიტრიალებდა თავში, მაგრამ არ გამომეტყულებოდა, მაშინ ხომ ჯერ კიდევ ბავშვი ვიყავი. ამ ფიქრებში წასულს მალე ჩამეძინა კიდევ.

არ ვიცი, რამდენი ხნის მერე, უეცრად გამეღვიძა. ფარნის მკრთალ შუქზე ოთახში ვიღაც დადიოდა. ვირთხა ხომ არ არის? თუ ქურდია? იქნებ გათენდა კიდევ? ამ ვარაუდებით დაბნეულმა გაუბედავად მიმოვიხედე და დავინახე, რომ ჩემი საწოლის შორიახლო, ღამის კიმონოს ამარა, პროფილით ჩემკენ მობრუნებული მამა იჯდა.

მამა!

მაგრამ მარტო მამის გარეგნობას კი არ განვუცვიფრებივარ! მის წინ ჩემი თოჯინები ელაგა _ ჩემი ხინა, რომელთათვისაც თოჯინების დღესასწაულის შემდეგ თვალი აღარ მომეკრა.

სიზმარია?!

სუნთქვაშეკრული მივჩერებოდი ამ სასწაულს. ფარნის სუსტ შუქზე ვხედავდი სპილოს ძვლის სკიპტრიან იმპერატორს, ბრწყინვალე გვირგვინოსან დედოფალს, მარჯვნივ ციტრუს _ ტატიბანს და მარცხნივ _ ალუბლის ხეს; პაჟს, რომელსაც გრძელტარიანი, მზის საჩრდილობელი გაშლილი ქოლგა ეპყრა ხელთ; სეფე-ქალს ლანგრით ხელში, ოქროს სახეებიან გაკრიალებულ სატუალეტო მაგიდას და ლაქწასმულ კომოდს; ნიჟარებით გაკოპწიავებულ თეჯირებს, მაგიდებს, ფინჯნებს, მოხატულ ფარანს, ფერადი ოქრომკერდით ეკერილ ბურთულებს... შევცქეროდი მამის პროფილს...

დღესაც არ ვიცი, ის თოჯინები სიზმარში ვნახე თუ ცხადში. როგორც უნდა ყოფილიყო, ცხადო თუ სიზმარი, მე ახლაც თვალწინ მიდგას, თუ როგორი სინაზით შეჰყურებდა თოჯინებს ჩემი მობერებული, მაგრამ მაინც მკაცრი და გაუტეხელი მამა; თვალწინ მიდგას და ვხვდები, რომ მასაც ჩემსავით ენანებოდა თოჯინებთან განშორება.

აღარც მახსოვს, როდის დავიწყე ამ მოთხრობის წერა. ამჟამად კვლავ მივუბრუნდი მას არა მარტო ბ-ნ ტაკიტას თხოვნით, არამედ უფრო იმიტომ, რომ ამ დღეებში, იოკოჰამაში, ინგლისელის სასტუმრო დარბაზში ვნახე ქერათმიანი გოგონა, რომელიც ძველი ხინა-თოჯინის მოგლეჯილი თავით თამაშობდა. შეიძლება იმ თოჯინებსაც, რომელზედაც ამ მოთხრობაშია ლაპარაკი, მწარე ხვედრად ერგოთ მოხვედრილიყვნენ ერთ ყუთში რეზინების თოჯინებისა და ტყვიის ჯარისკაცების გვერდით.

თებერვალი, 1923წ.

გაზაფხულის თბილი დღე იდგა. თოვლია ცოცხალი ღობის გასწვრივ, უჩუმრად მიძუნძულებდა ქუჩაში. ღობის რტოებზე კვირტები აფეთქებულიყო, შიგადაშიგ კი ალუბლის ხეებიც ერთოდ ვერაფერს ამჩნევდა, დრუნჩი ჩამოეშვა და მიწის ყნოსვა-ყნოსვით მიცუნცულებდა თავისთვის.

როგორც იქნა, ჩათავდა ღობე. მოსახვევში შესვლა ვერც კი მოასწრო, რომ ელდანაკრავივით გაშეშდა ადგილზე.

ანდა რა საკვირველი იყო; შვიდ-რვა საჟენზე ძაღლისმჭერი იდგა, ზურგსუკან თოკს მალავდა და თვალს არ აცლიდა პატარა, შავ გომიას, რომელიც მინდობილად შეექცეოდა მის მიერ მიგდებულ პურის ნატებს. ძაღლისმჭერის არ შეშინებია თოლიას, იგი შავი ფინიას დანახვამ შეაშფოთა... მაწანწალა ძაღლი რომ ყოფილიყო, ჯანდაბას მისი თავი, რა ენაღვლებოდა! მაგრამ ძაღლისმჭერი ხომ მეზობლის ძაღლს, მის საუკეთესო მეგობარს – მურას უტრიალებდა, რომელსაც თოვლია ყოველდღილა ცვდებოდა და ეანცებოდა.

ის იყო უნდა შეეძახა, მურა, გაფრთხილდიო! რომ ძაღლისმჭერმა თვალები დაუბრიალა. ეს გამოხედვა თითქოს აფრთხილებდა, აბა, ერთი გაბედე და კრინტი დასძარი, პირველს შენ გაგაბამ მახეშიო. ახლა კი იგრძნო შიში, რომელმაც უძალ გადაავიწყა, გასაფრთხილებლად რომ აპირებდა შეეყვება; უფრო სწორად, კი არ გადაავიწყდა, კრიჭა შეუკრა. თოვლია დაფრთხა, ადგილზე ველარ გაჩერდა. გულდაქანებული შეჰყურებდა ძაღლებზე მონადირეს და ნაბიჯ-ნაბიჯ იხევდა უკან. შემდეგ მესერს ამოეფარა და თავქუდმოგლეჯილმა გაკურცხლა.

სწორედ ამ დროს, ეტყობა, საბრალო მურას ყულფი ჩამოაცვეს კისერზე, გაისმა შემზარავი, გაბმული წკავწკავი. მაგრამ თოვლია არც კი შეჩერებულა; უკანმოუხედავად მიქროდა, ირგვლივ კენჭებს ფანტავდა, ურნებს პირქვე ამხოზდა და თავს რომ ველარ იკავებდა, გუბებში მიკოტრიალებდა. აი, იგი თავქვე დაეშვა და კინაღამ მანქანის ბორბლებქვეშ მოყვა. ნუთუ ასე გადარია შიშმა? არა! ასე თავპირისმტვრევით იმიტომ გარბოდა, რომ ჯერ კიდევ ყურებში უწიოდა მურას წკავწკავი:

– ჰავ-ჰავ! მიშველეთ! ჰავ-ჰავ! მიშველეთ!

სირბილისგან გულამოვარდნილმა თოვლიამ, როგორც იქნა, სახლამდე მიაღწია, მესერში, მისთვის დატოვებულ ხვრელში გამგრა, ბელელს გვერდი აუქცია და სახლს უკან, თავის ჯიხურთან აღმოჩნდა. ქარივით გაინავარდა ბაღში. აქ მას უკვე აღარც თოკი აშინებდა და არც სხვა ფათერაკი. ამასთან... – ჰოი, ბედნიერებავ! ბაღში, მწვანე მოლზე, მისი ოატრონი გოგო და ბიჭი ბურთს თამაშობდნენ. ერთი ნახტომით გაჩნდა მათთან და კუდის ქიციანით დაიწყო:

– ძვირფასო გოგონავ! ძვირფასო ყმაწვილო! ყური მიგდეთ! გეტყვი, რა შემემთხვა დღეს! ეს – ეს არის ძაღლისმჭერს შევხვდი! – ჩაარაკრაკა ჯერ კიდევ სუნთქვაშეკრულმა თოვლიამ (თუმცა ბავშვებს რა გაეგებოდათ ძაღლური ენის – მათ ეს ჩვეულებრივი ყეფა ეგონათ).

გოგონა და ბიჭი, რაღაცით გაოცებულნი, ასეც მოფერებიან და საგონებელში ჩავარდნილმა თოვლიამაც ხელახლა დაიწყო:

– გოგონა! თუ იცით, ვინ არის ძაღლისმჭერი! უსაშინლესი კაცია! მე კი თავს ვუშველე, მაგრამ აი, ჩვენი მეზობლის მურა დაიჭირა.

გოგომ და ბიჭმა ერთმანეთს გადახედეს და მცირე ხნის შემდეგ ასეთი საუბარი გააბეს:

– ჰარუო-სან! თუ იცი, ვისია ეს ძაღლი?

– მართლაც და საიდან გაჩნდა ეს ძაღლი, დაიკო?

«როგორ თუ ვისია?!» ახლა კი მართლაც გაოგნდა თოვლია.

თოვლიას გოგოს ლაპარაკიც შესანიშნავად ესმოდა და ბიჭისაც. ჩვენ გვგონია, ძაღლებს არ ეყურებათ ჩვენი ენა, რადგან თვითონ არ გაგვეგება მათი... სინამდვილეში ძაღლები იმიტომ ითვისებენ ადამიანებისგან ათას რაღაცას, რომ ძალიან კარგად ესმით ჩვენი საუბარი. აი, ჩვენ რომ არაფერი გაგვეგება მათი, ამიტომაც ვერ ვსწავლობთ სიბნელეში გზის გაგნებას, ვერა ვგრძნობთ ოდნავ შესამჩნევ სულს და ბევრ სხვა რამეს, რაც მათ ჩვენზე უკეთ იციან.

– ვისი ძაღლიაო?! მე ვარ, თოვლია!

მაგრამ გოგონა კვლავ აღმაცერად შეჰყურებდა.

– ეგებ ეს მეზობლის ძაღლის, მურას ძმა არის?

– შეიძლება, დაეთანხმა საზრიანი ბიჭი, _ ეს ძაღლიც ხომ მასავით კუპრისფერია.

თოვლიამ იგრძნო, როგორ წამოებურძგნა ბეწვი. კუპრისფერო?! ეს შეუძლებელია! აკი მაშინაც კი რძესავით ეღვარებდა, როცა ჯერ კიდევ ლეკვი იყო.

თოვლიამ თათებზე დაიხედა. დიახ, თათებიც და არა მარტო თათები, მკერდიც, მუცელიც და ლამაზი ბომბორა კუდიც, ყველაფერი ფსკერდამწვარი ტაფასავით გაშავებოდა; ერთიანად შავი იყო, ღამესავით შავი.

თოვლია აწრიალდა. აქეთ ეცა, იქით ეცა და ბოლოს მთელი ხმით აყეფდა.

– ვაიმე, ჰარუო-სან, მეშინია! ეს ძაღლი უთუოდ ციფიანი იქნება! _ საცოდავად აფშლუკუნდა გოგო. მაგრამ ბიჭი მამაცი გახლდათ. უცებ თოვლიას მარცხენა ფერდი აეწია... აი, კიდევ გაიშხულია მის თავთან წკეპლამ... თოვლიამ ძლივს აიცდინა დარტყმა და მთელი ძალით მესერისკენ მოკურცხლა, სადაც ჭადრის ქვეშ ღია ყვითლად შეღებილი თავისი ჯიხური ეგულეობდა. ჯიხურთან მისულმა თავის ნორჩ პატრონებს გამხედა და კიდევ ერთხელ შეჰყეფა:

– გოგონა! ბიჭუნა! მე ხომ თქვენი თოვლია ვარ! დაე, ვიყო შავი, მაგრამ მაინც ისეც ის თოვლია ვარ!

ჯავრისა თუ გულისწყრომისგან თოვლიას ხმა უწყდებოდა, მაგრამ ეს არ შეელოდა _ გოგო და ბიჭი მაინც ვერას გაუგებდნენ ამით. «სამაგელი ძაღლი! კიდევ რომ იყეფება!» _ გაჯავრებით დააბაკუნა ფეხი გოგონამ. ბიჭმა კი... ბიჭმა ბილიკიდან კენჭები წამოკრიფა და გამეტებით დაუშინა თოვლიას.

– ერთი ამ თავხედს დამიხედეთ! ჩამოსახლებაც რომ მოგვინდომა! აი, შენ! ესეც შენ!

ქვები სეტყვასავით მოფრინავდნენ თოვლიასკენ. ერთმა მათგანმა ყური სისხლით შეღება. ბოლოს თოვლიამ კუდი ამოიძუა და მესერს გადაეგლო.

მესერს გადაღმა მხიარულად დაფარფატებდა თეთრი პეპელა, რომლის ვერცხლისფრად დაწინწკლული ფრთები მზის სხივებზე კიაფობდა.

– რაო, ძმობილო, უპატრონოდ დარჩი? _ ჩაუწრიპინა პეპელამ.

თოვლიამ გული ამოაყოლა ოხვრას, მცირე ხანს ტრამვაის ბოძთან იყურყუტა და შემდეგ ჩანჩალით დაადგა უცნობ გზას.

სახლიდან გაგდებულმა თოვლიამ ქალაქში დაიწყო წოწიალი. დაძრწოდა ქუჩა-ქუჩა, დაძვრებოდა პარკებში, დაწანწალებდა მოსახვევ-მოსახვევებში, მაგრამ სიშავეს მაინც ვერსად გაექცა. ხან სადალაქოების შესასვლელებთან, მუშტრებისთვის დადგმულ სარკეებში გამოჩნდებოდა მისი გამოსახულება, ხან გუბებში დალანდავდა თავს, რომელშიც წვიმის შემდეგ გაკრიალებული ჩარგვალი ციალებდა, ხან კოპწიად მორთული ვიტრინების მოსარკულ მინებში ირეკლებოდა მისი კუპრისფერი, ხანაც სარკის მაგივრობას დიდი, მაგიდებზე გამწკრივებული შავი ლუდით სავსე კათხები უწევდა...

ერთხელ, როცა თოვლია უჩუმრად მიცუნცულეობდა პარკის ღობის გასწვრივ, ჭიშკართან ავტომობილი მოგრიალდა და მის გაკრიალებულ, გალაქულ ძარაზე გარკვევით, როგორც სარკეში, დაინახა პარკის ღობის რიკულები, მასზე გადმოკიდებული რტოები, რომლებიც ის-ის იყ მწვანდებოდა; მათ ქვეშ კი ღობესთან მდგარი დიდი, შავი ძაღლი შენიშნა... თოვლიამ ნაღვლიანად ამოიოხრა და პარკში შევარდა. თავჩაქინდრული დაეხეტებოდა ხეების ქვეშ, რომელთა ახალგამლილ, თითოფოთლებში მსუბუქი ნიავი დაშარიშერებდა. სიწყნარეს მხოლოდ ყვავილებს მისეული ფუტკრის ზმუილი არღვევდა და არსად ჩანდა სარკის მსგავსი რამ, გარდა მცირე ტბორისა და თოვლიაც დიდის გულმოდგინებით უვლიდა მას გარს. პარკში სიწყნარე სუფევდა, რამაც კინალამ დაავიწყა თავისი ვარამი, მაგრამ დიდხანს არ გაგრძელებულა მოჩვენებითი სიმშვიდე. ის იყო აყვავებულ ბუჩქებს შორის შარაზე გამოვიდა, რომ ბაღის კუთხიდან ძაღლის გამაწვრილებელი ყეფა მოესმა:

– ჰავ-ჰავ! მიშველეთ! ჰავ-ჰავ! მიშველეთ!

თოვლიას ტანში გასცრა. შემზარავმა წმუტუნმა მურას საშინელი ხვედრი გაახსენა. კუდი ამოიძუა და კვლავ თავის შველა დააპირა, მაგრამ განგაში წამიერი გამოდგა: მხნეობა მოიკრიბა, შეტრიალდა და მრისხანედ შეჰყეფა.

– ჰავ-ჰავ! მიშველეთ! ჰავ-ჰავ! მიშველეთ! – მოესმა განმეორებით.

– ჰავ-ჰავ! გამაგრდი! ჰავ-ჰავ! მოვდივარ! – გამოეხმაურა თოვლია.

და ისარივით გაიჭრა შეშინებული ძაღლისკენ.

ახლოს რომ მივიდა ძაღლისმჭერის მაგიერ სკოლიდან მომავალი, მოსწავლის ფორმაში გამოწყობილი რამდენიმე ბიჭი დაინახა, რომელთაც წითური ლეკვისთვის კისერში თოკი ჩაებათ, ძაღლისძალად მიათრევდნენ და ერთ აურზაურში იყვნენ.

ლეკვი მთელი ძალით უძალიანდებოდა და განწირული ხმით გაჰკიოდა:

– «მიშველეთ, მიშველეთ!»

ბავშვები არაფრად აგდებდნენ მის წკავწკავს, წიხლისკვრით აიძულებდნენ ფეხის გადადგმას და მხიარულად იცინოდნენ.

თოვლია წუთით არ დაყოვნებულა, ყეფით ეცა ბავშვებს. მოულოდნელობისგან ბიჭები დაფრთხნენ. და მართლაც, აგუზგუზებულ თვალებიანი და დაღრჭენილ ეშვებიანი, მეტისმეტად შემზარავი შესახედავი იყო ჩვენი თოვლია.

ბიჭები აქეთ-იქით მიმოიფანტნენ; ერთი მათგანი კი ისე დაიბნა, რომ გაზონში გაიხლართა. როცა თოვლიამ ისინი კარგა მანძილზე გაჰფანტა, ლეკვს მოუბრუნდა და თითქმის გაჯავრებული ხმით უთხრა:

– წამოდი, სახლამდე მიგაცილებ.

თოვლია პარკის გასასვლელისკენ გაიქცა და გამხიარულებული ლეკვიც უკან აედევნა; ცდილობდა, არ ჩამორჩენოდა, ხან მერხების ქვეშ მიძვრებოდა, ხან კი ყვავილებში მიაბოტებდა, მირბოდა და ყელზე შებმულ თოკსაც მიათრევდა მიწაზე...

ერთი საათის შემდეგ თოვლია წითური ლეკვის თანხლებით იაფფასიანი კაფეს წინ იდგა. ნახევრადბნელ კაფეში დღისითაც კი ენთო ელექტრომუქი. შიგნიდან გარამოფონის ჩახლეჩილი ხმა ისმოდა.

– აი, აქ ვცხოვრობ, ამ კაფეში. თქვენ სადღა ცხოვრობთ, მამილო? – ჰკითხა თოვლიას ლეკვმა და კუდი ამაყადგაიქიცინა.

– მე? მე... აქედან კარგა მოშორებით, სულ სხვა ქუჩაზე – ნაღვლიანად ამოიოხრა თოვლიამ. – წავედი...

– მოითმინეთ, რა, მამილო! ძალიან ბრაზიანი პატრონი გყავთ?

– პატრონიო? რატომ მეკითხები?

– თუ ბრაზიანი არ არის, ამაღამ ჩვენთან დარჩენილიყავით. მაშინ დედიკოსაც საშუალება მიეცემა, ჩემი გადარჩენისთვის მაღლობა მოგახსენოთ... სახლში ყველანაირი გემრიელი საჭმელი გვაქვს – რძე, ყავა, ბიფშტექსიც...

– გმადლობ, დიდად გმადლობ... გამასპინძლება შემდეგისთვის გადავდოთ, რადგან ჯერ კიდევ არ მომიმთავრებია ზოგიერთი საქმე. დედიკოს მოკითხვა გადაეცი.

თოვლიამ ცას ახედა, ერთი ამოიოხრა და წასასვლელად მიბრუნდა.

– მამილო, მამილო! – ლეკვმა წყენით გაჰკრა დრუნჩი, – თქვენი სახელი მაინც მითხარით. მე ნაპოლეონი მქვია, შინაურულად ნაპოტიანს, ნაპოკოს მეზახიან, თქვენ?

– მე თოვლია მქვია.

– თოვლია? აი, უცნაური სახელი! თქვენ ხომ მთლად შავი ხართ...

თოვლიას სუნთქვა შეეკრა.

– და მაინც თოვლია მქვია.

– რაკი ასეა, მაშინ, მამილო თოვლიას დაგიძახებთ. მამილო თოვლია, მალე გვეწვიეთ, თანაც ყოველ მიზეზგარეშე!

– აბა, ნაპოტიან, ნახვამდის!

– კარგად ბრძანდებოდეთ, მამილო თოვლია! ნახვამდის, ნახვამდის.

4

შემდეგ... ალბათ დაგაინტერესებთ, რა შეემთხვა შემდეგ თოვლიას. კაცმა რომ თქვას, არცა ღირს სიტყვის გაგრძელება – ისედაც ყველაფერი ცნობილია გაზეთებიდან. პრესაში მრავალი ცნობა გამოქვეყნდა შავ ძაღლზე, რომელსაც არაერთხელ უხსნია მრავალი გაჭირვებული აშკარა დაღუპვისაგან. ფილმიც კი გადაიღეს – «გმირი ძაღლი». ეს შავი ძაღლი, რა თქმა უნდა, თოვლია გახლდათ. იმათ კი, ვინც შემთხვევით ვერც გაზეთების წაკითხვა თავის დროზე და ვერც ფილმის ნახვა შემლო, ვთავაზობთ ამონაწერებს ამ გაზეთიდან.

«ტოკიო ნიტინიტი», 18 ივლისი. გუმინ, დილის 8სთ.40წთ. იმ დროს, როცა ჩქარი მატარებელი ოუდან სადგურ ტაბატის მახლობლად გადასასვლელზე გადადიოდა, მისრის უყურადღებობიდ შედეგად ფირმა «ტაბატა იტინისან კაისიას» მუშაკის სიბაიამა ტეცუტაროს ოთხი წლის ბიჭი სანეჰიკო ლიანდაგზე აღმოჩნდა და კინაღამ მატარებლის ქვეშ მოჰყვა. მავე წუთს ლიანდაგზე ელვისებური სისწრაფით აიჭრა დიდი შავი ძაღლი და ბიჭუნა პირდაპირ ბორბლებიდან გამოსწაცა ორთქმავალს. შემთხვევის ადგილზე ხალხი მოგროვდა, ატყდა ერთი აურზაური. ამასობაში ძაღლი ისე გაუჩინარდა, რომ მისი კისერი მაინც ვერ დაამშვენა მედალმა განწირულთა გადარჩენისათვის, რამაც რკინიგზის მესვეურნი ძალიან დაალონა».

«ტოკიო ასახი სიმბუნი», 1 აგვისტო. ამერიკელ ედუარდ ბერკლეის მეუღლეს, რომელიც ზაფხულის სეზონს კარუიძავაში ატარებს, ჰყავდა სპარსული ჯიშის კატა, რომელიც სოაცრად უყვარდა. ახლახანს აგარაკზე შეპარულა უშველებელი გველი და კატას სცემია. კატას მოულოდნელად საიდანღაც მოვარდნილი, ყველასათვის უცნობი შავი ძაღლი მიშვლებია, რომელსაც ოცწუთიანი ბრძოლის შემდეგ დაუფლეთია გველი. ამის მერე გულადი ძაღლი თვალს მიფარებია. მ-ს ბერკლეი 50 დოლარს სთავაზობს მას, ვინც ძაღლის ადგილსამყოფელს შეატყობინებს».

«კოკუპინ სიმბუნი». პირველი ნორმალური სკოლის სამი მოსწავლე, რომლებიც იაპონიის ალპების გადალახვისას უგზო-უკვლოდ დაიკარგნენ, 7 აგვისტოს ჩამოვიდნენ კამიკოტის ცხელ წყაროებთან. ალპინისტთა ეს ჯგუფი, ჰოტაკაიამასა და იარიგატაკეს შორის ასცდენია გზას; ღვართქაფსა და გრიგალში მოყოლილთ, თავშესაფარს მოკლებულსა და შიმშილისგან მისავათებულებს, აშკარა დაღუპვა ელოდათ. მოულოდნელად ხეობაში, რომისთვისაც ალპინისტებს შეუფარებიათ თავი, საიდანაც დიდი, შავი ძაღლი გამოჩენილა და წინ გაძლოლია მათ. ძაღლს გაყოლილი ალპინისტები ერთი დღე-ღამის სიარულის შემდეგ, როგორც იქნა, კამიკოტამდე მისულან. როგორც კი საკურორტო შენობების სახურავები გამოჩენია, ძაღლს სიხარულისგან რამდენიმეჯერ შეუყეფია და ბამბუკებში გაუჩინარებულა. ალპინისტებს მიაჩნიათ, რომ ძაღლის გამოჩენას ისინი ღმერთების მფარველობას უნდა უმაღლოდნენ».

«ძიძი სიმპო», 13 სექტემბერი. ხანძარმა ნაგოიაში ათ ადამიანზე მეტი იმპსხვერპლა; ქალაქის თავმა კი კინაღამ ერთადერთი შვილიც დაკარგა. ვიდაცის დაუდევრობით სამი წლის ტაკენორი აღმოდებულ მეზოზინში დარჩენილა, მაგრამ იმავე წამს, როცა ბავშვს ცეცხლი უნდა წაჰკიდებოდა, ერთ შავ ძაღლს უტაცია პირი და გარეთ გამოურბენინებია. ქალაქის თავმა ქალაქ ნაგოიას მიდამოებში მოხეტიალე ძაღლების ხოცვა აკრძალა».

«იომიური სიმბუნი». ოდავარაში საგასტროლოდ ჩამოსულ მიიაგის სამხეცეში, რომელმაც რამდენიმე დღეში თავის გარშემო აურაცხელი მაყურებელი შემოიკრიბა, 25 ოქტომბერს, ციმბირულმა მგელმა უეცრად გამოამტვრია თავისი გალიის წნული, დაგლიჯა ორი დარაჯი და ჰაკონეს მიმართულებით გაიქცა. ოდავარას პოლიციის ხელისუფლებმა მთელი თანამშრომლები ფეხზე დააყენეს და ქალაქს ალყა შემოარტყეს. დღის 4ს.30წ. ხსენებული მგელი ძიუძის ქუჩებში გამოჩნდა და საიდანღაც მოვლენილ შავ ძაღლს შეება. ძაღლი მთელი ძალით იბრძოდა, ბოლოს ყელში სწვდა კბილებით და მიწაზე დაანარცხა იგი. ამ დროს პოლიციელებიც მივცვივდნენ და დამბაჩებით დაცხრილეს მგელი. ეს მგელი – *Lupus gigantus*-ის სახელს ატარებს და ამ ჯიშის ყველაზე მძვინვარე ნაირსახეობას მიეკუთვნება. სამხეცის პატრონს მგლის მოკვლა უკანონობად მიაჩნდა და საპოლიციო უბანს სასამართლოზე გადაცემას უპირებს».

და ასე შემდეგ...

5

შემოდგომის ერთ ღამეს, სულიერად და ხორციელად დაქანცული თოვლია სახლში, თავის პატრონებთან დაბრუნდა.

გოგონა და ბიჭუნა დიდი ხნის დამინებული იყვნენ. სახლში უკვე ყველა დაწოლილიყო. მიყურებულ ბაღში გაზონის თავზე, ნეკერჩხლის რტოებს ზემოთ. ვერცხლისფერი მთვარე ეკიდა. ტანდაცვარული, დაღლილი თოვლია ღია ყვითლად

შეღებილი ძველი ჯიხურის წინ მიეგდო, წინა თათები გაშალა, მთვარეს მიაჩერდა და აჩურჩულდა:

ოჰ, მთვარევ, მთვარევ! ჩემს თვალწინ დაიღუპა საწყალი მურა. მე კი მას ვერაფრით მივეხმარე. ალბათ ამიტომაც დავისაჯე! მაგრამ მას შემდეგ, რაც ჩემს პატრონებს, გოგონასა და ბიჭუნას დავცილდი, რა არ გადამხდა: გულადად ვებრძოდი ყოველგვარ ხიფათს, რადგან ჩემი თანმხლები სიშავე ყოველთვის ჩემს სილაჩრეს მოახსენებდა და თავს მჭრიდა. სიშავის ზიზღის გამო, მისგან თავის დაღწევის მიზნით ვვარდებოდი ცეცხლში, ვებრძოდი გველს, ვეჭიდებოდი მგელს, მაგრამ თითქოს თვით სიკვდილიც კი გამირბოდა... ძალა აღარ შემწევს, დავიტანჯე. ერთადერთი სურვილია დამრჩა – ერთხელ კიდევ დავინახო ჩემი საყვარელი პატრონები... ეჰ! მათ რომ ჩემი ცნობა შეძლონ! მაგრამ ეს წარმოუდგენელია! ხვალ, როგორც კი გოგონა და ბიჭუნა მომკრავენ თვალს, კვლავ მაწანწალა ძაღლად ჩამთვლიან. იქნებ ბიჭმა ეკეპლის ცემითაც ამომხადოს სული. ახლა ჩემთვის ყველაფერი სულ ერთია. მხოლოდ ერთხელ დავინახო ისინი – ეს ერთადერთი დაუოკებელი სურვილია დამრჩა, ოი, მთვარევ! განა ასე ძნელია ჩემი სურვილის შესრულება... ერთხელ კიდევ შემახედა ჩემი საყვარელი პატრონების თვალებში! მხოლოდ ამისთვის მოვლასლასდი შუადამისას შორეთიდან გემუდარები, მთვარევ ნათელო, გამომიწოდე მოწყალე ხელი, ამისრულე ერთადერთი ნატვრა-სურვილი...

დაასრულა თუ არა, დრუნჩი თათებში ჩამალა და ღრმა ძილს მიეცა.

– აი, სოაცრება, ჰარუო სან!

– რა მოხდა, დაიკო?!

თოვლია ბავშვების წკრიალა ხმამ გამოადგმა. ძაღლის ჯიხურთან მდგარი გოგო და ბიჭი განცვიფრებული ეჭყურებდნენ ერთმანეთს. თოვლია ბალახს ჩააჩერდა. ზუსტად ასევე გაოცდნენ მაშინ გოგო და ბიჭი, როცა განგებამ იგი კუპრისფრად აქცია. იმ დღის გახსენებამ ნაღველით აავსო თოვლია. ინანა კიდევ დაბრუნება. სწორედ ამ დროს ბიჭუნა შეხტა და მთელი ხმით შეჰყვირა:

– მამა! დედიკო! თოვლია დაბრუნდა:

თოვლიაო! თოვლია ადგილიდან წამოფრინდა. მზად იყო გაქცეულიყო, მაგრამ გოგონა წინ გამოწვდილი ხელებით კისერზე დაეკიდა. თვალებში ჩახედა გოგოს და მის გულებში დაინახა მკვეთრი ანარეკლი ნაკერჩხლის ქვეშ მდგარი ღია ყვითელი საძაღლე ჯიხურისა, ჯიხურის წინ კი ბრინჯის მარცვალივით ნამცეცა თეთრი ძაღლი. თვალი ვერ მოეწყვიტა ამ თეთრი ძაღლის ანარეკლისთვის.

– შეხე, ტირის თოვლია! – თქვა გოგონამ, უფრო მაგარდ მიიკრა ძაღლი მკერდზე და ძმისკენ შემობრუნდა.

ბიჭი...

ო, რა თვითკმაყოფილებით იყურებოდა იმ წუთში ბიჭი, – პატარა ხომ აღარა ხარ, რა გაზლუქუნებს!..

ასე გახდა თოვლია კვლავ ქათქათა თეთრი და დაუბრუნდა თავის საყვარელ პატრონს – გოგონას და ბიჭუნას. მაგრამ მათთვისაც და საერთოდ, ყველასთვის, დღემდე საიდუმლოდ დარჩა, რომ თოვლია სწორედ ის მამაცი შავი ძაღლი გახლდათ, რომელმაც მრავალ ადამიანს აჩუქა სიცოცხლე და ამით სამარადისო დიდება მოიპოვა.

საიდან ვიცი ყოველივე ეს? – მკითხავთ ალბათ. ეს მე მთვარემ მიაჩხო ერთ ღამეს, პირბადრმა მთვარემ.

სანემონის დანაშაული

ეს მოხდა ბუნსეის მეოთხე წელს. ტირისდენის თვეში. კაგას მფლობელის, თავად ხარუნაგას ვასალმა, ქეშიკმა ხოსიო სანემონმა მოკლა ჭაბუკი კაძუმა, კინუგასა ტახეის, მისივე რანგის ქეშიკის, უმცროსი ვაჟი. მაგრამ ორთაბრძოლაში როდი მოუკლავს. – შემოაკვდა. ერთხელ როცა სანემონი მგოსანთა შეკრებიდან ბრუნდებოდა, ძაღლის ჟამისას საჯირითო მოედანს ჩაუარა და სწორედ ამ დროს ხმაღამოწვდილი კაძუმა დაეცა თავს, მაგრამ მისივე ხელით დაიღუპა.

ამბავი ესე მისწვდა თავადის ყურს და ხარუნაგამ უბრძანა სანემონს, მის წინაშე გამოცხადებულიყო. არც არავის გაკვირვებია ეს ბრძანება.

ჯერ ერთი, – ბრძენკაცად იცნობდნენ ხარუნაგას. ყველა მნიშვნელოვან საქმეს თავად გადაწვეტდა ხოლმე. ვასალებს არ ანდობდა. ვიდრე ძირამდე არ ჩასდევდა ფესვს საქმისას, ვიდრე თავად არ განსჯიდა ჯერისამებრს, ვერ მოისვენებდა... განა ამას არ ადასტურებს ამბავი მისი ორი ბაზიერისა? ერთი რომ დააჯილდოვა, მეორე რომ დასაჯა? ამ ამბიდანაც ხომ ჩანს, რა კაცი ბრძანდებოდა ხარუნაგა, კაგას პატრონი. ამიტომაც არ იყო ზედმეტი ამის გახსენება.

ერთხელ ერთმა ბაზიერმა, მძლევარი ფრინველების თვალთვალი რომ ევალებოდა, აცნობა, – იტიკავას სოფლის ყანებში წითელნისკარტა წეროების გუნდი დაეშვაო. მისი ბრწყინვალეობა დიდად გაახარა ამ ცნობამ. ხვალისათვის მოითავეს მზადებანი და დილაადრიან გაემართნენ იტიკავას სანახებისკენ. ბაზთაგან უკეთესი შევარდენი, ფუმი-ცუკასას ჩვეულებრივ სამურაი აიმოტო კიძაემონი ბაზიერობდა, იმ დღეს კი თავად მისმა ბრწყინვალეობამ მოინება საკუთარი ხელით ეტარებინა შევარდენი. რაღაც ხიფათად ამასწინანდელი წვიმებისაგან ყანებზე გამავალი ბილიკი მოლიპულიყო, და მის ბრწყინვალეობას უცაბედად ფეხი დაუსხლტა, შევარდენი ოსწყდა მის ხელს. შეინავარდა და იმავე წამს აფრინდა წითელნისკარტა წეროების გუნდი, ცაში გაუჩინარდა. ამის დანახვისას კიზაემონმა, ბრაზისაგან გონდაკარგულმა, ერთი მაგრად შეუზახა:

– რა ჰქენი, ბრიყვო! – მაგრამ იმავე წამს გონს მოეგო, იაზრა, რომ მის წინაშე მისი ბრწყინვალეობა იდგა, მუხლებში ჩაუვარდა თავადს, ცივმა ოფლმა დაასხა. ასე ელოდა თავადის მოქნეულ ხმაღს. მისმა ბრწყინვალეობამ კი მხოლოდ გაიღიმა და ბრძანა:

– ჩემი ბრალია! მომიტევე, დამნაშავე ვარ!

ციხე-კოშკში დაბრუნებისას კიძაემონის ერთგული სამსახურითა და გულწრფელობით ნაამებმა თავადმა ახლად გატეხილი ყამირი მიწა უწყალობა, ასი კოდი ბრინჯის მოსავლიანი, და თანაც ბაზიერთუხუცესად დაადგინა.

იმხანად ფუმი-ცუკასას, შევარდენს, ვინმე სამურაი, სახელად იანასა სეიხატი მიუჩინეს. და მოხდა ისე, რომ შევარდენს რაღაც სენი შეეყარა. გამოიძახა მისმა ბრწყინვალეობამ სეიხატი და ეკითხება:

– როგორაა ფუმი-ცუკასა, ჩემი შევარდენი?

ამ დროისათვის შევარდენი უკვე გამოჯანსაღებულიყო და სეიხატიმაც უპასუხა:

– საღადაა! იმდენად საღად, რომ კაცის დაკაწვრაც არ გაუჭირდება.

ეტყობა, არ ეთნო მის ბრწყინვალეობას ასეთგვარი ტრაბახი, ამიტომაც ბრძანა:

– კეთილი, მაშ, გვაჩვენე კიდეც, როგორ დაეცემა კაცს.

რა ღონე ჰქონდა, იმ დღიდან სეიხატი დაადებდა ხოლმე თავზე თავის შვილს სეიტაროს თევზსა ან ნანადირევს ნამუსრევს, ან სხვა საქნიერს რასმე და მთელი დღეებით წვრთნიდა ფუძი-ცუკასას, ისე რომ, შევარდენი თანდათან შეაჩვია კაცის თავზე დაჯდომას. მაშინ ბევრი აღარ უფიქრია სეიხატის და ბაზიეთუხუცესის პირით შეუთვალა თავადს. მზად ვარ გიჩვენო შევარდენით კაცზე ნადირობაო, _ რაზეც მისმა ბრწყინვალეობამ ბრძანა:

_ დიდად სასეიროა! ხვალვე ყველანი ერთად გავემართებით სამხრეთის ასპარეზზე. დაე, შევარდენმა შეიპყრას უფროსი სამურაი, ობა ძიუგენი, ჩაის სმის წესებს რომ განაგებს.

დილაადრიან, სისხამზე, მიადგა მისი ბრწყინვალეობა სამხრეთის ასპარეზს. ბრძანა, შუაგულ მინდორში დაეყენებინათ ობა ძიუგენი. ასეც მოიქცნენ და თავადმაც შესძახა:

_ გაუშვი შევარდენი, სეიხატი!

_ ამწუთას, თქვენო ბრწყინვალეობავ! _ და სეიხატიმ გაუშვა შევარდენი. ისარივით გავარდა ფრთოსანი, «ერთის იეროგლიფივით სწორი ხაზი გააავლო ჰაერში და ობა ძიუგენს დააცხრა თავზე.

_ მოხვდა! _ დასცა ყიჟინა სეიხატიმ, მოკლე სატევარი იშიშვლა (ფრინველთა გულ-ღვიძლის ამოსართმევად რომ ხმარობენ მონადირენი) და ობა ძიუგენს მიჰვარდა, რათა იქვე დაეკლა, მაგრამ ამ დროს გაისმა თავადის ხმა:

_ რას სჩადი, სეიხატი!

გონს როდი მოეგო სეიხატი, წარმატებით გაბრუებული ცდილობდა მახვილი ემგერებინა ობა ძიუგენისათვის, თან ბურტყუნებდა:

_ რაკი შევარდენმა მოინადირა ნადირი, ხო უნდა ამოვართვა გულ-ღვიძლი.

მაშინ რისხვამ აიტანა მისი ბრწყინვალეობა და ბრძანა:

_ თოფი! _ მიართვეს თოფი და იმავ წამს მოცელილივით დაეცა სეიხატი. უებრო მსროლელი გახლდათ თავადი...

ეს ერთი. მეორე ის იყო, რომ თავადი ხარუნავა დიდი ხანია, რაც გულისყურით აკვირდებოდა სანემონს. ერთხელ მოხდა ასეთი ამბავი: მოჯანყეთა დაშოშმინებისას თავში დაჭრეს სანემონი და კიდევ ერთი სამურაი. ეს სამურაი წარბებს შუა იყო დაჭრილი, სანემონს კი მარცხენა საფეთქლის ცისფერი ძარღვი შესიებოდა. ხარუნავამ მოიხმო ორთავენი და გაკვირვებით იკითხა:

_ სასწაული არაა? _ მერე: _ გტკივათ? _ რაზეც იმ სამურაომ მიუგო:

_ სულაც არ მტკივა. ბედზე გადავრჩი!

ხოლო სანემონმა პირქუში სახით ჩაიბურტყუნა:

_ არ მტკივაო? მხოლოდ მკვდარს თუ არ ეტკინება ასეთი ჭრილობა.

მას შემდეგ დარწმუნდა ხარუნავა, რომ სანემონი პატიოსანი და გულმართალი კაცი იყო, სიცრუე არ ამოვიდოდა მისი პირიდან. «სხვისა რა მოგახსენოთ, ამ კაცს კი ვენდობი», _ გაიფიქრა მაშინ თავადმა.

ასეთი კაცი იყო ხარუნავა, კაგას მფლობელი. ამიტომაც ასე გადაწყვიტა: მოულოდნელი მკვლელობის გამოსაკვლევად პირადად დაეკითხა სანემონი.

თავადთან ხლების ბრძანება რომ მიიღო, გულჩათხრობილი წარდგა მის წინაშე სანემონი. გარნა დამნაშავე და მონანიე კაცის სახე არ ჰქონდა. დამაგროდა ხმელი პირისახე, მღელვარებისგან გაქვავებოდა, რაღაც შინაგან შეუპოვრობას შეეპყრო.

_ ამბობენ, კამუმა მოულოდნელად დაგცემია თავს, სანემონ, _ უქარაგმოდ დაიწყო თავადმა. _ ალბათ გამტრობდა. რას გერჩოდა?

_ მტრობის საბაზი ვერ გამიხსენებია.

მცირე ხანს დააყოვნა ხარუნაგამ და ისე ჰკითხა, თითქოს ცდილობდა კარგად მიეხვედრებინა სანემონისთვის შეკითხვის აზრი:

– კარგად გაიხსენე, იქნებ მიგიძღვოდა რაიმე ბრალი?

– არ მახსენდება... თუმცა კი მაქვს ერთი ვარაუდი... შესაძლოა ერთი რამის გამო გამინაწყენდა...

– მაინც რის გამო?

– ოთხი დღის უკან მოხდა ეს შემთხვევა. ფარიკაობის სკოლაში ყოველწლიური ასპარეზობა იყო გამართული. თქვენი ბრწყინვალეების მასწავლებლის, იამამოტი კოძაემონის ნაცვლად მე დამადგინეს მსჯავრად. თუმცა მე ყოველთვის წვრთნადაუმთავრებელი სამურაების ორთაბრძოლას ვმსაჯობდი ხოლმე. კაძუმასც მე დამევალა ამჯერად.

– ვინ იყო მისი მეტოქე?

– სამურაი, სახელად ტამონი, თქვენი ბრწყინვალეების ვასალის, ხირატა კიდაის ვაჟიშვილი და მეძველდრე.

– და კაძუმა დამარცხდა ორთაბრძოლაში?

– დამარცხდა, თქვენო ბრწყინვალეზავ. ორგზის შეეხო ტამონი კაძუმას მაჯას და ერთხელ თავს მისას. ამან კი ვერც ერთხელ ვერ უჩხვლიტა მოწინააღმდეგეს. სამივე წრეში სასტიკი მარცხი იწვნია კაძუმამ. მსაჯზე თუ დაიბოღმა, ჩემზე მოგახსენებთ, თქვენო ბრწყინვალეზავ.

– ხომ არ იფიქრა კაძუმამ, მიკერძოებით სჯიდაო მსაჯი? ამას ვარაუდობ?

– ასე ვვარაუდობ, თქვენო ბრწყინვალეზავ. მაგრამ მე არასოდეს მჩვევია ასეთი რამ. არც რაიმე საბაზი მქონია ოდესმე, ვინმესთვის მიმენიჭებინოს უპირატესობა. მაინც ვფიქრობ, რომ კაძუმა დაეჭვდა ჩემს სამართლიანობაში.

– მანამდე ხომ არ წალაპარაკებინართ ერთმანეთს? ცილობა ხომ არ ჩამოვარდნილა თქვენ შორის? აბა, გაიხსენე?

– არა, არასდროს შევეცილებივართ ერთმანეთს ოღონდ... _ აქ ენა დაება სანემონს, ყოყმანისგან როდი; ჩანდა უზუსტეს სიტყვებს ეძებდა. რათა უკეთესად გამოეთქვა აზრი. _ ოღონდ ერთხელ... ასპარეზობის წინადღით კაძუმამ ცემდა მოულოდნელად პატიება მთხოვა, უკმეხად მოგეყეციო ამას წინათ. მე ვერაფერი გავიხსენე და ვკითხე, რას გულისხმობ-მეთქი. კაძუმას არაფერი უპასუხნია; ერთი კი გაიღიმა დარცხვენილმა. მაშინ ვუთხარი, არაფერი არ გადანაშაულებ, არაფერი მაქვს საპატიებელი მეთქი. მე მომეჩვენა, რომ დამიჯერა კაძუმამ, რაკი უკვე მშვიდად ჩაილაპარაკა, «მომჩვენებია... გთხოვ, გულიდან გადაიგდო ეს საუბარი...» ახლა კი მაგონდება, რომ ამის თქმისას კვლავ გაეღიმა კაძუმას, მაგრამ მორცხვად როდი, რაღაც ავი ნაპერწკალი გაუკრთა თვალებში...

– მაინც რას გულისხმობდა?

– ვერაფერს მივმხვდარვარ. რაღაც უმნიშვნელო რომ კი უნდა ყოფილიყო... ეს არის და ეს. სხვა რამ ცილობა ჩვენ არ გვქონია...

ერთხანს ორთავენი დუმდნენ.

– რა ზნის კაცი იო კაძუმა? ეჭვიანობა ხომ არ შეგიძინევია მისთვის?

– არა, არ შემიძინევია... კეთილი ზნისა იყო, გულგაშლილი... გრძნობების გამომჟღავნებისა არა რცხვენოდა. ფიცხი კი იყო... _ დადუმდა ამ სიტყვებზე სანემონი. მერე ამოხვნეშით ჩაილაპარაკა: _ ეს კია, რომ... ტამონთან ორთაბრძოლა მისთვის ძალზე მნიშვნელოვანი იყო.

– ძალზე მნიშვნელოვანი? რატომ?

– კაძუმას გავლილი ჰქონდა წინასწარი გამოცდები. ამ ბოლოს რომ გაემარჯვა, მისი წვრთნა დასრულებულად ჩაითვლებოდა. თუმცა ტამონსაც ასე ჰქონდა საქმე. ორთავენი – ტამონიცა და კაძუმაც – ჭაბუკ სამურაებს შორის ყველაზე ნიჭიერი მოფარიკავეები იყვნენ.

ხარუნაგა ფიქრს მიეც ანაზდად, თითქოს რაღაც ახალი აზრი გაუჩნდაო. იმ საბედისწერო ღამის გამო გამოკითხვა დაუწყო ვასალს.

– ნამდვილად გიდარაჯებდა საჯირით მოედანთან კაძუმა?

– ასე გამოდის. იმ სუსხიან საღამოს მარტომ ჩავუარე მოედანს. მოსასხამი არ მქონდა თან და ქოლგის გაშლა მომიხდა. ანაზდად გაძლიერდა ქარი, თოვლმა ირიბად იწყო ცვენა და მეც მარცხნივ გადავხარე ქოლგა. სწორედ ამ დროს დამეცა კაძუმა და ამიტომაც ამცდა მისი მახვილი. მხოლოდ ქოლგას მოხვდა და გაფატრა.

– ისე მოგიქნია მახვილი, რომ არც კი შეგეხმინა?

– ასე გამოდის.

– იცანი? რა იფიქრე?

– გაფიქრებაც ვერ მოვასწარი. მეყსეულად მარცხნივ ვუგანე და იმავე წამს გამიმეორა დარტყმა. ერთ მტკაველზე გამიფატრა ხალათის სახელო. კვლავ განზე გავხტი, მახვილი ვიშიშვლე და ვამგერე. მკერდი გამიფატრავს მისთვის. რაღაც წამოიყვირა...

– მაინც რა?

– არ მახსოვს. ისე, უბრალოდ წამოიყვირა, რაღაც გამძვინვარებულმა... მაშინღა მივხვდი, კაძუმა რომ იყო.

– შენ ამბობ, ხმაზე ვიცანიო?

– არა, მაგას არ ვამბობ!

– მაშ, როგორღა მიხვდი, კაძუმა რომ იყო?

დუმდა სანემონი, არაფერი უპასუხნია თავადისთვის. მაშინ ხარუნაგამ მეტი დაჟინებით განუმეორა კითხვა. მაგრამ სანემონი კვლავ დუმდა, თავი დაეხარა და თავის ხამლებს ჩაშტერებოდა: ჰგავდა, არც კი აპირებდა ხმის ამოღებას.

– აბა, სანემონ! – ერთბაშად გადასხვაფერდა თავადი, მრისხანე და დიდებული იერი მიეცა. მსგავსი წამიერი ფერისცვალებანი სჩვეოდა ხარუნაგას. თავი არც აუწყვია. ისე განახვნა სანემონმა ჯიუტად მოკუმული ბაგენი. მაგრამ მისთა ბაგეთაგან აღმომხდარი სიტყვები პირდაპირი პასუხი არ იყო პატრონის შეკითხვაზე. ხარუნაგას გასაოცრად, ეს იყო დანაშაულის თვინიერი აღიარება.

– დიახ, მძიმე ბრალი მაწევს, ტყუილუბრალოდ დავდუპე სამურაი, თქვენი ბრწყინვალეების ძვირფას სამსახურში მდგარი.

მოიღრუბლა პატრონი. მიუმხვდარობა ეწერა სახეზე, მაგრამ მზეერა, სანემონისკენ მიმართული, კვლავ მრისხანე და დიდებული იყო.

– სრული უფლება ჰქონდა კაძუმას ვპულებოდი, – განაგრძო ყმამ, – უსამართლოდ ვსჯიდი მათ ორთაბრძოლას.

კიდევ უფრო ჰქონდა კაძუმას ვპულებოდი, – განაგრძო ყმამ, – უსამართლოდ ვსჯიდი მათ ორთაბრძოლას.

კიდევ უფრო მოიღრუბლა ხარუნაგა.

– წელან პირუთვნელობა ახსენე შენი. ირწმუნებოდი, ფიქრადაც არ მომსვლია, ვინმესთვის უპირატესობა მიმენიჭებინაო.

– მერწმუნეთ. მართალი ვთქვი წელან. მზადა ვარ იგივე გავიმეორო... – დიდის ძალისხმევით არჩევდა სიტყვებს სანემონი, თითქოს მთელი გულისნადების გაცხადება სურსო. – აი, სად იყო უსამართლობა: მე მართლაც არ მქონია განზრახული

ხელი შემეწყო ტამონის გამარჯვებისა და კაძუმას დამარცხებისათვის. ჭეშმარიტად ასე ეს, როგორც წედან მოვახსენე თქვენს ბრწყინვალეობას. მაგრამ ეს არაფერს ნიშნავს, ეს ჯერ კიდევ არაა იმის დასტური, თითქოს მე პირუთვნელად მოვიქეცი. მე შეგნებულად მეტ იმედებს ვამყარებდი კაძუმაზე. ტამონის ხელოვნება მანკიერია, მხოლოდ და მხოლოდ გამარჯვებისაკენ მიისწრაფვის, ოღონდ გაიმარჯვოს, არაფერს არ დაგიდევს, სიმდაბლისაც არ შერცხვება. კაძუმა სხვაა – მისი ხელოვნება ამალღებულია, კეთილშობილური. იგი ჭეშმარიტი ხელოვანია, ალალმართალი და პირდაპირი, მუდამ რომ მზადაა პირისპირ შეხვდეს მოწინააღმდეგეს. იმასაც კი ვფიქრობდი, რომ ორი-სამი წლის შემდეგ ტამონი აღარ ივარგებდა კაძუმას მეტოქედ...

– მაშ, რად მიუსაჯე დამარცხება კაძუმას?

– საქმეც ეგაა... სიმართლე გითხრათ, მე კაძუმას გამარჯვება მწადდა და არა ტამონისა. მაგრამ მე არ მავიწყდებოდა, რომ მსაჯი ვიყავ, ხოლო მსაჯმა გულიდან უნდა გადაიგდოს პირადი თანაგრძნობანი. როცა მარაომომარჯვებული დგახარ მოასპარეხეთა შორის, მხოლოდ ზეციურ კანონებს უნდა მისდევდე და არა გულისთქმას. ასეთია ჩემი რწმენა. ამიტომაც იმ ორთაბრძოლის დროს მარტოოდენ უზენაეს სამართალზე ვფიქრობდი. ოღონდ, წედანაც მოვახსენებდით, გულის სიღრმეში მაინც მწადდა კაძუმას გამარჯვება. გულისხმიერი სასწორი მის სასარგებლოდ დაიწონა. და მოხდა ისე, რომ პინების გასაწონასწორებლად ტამონის პინაში ერთი მცირე საწონი ჩავაგდე... გვიანდა მივხვდი, ზედმეტი რომ მომივიდა; ძალზე ღმობიერად მოვექეცე ტამონს, ხოლო კაძუმას მიმართ მეტისმეტი სისასტიკე გამოვიჩინე.

სანემონი კვლავ დადუმდა. თავადიც დუმდა ამბის მოლოდინში.

– აი, დგანან ერთმანეთის პირისპირ, დაძაბულან, თვალს არ აშორებენ ერთურთის ხმლის წვერს. არც ერთი არ იწყებს ბრძოლას... უცებ წამი მოიხელთა ტამონმა და შეეცადა ხმლის წვერით შეხებოდა კაძუმას თავს. კაძუმამ ბრწყინვალედ მოიგერია დარტყმა, საბრძოლო ყიჟინა დასცა და იმავე წამს მაჯაში მოახვედრა ტამონს ხმალი. სწორედ ამ წუთიდან ვიწყე უსამართლო სჯა. მე, რა თქმა უნდა, გამარჯვებად ჩავთვალე კაძუმას დარტყმა. მაგრამ გულში გავივლე თუ არა, «მარჯი-მეთქი», – მაშინვე ეჭვმა გამკრა, «მეტისმეტად სუსტი ხომ არ იყო-მეთქი დარტყმა?»... ამ ყოყმანმა შეარყია ჩემი სიმტკიცე: და მე არ აღვმართე მარაო კაძუმას თავზე, თუმცა ამგვარად კი უნდა მოვქეცულიყავ. მოწინააღმდეგენი ერთხანს კვლავ გაუნძრევლად იდგნენ ერთმანეთის პირისპირ და ზვერაგდნენ ერთურთს. ამჯერად დაძუმა გახტა წინ, ტამონის მაჯა ამოიღო მიზანში. მაგრამ ტამონმა მოიგერია დარტყმა, იერიშზე გადავიდა მეყსეულად და კაძუმას ხელს შეახო ხმლის წვერი. ეს დარტყმა უფრო სუსტი, გაცილებით სუსტი იყო, ვიდრე წედანდელი, კაძუმასეული. ყოველ შემთხვევაში უფრო მარჯვე დარტყმად ვერ ჩაითვლებოდა ტამონისეული დარტყმა... მაგრამ მე იმავე წამს აღვმართე მარაო ტამონის ტავზე. ამრიგად, პირველ შეტაკებაში გამარჯვება ტამონს ხვდა წილად. «ეს რა ჩავიდინე-მეთქი», – გამიელვა თავში შიშნეულმა ფიქრმა, მაგრამ მაშინვე რაღაც სხვა ხმამაც ჩამჩურჩულა: «არა, მსაჯი არ შეცდებოდა. და თუ ახლა მეჩვენება, რომ შეცდომა დავუშვი, ეს მხოლოდ იმის გამოა, რომ ზედმეტად ვწყალობ კაძუმას...»

– შემდეგ რა მოხდა? – წყენანარევი ხმით იკითხა ხარუნაგამ, რაკი სანემონი კვლავ დადუმდა.

– მეტოქენი კვალვ ერთმანეთის პირდაპირ დადგენენ. შეტაკება ამჯერად დიდხანს გაგრძელდა. ანაზდეულად ხმალი გადაუჯვარედინა ტამონს კაძუმამ და ყელში მოარტყა ხმლის წვერი. ეს იყო ელვისებური დარტყმა, ძლიერი და სუსტი.

– მაგრამ წამსაც არ გაუვლია, რომ ახლა კაძუმას თავს შეეხო ტამონის ხმალი. მე მათ შორის აღვმართე მარაო, რათა ფრე გამომეცხადებინა. მაგრამ, ვინ იცის, იქნებ არც კი ვიყავ სწორი... ალბათ გამიძნელდა გამოცნობა, ვინ სჩხვერა პირველმა... თუმცა არა, ყელს უფრო ადრე მომიხვდა ხმალი, ვიდრე მეორე ხმალი თავს მოხვდებოდა. ასე მომივიდა, რა ვქნა. ფრეს გამოცხადების შემდმეგ მეტოქენი მესამეგზის შეემზადნენ შესარკინებლად, კვლავ დადგენენ წესისამებრ და ზვერავდნენ ერთმანეთს. ახლაც პირველმა კაძუმამ დაიწყო ბრძოლა, ამჯერადაც მიზანში მოწინააღმდეგის ყელი ამოიღო. წინ გახტა, მაგრამ ძალზე მაღლა მოუვიდა ხმლის აწევა და ტამონს შეეძლო მისწვდენოდა მის მკერდს... ამის შემდეგ კიდევ ათი წუთი მძვინვარებდა ორთაბრძოლა. საბოლოოდ ტამონის ხმალი მისწვდა კაძუმას თავს...

– როგორი იყო დარტყმა?

– ბრწყინვალე და უზუსტესი. ახლა კი ყველა ცხადად დაინახავდა ტამონის უპირატესობას. ამ ხელმოცარვამ გააცოფა კაძუმა. ასერიგად აღელვებულს რომ ვხედავდი, კიდევ უფრო მომინდა მისი გამარჯვება. მომინდა და კიდევ უფრო მომეძალა ყოყმანი: ვერა და ვერ გავბედე, კაძუმას თავზევით ამეწია მარაო. მეტოქენი კვლავ შებნენ ერთმანეთს და უცებ კაძუმა – ვერც კი მივხვდი რას ეპირებოდა – შეეცადა ახლოს მიდგომოდა ტამონს. ვერ მივხვდი-მეთქი, იმიტომ მოგახსენებთ, რომ კაძუმა ჩვეულებრივ არ იყენებდა ახლოდგომის ილეთს. სუნთქვა შემეკრა. მოსახდენი მოხდა: ტამონმა მკერდი გამოაჩინა და იმავე წამს მისი ხმლის წვერი ელვის სისწრაფით შეეხო კაძუმას თავს... მესამედ მომიხდა მარაოს აწევა ტამონის თავზე... აი, სად ვულალატე პირუთვნელობას, შესაძლოა ერთადერთი ზედმეტი ბუმბული დავაწონე ჩემი სულის სასწორის პინას... და ესეც საკმარისი გახდა, რომ წონასწორობა დარღვეულიყო: კაძუმამ წააგო მისთვის ეგზომ მნიშვნელოვანი ორთაბრძოლა. ამიტომაც მეჩვენება ახლა, რომ იგი სამართლიანად გაწყრა ჩემზე...

– ამან ხომ არ მიგახვედრა, რომ იმდამინდელი თავმდამსხმელი კაძუმა იყო?

– დარწმუნებული არ ვარ, თქვენო ბრწყინვალეზავ, მაგრამ ახლა, როცა ყველაფერს ვიხსენებ, თანდათან ვრწმუნდები, რომ დანაშაულის გრძნობა ბუდობდა ჩემში, სადღაც, სულის ფსკერზე... სწორედ დანაშაულის გრძნობამ მიმახვედრა, რომ კაძუმა იყო, ვინც თავს დამესხა.

– ნანობ, რომ შემოგაკვდა?

– ვნანობ, თქვენო ბრწყინვალეზავ. რაც მთავარია, ჩემი თავისთვის ვერ მიპატიებია, რომ ასე სასტიკად მოვუსპე სიცოცხლე სამურაის, თქვენი ბრწყინვალეზავის მოყმეს... – სიტყვა გაწყვიტა სანემონმა და ჩაჰკიდა ბრალეული თავი. დეკემბრის სუსხის მიუხედავად, ოფლს მოეცვარა მისი შუბლი. თავადმა ხარუნაგამ კი, რომელიც ამასობაში კარგ გუნებაზე დამდგარიყო, რამდენჯერმე დაუქნია თავი, თითქოს საკუთარ აზრებს დასცაო დასტური.

– კეთილი... კეთილი... გატყობ, რა ცეცხლი გიკიდია. იქნებ არც კი მოიქეცი კარგად. მაგრამ რას იზამ, საშველი არ არის... ამიერიდან კი ეცადე, რომ, – შუაზე გაწყვიტა უცებ სათქმელი ხარუნაგამ და სწრაფი მზერა ესროლა ყმას. – როცა მახვილი ჩაეცი, ხომ იცოდი უკვე, რომ შენ წინაშე კაძუმა იყო? რატომ მოჰკვალ?

პასუხად ჯიქურ ასწია თავი სანემონმა. მისი თვალები, აღმასებევით რომ კიაფოდნენ შავგვრემან სახეზე, წინანდელი შეუდრკელობით ენთნენ.

– მოვალე ვიყავ, მომეკლა! სანემონი ტქვენი ბრწყინვალეების მსახურია. ამას გარდა სამურაიც ხომ გახლავთ იგი. რაც უნდა მებრალებოდეს ახლა კამუმა, ავაზაკს ვერ შევიბრალებდი!

დეკემბერი, 1923წ.

დიალოგი წყვდიადში

ხმა. სულ სხვა კაცი აღმოჩნდი, ვიდრე მეგონე.

მე. მაგაზე მე არ ვაგებ პასუხს.

ხმა. განა შენ თვითონ არ ამიბნე თავგზა?

მე. არა. მე არასოდეს მიცდუნებიხარ.

ხმა. თითქოს მშვენიერებაც გიყვარდა. თუ მომაჩვენე, რომ გიყვარდა?

მე. დიახ. მე მიყვარს მშვენიერება.

ხმა. რაო? მშვენიერებაო? თუ ქალი?

მე. ერთიც და მეორეც.

ხმა. (ცივი ირონიით). განა ეს ურთიერთსაწინააღმდეგოდ არ მიგაჩნია?

მე. ნეტა თუ ვინმეს მიაჩნია?! ქალის მოთაყვანეს იქნებ სულაც არ მოსწონდეს ძველებური ფაიფური, მაგრამ ეგ მხოლოდ იმიტომ, რომ ვერა გრძნობს მთელ ხიბლს ძველებური ფაიფურისას.

ხმა. ესეთემა ამ ორში ერთ-ერთი უნდა აირჩიოს.

მე. სამწუხაროდ მე ნდომასაყოლილი კაცი უფრო ვარ ბუნებით, ვიდრე ესთეტი. თუმცა, მომავალში, ვინ იცის, შეიძლება ძველებური ფაიფური ვამჯობინო ქალს.

ხმა. თანმიმდევრულობა გკლებია.

მე. შეიძლება, მაგრამ თუ ასეა, მაშინ ინფლუენციით ავადმყოფი, ცივი ტილოებით რომ სისტემატურად იზელს ტანს, ყველაზე თანმიმდევრული კაცი ყოფილა.

ხმა. თავს ნუ იკატუნებ. თითქოს ძლიერი იყო. სუსტი ხარ შინაგანად! და აგრე იმიტომ ლაპარაკობ, რომ საზოგადოების შემოტევები თავიდან აიცილო.

მე. რაღა თქმა უნდა, მაგის დავიწყება არ ძალმიძს. თუ თავდასხმები არ ავიცილე, ბოლო-ბოლო გავისრისები და ეგ იქნება.

– ხმა. ო, რა უსირცხვილო ხარ!

მე. სულაც არა ვარ უსირცხვილო. პირიქით, უმნიშვნელო მიზეზიც კი ისე გამიცივებს ხოლმე გულს, თითქო ყინულს შევხებოდე.

ხმა. მაშ, საკუთარი თავი ძალ-ღონით სავსე კაცად მიგაჩნია?

მე. რა თქმა უნდა. მაგრამ ყველაზე ძლიერი მაინც არა ვარ. ყველაზე ძლიერი რომ ვყოფილიყავ, ალბათ მთლად გავკერპდებოდი იმ კაცის მსგავსად, სახელად გოეთე რომ ერქვა.

ხმა. წმინდა იყო სიყვარული გოეთესი.

მე. ეგ სიცრუეა. ლიტერატურის ისტორიკოსების მიერ მოჭორილი სიცრუე. ოცდათხუთმეტი წლის გოეთე უეცრად იტალიაში გაიქცა. დიახ, ეს სხვა არა იყო რა, გარდა გაქცევისა. და ეგ საიდუმლო, გოეთეს გარდა, მაძამ შტაინმა იცოდა მხოლოდ.

ხმა. შენი ნათქვამი თავდაცვისათვის გამიხმულსა ჰგავს. თავდაცვაზე იოლი კი არაფერია.

მე. თავდაცვა არც ისე ადვილი საქმეა. ადვილი რომ იყოს, აღარც ვეჭილის პროფესია იარსებებდა.

ხმა. ცბიერო ყბედო! იქნებ გგონია ვინმეს მოუნდეს შენთან ურთიერთობა?!

მე. არც მაგას ვინაღვლებ. სამაგიეროდ, ურთიერთობა მაქვს ხეებთან და ნაკადულებთან, სულს რომ სიხარულით მიჩქროლებენ. სამასიოდე წიგნიცა მაქვს. ჩემთვის ძვირფასი, იაპონური და ჩინური, დასავლური და აღმოსავლური.

ხმა. იცოდე, მკითხველები სამუდამოდ შეგაქცევენ ზურგს.

მე. სამაგიეროდ, მომავალში დამაფასებენ.

ხმა. მომავლის მკითხველები სადღეისო პურს თუ გაჭმევენ ნეტა?

მე. არც დღევანდელი მკითხველები მავსებენ ოქროთი. ჩემი უმაღლესი ჰონორარი გვერდში ათი იენია.

ხმა. თითქოს რაღაც ქონებაც გებადა?

მე. მთელი ჩემი ქონება კატის შუბლისოდენა ნაკვეთია ჰონბიოში. ხოლო ჩემს თვიურ შემოსავალს, ყველაზე იღბლიან დროსაც, კი, არ გადაუჭარბებია სამასი იენისათვის.

ხმა. სახლი რომ გაქვს კიდევ? აგრეთვე, ქრესტომათია ახალი ლიტერატურისა...

მე. იმ სახლმა სისხლი გამიშრო. ქრესტომათიის შემოსავალი კი შენთვის დამითმია. ოთხასი თუ ხუთასი იენი მომიტანია სულ, ეგ იყო და ეგ.

ხმა. განა თვითონვე არ შეადგინე ის ქრესტომათია? სხვა რომ არა, ეგეც გეყოფოდა სირცხვილად და თავის მოჭრად.

მე. ვითომ და რატომ?

ხმა. იმიტომ, რომ განათლების მუშაკებს მიეტმასნე.

მე. სიცრუეა! პირიქით, განათლების მუშაკები მოგვეკედლნენ ჩვენ. მე მხოლოდ მათი გასაკეთებელი საქმე ვიტვირთე.

ხმა. არ დაგავიწყდეს, რომ მაინც ნაცუმე-სენსეის მოწაფე ხარ.

მე. ცხადია, ნაცუმე-სენსეის მოწაფე ვარ. შენ ალბათ იმ სოსეკი-სენსეის გულისხმობ, მწერალი რომ იყო, მაგრამ ნაღდად არ გეცოდინება მეორე, სხვაგვარი ნაცუმე-სენსეი, გენიალური, შეშლილს რომ ჰგავდა.

ხმა. შენ იდეები არ გაგაჩნია. და თუ ზოგჯერ მაინც გაგიჩნდება, ისიც ურთიერთსაწინააღმდეგო იქნება.

მე. ეგ მხოლოდ ჩემს წინსვლაზე მეტყველებს. იდიოტი თუ იქნება ბოლომდე დარწმუნებული, რომ მზე კასრზე მცირეა ზომით.

ხმა. ეგ ქედმაღლობა იქნება, სულს რომ ამოგხდის.

მე. ზოგჯერ ასე ვფიქრობ: იქნებ არა ვარ იმათთაგანი, ვისაც საკუთარ საწოლი უწერია სიკვდილი?

ხმა. ეტყობა არ გეშინია სიკვდილისა? ჰა?

მე. მეშინია, მაგრამ არ მიმძიმს. ჩემივე ნებით არაერთხელ გამიყრია ყულფში თავი. და ოციოდე წამის ტანჯვის შემდგომ, ასე გასინჯე, რაღაც სასიამოვნო განცდაც კი მეუფლებოდა ხოლმე. მე უყოყმანოდ შემძილია მოგვეკდე არა მარტო მაშინ, როცა სიკვდილს თვალეში ჩავცქერი, არამედ მაშინაც, როცა რაიმე უსიამოვნო შემემთხვევა.

ხმა. თუ ეგრეა, რატომ არ კვდები? განა არ იცი, რომ კანონით დამნაშავედ ითვლები?

მე. გეთანხმები. დამნაშავე ვარ ისევე, როგორც ვერლენი, ვაგნერი, ანდა დიდებული სტრინდბერგი.

ხმა. მაგრამ შენ სულ არ ცდილობ საკუთარ ცოდვათა გამოსყიდვას.

მე. არ არსებობს ტანჯვაზე დიდი გამოსასყიდი.

ხმა. გამოუსწორებელი არამზადა ხარ!

მე. თუ სიმართლე გინდა, ქველმოქმედი უფრო მეთქმის. არამზადა განა ასე გაიწამებდა თავს? ვისარგებლებდი ქალების სიყვარულით და ფულს დავცინცლავდი მათ.

ხმა. მაშინ იდიოტი ყოფილხარ.

მე. ჰო. რაღა დაგიმალო, ვარ. «შლეგის აღსარება» ჩემთვის სულიერად ძალზე ახლობელმა იდიოტმა დაწერა.

ხმა. თანაც, სულ არ გცოდნია ცხოვრება.

მე. ცხოვრების ცოდნა ერთობ უმთავრესი იყოს, საქმოსნები ყველაზე საპატიო ადგილზე წამოსხდებოდნენ.

ხმა. შენ თითქოს გეზიზღებოდა სიყვარული. ახლა ვხედავ, თურმე სიყვარულს აღმერთებდი მხოლოდ.

მე. არა, სულაც არ ვაღმერთებ სიყვარულს. მე პოეტი ვარ, შემოქმედი.

ხმა. ჰო, მაგრამ განა სიყვარულის გულისათვის არ მიატოვე დედა და მამა, ცოლი და შვილები?

მე. ტყუი! მე ისინი მხოლოდ ჩემივე გულისათვის მივატოვე.

ხმა. მაშასადამე, ეგოისტი ყოფილხარ.

მე. სამწუხაროდ, არა. მინდოდა კი, ვყოფილიყავი.

ხმა. თანამედროვე «ეგოს» კულტითა ხარ მოწამლული.

მე. ამიტომაცა ვარ თანამედროვე ადამიანი.

ხმა. მაგრამ დღევანდელი ადამიანი ვერ შეედრება გარდასული დროისას.

მე. ოდესღაც გარდასული ხანის ადამიანებიც თანამედროვენი იყვნენ.

ხმა. არ გეცოდება საკუთარი ცოლ-შვილი?

მე. განა ვინმე მოიძებნება, ვისაც ცოლ-შვილი არ ეცოდება? წაიკითხე გოგენის წერილები.

ხმა. გამოდის, რომ ყველაფერს ამართლებ, რაც ჩაგიდენია.

მე. ყველაფერს რომ ვამართლებდე, კამათსაც არ დაგიწყებდი.

ხმა. მაშ, თავის მართლებას არ მოჰყვები?

მე. მე ვურიგდები საკუთარ ხვედრს!

ხმა. ჰო, მაგრამ პასუხისმგებლობას რაღას უპირებ?

მე. ერთ მეოთხედზე ჩემმა წარმომავლობამ აგოს პასუხი, მეორე მეოთხედზე – გარემო პირობებმა, მესამე მეოთხედზე – სემთხვევითობამ, ცემდა წილად პასუხისმგებლობის ერთი მეოთხედიღა რჩება.

ხმა. რა წვრილმანი ადამიანი ხარ!

მე. ყველა ცემსავით წვრილმანია.

ხმა. სატანისტი ყოფილხარ.

მე. სამწუხაროდ, არა ვარ სატანისტი. განსაკუთრებულ ზიზღსაც მგვრიდა უსაფრთხოების ზონაში მოქცეული სატანისტები.

ხმა. (ერთ ხანს ჩუმადაა.) აშკარაა, რომ იტანჯები. ამაში მაინც გამოტყედი.

მე. ნუ აჭარბებ! ვინ იცის, იქნებ მემამყებოდეს კიდეც ჩემი ტანჯვა. ეგეც არ იყოს, ძლიერებს არ ეშინიათ, რომ დაკარგავენ იმას, რაც მიიღეს.

ხმა. შეიძლება პატიოსანი იყო. მაგრამ ვაი, თუ მასხარა ხარ და მეტი არაფერი.

მე. მაგას მეც ვფიქრობ: ვინა ვარ, ბოლოს და ბოლოს?

ხმა. შენ ყოველთვის გწამდა, რომ რეალისტი ხარ.

მე. ჰოი, იმდენად იდეალისტი ვიყავი, რომ მწამდა.

ხმა. იცოდე, დაიღუპები.

მე. შესაძლოა. მაგრამ რამაც მე შემქმნა, შექმნის მეორე «მეს».

ხმა. ჰოდა, რაკი აგრეა, იტანჯე. მე ხელი დამიბანია.

მე. მოიცა! ჯერ ეს მითხარი, უხილველო და მოუხელთებელო, რომ არ მასვენებ იდუმალ ხმებით, ვინა ხარ შენ?

ხმა. მე? ის ანგელოზი ვარ, იაკობს რომ ებრძოდა ქვეყნიერების გარიჟრაჟზე.

II

ხმა. შენ ვაჟკაცი ხარ გასაოცარი.

მე. არა, მე არ გამაჩნია ვაჟკაცობა. გულადი რომ ვიყავი, ჩემივე ნებით კი არ ჩავუვარდებოდი ლომს ხახაში, მოვუცდიდი, როდის გადამსანსლავდა თვითონ.

ხმა. მაგრამ შენს საქციელში რაღაც ადამიანური მაინც არის.

მე. რაღაც ადამიანური ამავე დროს მხეცურიცაა.

ხმა. შენ სააუგო არაფერი ჩაგიდენია. მხოლოდ ეგაა, იტანჯები ამჟამინდელი საზოგადოებრივი წყობილების გამოისობით.

მე. საზოგადოებრივი წყობა კიდევაც რომ გამოიცვალოს, ჩემი საქციელი მაინც გააუბედურებდა ვინმეს.

ხმა. მაგრამ თავს მაინც არ იკლავ. ეტყობა, მართლაც გაგაჩნია ერთგვარი ძალა.

მე. არაერთხელ დავაპირე თავის მოკვლა. მინდოდა ჩემს სიკვდილს ბუნებრივი ელფერი ჰქონოდა და ამიტომ, ყოველდღიურად ათ-ათ ბუზს ვჭამდი. ბუზების გადაყლაპვა, თუ მათ წინასწარ დაანამცეცებ, იოლია, მაგრამ მათი ლეკვა საზიზღრობაა.

ხმა. სამაგიეროდ, შენ დიდების გვირგვინს დაიდგამ.

მე. ჩირადაც არ მიღირს დიდება. აი, სულის სიმშვიდე კი ნამდვილად მენატრება. წაიკითხე ვაგნერის წერილები. იგი წერს, საყვარელ ქალთან და ორ-სამ ბავშვთან ერთად ცხოვრებისათვის, სამყოფი ფული რომ მქონოდეს, დიდად კმაყოფილი ვიქნებოდი იმ ხელოვნების გარეშე, რომელსაც ვქმნიო. ასე ფიქრობს ვაგნერი, ისეთი აშკარა ინდივიდუალისტიკ კი, როგორც ის გახლდათ.

ხმა. ვხედავ, მართლა იტანჯები, არც სინდისგარეცხილი კაცი ჩანხარ.

მე. მე არ გამაჩნია სინდისი. მე ნერვები მაქვს მხოლოდ.

ხმა. შენი ოჯახური ცხოვრება ვერ წარიმართა ბედნიერად.

მე. მიუხედავად ამისა, ცოლი ყოველთვის ერთგული იყო ჩემი.

ხმა. შენს ტრაგედიაში ცივმა გონებამ იმაზე მეტი წილი დაიდო, ვიდრე ამას სხვათა ცხოვრებაში ვხედავთ.

მე. ტყუი. ჩემს თავზე დატრიალებულ კომედიაში ცხოვრების ცოდნა იმაზე ნაკლები იყო, ვიდრე სხვა ადამიანებს ახასიათებთ.

ხმა. შენ პატიოსანი ხარ. სანამ რაიმე გახმაურდებოდა, თვითონვე ყველაფერში გამოუტყდი საყვარელი ქალის ქმარს.

მე. ეგეც ტყუილია. კრინტიკ არ დამიდრავს, ვიდრემდის ძალა მყოფნიდა.

ხმა. შენ პოეტი ხარ, შემოქმედი. ამიტომ ყველაფერი გეპატიება.

მე. დიახ. მე პოეტი ვარ, შემოქმედი, მაგრამ წევრიც ვარ საზოგადოებისა და განაგასაკვირია, რომ მეც ჩემს ჯვარს ვეზიდებოდე? თანაც იგი არც ისე მძიმეა.

ხმა. შენ გავიწყდება საკუთარი «მე». პატივი ეცი შენს ინდივიდუალობას, და გეზიზღებოდეს სულმდაბალი ხალხი.

მე. რჩევის გარეშეც ვაფასებ საკუთარ ინდივიდუალობას, მაგრამ ხალხი სულაც არ მეზიზღება. ერთხელ ასე ვთქვი: «ძვირფასი ნივთი იოლად იმსხვრევა, კრამიტი კი

არა». შექსპირი, გოეთე, ტიკამაცუ მონძემონი ოდესმე დავიწყებას მიეცემიან, მაგრამ მათი წარმომშობი წიაღი – ხალხი – უკვდავია. ყოველგვარი ხელოვნება, როგორც უნდა შეიცვალოს მისი ფორმა, ხალხის საშოში ისახება.

ხმა. შენს ნაწერებს ორიგინალობის ბეჭედი აზის.

მე. არა, ჩემი ნაწერები არ გამოირჩევა ორიგინალობით. ან ვინაა ორიგინალური? ყოველივე იმას, რაც სხვადასხვა დროის ტალანტებმა შექმნეს, საკმაოდ დაეძებნება პროტოტიპები. ჰოდა, მეც არაერთხელ გამიქურდავს ვინმე.

ხმა. მაგრამ შენ ხომ მოძღვრავ კიდეც სხვებს!

მე. მე მხოლოდ შეუძლებელს ვქადაგებდი მუდამ.

ხმა. ნუ შეეჭვდები, რომ ზეკაცი ხარ.

მე. არა, მე არა ვარ ზეკაცი. და არც ვინმეა ზეკაცად დაგულვებული. ზეკაცი მხოლოდ ზარატუსტრა იყო, მაგრამ როგორი სიკვდილი ეწია ზარატუსტრას, ეგ თვით ნიცშემაც არ იცის.

ხმა. შენც კი გეშინია საზოგადოებისა.

მე. ნეტა თუ ვინმეს არ ეშინია?

ხმა. გაიხსენე უაილდი. სამი წელი რომ გაატარა ციხეში. იგი ამბობდა: «თავს მხოლოდ საზოგადოებისგან დამარცხებული კაცი იკლავს».

მე. უაილდმა არაერთხელ განიზრახა თავის მოკვლა ციხეში და თუ არ მოიკლა, მხოლოდ იმიტომ, რომ ვერ მოახერხა.

ხმა. დათრგუნე კეთილი და ბოროტი!

მე. მე სწორედ ახლა მიხდა სიკეთის მთესველი ვიყო.

ხმა. ძალზე მარტივი ხარ.

მე. არა ძალზე რთული.

ხმა. მაგრამ შეგიძლია გულმშვიდად იყო, მკითხველი ყოველთვის გეყოლება.

მე. კი, თუ საავტორო უფლება გაუქმდება.

ხმა. შენ ახლაც გტანჯავს სიყვარული.

მე. სიყვარულიო? ეგ საკენკი პირტიტველა ლიტერატორებს დაუყარე. მე მხოლოდ წავიბორძიკე სიყვარულზე.

ხმა. სიყვარულზე წაბორძიკებისაგან არავინაა დაზღვეული.

მე. ეგ მხოლოდ იმას ნიშნავს, რომ ყველა ეიძლება იოლად აცდუნოს ფულმა.

ხმა. შენ გაკრული ხარ ცხოვრების ჯვარზე.

მე. ეგ სულაც არ მემამყება. საყვარლის მკვლელი და სხვათა ფულის მიმტაცებელიც გაკრულნი არიან ცხოვრების ჯვარზე.

ხმა. ცხოვრება არც ისე შავბნელია, როგორც შენ სახავ.

მე. ცნობილია, რომ ცხოვრება ყველასათვის შევბნელია, მხოლოდ «რჩეული უმცირესობაა» გამონაკლისი. «რჩეულ უმცირესობას» კი, სხვაგვარად, იდიოტებს და არამზადებს უწოდებენ.

ხმა. ჰოდა, იტანჯე, რამდენიც გენებოს. მიცანი? მე ის გახლავარ, რომელიც ვითომდა იმიტომ მოგვევლინე, რომ სულის სიმშვიდეს გაზიარო მე. ქოფაკი ხარ შენ! ეშმა ხარ, ოდესღაც ფაუსტს ქოფაკის სახით რომ გამომეცხადა.

III

ხმა. რას საქმიანობ?

მე. ვწერ.

ხმა. რატომ წერ?

მე. მხოლოდ იმიტომ, რომ არ შემძლია არ ვწერო.

ხმა. ჰოდა, წერე. წერე სიკვდილამდე.

მე. თავისთავად ცხადია. სხვა რა დამრჩენია.

ხმა. მეტისმეტად მშვიდად გამოიყურები.

მე. სულაც არა ვარ მშვიდი. კარგად რომ მიცნობდე, გაიგებდი ჩემს წამებას.

ხმა. სად გაქრა ღიმილი შენი?

მე. ღმერთებს დაუბრუნდა ცაში. ცხოვრებას რომ ღიმილი აჩუქო, საჭიროა, მქონდეს ჯერ ერთი, გაწონასწორებული ხასიათი, მეორე – ფული, მესამე – უფრო ძლიერი ნერვები, ვიდრე მე მაქვს.

ხმა. მაგრამ შენ ახლა, მგონი, გულზე მოგეშვა.

მე. ჰო, გულზე მომეშვა, მაგრამ სამაგიეროდ შიშველი მხრებით მიჭირავს ტვირთი მთელი ცხოვრებისა.

ხმა. აღარაფერი დაგრჩენია გარდა იმისა, რომ შენს ჭკუაზე იცხოვრო. ანდა, შენს ჭკუაზე...

მე. ჰო, არაფერი დამრჩენია გარდა იმისა, რომ ჩემს ჭკუაზე მოვკვდე.

ხმა. და შენ ახალ ადამიანად გარდაიქმნები, სრულიად სხვა ადამიანად, ვიდრე იყავი.

მე. მე იგივე დავრჩები მარად. მხოლოდ პერანგს კი გამოვიცვლით ვითარცა გველი...

ხმა. შენ ყველაფერი იცი.

მე. არა, ყველაფერი როდი ვიცი, ის, რაც ვიცი, მხოლოდ ნაწილია ჩემი სულისა. ხოლო რაც არ ვიცი, იგი ჩემი სულის უდაბნოა, გადაშლილი უკიდუგანოდ. მე მეშინია მისი. სინათლეში ურჩხულები ვერ იბუდებენ, მაგრამ უსაზღვრო წყვდიადში მუდამ თვლემს რაღაც გამოუცნობი.

ხმა. ჩემი ბავშვი ხარ შენც.

მე. ვინა ხარ? წელან რომ მეამბოროე? თუმცა ჰო, ვიგობ.

ხმა. მაინც ვინა გგონივარ?

მე. შენ ისა ხარ, ვინც სამუდამოდ წამართვა სულის სიმშვიდე. ვინც შემუსრა სიხარული ჩემი. მაგრამ მხოლოდ ჩემი? შენ ისა ბრძანდები, ვისი წყალობითაც დაგვეკარგა სულიერი წინასწორობის შეგრძნება, აგრე დაჟინებით რომ გვასწავლიდა ძველი ჩინელი ბრძენი. ყველაფერს მისწვდა შენი მსახვრალი ხელი: ლიტერატურის ისტორიასაც, საგაზეთო სტატიასაც.

ხმა. მაინც რა სახელს დამარქმევდი?

მე. მე... არ ვიცი, რა გიწოდო. მაგრამ თუ სხვებსაც დაეჯერებათ, შენ ის ძალა ხარ, ჩვენ რომ დაგვეჯახნე. შენ დემონი ხარ, ჩვენი განმგებელი.

ხმა. შეგიძლია მოულოცო საკუთარ თავს. მე არავისთან დავდივარ სალაპარაკოდ.

მე. მე ძალიან ვეცდები ავირიდო შენთან შეხვედრა. იქ, სადაც შენ გამოჩნდები, იმღვრევა სიმშვიდე სულისა. შენ რენტგენის სხივებივით ყველაფერში აღწევ.

ხმა. ჰოდა, წინასწარ გაფრთხილდი.

მე. რაღა თქმა უნდა, ვიფრთხილებ. მაგრამ, როცა ხელთ კალამი მიპყრია...

ხმა. როცა ხელთ კალამი გექნება, მინატრებ, ნეტა მოვიდესო!

მე. ვინ? მე? მე ხომ ერთი წვრილფეხა მწერალი ვარ და მინდა დავრჩე წვრილფეხა მწერლად. უამისოდ ვერ მოვიპოვებ სულის სიმშვიდეს. მაგრამ კალამი თუ დავიჭირე ხელში, შეიძლება ძალაუნებურად ჩავივარდე ტყვედ.

ხმა. ამიტომ ყურადღებით იყავი. იქნებ ყველა შენი სიტყვა საქმედ ვაქციო. აბა, მშვიდობით! იცოდე, მე კვლავ გინახულებ.

ხმა. (განმარტოებით) აკუტაგავა რიუნოსკე! აკუტაგავა რიუნოსკე! უფრო ღრმად ჩაეზარდე მიწას ფესვებით. შენ ლერწამი ხარ, ქარისაგან რხეული. იქნებ შენს თავზე მოგროვილი საავდრო ღრუბლები ოდესმე განიფანტოს კიდეც. ამიტომ მტკიცედ უკდა იდგე ფეხზე. შენივე თავისთვის! შენთა შვილთათვის! ნურც გაამპარტავნდები, ნურც დაიმცირებ თავს. და შენ აღსდგები.

დეკემბერი, 1926წ.

წყლის კაცების ქვეყანაში

ერთი ფსიქიატრიული საავადმყოფოს პაციენტი, ოცდამესამე ნომერი, ყველას უყვება ამ ამბავს, ის ალბათ ოცდაათს გადასცილდა, მაგრამ, ერთი შეხედვით, ძალზე ახალგაზრდად გამოიყურება. რაც მას თავს გადახდა... თუმცა სრულიადაც არა აქვს მნიშვნელობა, რა გადახდა მას. აი, ის უძრავად ზის ჩემსა და საავადმყოფოს დირექტორის, ექიმ ს-ის წინ, მუხლებზე ხელი შემოუხვევია და გაჭიანურებულად გვიყვება თავის თავგადასავალს, თან დროდადრო ფანჯარაში იცქირება. მესერს იქით განმარტოებით დგას მუხა, რომელსაც შიშველი, განმარცვული ტოტები თოვლის მაუწყებელ ქუშ ღრუბლებისაკენ აუშვებია. ავადმყოფი ზოგჯერ ხელებს აქნევს და ტანსაც ყოველნაირად ამოძრავებს. მაგალითად, მე განცვიფრებული ვიყავი, რომ წარმოთქვა, თავი უცბად გადაიქნია უკან.

მგონია, მისი ნაამბობი საკმაოდ ზუსტად ჩავიწერე. ჩემი ვანაწერები თუ არ დაგაკმაყოფილებთ, მაშინ გაემგზავრეთ სოფელ ნ-ში. ეს სოფელი ტოკიოს ახლოსაა. შეიარეთ ექიმ ს-ის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში. აქ მოახალგაზრდავო ოცდამესამე ნომერი ჯერ ალბათ თავს ზრდილობიანად დაგიკრავთ და სკამს შემოგთავაზებთ. მერე ნაძალადევი ღიმილით წყნარად გაგიმეორებთ ამ მოთხრობას. ხოლო როცა დაამთავრებს... მე კარგად მახსოვს, ამ დროს როგორი გამომეტყველება აქვს, როცა დაამთავრებს მოყოლას, წამოხტება, მუშტების ქნევას დაიწყებს და დაიღრიალებს:

– გაეთრიე აქედან! შე შეჩვენებულო! ბინძური!ო ქმნილება! გონებაჩლუნგო, შურიანო, უსირცხვილო, თავხედო, თვითკმაყოფილო, შეუბრალებელო და საზიზღარო! შეჩვენებულო!

1

ეს ამბავი მოხდა ზაფხულში, სამი წლის წინ. მეც ზურგჩანთა წამოვიკიდე სხვებსავით და კამიკოტის ცხელ წყაროებამდე ჩავალწიე. იქიდან ჰოტაკაიამას მთას ავუყევი. ცნობილია, რომ ჰოტაკაიამასკენ ერთი გზა მიდის – აძუსაგავს დინების აღმა. ადრეც ავსულვარ ჰოტაკაიამაზე და, წარმიდგინეთ, იარიგატაკზეც, ამიტომ გამყოლი არ მქირდებოდა და მარტო გავემგზავრე. აძუსაგავს ველი დილის ნისლში იძირებოდა. დიახ... დილის ნისლში იძირებოდა. ამსთან ნისლი გაფანტვას არ აპირებდა, პირიქით, უფრო და უფრო სქელდებოდა. ერთი საათი ვიარეთ და უკვე ფიქრი დავიწყე, ხომ არ გადამედო მთაზე ასვლა და უკან, კამიკოტიში დავბრუნებულიყავ. მაგრამ დაბრუნება რომც გადამწყვიტა, ლოდინი მაინც მმიწევდა გამოდარებამდე. ნისლი კი ჯიბრზე უფრო და უფრო მატულობდა. «ეჰ, რაც

არის, არის, მაინც უნდა ავიდე!», – გავიფიქრე და ჯიქურ შევერიე ბამბუკის რაყას, თან ვცდილობდი ნაპირს ძალზე არ დავშორდებოდი.

ნისლის მეტს ვერაფერს ვხედავდი. მართალია, დროდადრო წიფლის სქელი ღერო ან სოჭის მწვანე ტოტი იკვეთებოდა, ან უცებ ზედ ცხვირწინ ცხენების ან პროხების დრუნჩიც ჩნდებოდა, აქ რომ ძოვდნენ, მაგრამ ეს ყველაფერი გამოჩენისთანავე იკარგებოდა ხშირ ნისლში. ამასობაში ძალზე დავიღალე. შიმშილიც ვიგრძენი. ამას დაემატა ისიც, რომ ჩემი მთამსვლელის სამოსელი და პლედი მთლიანად ნამით გაიჟლინთა და საოცრად დამძიმდა. ბოლოს და ბოლოს ხელი ცავიქნიე და აძუსაგავას ნაპირისკენ დავეშვი, მიმართსლების გარკვევას კი ქვაზე წყლის თქაფუნის მიხედვით ვცდილობდი.

წყლის ნაპირას ლოდზე ჩამოვჯექი და უპირველესად საჭმლის თადარიგს შევიდექი. ლორის ქილა გავხსენი, ხმელი ფიჩხისაგან კოცონი გავაჩაღე... ალბათ ათიოდე წუთი მოვანდომე ამას და პურს რომ ვღეჭავდი, შევამჩნიე, ის წყეული ნისლი თანდათან იფანტებოდა. დაბნეულმა საათს დავხედე. აი, სეირი! უკვე ორის ოცი წუთი იყო, მაგრამ ყველაზე ძლიერ სხვა რამემ გამოაცა. ჩემი საათის მრგვალ მინაზე რაღაც საშინელი სახის ანარეკლმა გაიელვა, შეშინებული შემოვბრუნდი და... მაშინ პირველად ჩემს ცხოვრებაში ნამდვილი ცოცხალი კაპა დავინახე: ის ჩემ უკან კლდეზე იდგა, ზუსტად ისეთი, ძველ სურათებზე რომაა გამოსახული. ერთი ხელი არყის ხისთვის შემოეხვია, მეორეთი შუბლი მოეჩრდილა და ცნობისმოყვარეობით მიმზერდა.

გაოცებისაგან რამდენსამე ხანს ვერც გავინძერი. კაპაც გაკვირვებული ჩანდა. ხელაწეული ერთ ადგილას გაშეშებულიყო. წამოვხტი და მისკენ გავიქეცი. ისიც გაიქცა, ყოველ შემთხვევაში, ასე მომეჩვენა. გვერდზე გახტა და მაშინვე გაქრა. თითქოს მიწამ ჩაყლაპაო. გაოცება უფრო და უფრო მიპყრობდა. ბამბუკის რაყა მოვათვალიერე და იცით რა? კაპა სულ ორი-სამი მეტრის იქით აღმოვაჩინე. გასაქცევად მომზადებული, ბეჭებმოხრილი იდგა და ცერად მიყურებდა. ეს კიდევ არაფერი, უფრო მისმა კანის ფერმა ჩამაგდო საგონებელში. როცა კაპა კლდიდან დამცქეროდა, ნაცრისფერი იყო, ახლა კი თავიდან ფეხებამდე მომწვანო ზურმუხტისფერი გადაჰკრავდა. «უჰ, შე საძაგელო!» – დავიღრიალე და კვლავაც გავეკიდე, ისიც, რა თქმა უნდა, გაიქცა. ნახევარი საათი მაინც მივდევი, ბამბუკებს შორის მივძვრებოდი, ქვებს ვახტებოდი.

სისწრაფესა და სიამრჯვეში კაპა მაიმუნებს არ ჩამოუვარდება. კისრისტეხით მივდევი, ზოგჯერ თვალისგან მეკარგებოდა, ფეხი მისხლტებოდა, ქვებსაც წამოვედებოდი და ვეცემოდი კიდეც... კაპამ დიდ, ტოტებგაშლილ ცხენის წაბლამდე მიირბინა და აქ, ცემდა საბედნიეროდ, ხარმა გადაუღობა გზა. ღონიერ ხარს დიდი რქები და სისხლით ჩაწითლებული თვალეები ჰქონდა. ხარის დანახვაზე კაპამ საწყლად დაიკნავლა, გვერდზე გაძვრა და იმწამსვე მაღალი ბამბუკის რაყას შეერია. ხოლო მე... მე ვიფიქრე, ახლა კი ვერ გამექცევა-მეთქი, და ნელა გავყევი უკან. ეტყობა, იქ ორმო იყო. ეს მე არ ვიცოდი. ისე, რომ, კაპას სლიპინა ზურგს ოდნავ შევეხე თუ არა, მაშინვე თავდაყირა გადავეშვი კუნაპეტ წყვილიადში. როცა ჩვენი სიცოცხლე ბეწვზე ჰკიდია, ჩვენ, ადამიანები, საკვირველად სულელურ რამეებზე ვფიქრობთ. ჰოდა, იმ წუთში, როცა საშინელებისაგან სუნთქვა შემეკრა, უცებ გამახსენდა, რომ კამიკოტის ცხელი წყაროების შორიახლოს ხიდია, რომელსაც «კაპას ხიდი» – «კაპაბასი» ეწოდება. შემდეგ... რა მოხდა შემდეგ, არ მახსოვს. თვალწინ ნაპერწკლებმა გამიელვა და გონება დავკარგე.

ბოლოს როცა გონზე მოვედი, დავინახე, გარშემო კაპების დიდი ბრბო შემომხვეოდა. ზურგზე ვიწექი. ჩემს გვერდით ერთ კაპას დაეჩოქა, სქელ ნისკარტზე პენსნე ეკეთა და მკერდზე სტეტოსკოპს მახუცენდა. თვალი რომ გავახილე, მანიშნა, მშვიდად იწექიო. შემდეგ ვიღაცას მიუბრუნდა და წარმოთქვა: «Quax, quax». მაშინვე საიდანღაც ორი კაპა გამოჩნდა საკაცით. საკაცეზე დამაწვინეს და დიდი ბრბოს თანხლებით, რომელიღაც ქუჩას გავუყევით. ეს ქუჩა არაფრით განსხვავდებოდა ჰინძისაგან. წიფლის ხეივნის გასწვრივ სხვადასხვა მაღაზია ჩამწკრივებულიყო. ვიტრინებზე საჩრდილობელი გადმოეშვათ. ქვაფენილზე ავტომობილები დაქროდნენ.

აი, ვიწრო ჩიხში შევუხვით და ერთ შენობაში შემიყვანეს. როგორც შემდეგ შევიტყვე, ეს სახლი სწორედ პენსნეან ექიმს, ჩაკს ეკუთვნოდა. ჩაკმა სუფთა საწოლში ჩამაწვინა და ერთი ჭიქა რაღაც გამჭვირვალე წამალი დამალევინა. ახლა ჩაკის წყალობის ამარა ვიყავ. ან სხვა რა უნდა მეღონა? განძრევაც არ შემემლო, ყველა სახსარი მტკიოდა.

ჩაკი ყოველდღე რამდენჯერმე მსინჯავდა. ორ-სამ დღეში ერთხელ მნახულობდა მეთევზე ბაგაც, ის კაპა, სულ პირველად რომ ვნახე. კაპები ადამიანებს უკეთ გვიცნობენ, ვიდრე ჩვენ იმათ. ალბათ იმიტომ, რომ ადამიანები კაპებს უფრო ხშირად ჩავარდნიან ხელში, ვიდრე კაპები ჩვენ. შეიძლება ხელში ცავარდნიანთო _ არცთუ ზუსტი გამოთქმაა, მაგრამ როგორც უნდა იყოს, ჩემზე ადრე სხვებიც არაერთხელ ყოფილან კაპების ქვეყანაში. ისიც უნდა ითქვას, ბევრი მათგანი სამუდამოდ დარჩენილა იქ. რატომო? _ იკითხავთ თქვენ. აი, რატომ. კაპების ქვეყანაში რომ ვცხოვრობთ, ჩვენ შეგვიძლია არ ვიმუშაოთ და ისე ვჭამოთ, მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ, რომ ადამიანები ვართ და არა კაპები. ასეთი უპირატესობა აქვთ ადამიანებს იმ ქვეყანაში. ერთხელ თურმე, ბაგის ნაამბობით, კაპებთან სრულიად შემთხვევით ახალგაზრდა გზის ოსტატი მოხვდა. ის ძუ კაპაზე დაქორწინდა და სიკვდილამდე ერთად ცხოვრობდნენ. ქალი კაპების ქვეყანაში ულამაზესად ითვლებოდა და თურმე გზის ოსტატს ამიტომაც ძალზე მოხერხებულად ადგამდა რქებს.

ერთმა კვირამ გაიარა და ამ ქვეყნის კანონების მიხედვით, «განსაკუთრებული უფლებებით მოსარგებლე მოქალაქის» რანგი მომანიჭეს. ჩაკის მეზობლად დავსახლდი. სახლი პატარა მქონდა, მაგრამ გემოვნებით მოწყობილი. უნდა ითქვას, რომ კაპების ქვეყნის, კულტურა თითქმის არაფრით განსხვავდება სხვა ქვეყნის, ყოველ შემთხვევაში იაპონიის კულტურისაგან მაინც. სასტუმრო ოთახის კუთხეში პატარა პიანინო დგას, კედლებზე ჩარჩოიანი გრაფიურები ჰკიდია. ქუჩისკენ ფანჯრებია დატანებული, ოღონდაც, დაწყებული სახლითა და დამთავრებული ავეჯით, ყველაფერი აბორიგენტთა სიმალლეზეა გათვალისწინებული და ამიტომაც ყოველთვის რაღაც უხერხულობას ვგრძნობდი.

ყოველ საღამოს ჩაკი და ბაგი იყვნენ ჩემთან სტუმრად და ამ ქვეყნის ენას ვსწავლობდი. თუმცა მარტო ისინი როდი მოდიოდნენ. როგორც განსაკუთრებული უფლებებით მოსარგებლე მოქალაქე, ყველას ვაინტერესებდი. ასე რომ, ჩემს სასტუმრო ოთახში ისეთი კაპებიც მოსულან, როგორიცაა შუმის ფირმის დირექტორი გერი. იგი ყოველდღიურად ექიმ ჩაკს იწვევდა თავისთან წნევის გასაზომად. მაგრამ პირველ ორ კვირას ყველაზე მეტად მაინც მეთევზე ბაგს დავუახლოვდი.

ერთ დახუთულ საღამოს მე და ბაგი ჩემს სასტუმრო ოტახში მაგიდასთან ვისხედით ერთმანეთის პირდაპირ. უცებ, სრულიად უმიზეზოდ, ბაგი გაჩუმდა.

ისედაც დიდი თვალეზი გადმოკარკლა და მომამტერდა. ეს, რა თქმა უნდა, უცნაურად მომეჩვენა და ვკითხე:

– Quax, Baqq, quo queb quan?

იაპონურად ეს ნიშნავს: «მომისმინე, ბაგ, რა მოგივიდა?» მაგრამ ბაგმა არ მიპასუხა. ოღონდაც უცებ წამოხტა, გრძელი ენა გამომიყო და იატაკზე უზარმაზარი გომბეშოსავით გაიფარჩხა. ვაიმე, ახლა უცებ რომ მეცეს! შემეშინდა და ფრთხილად ავდექი, კარში გახტომას ვაპირებდი. საბედნიეროდ, სწორედ იმ წუთს ოთახში ჩაკი შემოვიდა.

– რას აკეთებ აქ, ბაგ? – იკითხა მან და პენსნიდან მკაცრად გახედა მეთევზეს.

ბაგს შერცხვა. თავზე ხელი გადაისვა და მოიბოდიშა.

– მაპატიეთ, ბატონო ექიმო, თავის შეკავება ვერ შევძელი. ეს ბატონი ისე სასაცილოდ გრთხება ხოლმე... თქვენც, ბატონო, დიდსულოვნება გამოიჩინეთ და მაპატიეთ. – მომმართა მერე მე.

3

ვიდრე გავაგრძელებდი, ჩემს ვალად მიმაჩნია კაპებზე ზოგი რამ გაცნობოთ. დღემდე ეეჭვებათ, არსებობენ თუ არა ცხოველები, კაპებს რომ ვუწოდებთ. პირადად მე მათი არსებობა არ მეეჭვება, ვინაიდან თვითონ ვცოცხლობდი კაპებს შორის. როგორი ცხოველებია ისინი? მათი გარეგნობა, ისეთ წყაროებში რომაა აღწერილი, როგორც «სუიკო-კორიაკუა», თითქმის მთლიანად შეეფერება სინამდვილეს. კაპებს თავზე მართლაც მოკლე ბეწვი აქვთ, ხელისა და ფეხის თითები მართლაც საცურაო აპკითა აქვთ გაერთიანებული. კაპების საშუალო სიმაღლე ერთი მეტრია. ექიმ ჩაკის მონაცემებით, წონა ოც-ოცდაათ გირვანქას შორის მერყეობს. სხვათა შორის, ამბობენ, იშვიათად, მაგრამ არიან ისეთი კაპებიც, ორმოცდაათ გირვანქას რომ იწონიან. კაპებს კოსროზე ოვალური ლამბაქის მოყვანილობის ჩაღრმავება აქვთ. ხანში შესვლასთან ერთად ამ ლამბაქის ფსკერი უფრო და უფრო მცირდება. მაგალითად, ხანშიშესული ბაგისა და ახალგაზრდა ჩაკის თავის ლამბაქები რომ სხვადასხვანაირია, ხელის შეხებითაც იგრძნობა. მაგრამ ეიძლება იტყვას, კაპები ყველაზე უფრო კანის ფერით გვაოცებენ. საქმე ის არის, რომ კაპებს არა აქვთ განსაზღვრული ფერი. ის იცვლება გარემოცვის მიხედვით. მაგალითად, როცა ცხოველი ბალახზეა, მისი კანი, ბალახის ესაბამისად, მომწვანო-ზურმუხტის ფერისაა, ხოლო როცა კლდეზე დგას, ტყავი რუხი ქვის ფერს ღებულობს. როგორც ცნობილია, ქამელეონსაც ასე სჩვევია. გამორიცხული არ არის, რომ კაპებისა და ქამელეონის ტყავის სტრუქტურა ერთმანეთის მსგავსია. როცა ეს ყველაფერი შევიტყვე, გამახსენდა, ჩვენ ფოლკლორში მოხსენიებული დასავლეთ პროვინციების კაპები მომწვანო-ზურმუხტის ფერია, ხოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთისა – წითელი. გამახსენდა ისიც, როგორ მარჯვედ გამიქრებოდა ბაგი, როცა მივდედვი – თითქოს მიწამ ჩაყლაპაო. სხვათა შორის, კაპებს, როგორც ჩანს, კანქვეშ ცხიმის მოზრდილი ფენა აქვთ. მიუხედავად მათი მიწისქვეშა ქვეყნის შედარებით დაბალი საშუალო ტემპერატურისა (ფარენჰაიტით 50 გრადუსამდე), ისინი ტანსაცმელს არ იცვამენ. ჰო, კიდევ თითოეულ კაპს შეუძლია იხმაროს სათვალე, ჰქონდეს პორტსიგარი, ქისა. თუმცა კაპებს ჯიბეები არა აქვთ, მაგრამ, დედალ კენგურუს მსგავსად, მუცელზე ჰკიდიათ ჩანთა, რომელშიც სხვადასხვა საგნის ჩაწყობა შეუძლიათ. უცნაურად მომეჩვენა მხოლოდ ის, რომ წინ არაფერს იფარებენ. როცა ერთხელ ბაგს ვკითხე, ეს რით აიხსნება-მეთქი, პასუხად დიდხანს ჭიხვინებდა უკან გადაზნექილი, შემდეგ კი თქვა:

– აი, მე კი სასაცილოდ არ მყოფნის, თქვენ რომ დაფარული გაქვთ.

4

თანდათან ცოტა-ცოტათი დავეუფლე სიტყვების იმ მარაგს, კაპები ყოველდღიურ ცხოვრებაში რომ ხმარობენ, ამრიგად, საშუალება მომეცა, მათ ზნე-ჩვეულებებს გავცნობოდი. ყველაზე ძლიერ გამაკვირვა მათმა არაჩვეულებრივმა, მე ვიტყვოდი, შებრუნებულმა წარმოდგენამ სასაცილოსა და სერიოზულზე. რაც ჩვენ, ადამიანებს, მნიშვნელოვნად და სერიოზულად მიგვაჩნია, მათ სიცილს იწვევს, ხოლო რასაც ჩვენ დავცინით, ისინი ფრიად მნიშვნელოვნად თვლიან. ასე, მაგალითად, ჩვენ დიახაც სერიოზულად ვეპყრობით ჰუმანიზმისა და სამართლიანობის ცნებებს, ხოლო კაპები ამ სიტყვების გაგონებაზე სიცილით იფხრიწებიან. მოკლედ რომ ვთქვათ, იუმორი ჩვენ და კაპებს სრულიად განსხვავებულად გვესმის. ერთხელ ექიმ ჩაკს ვუყვებოდი ბავშვთა შობადობის შეზღუდვის თაობაზე. მან მომისმინა, შემდეგ ხახა დაალო და ისე ახარხარდა, პენსნე ჩამოუვარდა. მე, რა ტქმა უნდა, გავცხარდი და ახსნა-განმარტება მოვითხოვე, შეიძლება მისი ნათქვამის ზოგიერთი ნიუანსი ვერ გავიგე, მაშინ ხომ ჯერ კიდევ კარგად არ ვიცოდი კაპების ენა, მაგრამ რამდენადაც მახსოვს, ჩაკმა, მგონი, შემდეგი მიპასუხა:

– განა სასაცილო არაა მხოლოდ მშობელთა სურვილებს გავუწიოთ ანგარიში? განა ეს ეგოიზმი და პატივმოყვარეობა არაა?

სამაგიეროდ, ჩვენთვის, ადამიანებისათვის კაპების გამრავლებაზე უფრო უაზრო არაფერია. ჩემი და ცაკის საუბრიდან რამდენიმე დღის შემდეგ ბაგის ცოლს მშობიარობა დაეწყო. ბაგის ქოხში წავედი, რათა მენახა, როგორ ხდება ეს. კაპებიც ისევე შობენ, როგორც ადამიანები. მშობიარეს ექიმი და ბებიაქალი ეხმარება. მაგრამ მშობიარობის წინ მამა-კაპა პირით მშობიარეს საშოს მიეკვრება და მტელი ხმით, თითქოს ტელეფონში ჩასძახისო, კითხულობს: «ამ ქვეყანას გინდა მოველონო თუ არა? კარგად მოიფიქრე და ისე მიპასუხე!» ცოლთან მუხლებზე დაჩოქილმა ბაგმაც რამდენჯერმე გაიმეორა ეს კითხვა, შემდეგ ადგა, მაგიდაზე დადგმული ფინჯანი მოიყუდა და პირი დეზინფიცირებული ხსნარით გამოირეცხა. მაშინ ჩვილი დამოცხვებული, ძლივს გასაგონი ხმით გამოეპასუხა დედის საშოდან:

– არ მინდა დაბადება. ჯერ ერთი, მაშინებს მამის მემკვიდრეობა, თუნდაც მისი ფსიქოპათია. გარდა ამისა, დარწმუნებული ვარ, რომ კაპები არ უნდა მრავლდებოდნენ.

ასეთი პასუხი რომ მოისმინა, ბაგმა დაბნეულმა მოიფხანა კეფა. ამასობაში იქ მყოფმა ბებიაქალმა სასწრაფოდ შეჰყო მისი ცოლის საშვილოსნოში შუშის მსხვილი მილი და რაღაც სითხე ჩაასხა. ცოლმა შვებით ამოისუნთქა. იმავე წამს მისი დიდი მუცელი იმ საჭაერო ბუშტივით დაიფუყა, რომლიდანაც წყალბადი გამოუშვეს.

თავისთავად იგულისხმება, რომ ჩვილი კაპები, რომელთაც დედის საშოდანვე შეუძლიათ მსგავსი პასუხების გაცემა, დაბადებისტანავე დამოუკიდებლად დადიან და ლაპარაკობენ. ჩაკმა მიაშბო, ისეთი ჩვილიც გამოერია, რომელმაც ოცდაექვსი დღისამ ლექცია წაიკიტხა თემაზე: «არის თუ არა ღმერთი» თუმცა, დაუმატა ჩაკმა, ეს ჩვილი ორი თვის ასაკში მოკვდაო.

რაკი მშობიარობაზე ჩამოვარდა სიტყვა, არ შემიძლია არ გავიხსენო უზარმაზარი პლაკატი, ერთი ქუჩის კუთხეში რომ დავინახე ამ ქვეყანაში ჩემი ყოფნის შესამე თვის ბოლოს. პლაკატის ქვემო ნაწილში გამოსახული ზოგი კაპა საყვირს უბერავდა, ზოგი

ხმალს იქნევდა. ზევითა ნაწილი კი მთლიანად აჭრელებული იყო ნიშნებით, კაპების ქვეყანაში მიღებული დამწერლობით – საათის ზამზარისებური იეროგლიფებით. პლაკატის ტექსტის თარგმანი დაახლოებით შემდეგს გადმგვცემს (ვერც აქ დავდებ თავს, უმნიშვნელო შეცდომა არ დამიშვია-მეთქი, მაგრამ უბის წიგნაკში სიტყვასიტყვით ვიწერდი, რასაც მიკითხავდა სტუდენტი რაპი, ერთ-ერთი კაპა, რომელიც ჩემთან ერთად დასეირნობდა):

გაერთიანდით სულელური მემკვიდრეობის წინააღმდეგ მებრძოლ მოხალისეთა რიგებში!!!

ჯანმრთელო ხვადებო და ძუებო!!!

ცუდი მემკვიდრეობის მოსასპობად

შეუღლდით ავადმყოფ ხვადებთან და ძუებთან!!!

რა თქმა უნდა, რაპს მაშინვე განვუცხადე, ასეთი რამ დაუშვებელია-მეთქი. რაპმა გადაიხარხარა. მას პლაკატის ახლოს მდგომი კაპებიც აჰყვნენ.

– დაუშვებელია? განა თქვენშიაც იგივე არ ხდება, რაც ჩვენთან? ეს თქვენი მონაყოლიდან ჩანს. როგორ ფიქრობთ, თქვენი ბატონიშვილები რატომ ჰყვარობენ მოახლეებს, ხოლო თქვენი ახალგაზრდა ქალბატონები შოფრებს რად ეარშიყებიან? რა თქმა უნდა, ინსტიტუტურად ცდილობენ ცუდი მემკვიდრეობის თავიდან აცილებას. ახლა ავიღოთ თქვენი მოხალისენი, რომლებზედაც ამ დღეებში მიყვებოდით, – რაღაც რკინიგზის გამო რომ სპობენ ერთმანეთს. ჩემი აზრით, ჩვენი მოხალისენი მათთან შედარებით გაცილებით უფრო კეთილშობილნი არიან.

რაპმა ეს სრულიად სერიოზულად წარმოთქვა, თუმცა, თითქოს სიცილს იკავებსო, სქელი ღიპი ჯერ ისევ უთახთახებდა. მაგრამ მე სულაც არ მემხიარულებოდა. შევამჩნიე, ვიღაცა კაპამ ჩემი დაუდევრობით ისარგებლა და ავტომატური კალამი მომპარა. აღშფოთებისაგან თავგზააზნეულმა, მისი შეპყრობა ვცადე, მაგრამ კაპას სლიპი კანი აქვს და მისი დაჭერა არცთუ ადვილია. ხელიდან გამისხლტა და მთელი ძალ-ღონით მოკურცხლა. კოლსავით წვრილი ტანი წინ წაეხარა და ისე გარბოდა, თითქოს სადაცაა ქვაფენილს დაენარცხებო.

5

რამპა ბაგზე არანაკლები პატივი მცა. მაგრამ ყველაზე მეტად მისგან იმით ვარ დავალებული, რომ ტოკი გამაცნო. ტოკი პოეტია. კაპების პოეტებს გრძლად აქვთ თმა მოშვებული და ამით ჩვენი პოეტებისაგან არ განსხვავდებიან. დროდადრო, როცა მოწყენილობა მეუფლებოდა, გასართობად ტოკთან მივდიოდი. ტოკს ყოველთვის ნახავდით თავის ვიწრო სენაკში. სენაკი სავსე იყო მაღალი მთის ყვავილების ქოთნებით. იჯდა ტოკი ამ ყვავილებში, წერდა ლექსებს, პაპიროსს აბოლებდა და საერთოდ თავისთვის ცხოვრობდა. სენაკის კუთხეში საკერავს უჯდა მისი ძუ (ტოკი თავისუფალი სიყვარულის მომხრე იყო და პრინციპის გამო არ დაქორწინდა). როცა მასთან შევდიოდი, ტოკი ყოველთვის ღიმილით მხვდებოდა (უნდა ითქვას, მომღიმარე კაპა არცთუ სასიამოვნო სანახავია, ყოველ შემთხვევაში, პირველ ხანებში მაინც მეშინოდა).

– შენი მოსვლა გამიხარდა, – მეუბნებოდა ის, – აი, ამ სკამზე ჩამოჯექი.

ტოკი ხშირად და ბევრს მიყვებოდა კაპების ცხოვრებასა და ხელოვნებაზე. მისი აზრით, ჩვეულებრივი კაპას ცხოვრებაზე უაზრო არაფერია. მშობლები და შვილები, ქმრები და ცოლები, ძმები და დები – ყველა ესენი ცხოვრების სიხარულს მხოლოდ იმაში ხედავდნენ, რომ ერთმანეთი დაუნდობლად სტანჯონ. და ტოკის თქმით,

სრულიად უაზროა ოჯახური ურთიერთობის სისტემა. ერთხელ, როგორღაც, ტოკმა ფანჯარაში გაიხედა და ზიზღით წარმოთქვა:

– აი, დატკბი!.. რა იდიოტობაა!

ქუჩაში, ფანჯრის ქვემოთ ფეხებს ძლივს მიათრევდა ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კაპა. კისერზე რამდენიმე ხვადი და ძუ ჩამოჰკიდებოდა, მათ შორის ორი ხანში შესული ალბათ დედ-მამა თუ იყო. ტოკისთვის მოულოდნელმა ამ ახალგაზრდა კაპას თავგანწირვამ აღმაფრთოვანა და მისი ქება დავიწყე.

– ოჰო, – თქვა ტოკმა, – გატყობ. ამ ქვეყანაშიც ღისეული მოქალაქე გახდი... მოიცა, შენ ხომ სოციალისტი ხარ?

მე, რა თქმა უნდა, quა-მეთქი, ვუპასუხე.

(ეს კაპების ენაზე «დიახ»-ს ნიშნავს).

– და შენ უყოყმანოდ გასწირავდი გენიოსს ასობით უბრალო მომაკვდავის გამო?

– შენი შეხედულებები როგორია, ტოკ? ვიღაც მეუბნებოდა, ანარქისტიაო.

– მე? მე ზეკაცი ვარ! – ამაყად წარმოთქვა ტოკმა (სიტყვასიტყვით რომ ვთქვამოთ – «ზეკაპა»).

ტოკს ხელოვნებაზედაც თავისი ორიგინალური აზრი აქვს. დარწმუნებულია, რომ ხელოვნება არავითარ გავლენას არ ექვემდებარება, რომ ის ხელოვნება არავითარ გავლენას არ ექვემდებარება, რომ ის ხელოვნებაა ხელოვნებისათვის, ისე რომ, მხატვარი ვალდებულია, პირველ რიგში იყოს ზეკაცი, სიკეთისა და ბოროტების საზღვარს რო გადააბიჯა. თუმცა ასეთი შეხედულებისა მარტო ტოკი როდია. მას თითქმის ყველა მისი კლეგა პოეტი იზიარებს. ტოკი და მე რამდენჯერმე ვიყავით ზეკაცების კლუბში. ამ კლუბში იკრიბებიან პოეტები, პროზაიკოსები, დრამატურგები, კრიტიკოსები, მხატვრები, კომპოზიტორები, მოქანდაკენი, ხელოვნების დილექტანტები და სხვები. ყველა ისინი ზეკაცები არიან. როცა უნდა მივსულიყავით, ყოველთვის ელექტრობით გაკაშკაშებულ ჰოლში ისხდნენ და გაცხოველებით ბაასობდნენ. დროდადრო სიამაყით უჩვენებდნენ ერთმანეთს თავის ზეკაცურ ნიჭსა და უნარს. ასე, მაგალითად, ერთ მოქანდაკეს ახალგაზრდა კაპა გამოეჭირა ეშმაკის გვიმრის უზარმაზარ ქოთნებს შია და ყველას თვალწინ გულმოდგინედ ეწეოდა სოდომის ცოდვას. ხოლო ძუ-მწერალმა, მაგიდაზე რომ შესკუპებულიყო, ზედიზედ სამოცი ბოთლი აბსენტი გამოცალა. მესამოცის დაცლის შემდეგ მაგიდიდან ჩამოვარდა და იქვე განუტევა სული.

ერთ მშვენიერ მთვარიან ღამეს მე და ტოკი ხელკავით ვბრუნდებოდით ზეკაცთა კლუბიდან. ტოკი უჩვეულოდ დუმდა და ნაღვლიანი იყო. როცა განათებულ პატარა ფანჯარას ჩავუარეთ, ტოკი უცებ შეჩერდა. ფანჯარაში მოჩანდა მაგიდის გარშემო შემომსხდარი ხნიერი ხვადი და ძუ, როგორც ჩანს, ცოლ-ქმარი, და მათი სამი ნაშიერი. ტოკმა ღრმად ამოიოხრა და თქვა:

– შენც იცი, სიყვარულზე ზეკაცური შეხედულების მომხრე ვარ, მაგრამ როცა ასეთ სურათს ვუცქერი, შურით ვისები.

– როგორ გგონია, შენს თავს ხომ არ ეწინააღმდეგები?

ტოკი ერთხანს ჩუმად იდგა მთვარის შუქში, მკერდზე ხელები გადაეჯვარედინებია და კაპების ხუტეულის მშვიდ ტრაპეზს უმზერდა. შემდეგ მიპასუხა:

– რა თქმა უნდა, ცოტაოდენ კი. რაც უნდა თქვა, აი, ის ერბო-კვერცხი გაცილებით სასარგებლოა, ვიდრე ყოველგვარი სიყვარული.

საქმე ის არის, რომ კაპების სიყვარული ძლიერ განსხვავდება ადამიანთა სიყვარულისაგან. ძუ დაინახავს თუ არა შესაფერ ხვადს, მაშინვე ცდილობს მის დაუფლებას. იმავე დროს, არანაირ საშუალებას არ ერიდება. ყველაზე პატიოსანი და გულწრფელი ძუები, ყოველგვარი ზედმეტი სიტყვის გარეშე, გადაეკიდებიან ხოლმე ხვადებს. საკუთარი თვალით ვნახე, ერთი ძუ გიჟივით მისდევდა გაქცეულ შეყვარებულს. ეს კიდევ არაფერი, გაქცეულს ახალგაზრდა მუსთან ერთად ხშირად მისი მშობლები და ძმებიც მისდევდნენ... საწყალი ხვადები! ბედმა რომ გაუღიმოთ და მდევართაგან თავის დაღწევაც შეძლონ, ასეთი დევნის შემდეგ ორი-სამი თვე მაინც მოუწევთ ლოგინში წოლა.

ერთხელ შინ ვიჯექი და ტოკის ლექსთა კრებულს ვკითხულობდი. მოულოდნელად ოტახში სტუდენტი რაპი შემოიჭრა, იატაკზე დაეცა და ქოშინით წარმოთქვა:

– რა საშინელებაა! მაინც დამიჭირეს!

წიგნი გადავაგდე და კარი გასაღებით დავეკეტე. ემდეგ საკლიტურში გავიხედე. კარის წინ დაბალი ძუ დატანტალებდა. სახე მთლიანად გოგირდით მოეთხუპნა. რაპი რამდენიმე კვირას იწვა ჩემს საწოლში. ამას ისიც დაემატა, რომ მისკარტი მთლად დაულპა და მოსძვრა.

სხვათა შორის, ზოგჯერ ისეც ხდება, რომ ხვალი კისრის ტეხით მისდევს ძუს, მაგრამ ამ ემთხვევაშიც ყველაფერი მაინც ძუს მოწყობილია. ისე იქცევა, რომ ხვადს არ შეუძლია არ გაეკიდოს. ერთხელ დავინახე, ხვალი გაგიჟებლივით მისდევდა ძუს. ძუ თავგამოდებით გაურბოდა, მაგრამ დროდადრო ჩერდებოდა, უკან იყურებოდა, მდევარს აღიზიანებდა და ოთხზე დგებოდა, მხოლოდ როცა შეამჩნია, მეტი გაგრძელება აღარ შეიძლებაო, ისეთი გამომეტყველება მიიღო, თითქოს ძალა გამოეღია და სიამოვნებით დააჭერინა თავი. ხვადმა შეიპყრო და მასთან ერთად გაგორდა მიწაზე. როცა რამდენიმე ხნის შემდეგ ადგა, გასაცოდავებულ სახეზე მონანიება თუ გულგატეხილობა აღბეჭდვოდა. მაგრამ ის კიდევ იოლად გადარჩა. სხვა სცენის ნახვაც მომიწია. პატარა ხვალი ძუს მისდევდა. ძუ, როგორც მას სჩვევია, გაურბოდა და თან ხვადს აცდუნებდა. ამასობაში ჩიხიდან ხმამაღალი ქშენით უზარმაზარი ხვალი გამოვიდა. ძმამ ერთი შეხედა, უცებ მივარდა და გამყინავი ხმით შეჰყვირა: «მიშველეთ! მიშველეთ! ეს საზიზღარი მომდევს და ჩემი მოკვლა უნდა!» უზარმაზარ ხვადს დიდხანს არ უფიქრია, მაშინვე შეიპყრო პატარა და ქვაფენილს დაანარცხა. იმ საოცოდავმა აპკიანი თითები ჰაერში გაასავსავა და იქვე განუტევა სული. ხოლო ძუ? ის უკვე კისერზე ეკიდა უზარმაზარ ხვადს, ღონივრად ჩასქიდებოდა და მიმზიდველად ირიქებოდა.

ყველა ხვად კაპას, ვისაც კი ვიცნობდი, ძუ სდევნიდა; ძუები დაცოლშვილებულ ბაგსაც ოსვენებას არ აძლევდნენ. რტამდენჯერმე დაეწვნენ კიდევ. მხოლოდ ერთი ფილოსოფოსი, სახელად მაგი (ის ტოკის მეზობლად ცხოვრობდა) არც ერთხელ არ ჩავარდნიათ ხელში. ალბათ იმიტომ, რომ მასზე უფრო შეუხედავი გარეგნობის ხვადის ნახვა სეუძლებელი იყო. მეორეს მხრივ, მაგი, სხვა ხვადებისაგან განსხვავებით, იშვიათად გამოდიოდა ქუჩაში. ზოგჯერ შინ ვეწვეოდი ხოლმე და ვსაუბრობდით. მაგი ყოველთვის მაღალ მაგიდას უჯდა და რაღაც დიდტანიან წიგნებს კითხულობდა. სხვადასხვა ფერის შუშიანი ფარანი ანათებდა ოთახს. ერთხელ სიყვარულზე ჩამოვუგდე სიტყვა:

– ტქენი მტავრობა რატომ არ მიიღებს მკაცრ ზომებს ხვადების მადევარ ძუთა წინააღმდეგ? – ვკითხე მე.

უწინარეს ყოვლისა, იმიტომ, _ მიპასუხა მაგმა, რომ მთავრობის აპარატში ძალზე ცოტა ძუა.. ცნობილია, რომ ძუები ხვადებზე გაცილებით უფრო ეჭვიანები არიან. მთავრობის ორგანოებში ძუთა რიცხვი რომ გაკზარდოთ. ხვადები ალბათ უფრო თავისუფლად ამოისუნტქებდნენ. თუმცა დარწმუნებული ვარ, ასეთი ზომები არავითარ შედეგს არ მოგვცემდა: რატომ? თუნდაც იმიტომ, რომ ძუ-ჩინოვნიკები კოლეგა-ხვადებსაც დაუწყებდნენ დევნას.

_ მაშინ, როგორც ჩანს, ყველაზე უკეთესია, ისეთ ცხოვრებას მისდიონ, როგორსაც თქვენ მისდევთ, მა.

მაგი ადგა, ჩემი ორივე ხელი ჩაბლუჯა და აომიოხრა:

_ თქვენ კაპა არა ხართ და ამას ვერ გაიგებთ. ზოგჯერ ძალზე მინდა, რომ ეს საშინელი ძუები დამდევენ.

7

პოეტი ტოკი და მე ხშირად ვესწრებოდით კონცერტებს. განსაკუთრებით მესამე კონცერტი დამამხსოვრდა. კაპების ქვეყნის საკონცერტო დარბაზი თითქმის არაფრით გასწავდება იაპონიის საკონცერტო დარბაზებისაგან. სავარძლების რიგები ისევეა ამალღებული, როგორც ჩვენთან. სავარძლებში სმენადქცეული სამი-ოთხი ასეული ხვადი და ძუ გატრუნულა და ხელში აუცილებლად პროგრამა უკავიათ. მესამე კონცერტზე ჩემსა, ტოკისა და მისი ძუს გარდა ფილოსოფოსი მაგიც გახლდათ. პირველ რიგში დავიკავეთ ადგილი. ვიოლონჩელოზე სოლო შეასრულეს. შემდეგ სცენზე ავიდა არაჩვეულებრივად წვრილთაველბიანი კაპა, დაუდევრად აქნევდა ნოტებს. პროგრამაში ეწერა, რომ ეს ცნობილი კომპოზიტორი კრაბაკი გახლდათ. თუმცა მე არა მჭირდებოდა პროგრამაში შეხედვა. ტოკის ზეკაცთა კლუბს კრაბაკიც ეკუთვნოდა და მას სახით ვიცნობდი.

«Lied Grabach» (ამ ქვეყანაში პროგრამებსაც კი ძირითადად გერმანულ ენაზე ბეჭდავენ).

კრაბაკმა მქუხარე ოვაციების პასუხად ოდნავ დახარა თავი, მერე მშვიდად გაემართა როიალისაკენ და ასევე დაუდევრად შეასრულა საკუთარი სიმღერა. ტოკის სიტყვით, კრაბაკისთანა გენიალური მუსიკოსი არცა ჰყოლია ამ ქვეყანას და არც ეყოლება. კრაბაკი ძალზე მაინტერესებდა _ მისი მუსიკა და ლირიკული ლექსები მაქვს მხედველობაში _ და ყურადღებით ვუსმენდი როიალის ბგერებს. ტოკი და მაგი ალბათ ჩემზე ძალიან იყვნენ მუსიკით აღტაცებულნი. მხოლოდ ერთი მშვენიერი (ასე მიაჩნიათ, ყოველ სემთხვევაში, კაპებს) ძუ მოუთმენლად ჰმუჭნიდა ხელში პროგრამას და დროდადრო ზიზღით ჰქოფდა ენას. მაგმა მიაშობო, ათოდე წლის წინ ეგ კრაბაკს დასდევდა, მისი გამოქერა ვერ შეძლო და ამის მერე გენიალური კომპოზიტორი შეიძულაო.

კრაბაკი დაკვრას განაგრძობდა, უფრო და უფრო გატაცებულ, თითქოს როიალს ებრძვისო. უცებ დარბაზში მეხივით იჭექა:

_ კონცერტს ვკრძალავ!

შევკრთი და შეშინებული შემოვბრუნდი. უეჭველია, ეს ხმა უკანასკნელ რიგში მდგომ დიდებულ და წარმოსადეგ პოლიციელს ეკუთვნოდა. სწორედ მაშინ, როცა შემვბრუნდი, მან მშვიდად, ისე, რომ ადგილიდან არც დაძრულა, ისევე იქუხა:

_ კონცერტს ვკრძალავ!

ხოლო შემდეგ...

შემდეგ საშინელი ხმაური ატყდა. საზოგადოება აღრიალდა: «პოლიცია თვითნებობს!» «დაუკარ, კრბაკ! დაუკარ!» «იდიოტები!» «მამამაღლები!» «გაეთლიეთ!» «არ დანებდე!»... სავარძლები ძირს ენარცხებოდა, პროგრამები ფრენდა. ვიღაცები სიტროს ცარიელ ბოთლებს, ქვებსა და კიტრის ნარჩენებს ისროდნენ... ძალზე შევძრწუნდი და ტოკისაგან შევეცადე გამეგო, რა ხდებოდა, მაგრამ აღვზნებულ ტოკსაც თავგზა დაჰკარგოდა, სავარძელზე შემდგარიყო და დაუსრულებლად გაჰყვიროდა: «დაუკარ, კრბაკ! დაუკარ!» იმ ლამაზ მუსიკა გაჰქრობოდა კრბაკის სიძულვილი და ისე გასწიოდა: «პოლიციის თვითნებობაა!!!» – ტოკის ხმასაც ფარავდა. მაშინ მაგს მივმართე:

– რა მოხდა?

– ასეთი რამ ჩვენს ქვეყანაში ხშირად ხდება. იცით, აზრი, რომელსაც გამოხატავს სურათი ან ლიტერატურული ნაწარმოები... – მაგი ლაპარაკობდა, როგორც ყოველთვის, ხმადაბლა და მშვიდად, მხოლოდ ოდნავ ჩაერგო თავი მხრებში, რომ ახლოს გასროლილი საგნები აეცდინა, – აზრი, რომელსაც გამოხატავს, ვთქვათ, სურათი ან ლიტერატურული ნაწარმოები, ჩვეულებრივად ერთი შეხედვითვე ყველასათვის გასაგებია, ამიტომ წიგნების გამქვეყნებას და გამოფენას ჩვენს სახელმწიფოში არ კრძალავენ. სამაგიეროდ ჩვენთან შეიძლება აიკრძალოს მუსიკალური ნაწარმოების შესრულება. როგორი მავნეც უნდა იყოს ზნე-ჩვეულებისათვის, მუსიკალური ნაწარმოებისა კაპებს სულ ერთია არა გაეგებათ რა, მათ ხომ მუსიკალური სმენა არა აქვთ.

– მაშასადამე, ამ პოლიციელს მუსიკალური სმენა აქვს?

– ოო... მიეჭვება. უფრო სავარაუდოა, რომ ამ მუსიკამ მას მოაგონა, როგორ უცემს გული, როცა ცოლთან წვება ლოგინში.

ამასობაში აურზაური უფრო გამძაფრდა. კრბაკი ძველებურად როიალს უჯდა და მედიდურად დაგვყურებდა, თუმცა ეს მედიდურობა ძლიერ უშლიდა ხელს ზოგჯერ მისთვის დამიზნებული ჭურვები აეცდინა, ეს კია, მაინც შეძლო დიდი მუსიკოსის დღისება სეენარჩუნებინა. მხოლოდ წვრილი თვალეები უბრწყინავდა გააფთრებით. მე კი... მე რა თქმა უნდა, ყოველნაირად ვცდილობდი საშროება ამეცდინა და ტოკის ზურგს ვეფარებოდი. თან ცნობისმოყვარეობა მძლევდა და მაგს ვეკითხებოდი:

– ნუთუ ვერ ხვდებით, რომ ასეთი ცენზურა ბარბაროსობაა?

– სრულიადაც არა, პირიქით, ჩვენი ცენზურა გაცილებით უფრო პროგრესულია, ვიდრე რომელიმე სხვა სახელმწიფოს ცენზურა. აიღეთ თუნდაც იაპონია. სულ ერთი თვის წინ იქ... მაგრამ სწორედ იმ წამს მაგს ზედ კოსროში მოხვდა ცარიელი ბოთლი, «გუცკ» (ეს, უბრალოდ, შორისდებულება) წამოიყვირა და გონებადაკარგული დაეცა.

8

რა უცნაურადაც უნდა მოგეჩვენოთ, მე მომწონდა შუშის ფორმის დირექტორი გერი. იგი კაპიტალისტთა კაპიტალისტია. რა ტქმა უნდა, ეჭვი მეპარება, რომ არც ერთ კაპას ამ ქვეყანაში არა აქვს გერისთანა დიდი ღიპი. მიუხედავად ამისა, როცა ის ღრმა, რბილ სავარძელში ზის ლოკოკინას მსგავსი ცოლისა და ჩაკიტრებული შვილების გვერდით, მაშინ ნამდვილი სრული ბედნიერების განსახიერებაა. ზოგჯერ მოსამართლე ბეპისა დაექიმი ჩაკის თანხლებით გერის ბინაში ბანკეტებს ვესწრებოდი. გერის სარეკომენდაციო ბარათით ვათვალისწინებდი აგრეთვე სხვადასხვა საწარმოებს, თვით გერის ან მისი მეგობრების ნაცნობებს რომ

ეკუთვნოდა. ამ სხვადასხვა საწარმოთა შორის განსაკუთრებით წიგნის გამომცემლობის კომპანიის ინჟინერ კაპასთან ერთად აღმოვჩნდი ფაბრიკაში და ჰიდროელექტროენერჯით მომუშავე გიგანტური მანქანები ვნახე, კვლავ განმაცვიფრა და აღმაფრთოვანა ამ ქვეყნის მაღალმა ტექნიკურმა დონემ. როგორც გამოირკვა, ფაბრიკა შვიდ მილიონამდე წიგნს ბეჭდავდა წელიწადში, მაგრამ მე წიგნების რაოდენობამ როდი გამაოცა. გამაოცა იმან, რომ წიგნის გამოშვება შრომის უმცირეს დანახარჯსაც კი არ თხოულობს. წიგნის შესაქმნელად ამ ქვეყანაში თურმე საჭიროა მხოლოდ ქალაქი, მელანი და რაღაც ნაცრისფერი ფხვნილი ჩადოთ მანქანაში საგანგებო ძაბრისებური მიმღებით. ხუთი წუთიც არ გაივლის და მანქანიდან უსასრულო ნაკადად გამოვა მზამზარეული წიგნები განსხვავებული ფორმატისა – ერთი მერვედი, ერთი მეთორმეტედი, ერთი მეოთხედი ნაბეჭდი თაბახისა. წიგნების ნაკადს რომ ვუცქერდი, ინჟინერს ვკითხე, რას წარმადგენს ნაცრისფერი ფხვნილი, ძაბრისებურ მიმღებს რომ მიეწოდება-მეთქი. ინჟინერი გაუნძრევლად იდგა შავად მზინავ მექანიზმებთან და უგულისყუროდა მიპასუხა:

– ნაცრისებური ფხვნილი? ეს ვირის ტვინია. მას აშრობენ, შემდეგ ფხვნიან და სულ ეს არის, ახლა ტონა ორი-სამი სენი ღირს.

ასეთი ტექნიკური სასწაული, რა თქმა უნდა, მარტო წიგნის გამომცემელ კომპანიებში არ გვხვდება. დაახლოებით ასეთივე ხერხებით სარგებლობენ სურათებისა და მუსიკის მწარმოებელი კომპანიები. გერი ამბობდა, ჩვენს ქვეყანაში ყოველთვიურად შვიდასიდან რვაასამდე ახალ მექანიზმს იგონებენ და მასობრივ წარმოებაში მუსახელის ჩარევა უკვე საჭირო აღარააო. ამის შედეგად მთელ საწარმოებში ყოველთვიურად ანთავისუფლებენ ორმოც-ორმოცდაათ ათასამდე მუშას. აქვე უნდა ითქვას, რომ გაზეთებს ყოველ დილით გულდასმით ვათვალიერებდი და არც ერთხელ არ სემხვედრია სიტყვა «უმუშევრობა». ეს გარემოება გამოკვირდა და ერთხელ, როდესაც გერმა ბეპი, ჩაკი და მე მიგვიწვია მორიგ ბანკეტზე, ამის ახსნა ვთხოვე.

– სამუშაოდან დათხოვნილებს ჩვენში ჭამენ – გულგრილად მიპასუხა გერმა და თან სადილის შემდგომ სიგარა გააბოლა.

ვერ გავიგე, რა ჰქონდა მხედველობაში. მაშინ ჩაკმა, ნისკარტზე ყოველთვის პენსნე რომ ჰქონდა დაკოსებული, გადაწყვიტა ცემთვის განემარტა:

– ყველა ამ დათხოვნილ მუშას ხოცავენ, მათ ხორცს კი საკვებად იყენებენ. აი, დახეთ გაზეთს! ამ თვეში დაითხოვეს სამოცდაორი ათას შვიდას სამოცდაცხრა მუსა და ზუსტად ამის შესაბამისად ხორცის ფასმაც დაიკლო.

– განა ისინი მორცილად ეგებებიან სიკვდილს?

– მეტი რა გზა აქვთ? სწორედ ამას უთვალისწინებს მუშების დაკვლის კანონი.

უკანასკნელი სიტყვები ბეპს ეკუთვნოდა, სახეჩამომტირალი რომ იჯდა ატმის ქოთნის უკან. სრულიად ამეზნა თავგზა. მაგრამ არც ბატონ გერს, არც ბეპს არც ჩაკს ეს არაბუნებრივად სულაც არ მიაჩნიათ. პაუზის შემდეგ ჩაკმა ღიმილით, დამცინავად რომ მომეჩვენა, კვლავ განაგრძო:

– ამ გზით სახელმწიფო ამცირებს თვითმკვლევლობათა და შიმშილისაგან დახოცილთა რაოდენობას. გარდა ამისა, ისინი სულაც არ იტანჯებიან – მცირეოდენ მომწამვლელ გაზს შეასუნთქებენ მხოლოდ.

– მაგრამ მათი ხორცის ჭამა მაინც...

– ოჰ, გეყოფათ, გეთაყვა. ახლა ფილოსოფოსი მაგი რომ გისმენდეთ სიცილით გაიფხრიწებოდა. მაპატიეთ, მაგრამ განა თქვენს ქვეყანაში პლებეები საკუთარ

ქალიშვილებს საროსკიპოებში არ ჰყიდიან? უცნაური გულჩვილობაა იმის გამო აღშფოთდე, მუშების ხორცს საკვებად რად იყენებენო.

გერი ჩვენს საუბარს უსმენდა, მერე გვერდით, პატარა მაგიდიდან ბუტერბროდებიანი თეფში მომიცურა და წყნარად წარმოთქვა:

– სხვანაირად როგორ შეიძლება? იქნებ გასინჯოთ? ესეც ხომ მუშების ხორცია...

მთლად დავიბენი. ცუდად გავხდი. გერის სასტუმრო ოთახიდან გამოვვარდი. მესმოდა ბეჰისა და ჩაკის ხარხარი. ქარიშხლიანი ღამე იდგა. ცაზე არც ერთი ვარსკვლავი არ კიაფობდა. შინ ვბრუნდებოდი და განუწყვეტლივ მალებინებდა. ჩემი ნარწყევი თეთრად ჩანდა საზარელ ღამის წყვდიადში.

9

შუშის ფირმის დირექტორი გერი, უეჭველია, მაინც ყველაზე სიმპათიური კაპა იყო. გერთან ერთად ხშირად წავსულვარ კლუბში, რომლის წევრადაც ის ითვლებოდა. აქ დროს გატარება სასიამოვნო იყო. დიახ, ეს კლუბი გაცილებით მყუდრო იყო ზეკაცთა კლუბზე, სადაც ტოკი დაიარებოდა. გარდა ამისა, გერთან საუბარი – მართალია, არც ისე ღრმა შინაარსიანი, როგორც ფილოსოფოს მაგთან – სრულიად ახალ, უსასრულოდ დიდ სამყაროს მიშლიდა წინ. გერი სიამოვნებით და კმაყოფილებით ლაპარაკობდა სხვადასხვა თემაზე და ბაჯალლო ოროს კოვზით ყავის ფინჯანს ურევდა.

ერთხელ, რმელიდაც ნისლიან საღამოს, ზამთრის გარდების ლარნაკებს შუა ვიჯექი და გერს ვუსმენდი. მახსოვს, უახლესი სტილით გაწყობილ და მოპირკეთებულ ოთახში ვსაუბრობდით. ოთახის თეთრ კედლებს, ჭერსა და ავეჯს წვრილი ოქროს ხაზები კვეთდა. გერი ჩვეულებრივზე უფრო თვითკმაყოფილი იღიმებოდა და «კუორაკსის» პარტიის მინისტრთა კაბინეტზე მიყვებოდა. ეს პარტია ახლახან ცასდგომოდა სახელმწიფოს მართვა-გამგეობას სათავეში. სიტყვა «კუორაკსი» შორისდებულა, რომელსაც არავითარი განსაკუთრებული მნიშვნელობა არა აქვს და თუ არა «ოპო»-თი, სხვანაირად არც იტარგმნება. თუმცა, როგორც უნდა იყოს, პარტიის ლოზუნგია: «ყველა კაპის ინტერესებისათვის».

– «კუორაკსის» პარტიას მართავს ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე როპე. ბისმარკმა ოდესღაც თქვა, პატიოსნება საუკეთესო დიპლომატიააო. ხოლო როპემ პატიოსნება საშინაო პოლიტიკის პრინციპად გამოაცხადა...

– მაგრამ როპეს გამოსვლები ხომ...

– ნუ მაწყვეტინებთ, ჯერ მომისმინეთ. დიახ, უველა მისი გამოსვლა მთლიანად სიცრუეა, მაგრამ ვინაიდან ყველამ იცის, რომ მისი გამოსვლები სუცრუეა, მაშინ საბოლოო ჯამში ეს იგივეა, თითქოსდა სრული სიმართლე ელაპარაკოს. მხოლოდ ისეთ წინასწარ წინააღმდეგ განწყობილ არსებებს, როგორც თქვენ, ადამიანები ხართ, შეუძლიათ მას მატყუარა უწოდონ. ჩვენ, კაპები, ასე სულაც არ... თუმცა ეს არც ისე მნიშვნელოვანია. ჩვენ როპეზე ვსაუბრობთ. მაშ ასე, როპე მართავს «კუორაკსის» პარტიას. მაგრამ როპესაც ჰყავს უფროსი. ეს კუიკუია, გაზეთ «პუ-ფუს» («პუ-ფუც» შორისდებულა, რომელიც შეიძლება «აჰ»-ად ითქვამნოს) პატრონი, მაგრამ ტავის მხრივ, კუიკუსაც ჰყავს უფროსი და ეს უფროსი ის მავანი ბატონი გერია, ახლა თქვენ წინ რომ ზის.

– მაგრამ, მაპატიეთ, შეიძლება სწორედ ვერ გავიგე... გაზეთი «პუ-ფუ» ხომ, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, მუშების ინტერესებს იცავს და თუ გაზეთის პატრონი, როგორც ამტკიცებთ, თქვენ გემორჩილებათ...

– რაც შეეხება გაზეთ «პუ-ფუს» თანამშრომლებს, ისინი ნამდვილად მუშების ინტერესებს იცავენ. მაგრამ კუიკუის გარდა განკარგულებას მათ არავინ აძლევს. კუიკუის კი ნაბიჯის გადადგმა არ სეუძლია თქვენი მონა-მორჩილი მსახურ გერის დაუხმარებლად.

გერი ძველებურად იღიმებოდა და ოქროს კოვზს ათამაშებდა. ვუყურებდი მას და მის მიმართ იმდენ სიძულვილს არ ვგრძნობდი, რამდენადაც თანავუგრძნობდი «პუ-ფუს» უბედურ თანამშრომლებს. ეტყობა, გერი ფირქბეს მიმიხვდა, უზარმაზარი ღიპი ამობურცა და დააყოლა:

– არა, ჩემო ბატონო, «პუ-ფუს» ყველა თანამშრომელი როდის იცავს მუშათა ინტერესებს. თითოეული კაპა ხომ პირველ რიგში თავის საკუთარ ინტერესებს იცავს, ასე ვართ ჩვენ მოწყობილნი. გარდა ამისა, მდგომარეობა კიდევ ერთი გარემოებით რთულდება. საქმე ის არის, რომ არც მე შემიძლია თავისუფლად ვიმოქმედო. თქვენი აზრით, ვინ მმართავს მე? ჩემი მეუღლე, მშვენიერი ქალბატონი გერი.

გერმა გადაიხარხარა.

– ქალბატონ გერის ბრძანებათა აღსრულება დიდი ბედნიერებაა, – ტავაზიანად ვუპასუხე.

– ყოველ სემთხვევაში, მე კმაყოფილი ვარ. მაგრამ ყველაფერ ამაზე გულახდილი საუბარი შემიძლია მხოლოდ თქვენთან, რამდენადაც ტქვენ კაპა არა ხართ.

– მაშ, საბოლოო ჯამში ქალბატონი გერი მართავს «კუორაკსის» კაბინეტს?

– ჰმ... მართალი გითხრათ, არ ვიცი, შეიძლება თუ არა ასე ითქვას... თუმცა ამ შვიდიოდე წლის წინათ დიახაც ძუს გამო ვომობდით.

– ომობდით? მაშასადამე, თქვენთანაცაა ომები?

– რა თქმა უნდა, და კიდევ რამდენჯერ ვიომებთ! ხომ იცით, ვიდრე მეზობელი სახელმწიფოები არსებობენ...

პირველად მაშინ გავიგე, რომ კაპების ქვეყანა ამ სამყაროში ერთადერთი თავისებური სახელმწიფო არაა. გერმა თქვა, უძველესი ხანიდან კაპების პოტენციურ მტრად წავები ითვლებიანო, წვების შეიარაღება და აღწურვილობა არაფრით ჩამოუვარდება კაპების შეიარაღებასა და აღჭურვილობასო. კაპებისა და წავებს შორის ომებზე საუბარმა დიდი ცნობისწადილი აღმიძრა. ის ამბავი, რომ წავების სახით კაპებს ძლიერი მოწინააღმდეგე ჰყავთ, ჭემმარიტად უცნობია «სუიკუკორიაკუს» ავტორისათვის და, მით უმეტეს უცნობია «იამასიმას ხალხური ლეგენდების კრებულის ავტორ კუნო იანაგიდასთვის.

– თავისთავად იგულისხმება, – განაგრძობდა გერი, – რომ ომის წინ ორივე მხარე განუწყვეტლივ ზვერავდა ერთმანეთს. ჩვენ ხომ პანიკურად გვეშინოდა წავებისა, ზუსტად ისევე, როგორც წავებს ეშინიათ ჩვენი. და აი, ამ დროს ვიღაც ჩვენს სახელმწიფოში მცხოვრები წავი ეწვია ერთ კაპა ცოლ-ქმარს, როცა ამ ოჯახის ძუს განზრახული ჰქონდა ქმარი მოეკლა. ის კაცი დიდი გარყვნილი ვინმე იყო და გარდა ამისა, საკუთარი სიცოცხლე დაზღვეული ჰქონდა, რამაც ალბათ არანაკლებ აცდუნა ძუ.

– თქვენ იცნობდით მათ?

– დიახ... თუმცა არა, მე ვიცნობდი მხოლოდ ხვადს, ქმარს. ჩემს მეუღლეს იგი მტარვალად მიაჩნია, მაგრამ, ჩემი აზრით, იმდენად მტარვალი არაა, რამდენადაც ის უბედური ჭკუაზე შეშალა სექსზე ფიქრმა, სულ ეჩვენებოდა, ძუები მომსდევნო... ჰოდა, აი, ცოლმა კაკაოში კალიუმციანი ჩაუყარა. არ ვიცი, როგორ მოხდა, მაგრამ

საწამლავიანი ფინჯანი სტუმარ წავს დაუდგეს. მან დალია და, რა თქმა უნდა, მოკვდა. და აი, მაშინ...

– ომი დაიწყო?

– დიახ. საუბედუროდ, ის წავი ორდენოსანი გახდათ.

– ვინ გაიმარჯვა?

– რა თქმა უნდა, ჩვენ. ამ გამარჯვებას მამაცურად შესწირა თავი სამას სამოცდაცხრა ათას ხუთასმა კაპამ! მაგრამ ეს დანაკარგი მოწინააღმდეგის დანაკარგზე შედარებით უმნიშვნელოა. წავის ბეწვეულის გარდა ჩვენში სხვა ბეწვეულს ვერც ნახავ. მე თვითონ ომის დროს შუშის ნაწარმის გარდა ფრონტს ქვანახშირის წიდასაც ვუგზავნიდი.

– რისთვის სჭირდება ფრონტს ქვანახშირის წიდა?!

– ეს ხომ საკვებია. ჩვენ, კაპებს, თუკი კუჭმა შეგვაწუხა, ყველაფრით შეგვიძლია გამოკვება.

– იცით რა... ნუ გეწყინებათ, გეთაყვა, მაგრამ ბრძოლის ველზე მყოფი კაპებისათვის... ჩვენთან, იაპონიაში ასეთი მოღვაწეობისთვის სამარცხვინო ბოძზე გააკრავდნენ.

– ეჭვი ნუ შეგეპარებათ, ჩვენთანაც გააკრავდნენ სამარცხვინო ბოძზე, მაგრამ ვინაიდან მე თვითონ ვაღიარებ ამას, სხვა ვეღარ შემარცხვენს. იცით, რას ამბობს ფილოსოფოსი მაგი? «შენ მიერ ჩადენილი ბოროტება თუ აღიარე, ბოროტება თავისთავად გაქრება»... ამასთან ისიც მიიღეთ მხედველობაში, რომ მარტო მოგების სურვილი კი არ მამოძრავებდა, არამედ პატრიოტიზმის კეთილშობილური გრძნობაც!

იმწუთს კლუბის ლაქია მოგვიახლოვდა, გერს თავი დაკრა და, თითქოს სცენაზეა, ისე მიმართა:

– თქვენს მეზობელ სახლში ხანძარია!

– ხაა... ხანძარი!

გერი შეშინებული წამოხტა. რა თქმა უნდა, მეც ავდექი. ლაქიამ ცივად დაუმატა:

– მაგრამ ხანძარი უკვე ჩააქრეს.

გერმა ისეთი გამომეტყველებით გააცილა ლაქია, თითქოს თან ტირის და ტან იცინისო. და სწორედ მაშინ მივხვდი, რომ შუშის ქარხნის დირექტრი დიდი ხანია მეზიზღებოდა. ჩემ წინ ყველაზე დიდი კაპიტალისტი კი არა, ჩვეულებრივი რიგითი პაკა იდგა. ლარნაკიდან ზამთრის ვარდების თაიგული ამოვიღე, გერს გავუწოდე და ვუთხარი:

– ხანძარი ჩაუქრიათ, მაგრამ თქვენი მეუღლე ალბათ ძალზე აღელვებულია. ინებეთ ეს ყვავილები და შინისაკენ გასწიეთ.

– გმადლობთ...

გერმა ხელი ჩამომართვა. შემდეგ კმაყოფილებით ჩაიქირქილა და ჩურჩულით წარმოთქვა:

– ეს მეზობელი სახლიც მე მეკუთვნის. ახლა დაზღვევის პრემიას მივიღებ.

დღესაც მახსოვს მისი ქირქილი... არ შემემძლო გერი ამ წუთს არ მძულებოდა.

10

– დღეს რა მოგივიდა? – ვკითხე სტუდენტ რაპს, – ასე რამ დაგალონა?

ხანძრის მეორე დღეს ჩემს სასტუმრო ოთახში ვისხედით. სიგარეტს ვაბოლებდი, რაპს კი შეწუხებული სახე ჰქონდა. ფეხი ფეხზე გადაედო და ისე ტავჩაქინდრული ჩაშტერებოდა იატაკს, დამპალი ნიკატი არც კი უჩანდა.

– მაინც რა მოგივიდა, რაპ?

როგორც იყო, თავი ასწია.

– ისეთი არაფერი, – დუდლუნა ხმით ნაღვლიანად გამომეპასუხა, – დღეს ფანჯარასთან ვიდექი და სხვათა შორის, ჩემთვის ჩავილაპარაკე, ოჰო, აი, უკვე ცვარიანა-ბუზიჭერიებიც აყვავდა-მეთქი... და თქვენ წარმოიდგინეთ, ჩემი და უცებ გააფრთდა და მომვარდა: «შენ რა, მე ბუზიჭერია გგონივარ?» ჰოდა, შარი ამიტება. დედაჩემიც მაშინვე აჰყვა. ის ყოველთვის ჩემს დას ემხრობა ხოლმე.

– კი, მაგრამ აყვავებულ ბუზიჭერიას რა კავშირი აქვს შენს დასთან?

– ალბათ იფიქრა, მე გადამიკრაო, რაკი ნიადაგ ხვადებს დასდევს. ამ ალიაქოთში დედაჩემიც ჩაერია – მას და დედას ყოველთვის უთანხმოება აქვთ, საშინელი აურზაური ატყდა. ჩვენი აყალმაყალი მუდამ მთვრალმა მამაჩემმაც გაიგო და ყველას განურჩევლად ცემა-ტყეპა დაგვიწყო. ბოლოს ჩემმა უმცროსმა ძმამ ამ ალიაქოთით ისარგებლა, დედაჩემს ფულით სავსე ქისა მოპარა და მოცოცხა... არ ვიცი, კინოში თუ სადღაც სხვაგან. ხოლო მე... მე უკვე...

რაპმა ხელები აიფარა სახეზე და უხმოდ აქვითინდა. რა თქმა უნდა, შემეცოდა, რა თქმა უნდა, ისიც მაშინვე გამახსენდა, როგორ ეზიზღებოდა ოჯახურ ურთიერთობათა სისტემა პოეტ ტოკს. რაპს მხარზე დავეკარი ხელი და, როგორც შემეძლო ისე ვანუგეშე.

– ეს ყველა ოჯახში ხდება, – ვუთხარი, – ასე არ უნდა აიშალო ნერვები.

– ნისკარტი, ნისკარტი მაინც მქონდეს მთელი...

– აბა, მაგას ვერაფრით გაამართლებ. მომისმინე, ტოკთან ხომ არ გაგვევლო, ჰა?

– ბატონ ტოკს ვეზიზღებოდი. მე ხომ არ შემეძლია მასავით სამუდამოდ მივატოვო ოჯახი.

– მაშინ კრაბაკს ვეწვიოთ.

იმ კონცერტის მერე, რომელზეც უკვე მოგახსენეთ, კრაბაკს დავუმეგობრდი და შემეძლო რაპიც წამეყვანა დიდი მუსიკოსის სახლში. კრაბაკი უფრო ფუფუნებით ცხოვრობდა, ვიდრე თუნდაც ტოკი, მაგრამ, რა თქმა უნდა, არა ისე, როგორც კაპიტალისტი გერი. მისი ოთახი წითელი თიხის ქანდაკებებით, სპარსული კერამიკით და ყოველნაირი სუვენირებით იყო გამოტენილი. იქ თურქულ დივანზე იდგა. თვითონ კრაბაკი ჩვეულებრივად თურქულ დივანზე იჯდა საკუთარი სურათის ქვეშ და შვილებს ეთამაშებოდა. როცა მივედი, რატომღაც მარტო იყო. შუბლშეკრული იჯდა და მკერდზე ხელები გადაეჯვარედინებინა. პოეტ ტოკთან ერთად რაპი ალბათ ხშირად ხვდებოდა კრაბაკს. მაგრამ ახლა, როგორც კი დაინახა, კრაბაკი ცუდ გუნებაზეაო, მაშინვე შეშინდა, გაუბედავად დაუკრა თავი და ჩუმად მიიჯდა კუთხეში.

– რა მოხდა, კრაბაკ? – ვკითხე მისალმებისთანავე.

– კიდევ მეკითხები? – გამომეპასუხა დიდი მუსიკოსი, – როგორ მოგწონს ეს კრეტინი კრიტიკოსი? გამოაცხადა, თითქოს ჩემი ლირიკა არაფრად არ ვარგა ტოკის ლირიკასთან შედარებით.

– მაგრამ შენ ხომ მუსიკოსი ხარ...

– დამაცა, ამის მოთმენა კიდევ შეიძლებოდა, მაგრამ ეს არამზადა იმასაც ამტკიცებს, რომ როკთან შედარებით არარაობა ვარ და მუსიკოსი არც შეიძლება მიწოდონ!

როკი ის მუსიკოსია, რომელსაც მუდამ ადარებენ კრაბაკს. სამწუხაროდ, ის ზეკაცთა კლუბს არ ეკუთვნოდა და მასთან არასოდეს მისაუბრია. მაგრამ გაზეთებში

გამოქვეყნებული ფოტოსურათებიდან კარგად ვიცი მისი სიფათი, მისი დამახასიათებლად აპრეხილი ნისკარტი.

– როკიც, რა თქმა უნდა, გენიოსია, – ვთქვი მე, – მაგრამ მის ნაწარმოებებს აკლია თანამედროვე ვნება, რაც შენი მუსიკიდან ჭარბად იღვრება.

– ნამდვილად ასე ფიქრობ?

– ჰო, სწორედ მასე ვფიქრობ.

კრაბაკი უცებ წამოხტა, ერთ-ერთ ტანაგრულ ქანდაკს ხელი დასტაცა და იატაკზე დაანარცხა. შეშინებულმა პარმა შეშინებულმა რაღაც შეჰკვივლა და გაქცევა დააპირა, მაგრამ კრაბაკმა მბრძანებლურად გვანიშნა, დამშვიდდითო, და შემდეგ ცივად დაუმატა:

– ასე იმიტომ ფიქრობ, რომ, როგორც ყველა მომაკვდავს, სმენა არ გაგაჩნია, მე კი როკისა მეშინია.

– შენ? თუ შეიძლება თავმდაბლობას მოეშვი!

– მე და თავმდაბალი? რატომ უნდა ვიყო თავმდაბალი? მე თქვენთან უფრო დავმდაბლურად არ მომაქვს თავი, ვიდრე კრიტიკოსებთან. მე, კრაბი, გენიოსი ვარ. ამ გაგებით, როკისა არ მეშინია.

– მაშ, რილასი გეშინია?

– რაღაც გაურკვეველის... შეიძლება იმ ვარსკვლავისა, რომელზეც როკი დაიბადა.

– რაღაც არ მესმის შენი.

– ვეცდები სხვანაირად აგიხსნა, გასაგები რომ იყოს: როკი ჩემს გავლენას არ განიცდის. მე კი ჩემდა შეუმჩნეველად როკის გავლენას განვიცდი.

– შენი აღქმა...

– გეყოფა ერთი, გეთაყვა! რა შუაშია აქ აღქმა? როკი მუშაობს მშვიდად და დარწმუნებით. ის მხოლოდ იმას აკეთებს, რისი დამლევაც შეუძლია. ეს კი ასეთი არა ვარ. ყოველთვის გაღიზიანებული და დაბნეული ვარ. შეიძლება როკი ფიქრობს, რომ ჩვენ ერთი ნაბიჯიც არ გვაშორებს ერთმანეთს. მე კი მგონია, ჩვენ ათობით მილი გვყოფს.

– კი მაგრამ, მასტრო, თქვენი «გმირული სიმფონია»!.. – მორიდებულად ჩაილაპარაკა რაპმა.

– გაჩუმდი! – კრაბაკს ისედაც წვრილი თვალები უფრო დაუწვრილდა და ზიზღით გადახედა სტუდენტებს, – შენ რა გესმის? შენ და შენს მსგავსებს! მე როკს უკეთ ვიცნობ ვიდრე ყველა ის ძალღი, ფეხებს რომ ულოკავენ.

– კარგი, კარგი. დამშვიდდი.

– დამშვიდება რომ შემეძლოს... მე ხომ მხოლოდ ამაზე ვიცნობ... ვილაცა უჩინარმა დაცინვა მომინდომა და ჩემს გზაზე როკი წამოიჭიმა. ფილოსოფოს მაგს ეს კარგად ესმის, დიახ-დიახ, ესმის, თუმცა თავისი შვიდფერა ფარნის ქვეშ დაძვინძილ ფოლიანტებს ფურცლავს მხოლოდ...

– ეს რას ნიშნავს?

– აბა მისი უკანასკნელი წიგნი «იდიოტის სიტყვა» წაიკითხე.

კრაბაკმა წიგნი მომაწოდა, უფრო სწორედ, გადმომიგდო. შემდეგ კვლავ გადაიჯვარედინა მკერდზე ხელები და უხეშად გვითხრა:

– მშვიდობით.

მე და საბოლოოდ დამმარებული რაპი კვლავ ქუჩაში აღმოვჩნდით. როგორც ყოველთვის, ქუჩა ახლაც ხალხით იყო სავსე. წიფლის ხეივნის ჩრდილში ათასნაირი დუქანი და მაღაზია ჩამწკრივებულიყო. რამდენიმე ხანს ჩუმად მივდიოდით.

მოულოდნელად გრძელთმიანი პოეტი ტოკი შემოგხვდა. დაგვინახა თუ არა, გაჩერდა, მუცლის ჩანტიდან ცხვირსახოცი ამოიღო და შუბლზე ოფლის მოწმენდა დაიწყო.

– დიდი ხანია ერთმანეთი არ გვინახავს, – თქვა მან, – ახლა კრაბაკთან მივდივარ, რა ხანია არც მასთან შემივლია...

არ მინდოდა ხელოვნების ამ ორ მოღვაწეს ჩხუბი მოსვლოდა და გადაკვრით ვაგრძნობინე ტოკს, კრაბაკი თავს რაღაც კარგად ვერა გრძნობს-მეთქი.

– მაშ ასეა? – თქვა ტოკმა, – რა ვქნა, ვიზიტს გადავდებ. თუმცა კრაბაკი ხომ ნევრასტენიკია... სიტყვამ მოიტანა და მეც ბოლო დროს უძილობა დამჩემდა.

– იქნებ ჩვენთან ერთად გამოგესიერნა?

– არა, სჯობია არა... უჰ!

ტოკი აცახცახებული ჩაეჭიდა ჩემს ხელს. თავიდან ფეხებამდე ცივმა ოფლმა დაასხა.

– რა დაგემართა?

– მომეჩვენა, თითქოს იმ მანქანის ფანჯრიდან მწვანე მაიმუნმა გაოჰყო თავი.

შევშფოთდი და ტოკს ვურჩიე, ყოველ შემთხვევაში ექიმ ჩაკს ეჩვენე-მეთქი. დაჟინებით ვთხოვდი, მაგრამ მოსმენაც არ სურდა. უმიზეზოდ დაექვევლმა დაგვიწყო ცქერა და ბოლოს გამოგვიცხადა:

– ანარქისტი არასოდეს ვყოფილვარ. დაიხსომეთ ეს და არასოდეს დაივიწყოთ... ახლა კი მშვიდობით. მაპატიეთ, გეთაყვა, მაგრამ თქვენი ექიმი ჩაკი არ მჭირდება.

დაბნეულები ვიდექით, მიმავალ ტოკს მივჩერებოდით... თუმცა არა, ორივე კი არა, მარტო მე. სტუდენტი რაპი შუა ქუჩაში იდგა. მოხრილი ხელები მიწაზე დაეხრინა, განზე გაწეული ფეხებიდან თავი გამოეყო და ავტომობილებისა და გამვლელთა უწყვეტ ნაკადს ათვალიერებდა. ვიფიქრე, ესეც გაგიჟდა-მეთქი, და მისი წელში გამართვა დავაპირე.

– ეს რა ოინებია? რას აკეთებ?

რაპმა თვალები მოიწმინდა და ჩემდა მოულოდნელად მშვიდად მიპასუხა:

– დიდი არაფერი. უბრალოდ, ისე შემზიზილდა ყველაფერი, გადავწყვიტე ქვეყანა ამობრუნებული დამენახა. აღმოჩნდა, თურმე იგივეა.

11

აი, ზოგიერთი გამონათქვამი ფილოსოფოს მაგის წიგნიდან «იდიოტის სიტყვა». იდიოტი დარწმუნებულია, რომ მის გარდა ყველანი იდიოტები არიან.

ჩვენი სიყვარული ბუნებისადმი, სხვათა შორის, იმითაც აიხსნება, რომ ბუნებას არც ვეზიზღებით და არც ვძულვართ.

ცხოვრების ყველაზე ბრძნული წესია, რომ გინდაც გეზიზღებოდეს შენი დროის ზნე-ჩვეულებანი, ერთხელაც არ გადაუხვიო ამ ზნე-ჩვეულებებს.

კერპების დამხობის წინაღმდეგ არავინ გამოდის. ამავე დროს არავინაა წინააღმდეგი იმისა, რომ თვითონვე გახდეს კერპი. მაგრამ კვარცხლბეკზე მშვიდად დგომა მხოლოდ ღმერთების განსაკუთრებული წყალობით დაჯილდოებულთ შეუძლიათ – იდიოტებს, ბოროტმოქმედებს, გმირებს (ეს ადგილი კრაბაკს ბრჭყალებით გაეხაზა).

ჩვენი ცხოვრებისათვის აუცილებელი ყველა იდეა ალბათ ჯერ კიდევ სამი ათასი წლის წინათ უთქვამთ. ჩვენ მხოლოდ ის დაგვრჩენია, რომ ცეცხლი ხელახლა მივუმატოთ.

ჩვენი თავისებურება ის არის, რომ მუდმივად შეგვიძლია საკუთარი შეგნების გადალახვა.

თუ ბედნიერება ტკივილის გარეშე შეუძლებელია, ხოლო სამყარო იმედის გაცრუების გარეშე, მაშინ?..

საკუთარი თავის დაცვა უფრო ძნელია, ვიდრე სხვისი. ვისაც ეს ეეჭვება, ვექილს მიმართოს.

მედიდურობა, ავხორცობა, ეჭვი – აი, სამი მიზეზი უკანასკნელი სამი ათასწლეულის გამოცდილების მიხედვით ცნობილი ყველა მანკიერებისა.

ფიზიკურ მოთხოვნილებათა ალაგმვა მშიდობას სრულებითაც არ ამყარებს. მშვიდობის მოპოვებისათვის ჩვენვე უნდა მოვთხოვოთ ჩვენი სულიერი მოთხოვნილებანიც (კრაბაკს აქაც დაეტოვებინა თავისი ბრჭყალის ნაკვალევი).

ადამიანები კაპეზზე უფრო ბედნიერნი არიან. ადამიანები ისე განვითარებულნი არ არიან, როგორც კაპეზი (ამას რომ ვკითხულობდი, ღიმილის შეკავება ვერ შევძელი).

შესრულება – შეძლებას ნიშნავს, ხოლო შეძლება – შესრულებას. საბოლოო ჯამში ჩვენ არ ძალგვიძს ამ ჯადოსნურ წრეს თავი დავაღწიოთ. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ამაში არავითარი ლოგიკა არაა.

ბოდლერი ჭკუაზე რომ შეირყა, თავისი მსოფლმხედველობა მხოლოდ ერთი სიტყვით გამოხატა და სიტყვა იგი იყო «ქალი». მაგრამ თვითგამოხატვისათვის არ უნდა ეთქვა ასე. მას გადაჭარბებული იმედი ჰქონდა საკუთარი გენიისა, პოეტის გენიისა, რომელიც განაპირობებდა მის არსებობას. ამიტომ სხვა სიტყვა დაავიწყდა – სიტყვა «კუჭი» (კრაბაკის ბრჭყალის ნაკვალევი აქაც ემჩნეოდა).

გონებას ყოველთვის რომ მივსდიოთ, აუცილებლად მივალთ საკუთარი არსებობის უარყოფამდე. ის გარემოება, რომ გონების გამაღმერთებელი ვოტერი თავის სიცოცხლეში ბედნიერი იყო, კიდევ ერთხელ გვიმტკიცებს ადამიანთა ჩამორჩენილობას კაპეზთან შედარებით.

ერთ დღეს საკმაოდ გრილოდა. «იდიოტის სიტყვის» კითხვა მომწყინდა და ფილოსოფოს მაგთან გავეშურე. რომელიღაც უკაცრიელი ჩიხის კუთხეში მოულოდნელად მოვკარი თვალი კოდოსავით გამხდარ კაპას. კედელს უნდილად

მიყრდნობოდა. უმაღლესი ვიცანი, ის იყო, ავტოკალამი რომ მომპარა. «ჩავავლე!» – გავიფიქრე და უმაღლესი გამვლელ უზარმაზარ პოლიციელს მოვუხმე.

– დააკავეთ, გეთაყვა, აი, ეს კაპა, – მივმართე მე, – დაახლოებით ერთი თვის წინ ავტომატური კალამი მომპარა.

პოლიციელმა ხელკეტი აღმართა (იმ ქვეყანაში პოლიციელები ხმლის მაგიერ ურთხმელის ხელკეტს ატარებენ) და ქურდს დაუყვირა: «ეი შენ, აქ მოდი!» მეგონა, ქურდი გაიქცეოდა. თქვენც არ მომიკვდეთ, ძალიან მშვიდად, უფრო მეტიც, გულზე ხელდაკრეფილი როგორღაც ქედმაღლურად, გვიმზერდა. ასეთ საქციელზე, სხვათა შორის, პოლიციელი სულაც არ გაბრაზებულა. მან მუცლის ჩანთიდან წიგნაკი ამოიღო და დაკითხვას შეუდგა:

– სახელი?

– გრუკი.

– რას საქმიანობ?

– ბოლო დრომდე ფოსტალიონად ვმუშაობდი.

– ძალიან კარგი. აი, ეს კაცი ამტკიცებს, ავტომატური კალამი მომპარაო.

– დიახ, ეს დაახლოებით ერთი თვის წინ მოხდა.

– რად მოპარე?

– ჩემს ბავშვს მივუტანე სათამაშოდ.

პოლიციელი გრუკს ჩააშტერდა.

– მერე ეს ბავშვი?

– ერთი კვირის წინ მოკვდა.

– ცნობა გარდაცვალების შესახებ თან გაქვს?

გამხდარმა კაპამ მუცლის ჩანთიდან ქალაქი ამოაცურა და პოლიციელს გაუწოდა. უკანასკნელმა თვალი გადაავლო, გაიღიმა და გრუკს მხარზე მოუთათუნა ხელი:

– ყველაფერი წესრიგშია. მაპატიე, რომ შეგაწუხე.

ძალზე გავვოცდი და პოლიციელს შევხედე. გამხდარმა კაპამ რაღაც ჩაიბურტყუნა თავისთვის და წავიდა. ბოლოს გონს მოვედი და პოლიციელს ვკითხე:

– რატომ გაუშვიტ?

– არ არის დამნაშავე, – მიპასუხა პოლიციელმა.

– მან ხომ კალამი მომპარა.

– ქურდობა ბავშვის გამო ჩაიდინა, ბავშვი კი მოკვდომია. თუ თქვენ გეეჭვებათ რამე, სისხლის სამართლის კოდექსის ათას ორას ოთხმოცდამეხუთე მუხლი წაიკითხეთ.

პოლიციელი შეტრიალდა და სწრაფი ნაბიჯით გამცილდა. რა უნდა მელონა? მაგისკენ გავეშურე. თან გუნებაში ვიმეორებდი: «სისხლის სამართლის ათას ორას ოთხმოცდამეხუთე მუხლი».

ფილოსოფოს მაგს სტუმრები უყვარდა. ამ დღეს ნახევრად ბნელ ოთახში შეკრებილიყვნენ მოსამართლე ბეპი, ექიმი ჩაკი და შუშის ფირმის დირექტორი გერი... ყველა სიგარას ეწეოდა, სიგარის ბოლი შვიდფერა ფარანთან იხვეოდა. ჩემთვის პირდაპირ მისწრება იყო მოსამართლე ბეპის იქ ყოფნა. დავჯექი თუ არა, მაშინვე მივმართე, მაგრამ ათას ორას ოთხმოცდამეხუთე მუხლზე კი არა, სხვა რამეზე შევეკითხე:

– დიდი ბოდიში, ბატონო ბეპ, მიბრძანეთ, თქვენს ქვეყანაში სჯიან თუ არა დამნაშავეებს?

ბეჰმა მშვიდად გამოუშვა ოქროსზოლიანი სიგარის კვამლი და მოწყენილად მიპასუხა:

– რა თქმა უნდა, სიკვდილით დასჯის შემთხვევებიც არის.

– საქმე ის არის, რომ ერთი თვის წინ...

ავტოკალმის ქურდობის ამბავი დაწვრილებით მოვუყევი და შემდეგ სისხლის სამართლის ათას ორას ოთხმოცდამეხუთე მუხლის შინაარსი გამოვიძიე.

– ოჰო, – თქვა ბეჰმა. – მუხლი ასე ამბობს: «როგორც უნდა იყოს დანაშაული, დანაშაულის ჩამდენი პიროვნება სასჯელს არ იმსახურებს, თუკი მიზეზი ან გამეორება, რომელმაც გამოიწვია ეს დანაშაული, გამქრალია». ავიღოთ თქვენი შემთხვევა. ჩადენილია ქურდობა, ქურდი მამა იყო, მაგრამ ახლა მამა აღარ არის და ამიტომ მისი დანაშაულიც თავისთავად მოისპო.

– რა უაზრობაა!

– რას ამბობთ, უაზრობა იქნებოდა, კაპა, რომელიც მამა იყო, გაგვეთანაბრებინა კაპასთავის, რომელიც მამაა... სხვათა შორის, მაპატიეთ, მაგრამ იაპონიის კანონები ხომ ამ განსხვავებას არ ითვალისწინებენ. მაგრამ ჩვენ, მაპატიეთ და, ეს სასაცილოდ მიგვაჩნია, ჰა-ჰა-ჰა...

ბეჰმა სიგარა გადაადგო და გამყინავად გადაიხარხარა. მაშინ საუბარში ექიმი ჩაკი ცაერია. პირი, რომელსაც იურისპრუდენციასთან საერთო არაფერი ჰქონდა; პენსნე შეისწორა და შემეკითხა:

– იაპონიაშიც სჯიან სიკვდილით?

– რა თქმა უნდა, სჯიან. სიკვდილით დასჯა ჩამოხრჩობაა.

ბეჰის გულგრილობამ გამაბრაზა და საჩქაროდ გაღიზიანებულმა დავუმატე:

– მაგრამ თქვენს ქვეყანაში, უეჭველია, უფრო სრულყოფილი ხერხებით სჯიან, განა ასე არაა?

– დიახ, ჩვენთან უფრო სრულყოფილად სჯიან. – ისევ ისე აუღელვებლად დაადასტურა ბეჰმა, – ჩვენს ქვეყანაში ჩამოხრჩობა მიღებული არაა. საამისოდ ზოგჯერ ელექტრონს იყენებენ. საერთოდ კი ჩვენთან ელექტრობაც არ გამოიყენება. როგორც წესი, ჩვენთან უბრალოდ დამნაშავეს დანაშაულის სახელწოდებას გამოუცხადებენ.

– და დამნაშავე ამის გამო კვდება?

– დიახ. კვდება. არ გადავიწყდეთ, რომ კაპებს ნერვული სისტემა უფრო ნაზი გვაქვს, ვიდრე თქვენ, ადამიანებს.

– ასეთი ხერხი მარტო სიკვდილით დასჯისას კი არ გამოიყენება, არამედ კაცის მოკვლის დროსაც, – თქვა შუშის ფირმის დირექტორმა გერმა. დაცემული შუქი იასამნისფერს ჰფენდა და გულარხეინად მილიმოდა და კინალამ გული გამისკდა.

– ეს უფრო ხშირად ხდება, ვიდრე ჩვენ გვგონია. ახლახან ერთი ჩემი ნაცნობი ვექილი ასე მოკვდა.

ახლა ფილოსოფოსი მაგი ჩაერთო საუბარში, მე მისკენ მივბრუნდი. მაგი არავის უყურებდა, მისთვის ჩვეული ირონიული ქირქილით განაგრძობდა:

– ვიღაცამ მას ბაყაყი უწოდა. თქვენ, რა თქმა უნდა, იცით, რომ ჩვენში მავანისთვის გნებავთ ბაყაყი გიწოდებიან და გნებავთ არამზადაზე არამზადა... ჰოდა, ისიც ჩაფიქრდა. დღედაღამ ფიქრობდა, ბაყაყია თუ არა და ბოლოს და ბოლოს სულიც განუტევა.

– ეს მართლაც თვითმკვლელობაა, – ვთქვი მე.

– და მაინც ბაყაყი უწოდეს მოკვლის მიზნით. თქვენ ადამიანებმა, ეს ამბავი შეიძლება თვითმკვლელობად მიიჩნიოთ...

სწორედ იმ წამში, კედლის მიღმა, სადაც პოეტ ტოკის ბინა იყო, დამბაჩამ იჭექა.

13

დაუყოვნებლივ გავიქეცი იქით. ტოკი იატაკზე გამხლართულიყო, მაღალი მთის მცენარეთა ქოთნებს შორის. მარჯვება ხელში დამბაჩა ჩაებლუჯა, თავის ლამბაქიდან სისხლი გადმოჩქეფდა. მის გვერდით ძუ დამხოზილიყო, სახით მკერდზე მიხუტებოდა და ღრიალებდა. მხრებზე ხელები მოვხვიე და წამოვაყენე (ჩვეულებრივად ვცდილობ კაპას სრიალა კანს არ შევეხო). მე მას ვკითხე:

– როგორ მოხდა?

– არ ვიცი, არაფერი არ ვიცი. იჯდა, რაღაცას წერდა და უცებ თავში დაიხალა... ახლა რა მეშველება? ურ-რ-რ... უ-რ-რ... (კაპები ასე ტირიან).

შუშის ფირმის დირექტორმა გერმა ნალვლიანად გააქნია თავი და მოსამართლე ბეპს უთხრა:

– აი, სადამდე მივყავართ ჭირვეულობას.

ბეპმა არაფერი უპასუხა და ოქროსზოლიანი სიგარა გააბოლა. ექიმი ჩაკი ჩაცუცქდა, ჭრილობა შეათვალიერა, მერე წამოდგა და ყველას პროფესიულ კილოზე მოგვმართა:

– ყველაფერი დასრულდა. ტოკს კუჭის დაავადება აწუხებდა, მარტო ესეც საკმარისი იყო, სრულებით გამოსულიყო მწყობრიდან.

– უყურეთ, – ისე ჩაილაპარაკა ფილოსოფოსმა მაგმა, თითქოს თვითმკვლელს ამართლებსო, – აი, აქ რაღაც ჩანაწერია.

მაგიდიდან ქალაღდის ფურცელი აიღო. ყველა (ჩემ გარდა) მაგის უკან შეგროვდა, კისრები წაიგრძელეს და მის განიერ ბეჭებიდან ჩანაწერს ჩააშტერდნენ:

წადი ველობში,

ჩვენს მსოფლიოს რომელიც საზღვრავს,

იქ წმინდა მთები და ანკარა წყაროებია

და დგას სურნელი ყვავილების და მწვანე კვამლის.

მაგი მოგვიბრუნდა და მწარედ ჩაიცინა:

– ეს პლაგიატობაა. გოეთეს «მინიონია». როგორცა ჩანს, ტოკმა თავის მოკვლა კიდევ იმიტომ გადაწყვიტა, რომ, როგორც პოეტი, ამოიწურა.

სწორედ იმ დროს ტოკის სახლთან ავტომობილი გაჩერდა. კრაბაკი მოვიდა. ცოტა ხანს მდუმარედ იდგა კარებში და ტოკის გვამს უმზერდა. შემდეგ ჩვენთან მოვიდა და მაგს დაუღრიალა:

– ეს მისი ანდერძია?

– არა. უკანასკნელი ლექსია.

– ლექსია?

კრაბაკს თმა ყალყზე დაუდგა. მუდამ აუღელვებელმა მაგმა მშვიდად გაუწოდა ფურცელი. კრაბაკს სხვებისათვის არც შეუხედავს, ისე ჩააცქერდა ლექსის სტრიქონებს. კითხულობდა და კითხულობდა ხელახლა, მაგის შეკითხვებს ყურადღებას აღარ აქცევდა.

– რას ფიქრობთ თვითმკვლელობაზე?

– ადექი... მეც როდისმე მოგვკვდები... ველობში, ჩვენს მსოფლიოს რომელიც საზღვრავს.

– თქვენ ხომ, მგონია, ტოკის ერთ-ერთი უახლოესი მეგობარი ბრძანდებით?
– მეგობარი? ტოკს არასოდეს ჰყოლია მეგობარი. ველობში, ჩვენს მსოფლიოს რომელიც საზღვრავს... სამწუხაროდ, ტოკი... იქ წმინდა მთებია...

– სამწუხაროდ?..

– კამკამა წყლები... ბედნიერი უნდა იყოთ... იქ წმინდა მთებია...

ტოკის ძუ კიდევ ტიროდა, შემეცოდა, მხრებზე ხელი მოვხვიე და ოთახის კუთხეში მდგარი ტახტისკენ წავიყვანე. მისი ორი-სამი წლის ნაშიერი იქ იჯდა და იცინოდა. როგორც ჩანს, არაფერი გაეგებოდა. ძუ დავსვი, ნაშიერი ავიყვანე და ცოტა გავანანავე. ვიგრძენი, თვალები ცრემლით ამევსო. ეს პირველი და ერთადერთი შემთხვევა იყო, როცა კაპების ქვეყანაში ვტიროდი.

– ცოდოა ამ უსაქმურის ოჯახი, – შენიშნა გერმა.

– ჰო, ასეთები სულაც არ ფიქრობენ, რა მოჰყვება მათ სიკვდილს, – უპასუხა მოსამართლე ბეჰმა, თან ჩვეულებრივ სიგარა გააბოლა.

ყველა შეგვაძრწუნა კრაზაკის ხმამაღალმა შემახებამ. ლექსიან ფურცელს აქნევდა, უმისამართოდ გაჰყვიროდა:

– შესანიშნავია? ეს შესანიშნავი სამგლოვიარო მარში იქნება!

ვიწრო თვალები გაუბრწყინდა, მაგს საჩქაროდ ჩამოართვა ხელი და გასასვლელისკენ გავარდა. ამასობაში ტოკის მეზობლების გარდა მოზრდილი ბრბო შეკრებილიყო კართან, ისინი ცნობისმოყვარედ იცქირებოდნენ ოთახში. კრაზაკმა უხეშად და მოურიდებლად გასწი-გამოსწია ისინი და მანქანაში ჩასკუპდა. იმავე წუთს ავტომანქანა აგუგუნდა, ადგილიდან მოწყდა და მოსახვევში გაუჩინარდა.

– აბა, აბარ, დაიშალეთ, ნეტავ, რას უყურებთ! – ცნობისმოყვარეებს გადასძახა ბეჰმა.

ბეჰმა პოლიციელის ვალდებულებანი იკისრა, ბრბო გაჰყარა და კარი გასაღებით დაკეტა. ალბათ ამიტომაც ოთახში მოულოდნელად სიჩუმე გამეფდა. ამ სიჩუმეში და მაღალი მთის მცენარეთა ყვავილებისა და ტოკის სისხლის სუნით დახუთულ ჰაერში ჩვენ განვიხილეთ საკითხი დაკრძალვის თაობაზე. მხოლოდ ფილოსოფოსი მაგი დუმდა, დაბნეულად დაჰყურებდა გვამს და რაღაცაზე ფიქრობდა, მხარზე ხელი დავარტყი და ვკითხე:

– რაზე ფიქრობთ?

– კაპების ცხოვრებაზე.

– მერე?

– ცხოვრებამ რომ დაგვაკმაყოფილოს, ამისათვის ჩვენ, კაპებმა, რა უნდა იყოს... – მაგმა რატომღაც მორცხვად დაუწია ხმას, – რაც უნდა იყოს, უნდა ვირწმუნოთ მათი ძლიერება, ვინც კაპა არაა.

14

მაგის სიტყვებმა რელიგია გამახსენა. მატერიალისტი ვიყავი და თავისთავად იგულისხმება, სერიოზულად რელიგიას არასოდეს ვუწევდი ანგარიშს. ახლა კი, ტოკის სიკვდილით შეძრწუნებული, უცაბედად დავფიქრდი: ნეტა როგორია კაპების ქვეყნის რელიგია? – ამ კითხვით დაუყოვნებლივ მივმართე სტუდენტ რაჰს.

– ჩვენ ქრისტიანებიცა გვყავს და ბუდისტებიც, მაჰმადიანებიცა და ცეცხლთაყვანისმცემლებიც, – მიპასუხა მან, – მაგრამ ყველაზე დიდი გავლენით ეგრეთ წოდებული «თანამედროვე რელიგიის» მიმდევარნი სარგებლობენ. მას კიდევ «ცხოვრების რელიგიას» უწოდებენ.

(შესაძლოა «ცხოვრების რელიგია» მთლად ზუსტი თარგმანი ვერ იყოს. კაპების ენაზე ეს სიტყვა «კუემუჩად» გამოითქმის. დაბოლოება «ჩა» ინგლისურ «იზმს» ეთანადება. სიტყვა «კუემალის» ფესვი «კუემუ» მარტო ცხოვრებას, არსებობას კი არა, აგრეთვე «საჭმელით გაძღობას, ღვინის ხმას და სქესობრივ შეერთებასაც» ნიშნავს).

– მაშ, თქვენს სახელმწიფოშიცაა თემები და ტაძრები?

– აქ არაფერია სასაცილო. თანამედროვე რელიგიის დიდი ტაძარი ჩვენი ქვეყნის ყველაზე დიდი ნაგებობაა. ნახვა არ გინდათ?

და აი, ერთ დახუთულ, ნისლიან დღეს რაპმა ამაყად წამიყვანა ტაძრის დასათვალიერებლად. ეს ტაძარი მართლაც უზარმაზარი შენობაა და ტოკიოს წმინდა ნიკოლოზის ტაძარზე ათჯერ დიდი. ეს კიდეც არაფერი. ამ შენობაში სულ სხვადასხვანაირი არქიტექტურული სტილია შერწყმული. ტაძრის წინ ვიდექი. მის მაღალ ქონგურებს და მრგვალ გუმბათებს რომ შევცქეროდი, რაღაც საშინელმა გრძნობამ შემიპყრო. ქონგურები და გუმბათები ურიცხვი თათებივით აღმართულიყვნენ ზეცისაკენ. ჩვენ სადარბაზო კართან ვიდექით და (ჰოი, რა საოცრად პაწაწვინტელები მოგჩანდით!) თავაწეულნი დიდხანს შევცქეროდი უცნაურ ნაგებობას, ურჩხულს რომ უფრო ჩამოჰგავდა.

ტაძრის დარბაზებიც ძალზე ვრცელი იყო. კორინთელ სვეტებს შორის მრავალი მლოცველი დაბორიალობდა. თითოეული მათგანი, ჩემი და რაპისა არ იყოს, აქ ნამდვილად იოტისოდენა მოჩანდა. მალე წელში მოკაკულ ხნიერ კაპას შევხვდით. რაპმა თავი დახარა და პატივისცემით გამოეღაპარაკა:

– ძალზე მოხარული ვარ, ასე ჯანმრთელს რომ გიყურებთ, პატივცემულო წინამძღვარო.

ბერმა თავი დაგვიკრა და ასევე ზრდილობიანად უპასუხა:

– თუ არ ვცდები, ბატონი რაპი ბრძანდებით? იმედი მაქვს, რომ თქვენც... – ამ დროს, როგორც ჩანს, შეამჩნია რაპის დამპალი ნისკარტი და ენა დაეხა, – ე... ე... ჰო. ყოველ შემთხვევაში ვიმედოვნებ, ძალიან არ უნდა გაწუხებდეთ, რით გემსახუროთ?

– ეს ბატონი მოვიყვანე ტაძარში, – თქვა რაპმა, – როგორც ალბათ თქვენთვის ცნობილია, ეს ბატონი...

რაპი დაწვრილებით მოჰყვა ჩემს თავგადასავალს. გეგონებოდა, თავისი ახსნა-განმარტებით ცდილობდა მოხუცს ისიც გაეგო, რომ ბოლო დროს ტაძარში სასიარულოდ მრავალი მნიშვნელოვანი გარემოება უშლიდა ხელს.

– გთხოვთ, ამ ბატონს ტაძარი დაათვალიერებინოთ. წინამძღვარმა მოწყალედ გამიღიმა, მომესალმა და შემდეგ ხმის ამოუღებლად გავემართეთ დარბაზის წინა ნაწილში მოთავსებულ საკურთხევლისკენ.

– სიამოვნებით გიჩვენებთ ყველაფერს, – წარმოთქვა მან, – მაგრამ ვშიშობ, დიდად ვერ გამოგადგებით. ჩვენ, მორწმუნენი, თავყანს ვცემთ «ძელს ცხოვრებისას, რომელიც აქვია საკურთხეველში. როგორც ხედავთ, «ძელს ცხოვრებისას ოქროსფერი და მწავენ ნაყოფი ასხია. ოქროსფერ ნაყოფს «სიკეთის ნაყოფი ჰქვია, მწვანეს კი «ბოროტებისა»...

ვუსმენდი და აუტანელ მოწყენილობას ვგრძნობდი. წინამძღვრის თავაზიანი ახსნა-განმარტებანი რომ დაასრულა, წელში მოხრილმა წინამძღვარმა მე და რაპი მარჯვნივ პირველ ნიშთან მიგვიყვანა, ბიუსტზე გვანიშნა და გვითხრა:

– აი, ერთი ჩვენი წმინდანთაგანი – სტრინდბერგი, ყველას წინააღმდეგ რომ ამხედრდა. ბევრის აზრით, ეს წმინდანი დიდხანს იტანჯა, შემდეგ კი შვება პოვა სვედენბორგის ფილოსოფიაში – სინამდვილეში კი ვერც ამან უშველა. როგორც ჩვენ ყველა, ისიც «ცხოვრების რელიგიას» აღიარებდა. უფრო სწორად, მას ამ რელიგიის

აღიარება მოუწია. აიღეთ თქვენდაც «ლეგენდები», რომლებიც ამ წმინდანმა დაგვიტოვა. «ლეგენდებში» ის აღიარებს, რომ თავის მოკვლა სცადა.

დავინაღვლიანდი და მომდევნო ნიშზე გადავიტანე მზერა. იქ ხშირულვაშა გერმანელის ბიუსტი იდგა.

– ეს კი ნიცშეა, ზარატრუსტას ბარდი. ამ წმინდანმა მერე თავის დახსნა სცადა ზეკაცისაგან, რომელიც თვითვე შექმნა. თუმცა ხსნა ვერ სძლო და გაგიჟდა. რომ არ გაგიჟებულყო, ალბათ წმინდანტა შორისაც არ მოხვდებოდა...

წინამზღვარი ცოტა ხანს გაჩუმდა და მესამე ნისთან მიგვიყვანა.

– ჩვენი მესამე წმინდანი ტოლსტოია. ამ წმინდანმა ყველაზე მეტად გაიტანჯა თავი, ვინაიდან წარმოშობით არისტოკრატი იყო და ცნობისმოყვარე ბრბოს წინაშე საკუთარი ტანჯვა-წამების გამხელას ვერ იტანდა. ეს წმინდანი ცდილობდა, ქრისტე ეწამა, რაც, რა თქმა უნდა, შეუძლებელია. ის ხომ ზოგჯერ საჯაროდაც აცხადებდა, მწამსო. და აი, სიცოცხლის ბოლოს ვეღარ შეძლო ეს ტრაგიკული მატყუარობა. ცნობილია, რომ ამ წმინდანს კაბინეტის ჭერზე გადებული კოჭიც აშინებდა ხოლმე ზოგჯერ, მაგრამ ტავი მაინც არ მოუკლავს – ეს თუნდაც იქიდან ჩანს, რომ ის წმინდანად აღიარეს.

მეოთხე ნიშში იაპონელის ბიუსტი იდგა. ამ იაპონელის სახე კარგად გავარჩიე, ვიცანი და, როგორც მოსალოდნელი იყო, ნაღველი შემომამწვა.

– ეს კუნძიკიდა – დოპოა, – თქვა წინამძღვარმა, – პოეტი, რომელმაც ბოლომდე შეიცნო მუშის სული და მატარებლის ბორბლებს ქვეშ მოჰყვა. ვფიქრობ, სხვაც კიდევ რომ მოგიყვებოდა მის შესახებ, აზრი არ აქვს. მეხუთე ნიშს შეხედეთ...

– ეს, ვგონებ, ვაგნერია?

– დიახ. რევოლუციონერი და მეფის მეგობარი. წმინდა ვაგნერი სიცოცხლის მიწურულს სუფრის ლოცვანსაც კიტხულობდა. და მიუხედავად ამისა, ის უფრო «ცხოვრების რელიგიის» მიმდევარი იყო, ვიდრე ქრისტეს მომღვრებისა. ვაგნერის წერილებიდან შევითქვეთ, რომ ამ სოფლის ტანჯვა-წამებანი თურე ხშირად აღუძრავდა ამ წმინდანს თვითმკვლელობაზე ფიქრს.

წინამძღვარი ისევ ვაგნერზე ლაპარაკობდა, როცა მეექვსე ნიშთან შევჩერდით.

– ეს კი წმინდა სტრინდბერგის მეგობარი ფრანგი მხატვარია. მან თავისი მრავალშვილიანი ცოლი მიატოვა და თოთხმეტი წლის ტაიტელი გოგონა შეირთო... მის დაბერილ ძარღვებში მეზღვაურის სისხლი ჩქეფდა. ერთი მის ტუჩებს შეხედეთ, ისინი თითქოს დარიშხანს თუ რაღაც მის მსგავს ნივთიერებას დაუჭამია. რაც შეეხება მეშვიდე ნიშს... მაგრამ თქვენ, გეტყობათ, უკვე დაიღალეთ. გთხოვთ, აქეთ მობრძანდეთ.

მე მართლა დავიღალე, წინამზღვარს უკან მივყევით, საკმევლის სუნით გაჟღენთილი ტალანი გავიარეთ და რომელიღაც ოტახში აღმოვჩნდით. მომცრო ოთახის კუთხეში ვენერას შავი ქანდაკება აღმართულიყო. ქანდაკების ფეხებთან ყურძნის მტევანი იდო. მეგონა, სადად მოწყობილ მონაზვნის სენაკს ვნახავდი ყოველგვარი მორთალობის გარეშე და თავი ცოტა გაწბილებულად ვიგრძენი. ეტყობა, ჩემი გაკვირვება წინამძღვარმაც შეამჩნია. სანამ დასხდომას შემოგვთავაზებდა, თანაგრძნობით მითხრა:

– არ დაგავიწყდეთ, გეთაყვა, რომ ჩვენი რელიგია «ცხოვრების რელიგიაა». ჩვენი ღმერთი ხომ... ჩვენი «ძელი ცხოვრებისა» გვასწავლის: «იცხოვრეთ, როგორც გსურთ». ჰო, ბატონო რაპ, თქვენ უკვე უჩვენეთ ამ ბატონს ჩვენი წმინდა წიგნი?

– არა, – უპასუხა რაპმა, კეფაზე ლამბაქი მოიფხანა და გულწრფელად აღიარა: – მართალი გითხრათ, ეგ წიგნი არც მე წამიკითხავს საფუძვლიანად.

წინამძღვარი ძველებურად მშვიდად იღიმებოდა და განაგრძობდა:

– მაშინ თქვენთვისაც ბევრი რამ გაუგებარი იქნება. ჩვენმა ღმერთმა სამყარო ერთ დღეში შექმნა («ძელი ცხოვრებისა», მართალია, ხეა, მაგრამ მისთვის შეუძლებელი არაფერია). უფრო მეტიც, მან ძუც შექმნა. ზუს მოეწონა და ხვადს დაუწყო ძებნა. ღმერთმა მისი წუხილი შეისმინა, ტვინი ამოაცალა და ამ ტვინისგან ხვადი შექმნა. და ჩვენმა ღმერთმა კაპების ამ პირველ კაპა ქალსა სა კაცს უბრძანა: «თქვლიფეთ, შვერთდით, იცხოვრეთ, როგორც გინდათ».

წინამძღვარს ვუსმენდი და პოეტი ტოკი მახსენდებოდა. თავისდა საუბედუროდ, პოეტი ტოკი ჩემსავით ათეისტი იყო. მე კაპა არა ვარ და წარმოდგენა არა მაქვს, რა არის «ცხოვრების რელიგია». მაგრამ ტოკს, რომელიც კაპების ქვეყანაში დაიბადა და მთელი ცხოვრება იქ გაატარა, არ შეიძლება არ სცოდნოდა, რა არის «ძელი ცხოვრებისა». შემეცოდა ტოკი, ასეთი მოძვრება რომ არ უწამებია. წინამძღვარს შევაწყვეტინე და ვკითხე, ამ პოეტზე რას ფიქრობთ-მეთქი.

– ოო, ეს პოეტი ყოველგვარი შეწყნარების ღირსია, – თქვა წინამძღვარმა და ღრმად ამოიოხრა. – რა განსაზღვრავს ჩვენს ბედს? რწმენა, გარემოებანი, შემთხვევა. თქვენ ალბათ მიუმატებდით კიდევ მეძვვიდროებას. სამწუხაროდ, ბატონი ტოკი მორწმუნე კაცი არ იყო.

– ალბათ ტოკს შურდა თქვენი. აი, მეცა მშურს თქვენი. ახალგაზრდობაც, როგორც, მაგალითად, რაპი...

– ნისკარტი მთელი რომ მქონოდა, შეიძლება მეც ოპტიმისტი გავმხდარიყავი.

წინამძღვარმა ისევ ღრმად ამოიოხრა. თვალები ცრემლით ჰქონდა სავსე და გაუნძრევლად შეჰყურებდა შავ ვენერას.

– მართალი რომ ვთქვა, – გამოსცრა მან. – მხოლოდ ამას ნურავის ეტყვი, ჩემი საიდუმლოა... მართალი რომ ვთქვა, მეც არ შემიძლია ჩვენი ღმერთი ვიწამო, როცა იქნება ჩემი ლოცვანი...

სიტყვის დამთავრება ვერ მოასწრო, სწორედ იმ წუთს კარი გაიღო, ოთახში უზარმაზარი ძუ შემოვარდა და მოძღვარს ეცა. ჩვენ ძუს გაკავება ვცადეთ, მაგრამ მან თვალის დახამხამებაში წინამძღვარი იატაკზე დაანარცხა.

– უჰ, შე ბინძურო ბებრუხანავ! – გაჰკიოდა ის. – ჩემი ქისიდან დღესაც მოიპარე ფული დასაღვეად?

წინამძღვარი და მისი ცოლი მივატოვეთ და ათი წუთის შემდეგ თითქმის სირბილით ჩავათავეთ ტაძრის კიბე. რამდენიმე ხანს ჩუმად ვიდექით, შემდეგ რაჰმა თქვა:

– ახლა გასაგებია, ჩვენს წინამძღვარს რატომ არ სწამს «ძელი ცხოვრებისა».

ამ მიპასუხნია. უნებურად ტაძარს ავხედე. ტაძარს ძველებურად ნისლიანი ცისკენ აღემართა ურიცხვი თატებივით მაღალი კოშკები და მრგვალი გუმბათები. და ისეთივე გრძნობა გეუფლებოდა, როგორც უდაბნოში, მირაჟების ცქერისას...

დაახლოებით ერთი კვირის შემდეგ ექიმმა ჩაკმა მოულოდნელად უჩვეულო ამბავი შემატყობინა. განსვენებული ტოკის სახლს თურმე მოჩვენება შემოეჩვია. იმ დროისათვის ჩვენი უბედური მეგობრის საყვარელი სადღაც გადაკარგულა და სახლში ფოტოსტუდია გაუხსნიათ. ჩაკის გადმოცემით, სტუდიაში გადაღებულ ყველა სურათზე, კლიენტის გამოსახულების მიღმა, აუცილებლად ტოკის ბუნდოვანი სილუეტი იღბეჭდებოდა. თუმცა ჩაკი ჩამოყალიბებული მატერიალისტი იყო და

იმქვეყნიური ცხოვრება არ სწამდა, მოყოლა რომ დაასრულა, მწარედ ჩაიცინა და ასე დაასკვნა: «უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს მოჩვენება ისევე მატერიალურია, როგორც მე და თქვენ». მეც არა მჯეროდა მოჩვენებისა და ჩაკისაგან ამ საკითხში არ განვსხვავდებოდი. მაგრამ ტოკი ზალზე მიყვარდა და ამიტომ დაუყოვნებლივ გავარდი წიგნის ფარდულში, ყველა გაზეთი ვიყიდე, სადაც კი ტოკის აჩრდილზე სტატიები და ფოტოსურათები იყო გამოქვეყნებული. ფოტოსურათებზე მოხუცი და ახალგაზრდა კაპების ზურგს უკან ბუნდოვან ლანდად მოცანდა ვიღაც, კაპას რომ ჩამოჰგავდა. ამ ფოტოსურათებზე უფრო ძალიან ტოკის აჩრდილის შესახებ გამოქვეყნებულმა სტატიებმა გამოაცა – განსაკუთრებით კი სპირიტული საზოგადოების ერთმა ანგარიშმა. მე ჩემთვის გადმოვთარგმნე ეს სტატია თითქმის სიტყვასიტყვით და, როგორც დამამახსოვრდა, ისე მომყავს აქ.

«ამგარიში პოეტ ტოკის ჩრდილთან საუბრისა (სპირიტული საზოგადოების ჟურნალი ¹ 8274).

ჩვენი საზოგადოების კომისიის საგანგებო სხდომა ჩატარდა თვითმკვლელ პოეტ ტოკის ყოფილ რეზიდენციაში, ბატონ მავანის ახლანდელ ფოტოსტუდიაში, ნნ ქუჩა, სახლი 1251. სხდომას ესწრებოდნენ საზოგადოების წევრები (გვარებს აღარ ჩამოვთვლი).

ჩვენ, საზოგადოების ჩვიდმეტი წევრი, საზოგადოების ტავმჯდომარის ბატონ პეკის მეთაურობით, 27 სექტემბერს, დილის ათ საათსა და ოცდაათ წუთზე ზემოთ ნახსენები ფოტოსტუდიის ერთ-ერთ ოთახში შევიკრიბეთ. მედიუმის პირობაზე თან გვახლდა ქალბატონი ჰოპი, რომელიც ჩვენი უსაზღვრო ნდობით სარგებლობს. აღმოვჩნდით თუ არა ხსენებულ სტუდიაში, ქალბატონმა ჰოპმა მაშინვე იგრძნო სულის მოახლოება. მას კრუნჩხვები დაეწყო და რამდენჯერმე წააღებინა. მისი სიტყვებით, ეს იმითაა გამოწვეული, რომ ბატონი ტოკი სიცოცხლეში გამოირჩეოდა თამბაქოს მეტისმეტი სიყვარულით და ახლა მისი სული ნიკოტინით იყო გაჟღენთილი.

კომისიის წევრებმა და ქალბატონმა ჰოპმა მრგვალი მაგიდის გარშემო მდუმარედ დაიკავეს ადგილები. სამი წუთისა და ოცდახუთი წამის შემდეგ ქალბატონი ჰოპი ღრმა ტრანსის მდგომარეობაში ცავარდა და პოეტ ტოკის სულს ეზიარა. ჩვენ, კომისიის წევრებმა, ასაკის მიხედვით უფროს-უმცროსობის დაცვით, ბატონ ტოკის სულს, ჩასახლებულს ქალბატონ ჰოპის სხეულში, შემდეგი კითხვებით მივმართეთ და შემდეგი პასუხები მივიღეთ:

კითხვა: რატომ მოევლინე კვლავ ამ ქვეყანას?

პასუხი: რათა შევიცნო სიკვდილის შემდგომი დიდება.

კითხვა: შენ და დანარჩენ ბატონ სულებს განა დიდება სიკვდილის შემდგომაც გწყურიათ?

პასუხი: ყოველ შემთხვევაში, მე არ შემიძლია არ მწყუროდეს, მაგრამ ერთ იაპონელ პოეტს, რომელსაც როგორღაც შემთხვევით შევხვდი, სიკვდილის შემდგომი დიდება ეზიზღება.

კითხვა: იმ პოეტის სახელი იგი?

პასუხი: სამწუხაროდ, დამავიწყდა. მახსოვს მხოლოდ მისი საყვარელი ლექსი.

კითხვა: რა ლექსია ეს?

პასუხი: ძველი საგუბარი.

წყალში ბაყაყი ჩახტა.

ჩქაფუნა ისმა სიჩუმეში.

კითხვა: ეს ლექსი დიდ ნაწარმოებად მიგაჩნია?

პასუხი: რა თქმა უნდა, ცუდი არა მგონია. მხოლოდ სიტყვა «ბაყაყს» «კაპათი» შევცვლიდი, ხოლო სიტყვა «ჩახტას» მაგიერ ვიხმარდი «დიდებულად აფრინდა».

კითხვა: რატომ?

პასუხი: ჩვენ, კაპებს, გვახასიათებს, ხელოვნების ყოველ ნაწარმოებში კაპა ვეძიოთ.

აქ საზოგადოების თავმჯდომარე ბატონმა პეკმა საუბარი გაწყვიტა და კომისიის წევრებს მოაგონა, რომ ისინი სპირიტულ სენსს ატარებდნენ და არა ლიტერატურულ დისკუსიას.

კითხვა: როგორია ბატონი სულელების ცხოვრების წესი?

პასუხი: თქვენი ცხოვრებისაგან არაფრით განირჩევა.

კითხვა: ხომ არ ნანობ ამის გამო თავის მოკვლას?

პასუხი: რა თქმა უნდა, არა. აჩდილის ცხოვრება თუ მომწყინდა. მაშინ კვლავ ავიღებ დამბაჩას და თვითაღდგომით დავასრულებ.

კითხვა: ადვილია თვითაღდგომით დასრულება?

ამ კითხვას ტოკის აჩრდილმა კითხვავე შეაგება. ტოკის ეს ჩვევა ყველასათვის ცნობილი გახლდათ, ვინც კი მას სიცოცხლეში იცნობდა.

პასუხი: განა ადვილია თავის მოკვლა?

კითხვა: სულელები მარად ცოცხლობენ?

პასუხი: ჩვენი სიცოცხლის ხანგრძლივობაზე მრავალი თეორიაა, მაგრამ არც ერთი მათგანი სანდო არ არის. არ გვმართებს იმის დავიწყება, რომ ჩვენ შორისაც არსებობენ სხვადასხვა რელიგიის მიმდევარნი – ქრისტიანები, ბუდისტები, მაჰმადიანები, ცეცხლთაყვანისმცემლები.

კითხვა: შენ რომელ რელიგიას აღიარებ?

პასუხი: ყოველთვის სკეპტიკოსი ვიყავი.

კითხვა: მაგრამ სულტა არსებობაში, ეტყობა, ეჭვი არ გეპარება?

პასუხი: სულთა არსებობა ტქვენზე ნაკლებად მჯერა.

კითხვა: მაშინ სამყაროში მრავალი მეგობარი გყავს?

პასუხი: ყველა დროებასა და ყველა ხალხში სამას მეგობარზე ნაკლები არა მყოლია.

კითხვა: ყველა შენი მეგობარი თავისმკვლელია?

პასუხი: სულაც არა. თუმცაღა, მაგალითად, მონტენი, რომელიც თვითმკვლელობას ამართლებს, ჩემი ყველაზე პატივსაცემი მეგობარია. ხოლო აი, ამ ტიპის, ამ პესიმიისტი შოპენჰაუერის, რომელმაც მაინც არ მოიკლა თავი, სახელის გაგონებაც კი არ მინდა.

კითხვა: როგორ ბრძანდება შოპენჰაუერი?

პასუხი: თანამედროვე პირობებში ის თავის ახალ მოძღვრებას ანვითარებს სულთა პესიმიზმის შესახებ და არკვევს, კარგია თუ ცუდი თვითაღდგომით დასრულება. თუმცა, რომ გაიგო, ქოლერაც გადამდები დაავადებააო, მგონი, ცოტათი დამშვიდდა.

შემდეგ ჩვენ, კომისიის წევრები, შევეკითხეთ ნაპოლეონის, კონფუცუსს, დოსტოევსკის, დარვინის, კლეოპატრას, საკია მუნის, დემოსთენეს, დანტეს და სხვა გამოჩენილ ადამიანთა სულელებზე. მაგრამ მათ შესა ხებ ტოკს რაიმე საინტერესო არა შეუტყობინებია და თავის მხრივ ჩვენ მოგვცა რამდენიმე შეკითხვა საკუთარ თავზე.

კითხვა: ჩემზე რას ამბობენ სიკვდილის შემდგომ?

პასუხი: რომელიღაც კრიტიკოსმა «ერთი საშუალო პროექტაგანი» გიწოდა.

კითხვა: ეგ ერთი იმ განაწყებულტაგანია, ვისაც ჩემი ლექსების კრებული არ ვაჩუქე. გამოიკა თუ არა ჩემი თზულეებათა სრული კრებული?

პასუხი: გამოიკა, მაგრამ ამბობენ, თითქოს არ იყიდებაო.

კითხვა: სამასი წლის შემდგომ, როცა გაქრება ცნება «საავტორო უფლება», ჩემს თზულეებს მილიონობით ადამიანი შეიძენს, რა მოუვიდა ჩემს ძუსა და მეგობარს?

პასუხი: ის წიგნების დუქნის მეპატრონე ბატონ რაკს გაჰყვა ცოლად.

კითხვა: საწყალი, ალბათ არ იცის, რომ რაკს ცალი თვალი ჩასმული აქვს, ცემი შვილები?

პასუხი: ისინი, ვგონებ ობლების სახელმწიფო თავშესაფარში არიან.

ტოკი ერთხანს ჩუმი იყო, შემდეგ სხვა კითხვა მოგვცა.

კითხვა: ცემი საწერი მაგიდა სადღაა?

პასუხი: არ ვიცი.

კითხვა: მაგიდის უჯრაში საიდუმლოდ ვინახავდი ზოგიერთ წერილს... მაგრამ თქვენ, ბატონო, როგორც საქმიან ადამიანებს, საბედნიეროდ, ეს არ გეხებათ. ახლა კი ჩვენს სამყაროში ბინდი დგება და იძულებული ვარ დაგცილდე. მშვიდობით ბატონებო, მშვიდობით, მშვიდობით, ჩემო კეთილო ბატონებო.

ამ უკანასკნელი სიტყვების წარმოთქმისას ქალბატონი ჰოპი მოულოდნელად ტრანსულ მდგომარეობიდან გამოერკვა. ჩვენ ყველა, კომისიის ჩვიდმეტივე წევრი, მაღალი ღმერთის წინაშე ფიცით ვადასტურებთ გადმოცემული საუბრის ჭეშმარიტებას (შენიშვნა: ჩვენი ნდობის ღირსმა ქალბატონმა ჰოპმა ანაზღაურებით მიითო ის ტანხა, რასაც იგი თავის მსახიობობის ჟამს ერთ დღეში იღებდა).

16

ამ სტატიის წაკითხვის შემდეგ თანდათან ისეთმა დარდმა დამრია ხელი, რომ იმ ქვეყანაში აღარ მინდოდა და ჩვენს სამყაროში, ადამიანთა სამყაროში დაბრუნებაზე დავიწყე ფიქრი. ბევრი ვეძებე, მაგრამ იმ ორმოს, საიდანაც ამ ქვეყანაში ოდესღაც ჩამოვვარდი, ვეღარ მივაგენი. ამასობაში მეთევზე ბაგმა ერთხელ მიაგზო, რომ სადღაც, კაპების სახელმწიფოს განაპირას, სიმყუდროვესა და სიმშვიდეში ცხოვრობს ერთი მოხუცი, რომელიც მთელ დღეებს წიგნების კითხვასა და ფლეიტის დაკვრაში ატარებს.

«რა იქნება, იმ კაპას რომ მივმართო? _ გავიფიქრე გუნებაში, _ შესაძლოა მან იჩვენოს ამქვეყნიდან გასასვლელი გზა». მაშინვე ქალაქის გარეუბანში გავემურე. მაგრამ იქ, პატარა ქოხში, მოხუცი კი არა, ყრმა კაპა დამხვდა, თორმეტ-ცამეტი წლისა, თავზე ჯერ კიდევ რბილი ლამბაქი ჰქონდა. ის ტავისთვის უკრავდა ფლეიტაზე. რა თქმა უნდა, გადავწყვიტე, სახლი შემეშალა-მეთქი. შესამოწმებლად იმ კაპას სახელით მივმართე, რომელიც ბაგმა მითხრა. დიახ, ეს კაპა სწორედ ის მოხუცი აღმოჩნდა.

_ კი მაგრამ, მთლად ბავშვი ჩანხართ... _ ჩავიბუტბუტე.

_ შენ რა, არ იცი? ბედის განგებით დედის საშოი ჭაღარა მოხუცმა დავტოვე, შემდეგ კი თანდათან გავახალგაზრდავდი და გავახალგაზრდავდი. ახლა მთლად ბიჭუნად გადავიქეცი. სინამდვილეში, როდესაც დავიბადე, სამოცისა მაინც ვიყავი. ისე რომ, ახლა ას ორმოცდაათის ან ას სამოცდაათისა ვარ.

ოთახი მოვათვალიერე. რა ვიცი, რა განწყობაზე ვიყავი, ეს კია, მომეჩვენა, აქ, სკამებსა და პატარა მაგიდებს შორის, რაღაც ნათელი ბედნიერება გამეფებულიყო.

_ ჩანს, თქვენ უფრო ბედნიერად ცხოვრბთ, ვიდრე ყველა სხვა კაპა?

– იქნებ ეგრეც იყოს. სიჭაბუკეში მოხუცი ვიყავი, მოხუცებულობაში ჭაბუკი გავხდი. დაუკმაყოფილებელ სურვილებს არ გამოვუფიტივარ, როგორც ეს სხვა მოხუცებს სჩვევიათ, არც ახალგაზრდებზე ვიცი ხორციელ ვნებებს მივდევი, ყოველ შემთხვევაში, ბედნიერი თუ არა, მშვიდი მაინცაა ჩემი ცხოვრება.

– ჰო, ასეთ ვითარებაში თქვენი ცხოვრება მშვიდი იქნებოდა.

– ეჰ, სიმშვიდისათვის მხოლოდ ეს არაა საკმარისი. მთელი ჩემი ცხოვრების მანძილზე დიდებული ჯანი და საკმაო ქონებაც მქონდა, რომ თავი გამოემეკვება, მაგრამ, რა ტქმა უნდა, ყველაზე ბედნიერი გარემოება ჩემს ცხოვრებაში ის იყო, მოხუცად რომ დავიბადე.

ერთხანს ვისაუბრეთ. შავისმკვლეელი ტოკი გავიხსენეთ. გერზეც ვილაპარაკეთ, ყოველდღე ექიმს რომ იძახებს ბინაში. მაგრამ რატომღაც მოხუც კაპას გამომეტყველებაზე ემჩნეოდა, რომ სულაც არ აინტერესებდა ეს საუბარი. ბოლოს ვკითხე:

– თქვენ ალბათ ისე არა ხართ ცხოვრებაზე მიჯაჭვული, როგორც სხვა კაპები?

მოხუცმა კაპამ ჯიქურ შემომხედა და წყნარად წარმოთქვა:

– სხვა კაპების მსგავსად, არც მე მიმიტოვებია დედის საშო იმაზე ადრე, ვინემ მამაჩემმა არ მითხრა, გინდა თუ არა ამ ქვეყანას მოევილინეო.

– აი, მე კი სრულიად შემთხვევით აღმოვჩნდი თქვენს სამყაროში, – ვუთხარი მე, – მაშ კეთილინებთ და მასწავლეთ, აქაურობას როგორ უნდა დავაღწიო თავი.

– აქედან მხოლოდ ერთი გზა მიდის.

– რომელი?

– გზა, რომლითაც თქვენ აქ მოხვედით.

ეს რომ გავიგონე, თმა ყალყზე დამიდგა.

– მე ვერ ვიპოვი ამ გზას, – ჩავიბურტყუნე.

მოხუცმა კაპამ წყაროს წყალივით ანკარა თვალებით დაკვირვებით შემომხედა. შემდეგ ადგა, ოთახის კუთხეში მივიდა და ჭერიდან ჩამოშვერილი თოკი ჩამოსწია. იმწამსვე ჭერში მრგვალი საძრომი გამოჩნდა, რომელიც ადრე არ შემიმჩნევია. ამ საძრომში, კვიპაროსებისა და ფიჭვების ტოტებს ზემოთ ლურჯი ცა დავინახე. ცაში კი გყიგანტური ისრის წვერივით იარიგატაკეს პიკი აღმართულიყო. სიხარულისაგან ისე შევხტი, ვითარცა ბავშვი თვითმფრინავის დანახვაზე.

– აი, ახლა, – მითხრა მოხუცმა კაპამ, – შეგიძლია წახვიდე. – ამ სიტყვებით თოკზე მიმითითა. პირველად თოკად მომეჩვენა, მაგრამ თოკის კიბე იყო.

17

კაპების ქვეყნიდან დაბრუნებული დიდხანს ვერა და ვერ შევეგუე ადამიანთა კანის სუნს. კაპები ხომ ჩვენზე გაცილებით სუფთები არიან. უფრო მეტიც, თურმე ისე მივეჩვიე კაპებში ყოფნას, ადამიანები, უბრალოდ, მახინჯები მეჩვენებოდნენ. თქვენ ალბათ ამას ვერ გაიგებთ. თვალები და ტუჩ-პირი კიდევ ასატანი იყო, ცხვირები კი რაღაც უცნაურ ძრწოლას აღმიძრავდა. ბუნებრივია, ვცდილობდი პირველ ხანებში არავის შევხვედროდი. შემდეგ თანდათან შევეგუე ადამიანებს და ნახევარი წლის შემდეგ უკვე შემემლო ნებისმიერ ადამიანთან უოფნა. უსიამოვნებას მხოლოდ ის იწვევდა, რომ საუბარში ზოგჯერ კაპების სიტყვებს გავურევდი ხოლმე. დაახლოებით ასე ხდებოდა:

– ხვალ შინ იქნები?

– უა.

– რა თქვი?

– კი-კი, ვიქნები.

ერთი წლის შემდეგ გავკოტრდი რაღაც სეკულაციის გამო და ამიტომ... (აქ ექიმმა ს-მა შენიშნა: «არა ღირს ამის მოყოლა». მან მაცნობა, ავადმყოფი ამის გახსენებაზე მაშინვე ისეთ შფოთსა სტეხს ხოლმე, რამდენიმე დარაჯიც ვერ აკავებსო).

კარგი, ამაზე არ ვიპალარაკებ. ერთი სიტყვით რაღაც სპეკულაციის გამო გავდარიბდი და კვლავაც მომინდა კაპების ქვეყანაში დაბრუნება. დიახ, სწორედ დაბრუნება. გამგზავრება და წასვლა კი არა, არამედ დაბრუნება. იმიტომ, რომ იმ დროისათვის კაპების ქვეყანას უკვე სამშობლოდ აღვიქვამდი.

ჩემად გავიპარე შინიდან და ცენტრალური ხაზის მატარებელში შევეცადე ცავმჯდარიყავი. სამწუხაროდ, პოლიციამ შემიპყრო და ამ საავადმყოფოში მომათავსეს. მაგრამ აქაც რაღაცა დროის განმავლობაში კაპების ქვეყანაზე ვდარდობდი. რას აკეთებს ახლა ექიმი ჩაკი? ან ფილოსოფოსი მაგი? ის ალბათ, თავის შვიდფერა ფარნის შუქით განათებული, რაღაცაზე ფიქრობს. რასა, იქმს ცემი კეთილი მეგობარი, დამპალნისკარტიანი რაპი?

– ერთხელ ისეთივე ნისლიან დღეს, როგორც ახლაა, ჩვეულებისამებრ ჩემს მეგობარზე ფიქრმა შემიპყრო და უცებ გაკვირვებულმა კინათამ შევყვირე – მეთევზე ბაგი დავინახე. არ ვიცი, როდის შემოაღწია ჩემთან, მაგრამ ჩემ წინ კი ცაცუქულიყო და მისალმების ნიშნად თავს მიკრავდა. როცა ოდნავ დავმშვიდდი... არ მახსოვს, ვიცნობდი თუ ვტიროდი, მახსოვს მხოლოდ, ამდენი ხნის შემდეგ რა სიხარულით დავიპალარაკე კაპების ენაზე.

– მომისმინე, ბაგ, რისთვის მოხვედი?

– თქვენი ნახვა მონდოდა. ამბობენ, ავადააო.

– ვისგან გაიგე?

ბაგმა ჩაიცინა. ის კმაყოფილი იყო.

– რადიოში გამოაცხადეს.

– აქ როგორ მოხვდი?

– ეს სულაც არ არის ძნელი საქმე. ტოკიოს მდინარეები და ღელეები ჩვენთვის, კაპებისათვის, იგივეა, რაც თქვენთვის ქუჩები.

და მე გამახსენდა. თითქოს მხოლოდ ახლა შევიტყვე, რომ კაპები ბაყაყებივით წყალხმელეთა ცხოველებს განეკუთვნებიან.

– მაგრამ აქ ახლოს მდინარე არსადაა.

– არა, აქ წყალსადენის მილებით შემოვძვერი. შენობაში კი სახანძრო ონკანი გავაღე...

– სახანძრო ონკანი გააღე?

– განა დაგავიწყდათ ბატონო, რომ კაპებს მექანიკოსებიც ჰყავთ.

კაპები ყოველ ორ-სამ დღეში მნახულობენ. ექიმ ს-ს მიაჩნია, რომ მე ავად ვარ დემენტია პრაეცოხ (ნაადრევი ჰკუყასუსტობა)-ით. მაგრამ ექიმი ჩაკი (მაპატიეთ გულახდილობა) ამტკიცებს, არავითარი დემენტია პრაეცოხ არა გჭირსო, თქვენ თვითონ, ადამიანები, დაწყებული ექიმ ს-ით, დაავადებულნი ხართ დემენტია პრაეცოხით. ცხადია, რაკი ექიმი ჩაკი მოდის ჩემთან, სტუდენტი რაპი და ფილოსოფოსი მაგიც მოდიან ხოლმე. თუმცა მეთევზე ბაგის გარდა დღისით არც ერთი მათგანი არ მდის. ისინი ხან ორნი, ხან სამნი მოდიან და თანაც მუდამ დამლამობით... როცა მთვარიანი რამეა. აი, გუშინაც, ვსაუბროვდი მუშის ფირმის დირექტორ გერსა და ფილოსოფოს მაგთან, ხოლო კომპოზიტორი კრაბაკი ჩემთვის

ვილონოს უკრავდა. ხედავთ მაგიდაზე შავი შროშანების თაიგულს? ეს გუშინ კრაბაკმა მომართვა...

(მოვტრიალდი, რა თქმა უნდა, მაგიდაზე არავითარი შროშანები არ ეწყო).

ეს წიგნი ფილოსოფოსმა მაგმა მომიტანა, წაიკითხეთ პირველი ლექსი, თუმცა არა, თქვენ ხომ მაგი ენა არ იცით, მე წავიკითხავ. ეს ტოკის თხზულებათა სრული კრებულის ერთ-ერთი ტომია, რომელიც ახლახან დაიბეჭდა.

მან ტელეფონების ძველი წიგნი გადაშალა და ხმამაღლა წაიკითხა შემდეგი ლექსი:

ქოქოსის ყვავილებში, ტანაშოლტილ ბამბუკებს შორის,
დიდი ხანია ბუდა რომ განისვენებს,
გამხმარ, ბებერ ლედვის ხის ძირას ქანცგაწყვეტილმა
განისვენა ქრისტემ.
ჩვენც ხომ დროა გავუგოთ გემო მოსვენებას,
თუნდაც აქ, ამ თეატრალურ სცენაზე?

(დეკორაციების მიღმა თუ გავიხედავთ, იქ ხომ მხოლოდ დაკემსილ ტილოებს დავინახავთ!).

მაგრამ ამ პოეტივით პესიმისტი როდი ვარ, და სანამ ჩემთან კაპები დადიან... მართლა, სულ დამავიწყდა, ტქვენ ალბათ გახსოვთ ჩემი მეგობარი მოსამართლე ბეპი. აი, ამ კაპამ სამუშაო დაკარგა და ნამდვილად ჭკუაზე შეცდა. ამბობენ, ახლა ის კაპების ქვეყანაში ფსიქიატრიულ საავადმყოფოშიაო. ექიმმა ს-მა ნება რომ დამართოს, აუცილებლად ვინახულებდი მას.

თებერვალი, 1927წ.

ცხოვრება იდიოტისა

ეპოქა

ეს მოხდა წიგნის მაღაზიის მეორე სართულზე. იგი, ოცი წლის ჭაბუკი, თაროებთან მიდგმულ კიბეზე იდგა და ახალ წიგნებს ათვალიერებდა: მოპასანი, ბოდლერი, სტრინდბერგი, იბსენი, შოუ, ტოლსტოი...

ამასობაში ბინდბუნდი ჩამოწვა. ჭაბუკი მაინც დაჟინებით განაგრძობდა ყდებზე წარწერების კითხვას. მის წინ მტელი «საკუნის დასასრული» იყო: ნიცშე, ვერლენი, მმეები გონკურები, დოსტოევსკი, ჰაუტმანი, ფლობერი...

ძლივსლა არჩევდა გვარებს. წიგნები ნელიად გაუჩინარდა ბნელში. ჭაბუკი ბოლოს გაბეზრდა და ის იყო ძირს ჩამოსვლა დააპირა, რომ ზუსტად ის ზემოთ უთაღფაქო ელექტრონათურა აინთო. კიბიდან გადმოხედა მაღაზიის მოსამსახურეებს და მუშტრებს, რომლებიც თაროებშია დაბორალობდნენ. ყველა უცნაურად პატარა და უსუსური ჩანდა.

– ადამიანის მთელი ცხოვრება ბოდლერის ერთ სტრიქონადაც არ ღირს... – იგი ერთხანს კიბიდან დაჰყურებდა მათ – უმწეო, საცოდავ ქმნილებებს.

დედა

შეშლილებს ერთნაირი, თავისფერი ხალათები ეცვათ. ამის გამო დიდი ოთახი კიდევ უფრო პირქუში ჩანდა. ერთი შეშლილი მონღომებით უკრავდა ჰიმნებს ფისპარმონიაზე, მეორე ოტახის შუაგულში ცეკვავდა, უფრო სწორად, ხტოდა.

იგი იდგა ღაჟღაჟა ექიმის გვერდით და ამ სურათს უმზერდა. ათი წლის წინათ დედამისი არაფრით გამოირჩეოდა მათგან. არავფრით... მართლაც შეშლილთა სუნში იგი ნაცნობ, დედისეულ სუნს გრძნობდა.

– ეჰ, რა გაეწყობა, წავიდეთ!

ექიმმა, დერეფნის გავლით, ერთ-ერთ ოთახში შეიყვანა. კუთხეში, შუშის დიდ ქილებზე დასპიეტული ტვინები ეწყო, ერთ ტვინზე მან მკრთალი, მოთეთლო ლორწო შეამჩნია – თითქოს ცოტაოდენი კვერცხის ცილა დაუსხურებიათო და ექიმთან საუბრისას კვლავ გაახსენდა დედა.

ამ ტვინის პატრონი ერთი ელექტროკომპანიის ინჟინერი იყო. თავი შავ, მბრწყინავ დინამო-მანქანად ჰყავდა წარმოდგენილი.

ექიმის მზერა რომ აეცილებინა, მან ფანჯარაში გაიხედა. ეზოში არაფერი ჩანდა, გარდა აგურის გალავანისა, რომლის თავშიც დამტვრეული ბოთლის ნატეხები ჩაეყოლებინათ. ნატეხები მღვრიე, მქისე ათინათსა ჰფენდა მეჩხერ ხავსს.

ოჯახი

იგი ქალაქგარეთ ცხოვრობდა, მეზონინიან სახლში. ფხვიერი ნიადაგისა გამო მეზონინი რაღაც უცნაურად იყო გადაბრეცილი.

ამ სახლში ხშირად ეჩხუბებოდა დეიდა. ზოგჯერ მათი შერიგება დედობილ-მამობილს უწევდა. დეიდა მაინც ყველაზე მეტად უყვარდა. როცა მას თორმეტი წელი შეისრულდა, შინაბერა დეიდა უკვე სამოცი წლის მოხუცი იყო.

ქალაქგარეთ, მეზონინში მრავალჯერ დაფიქრებულა: ადამიანები, რომელთაც ერთმანეთი უყვართ, ნუთუ ყოველთვის ტანჯავენ ერთმანეთსო? და ამ ფიქრების დროსაც უსიამოდ უგრძენია, როგორ იყო მეზონინი გადაბრეცილი.

ტოკიო

მდინარე სუმიდაგავაზე პირქუში ნისლი ჩამოწვა. იგი გაჰყურებდა კუნძულ მუკოძიმას ალუბლებს პატარა, სწრაფად მავალი გემის სარკმლიდან. ეს ალუბლები მაშინ დაერგოთ, როცა ტოკიოს ჯერ კიდევ ედო ერქვა.

თეთრად გადაპენტილი ალუბლები მის თვალში გასაშრობად გამოკიდებულ მონძებსა ჰგავდა, მაგრამ ამ ალუბლებმა, მუკოძიმას ძველტაძველმა ალუბლებმა, ბოლო დროს მას შეაცნობინა ტავი თვისი.

«მე»

ერთ უფროს ამხანაგთან ერთად კაფეში ჯდომისას იგი განუწყვეტლად აბოლებდა პაპიროსს, ყურადღებით უსმენდა მოსაუბრეს: თვითონ კი ცოტას ლაპარაკობდა.

– დღეს დიდხანს ვიარე მანქანით.

– საქმეზე?

მაგიდაზე იდაყვდაყრდნობილმა ამხანაგმა დაუდევრად უპასუხა:

_ არა, სეირნობა მინდოდა.

ამ სიტყვებმა გაათავისუფლა იგი _ გზა გაუხსნა შეუცნობი სამყაროსაკენ, საკუთარი «მესაკენ», რომელიც ახლოს იყო ღმერთთან. ამან რაღაც ტკივილი აგრძნობინა, ამავე დროს, სიხარულიც.

კაფე ძალზე პატარა იყო. სურათის ქვემოდან, რომელზედაც მითიური პანი ეხატა, წითელ ქოთანში ჩარგული კაუჩუკის ხის სქელი, ხორციანი ფოთლები ეშვებოდა.

ავადობა

ზღვარის განუწყვეტლივ ქროლვაში მან ინგლისური ლექსიკონი გადაფურცლა და თითი გააყოლა სიტყვებს:

«თალარია _ ფეხსაცმელი, სანდლები.

თალე _ მოთხრობა.

თალიპოტ _ პალმა, იზრდება აღმოსავლეთ ინდოეთში. სიმაღლით 50-დან 100 ფუტს აღწევს. ფოთლებს ხმარობენ ქოლგების, მარაოების და შლაპების გასაკეთებლად. ყვავილობს 70 წელიწადში ერთხელ...»

მის წარმოდგენაში მკაფიოდ აისახა ამ პალმის ყვავილი. იმავე წამს ყელში მანამდე განუცდელი ქავილი იგრძნო და უნებლიეთ ლექსიკონზე გადმონერწყვა.

გადმონერწყვა?... მაგრამ არა, ეს ნერწყვი არ იყო.

იგი ცააფიქრა უხანობამ წუთისოფლისამ და გონებაში ისევ ჩაეხატა პალმის ყვავილი, ამაყად რომ ირხეოდა შორს, ზღვის გადაღმა...

სურათი

იგი უცებ... ეს მართლა უცებ მოხდა. წიგნის მაღაზიის ვიტრინაში ვან-გოგის სურათების თვალიერებისას იგი უცებ მიხვდა, თუ რას ნიშნავდა მხატვრობა. რა თქმა უნდა, ეს რეპროდუქციები იყო, მაგრამ რეპროდუქციებში იგრძნობოდა ბუნების სიციცნცხალე.

სურათებით გატაცებამ იგი აიძულა, ყოველივესთვის ახლებურად შეეხედა. ბოლო დროს მუდმივ, დაჟინებულ მზერას მიაპყრობდა ხოლმე ხის ტოტების ხვეულებსა და სიმრგვალებს ქალთა ღაწვებისას.

ერთხელ, ქალაქგარეთ, შემოდგომის წვიმიან ბინდბუნდში რკინიგზის ვიადუკზე მიაბიჯებდა. ვიადუკის გადაღმა, მიწაყრილთან, ფორანი გაჩერდა. ფორანთა ჩავლისას იგრძნო, რომ ამ გზით მასზე ადრე ვიღაცას გაევილო უკვე. მაგრამ ვის?

ეს არც უნდა ეკითხა საკუთარი თავისთვის.

ოცდასამი წლის ჭაბუკმა შინაგანი ხედვით აღიქვა, თუ ნაღვლიანი პეიზაჟი გამსჭვალავი მზერით როგორ შეათვალიერა ყურწაჭრილმა ჰოლანდიელმა, რომელსაც კბილებში გრძელი ჩიბუხი ჰქონდა გაჩრილი...

ნაპერწყალი

იგი მიაბიჯებდა ასფალტზე, წვიმაში. ძლიერი წვიმა იყო. ირგვლივ ყოველივე წყალს გაეჟღინთა და იგი გრძნობდა რეზინის მაკენტომის სუნს.

და აი, მის ზემოთ, მავთსლებში მოლურჯო ნაპერწკალმა იელვა. იგი უცნაურად აღელდა. პიჯაკის ჯიბეში ხელნაწერი ედო, რომელიც მეგობრების ჟურნალში უნდა მიეტანა დასაბეჭდად. წვიმაში ოხეტიალემ ერთხელ კიდევ ახედა მავთსლებს...

მავთსლები ისევ აკვესებდა კაშკაშა ნაპერწკლებს. მთელს ადამიანურ ყოფაში არაფერი ეგულეობდა უფრო სანატრელი. ოღონდ ამ მოლურჯო ნაპერწკალს, მაღლა, ჰაერში შემზარავად მოელვარე ნაპერწკალს დაუფლებოდა და მერე თუნდაც მომკვდარიყო.

ცხედარი

გვამებს ცერზე ფირფიტები ეკიდათ მავთულით. ფირფიტაზე გვარი და წლოვანება ეწერა. მეგობარი, რომელიც მარჯვედ ხმარობდა სკალპერს, წახრილიო და მიცვალებლს სახის კანს ათლიდა. კანის ქვეშ ჩანდა ლამაზი, ყვითელი ქონი.

იგი უყურებდა გვამს. ეს სჭირდებოდა ერთი ნოველისათვის, რომელშიც მოქმედება უძველეს დროს ხდებოდა. მძორის სიმყრალე, დამპალი ჭერმის სიმყრალეს რომ წააგავდა, უსიამოვნო იყო, შუბლშეჭმუხნილი მეგობარი ნელა ამოდრავებდა სკალპერს.

– ბოლო ხანს გვამები აღარა გვყოფნის, – თქვა მეგობარმა.

ამის პასუხად მან უნებლიეთ გაიფიქრა: «გვამები რომ შემოკლებოდა, ყოველგვარი ბოროტი განზრახვის გარეშე ჩავიდენდი მკვლელობას»... მხოლოდ გაიფიქრა, ხმამაღლა არ უთქვამს.

მოდღვარი

იგი მოძღვრის თხზულებას კითხულობდა დიდი მუხის ქვეშ. შემოდგომის დღის ციალში მუხას ფოთოლიც კი არ ერხეოდა.

სადღაც, შორს ზეცაში სრული წონასწორობით სუფევდა მინის პინებიანი სასწორი. აი, ასეთი სურათი მოელანდა მოძღვარს თხზულების კითხვისას.

რიჟრაჟი

ნელიად თენდებოდა. მან თვალი მოავლო დიდ ბაზარს ქუჩის ბოლოში. ბაზარში თავმოყრილი ხალხი და ურმები ვარდისფრად შეფერილიყვნენ.

გააბოლა და ნელა გაემართა ბაზრის შუაგულისაკენ. უცებ პატარა შავმა ძაღლმა შეუყეფა. არ შემკრთალა. ეს პატარა ფინიც კი უყვარდა.

ბაზრის შუაგულში ფართოდ გაებარჯლა ჭადარს ვარჯები. მან ტოტებშუა ახედა ცის მაღალ თავანს. ცაზე, ზუსტად მის ზემოთ, ვარსკვლავები კიაფობდა.

ეს მაშინ მოხდა, როცა იგი ოცდახუთი წლისა იყო – მოზღვართან შეხვედრის მესამე თვეზე.

სამხედრო ნავსადგური

წყალქვეშა ბავში სანახევროდ ბნელოდა. იგი, უზარმაზარ მექანიზმებს შორის მიკუნჭული, პერისკოპის პატარა ოკულარში იჭვრიტებოდა. ოკულარში ჩანდა შუქით აღივლივებული პორტი.

– აქედან, ალბათ, მოჩანს «კონგო». არა? – ჰკითხა მას ფლოტის ოფიცერმა.

ოთხკუთხა ლინზიდან პაწია სამხედრო გემების ვქერისას მას რატომღაც ნიახური გაახსნდა. სურნელოვანი ნიახური, ოცდაათ სენიანი ბიფშტექსის ულუფას რომ მოჰყვებოდა ხოლმე.

მოდვრის გარდაცვალება

იგი ბოლთას სცემდა ერთი ახალი სადგურის ბაქანზე. წვიმის შემდეგ ქარმა დაუბერა. ჯერ კარგად აე გათენებულიყო. ბაქნის გადაღმა რკინიგზის მუშები ერთდროულად აქნევდნენ წერაქვებს და ხმამაღლა მღეროდნენ.

ნაწვიმარზე ამოვარდნილმა ჭალიკონმა თან წარიტანა მუშების სიმღერაცა და მისი განწყობაც. არ უკიდებდა პაპიროსს და სიხარულის მომიჯნავე ტანჯვას განიცდიდა. პალტოს ჯიბეში დეპეშა ედო: «მოდვარი სიკვდილის პირზეა»...

მწვერვალ მაცუიამას მხრიდან კლაკნიტა და კვამლის წვრილი ბოლქვების ფრქვევით ახლოვდებოდა ტოკიოსკენ მიმავალი დილის ექსპრესი.

ქორწინება

ქორწინების მეორე დღეს მან ცოლს უსაყვედურა: «არ უნდა დაგეხარჯა ფული უყაირათოდ». ეს სიტყვები დეიდას დამალებით იყო ნათქვამი. ცოლმა მოუბოდიშა არა მარტო მას – ეს ტავისთავად – არამედ დეიდასაც.

... მოიბოდიშა ქმრისთვისვე ნაყიდი ნარგიზებიანი ლარნაკის გვერდით.

ისინი

ისინი უშფოთველად ცხოვრობდნენ დიდი, გაფოთლილი ბანანის ჩრდილში... სახლი ზღვის სანაპირო პატარა ქალაქში ედგათ – ტოკიოდან ერთი საათის სავალზე.

ბალიში

იგი კითხულობდა ანატოლ ფრანსს და სასთუმლად ედო სკეპტიციზმის კეთილსურნელოვანი ვარდები. სულ ვერ შეამჩნია, რომ სასთუმალს კენტავრი შემოსჩვეოდა.

პეპელა

წყალმცენარეების სუნით გაღლენთილ ჰაერში ლაღად დაფარფატებდა პაპალე; მან სულ ერთი წამით განიცადა პეპლის ფრთების შეხება გამომშრალ ტუჩებზე, მაგრამ შემორჩენილი ნაზი მტვერი ფრთებისა, მრავალი წლის შემდეგაც განუზომელ სიხარულს ანიჭებდა.

მთვარე

მოულოდნელად შეეჩეხა სასტუროს კიბეზე ქალს, დღისითაც კი, სახე მთვარით განათებულს უგავდა. მან თვალი გააყოლა მიმავალს (ადრე არასოდეს ენახათ ერეთმანეთი) და მანამდე განუცდელი კაემანი შეოაწვა...

ხელოვნური ფრთები

ანატოლ ფრანსიდან მან XVIII საუკუნის ფილოსოფოსებისაკენ გადაინაცვლა, მაგრამ რუსოთი არ დაუწყია. ეს იქნებ იმიტომ, რომ იგი თავისი არსების ერთი ნაწილით – ადვილად აგზნებადი ნაწილით – სწორედ რუსოს ენათესავებოდა. ამიტომ «კანდიდის» ავტორს მიმართა, რომელთანაც ახლობლობას გრძნობდა მეორე მხრიდან – ცივი გონების მხრიდან.

მისთვის, ოცდაცხრა წლის კაცისათვის, წუთისოფელი სულაც აღარ ჩანდა მშვენიერი. მაგრამ ვოლტერმა ხელოვნური ფრთებით შეაიარაღა.

მან გაისწორა ეს ხელოვნური ფრთები და მსუბუქად, იოლად გაფრინდა ცისკენ. მაშინ გონების სინათლით გაცისკროვნებული სიხარული და ურვა ადამიანური ცხოვრებისა მისი თვალსაწიერის მიღმა დარჩა.

სავსებით თავისუფალ, მკამშაშებულ სივრცეში პირდაპირ მზისკენ მიფრინავდა და დაბლა დარჩენილ საცოდავ ქუჩებზე ირონიასა და დაცინვას აფრქვევდა. თითქოს გადაავიწყდა ძველი ბერძენი, რომეიც ზღვაში ჩავარდა და დაიღუპა, რადგან მზის მხურვალეობამ გაულღო სწორედ ასეთივე ხელოვნური ფრთები...

ბორკილები

იგი ცოლთან ერთად იმავე სახლში დასახლდა, რომელშიც დედობილ-მამობილი ცხოვრობდა. ეს იმიტომ რომ გადაწყვიტა, სამსახური დაეწყო ერთი გაზეთის რედაქციაში. იმედიცა ჰქონდა ყვითელ ქაღალდზე დაწერილი ხელშეკრულებისა, მაგრამ ბოლოს გამოირკვა, რომ ეს ხელშეკრულება გამომცემლებს ყოველგვარი ვალდებულებისაგან ათავისუფლებდა დავალდებულებათა მთელ სიმძიმეს მხოლოდ მას აკისრებდა.

შემლილის ქალიშვილი

მოღრუბლულ დღეს, უკაცრიელ შარაგზაზე ორი რიქმა მირბოდა. გზა ზღვას უახლოვდებოდა, ეს იქიდანაც ჩანდა, რომ შემხვედრი ზღვაური ქროდა. იგი უკანა ეტლში იჯდა. წინასწარ იცოდა, ამ სეირნობას გულის გასახარელი არაფერი მოჰყვებოდა და ფიქრობდა, აქ რამ წამომიყვანაო. ცხადია, სიყვარულმა არა... პასუხისათვის რომ თავი აერიდებინა, დაასკვნა: «ასეა თუ ისე, ჩვენ მაინც ჯუფთები ვართ».

წინა ეტლში შემლილის ქალიშვილი იჯდა. ამ ქალის უმცროსმა დამ ექვიანობის ნიადაგზე თავი მოიკლა.

– ახლა ვედარაფერს გააწყობ კაცი...

მას უკვე აღიზიანებდა შემლილის ქალიშვილი, რომლის სულში მხოლოდ ცხოველური ინსტინქტები ბუდობდა.

რიქმები ამ დროს სასაფლაოს გასწვრივ გარბოდნენ. ლოკოკინების ნიჟარებით დაფარული ღობის იქით შავად ჩანდა სასაფლაოს ძეგლები. იგი უყურებდა ზღვას, რომელიც მქისედ ციმციმებდა ძეგლების უკან და საშინელ ზიზღს გრძნობდა ქალის მეუღლისადმი, – მეუღლისადმი, რომელმაც ვერ შეძლო ქალის დაურვება.

ვინმე მხატვარი

ეს ჟურნალის ილუსტრაცია იყო. მაგრამ ტუშით შესრულებული მამლის სურათს საოცარი ინდივიდუალობა ემჩნეოდა. მან ერთ ამხანაგს მხატვრის ასავალ-დასავალი და ვინაობა გამოჰკითხა.

გამოხდა კვირა და მხატვარმა თვითონ მოძებნა იგი. ეს განსაკუთრებული მოვლენა იყო მის ცხოვრებაში. მხატვარში მან სხვათათვის შეუმჩნეველი პოეზია აღმოაჩინა. უფრო მეტი: მან თავის თავშიც აღმოაჩინა სული, რომლის არსებობა მანამდე არ იცოდა.

ერთხელ, შემოდგომის სუსხიან ბინდბუნდში, მან სიმინდის ღეროს შეხედა და უცებ, მხატვარი გაახსენდა. სიმინდის ღეროს შეხედა და უცებ, მხატვარი გაახსენდა. სიმინდის მაგარი, წაწვეტებულფოთლებიანი ღერო მალლა-მალლა მიიწევდა, ხოლო აჩრქნილ მიწაში იკლაკნებოდა ადამიანის ნერვების მსგავსი წვრილი ფესვები. ცხადია, ეს მისი პორტრეტი იყო, მისი, ვისთვისაც სულ ადვილად შეიძლებოდა ტკივილის მიყენება. ამ აღმოჩენამ გუნება მოუშხამა.

– გვიანდაა. თუმცა ბოლო წუთებში...

ქალი

ბინდდებოდა. იგი აღელვებული მიაბიჯებდა მოედანზე. დიდი სახლები განათებული ფანჯრებით ბრწყინავდა ოდნავ შევერცხლილი ცის ფინზე.

ტროტუარის კიდესთან შედგა და დაელოდა. ხუთ წუთში ქალიც გამოჩნდა. თითქოს დაქანცულს ჰგავდა. მართლაც, ქალმა შეხედა თუ არა, დავიღალეო! – თქვა და გაიღიმა. მხარდამხარ გაჰყვინენ ჩაბნელებულ მოედანს. ასე იყო პირველი შეხვედრის დროსაც. ოღონდ ამ ქალის სიახლოვეს ყოფილიყო და დაუფიქრებლად მიატოვებდა ყოველივეს.

როცა მანქანაში ჩასხდნენ, ქალმა ჩაცვივებით შეხედა და ჰკითხა: «ხომ არ ნანობთ?»

მან გულწრფელად უპასუხა: «არა». ქალმა ხელი მოუჭირა და თქვა: «არც მე ვნანობ, მაგრამ...»

ქალის სახე მაშინაც მთვარით განათებულს ჰგავდა.

მშობიარობა

ფუსუმასთან იდგა და უცქერდა, როგორ ჰბანდა თეთრხალათიანი ბებიაქალი ახალშობილს. როგორც კი საპონი ჩაუვიდოდა თვალში, ჩვილი საცოდავად იჭმუხნიდა სახეს და ხმამალა ჰყვირიდა. იგი იყნოსავდა ჩვილის სუნს, თავვისას რომ ჰგავდა და უნებლიეთ მწარე ფიქრები ეძალებოდა:

«რისთვის დაიბადა ამ ტანჯვა-ურვით სავსე ქვეყანაზე? ბედმა რად არგუნა მამად ჩემისთანა კაცი?».

და ეს იყო პირველი ბიჭი, მისმა ცოლმა რომ შვა.

სტრინდბერგი

იგი კარიდან უმზერდა, მთვარის შუქზე, აყვავებულ ბროწეულებს შორის, ვიღაც ტურტლიანი ჩინელები როგორ თამაშობდნენ «მაჯანს». მერე ოთახში შებრუნდა და ლამპასთან «შლეგის აღსარების» კითხვა დაიწყო. მაგრამ ორი გვერდიც არ წაეკითხა, ტუჩებზე მწარე ღიმილი აეგრიხა. სტრინდბერგიც კი გრაფის ქალს – თავის სატრფოს,

სიცრუეს სწერდა. სიცრუეს, რომელიც არაფრით განსხვავდებოდა მისეული სიცრუისაგან.

სიძველე

ბუდას დაბზარულმა ქანდაკებებმა, ურწმუნოებმა, ცხენებმა და ლოტოსებმა ლამის მთლად გაანადგურა იგი. შეჰყურებდა და ყველაფერი ავიწყდებოდა. ავიწყდებოდა თავისი ბედნიერი ილბალიც კი, რომლის წყალობითაც თავი დააღწია შეშლილის ქალიშვილს.

სპარტანული აღზრდა

იგი ამხანაგთან ერთად შესახვევში მიაბიჯებდა. მოპირდაპირე მხრიდან რიქმა მოახლოვდა. ეტლში, მოულოდნელად, გუშინდელი ქალი აღმოჩნდა. სახე ახლაც კი, დღისითაც, მთვარით განათებულს უგავდა. ამხანაგის თანდასწრებით ცხადია, არ მისაღმებთან ერთმანეთს.

– კარგი ვინმეა, არა? – თქვა ამხანაგმა.

მან გახედა გაზაფხულით ამწვანებულ მთებს, რომელთაც ტერფამდე უწევდა ქუჩა და შეუმღვრევლად უპასუხა:

– ჰო, ძალიან კარგი ვინმეა.

მკვლელი

მთისკენ ამავეალი სარა მზის გულზე ძროხის ფუნის სუნად ყარდა. კაცი ოფლს იწმენდა და ისე მიჰყვებოდა მთისკენ მიმავალ გზას. გზის ორივე მხარეზე მწიფე ქერის სურნელება იდგა.

– მოჰკალ! მოჰკალ!

მან როგორღაც შეუმჩნევლად დაიწყო ამ სიტყვების გამეორება. ვინ უნდა მოეკლა? იცოდა, ვინც. მაშინვე გაახსენდა საზიზღარი, მოკლედ გაკრეჭილი კაცი.

გადაყვითლებული ქერის ყანის ბოლოში კათოლიკური ტაძრის გუმბათი წამოისვეტა.

ფორმა

ეს იყო თუნუქის პატარა სურა. ამ წვრილად მოტვიფრულმა სურამ იგი «ფორმის» მშვენიერებას აზიარა.

წვიმა

იგი ლოგინში იწვა და ქალს ემასლაათებოდა. ფანჯრის მიღმა წვიმდა. ამ გაუთავებელი წვიმისაგან ყვავილებს ღპობა შეპარვოდა. ქალის სახე კვლავინდებურად მთვარით განათებულს ჰგავდა. თუმც, მასთან ლაპარაკი ოდნავ მოსაწყენი ეჩვენებოდა. პირქვე მწოლიარემ აუჩქარებლად გააბოლა და მოაგონდა, რომ მეშვიდე წელი იყო, რაც ამ ქალთან ჰქონდა ურთიერთობა.

– «ისევ მიყვარს?» – ჩაკეთხა თავის თავს და პასუხი, მისთვისაც კი, ყოველთვის რომ ყურადღებით აკვირდებოდა საკუთარ გუნება-განწყობილებას, მოულოდნელი აღმოჩნდა:

– ჰო, ისევ მიყვარს!

დიდი მიწიასძვრა

ეს სუნი რაღაცით გადამწიფებული ჭერმის სუნს მიაგავდა. გვამების სუნი არცთუ აუტანელი ყოფილაო. მაგრამ როც აგვამებით ამოვსებულ ტბორს მიადგა, მიხვდა, რომ სიტყვა «საშინელება» ემოციურად სულაც არ იყო გადაჭარბება. განსაკუთრებით თორმეტ-ცამეტი წლის ბავშვთა გვამების ხილვამ დასცა თავზარი. უყურებდა გვამებს და, რაღაც შურის მსგავსს განიცდიდა. გაახსენდა სიტყვები: «ღმერთების რჩეულნი ადრე კვდებიან». მის უფროს დას და ნახევარძმასაც დაეწვათ სახლები, ხოლო უფროსი დის ქმარს ცრუმოწმეობისათვის გამოტანილი განაჩენის აღსრულება გადაუდეს.

– ნეტამც დახოცილან ყველანი!..

იდგა ნახანძრალთან და თავს ვერ აღწევდა უამურ ფიქრებს.

ჩხუბი

იგი წაეჩხუბა თავის ნახევარძმას. უდაო იყო, ძმას მის გამო შევიწროებულად ცხოვრობდა, მაგრამ ისიც უდაო იყო, რომ ძმა თავისუფლებას უზღუდავდა. ნათესავები გამუდმებით ეჩიჩინებოდნენ ძმას, მისგან აიღე მაგალითიო, მაგრამ ეს სულ ერთი იყო, ჩხუბით და ჯაჯგურით შუშაბანდის ბოლომდე ჩაგორდნენ. შუშაბანდის მიღმა, ბაღში, – კარგად ახსოვდა, – წვიმიანი ზეცის ქვეშ წითლად ყვაოდა ინდური იასამნის ლალი ბუჩქი.

კოლორიტი

მან, უკვე ოცდაათი წლისამ, როგორღაც შეუმჩმევლად შეიყვარა ერთი რიალი ადგილი. ამ ვერან ალაგას, ხავსში, აგურისა და კრამიტის ნამტვრევები ეყარა. და მის თვალში ეს უშნო კუთხე არაფრით განირჩეოდა სეზანის პეიზაჟისაგან.

უცებ, თავისი შვიდი-რვა წლის წინანდელი გატაცება გაიხსენება. უმაღ იგრძნო, რომ მაშინ, თურმე, წარმოდგენაც კი არა ჰქონია კოლორიტზე.

რეკლამის მანეკენი

მას უნდოდა ისე დამაბულად ეცხოვრა, რომ შესძლებოდა ყოველ წამს სინანულის გარეშე მომკვდარყო. და მაინც შეჭრვებულ ცხოვრებას განაგრძობდა დედბილ-მამობილთან და დეიდასთან ერთად. ასეთი ყოფა ქმნიდა მისი ცხოვრების ორ მხარეს – ნათელსა და ბნელს. ერთხელ, ევროპული ტანსაცმლის მაღაზიაში სარეკლამო მანეკენი დაინახა და გაიფიქრა, საოცრად ვგავარ ამ მანეკენსო. მაგრამ მისმა ქვეცნობიერმა «მემ», მისმა მეორე «მემ» ეს განწყობა კარგა ხანია ერთ მოთხრობაში გამოიყენა.

დაქანცულობა

იგი, ერთი სტუდენტის ტანხლებით, მინდორზე სეირნობდა.

– თქვენ ყველას, ალბათ, ჯერ კიდევ დიდი წყურვილი გაქვთ ცხოვრებისა, ჰა?

– დიახ... მაგრამ აკი თქვენც...

– არა, მე აღარ! შემოქმედების წყურვილი შემომრჩა მხოლოდ, მაგრამ...

მართლაც ასე გრძნობდა. შეუმჩნევლად დაკარგოდა ცხოვრების ხალისი. –

შემოქმედების წყურვილი იგივე ცხოვრების წყურვილია.

არარ უპასუხია. მინდვრის გადაღმა, მოწითალო თავთავებს ზემოთ მკაფიოდ იხატებოდა ვულკანი. და მან ამ ვულკანის მიმართ რაღაც შურის მსგავსი იგრძნო. თვითონაც არ იცოდა, რატომ.

კაცი ჰოკურიკუდან

ერთხელ იგი ისეთ ქალს გადაეყარა, ნიჭიერებითაც რომ ტოლს არ უდებდა, მაგრამ მან დაწერა «კაცი ჰოკურიკუდან» და სხვა ლირიკული ლექსები და თავი დააღწია მარცხს. ამის შეგრძნება მწარე იყო, თითქოს ხის ტანზე მიყინული ბრწყინავი თოვლი ჩამოეფხიკოს.

ქარს მიაქვს მრგვალი სუგეგასა

და დასცემს სადმე მტვრიან სარაზე...

რა საჭიროა, რომ შემიბრალო?

თუ ტირილია – შენი თავი იტირე მხოლოდ.

შურისძიება

ეს მოხდა მწვანე ხეებში ჩაფლული სასტუმროს აივანზე. იგი სურათებს უხატავდა პატარა ბიჭს და ამით ართობდა. ბიჭი შვილი იყო ქალისა, რომელსაც იგი შვიდი წლის წინ დასცილდა.

შემლილის ქალიშვილი სიგარეტს ეწეოდა, თან უყურებდა მათ თამაშს. იგი გულდამძიმებული ხატავდა მატარებლებსა და თვითმფრინავებს. საბედნიეროდ ბიჭი არ იყო მისი შვილი. მაგრამ ბიჭი «მიას» ემახდა, რითაც დიდ ტანჯვას ჰგვრიდა.

როცა ბიჭი სადღაც გაიქცა, შემლილის ქალიშვილმა ღრმად ჩაისუნთქა სიგარეტის ბოლი და გამომწვევად ჰკითხა:

– განა თქვენ არა გგავთ ბავშვი?

– სულაც არა. ჯერ ერთი...

– ჰო, მგონი, ამას ჰქვია «სამოსმიერი შემოქმედება», არა?

მან უსიტყვოდ მოარიდა მზერა. მაგრამ გულის სიღრმეში უნებლიეთ აღეძრა სურვილი ქალის მიხრჩობისა.

სარკეები

იგი იჯდა კაფეში და ამხანაგებთან საუბრობდა.

ამხანაგი შემწვარ ვაშლს მიირთმევდა, თან ლაპარაკობდა ამინდზე, ბოლო ხანების გაუთავებელ სიცივეზე და მან ხელადვე იგრძნო რაღაც წინააღმდეგობრივი ამ საუბარში.

– ისევ უცოლო ხარ?

– იმ თვეში უნდა დავქორწინდე.

იგი გაჩუმდა. კედლის სარკეები უთვალავჯერ ირეკლავდნენ მას და თითქოს ცივად ემუქრებოდნენ...

დიალოგი

– რატომ ებრძვი თანამედროვე საზოგადოებრივ წყობილებას?

– იმიტომ, რომ კაპიტალიზმი ბუდეა ბოროტებისა.

– ბოროტებისა? მე კი მეგონა, შენ არ სცნობდი განსხვავებას კეთილსა და ბოროტს შორის. ეგეც არ იყოს, თვითონ როგორღა ცხოვრობ?

ასე ესაუბრებოდა იგი ანგელოზს. ჰო, ანგელოზს, რომელსაც ახალთახალი ცილინდრი ეხურა.

ავადობა

უძილობა დასჩემდა. ამას ძალ-ღონის დაშრეტაც მოჰყვა. ყველა ექიმი თავ-თავის დიაგნოზს უსვამდა: კუჭის კატარი, ნაწლავების ატონია, მშრალი პლევრიტი, ნევრასთენია, სახსრების ქრონიკული ანტება, ტვინის გადაქანცვა...

მაგრამ თვითონ ყველაზე უკეთ იცოდა ავადობის მიზეზი. ეს იყო სირცხვილი საკუთარი თავისა და შიში საძულველი საზოგადოების წინაშე!

ერთხელ მოქუფრულ, ნაღვლიან დღეს კაფეში იჯდა, სიგარას ეწეოდა და უსმენდა მუსიკას, რომელიც გრამოფონიდან ისმოდა. მუსიკა საშინლად უფორიაქებდა სულს. დაელოდა მუსიკის დამთავრებას, მერე მივიდა გრამოფონთან და ფირფიტის ეტიკეტს დახედა.

მოცარტი – «ჯადოსნური ფლეიტა».

იგი მაშინვე მიხვდა, რომ მოცარტიც წმინდა მცნებათა დამრღვევი იყო და იტანჯებოდა. თუმც, ალბათ მასავით არა... თავი ჩაქინდრა და ნელი ნაბიჯით დაუბრუნდა მაგიდას.

ღმერთების სიცილი

იგი, უკვე ოცდათხუთმეტი წლისა, გაზაფხულის მზით აციაგებულ ფიჭვნარში სეირნობდა. თან იგონებდა ორი-სამი წლის წინათ დაწერილ თავისავე სიტყვებს: «ღმერთებს, საუბედუროდ, არ შეუძლიათ, ჩვენსავით მოიკლან თავი».

ღამე

ისევ ჩამოწვა ღამე. მრუმეში აზვირთებული ტალღების თავზე განუწყვეტლად იქორჩებოდა ქაფის ნაფლეთები. ასეთი ცის ქვეშ მან მეორედ იქორწინა საკუთარ ცოლზე. ეს სასიხარულო იყო მათთვის. მაგრამ, ამავ დროს, მტანჯველიც. სამი ბავშვი მათთან ერთად უმზერდა ზღვაზე ელვათა კლაკნას. ცოლს ერთი ბავშვი ატატებული ჰყავდა და ისე ჩანდა, თითქოს ცრემლებს იკავებდა.

– იქ, მგონი, ნავი ჩანს, არა?

– ჰო.

– ანძებდამსხვრეული ნავი.

სიკვდილი

ისარგებლა, რომ მარტო ეძინა და ფანჯრის ცხაურზე თავის ჩამოხრჩობა სცადა ქამრით. მაგრამ გაუყარა თუ არა კისერი ყულფში, შეეშინდა სიკვდილისა. არა, იმიტომ არ შეშინებია, რომ ბოლო წუთებში ტანჯვის გადატანა მოუხდებოდა. გადაწყვიტა, გაემეორებინა ცდა, გაეზომა დახრჩობისათვის საჭირო დრო. და აი, მცირედი წვალეების შემდეგ იგრძნო, რომ გონება ებინდებოდა. ცოტაც და, გათავდებოდა კიდევ. თვალი უსწორა საათის ისრებს, და ცხადი გახდა, რომ ჭირთათმენა წუთსა და 20 წამს გრძელდებოდა. ფანჯარას უკუნი მოსდგომოდა, ამ სიბნელეში მამლის ყვილი გაისმა.

«ივან»

«ივან»-მა ერთხელ კიდევ გაუღრვიძა მითვლემილი სული. ეს იყო მისთვის უცნობი «აღმოსავლელი გოეთე». მან დაინახა კეთილისა და ბოროტის მიღმა მშვიდად მდგარი გოეთე და იგრძნო შური, სასოწარკვეთილებასთან მომიჯნავე. პოეტი გოეთე მის თვალში ქრისტეზე მაღლა იდგა. ამ პოეტის სულში არა მარტო აკროპოლი და გოლგოთა თავსდებოდა, არამედ იქვე ხარობდა ვარდებიც არაბეთისა... ო, რომ ჰყოფნოდა ძალა მის კვალზე სიარულისა! ბოლომდე ცაიკითხა «ივან»-ი და, მღელვარებისაგან დამცხრალმა შეიზიზღა საკუთარი თავი – დაბადებული ცხოვრების საჭურისად.

სიცრუე

სიძის თვითმკვლელობამ მას უეცარი დარტყმა აგემა. ახლა დის ოჯახზეც უნდა ეზრუნა. მომავალი, ყოველ შემთხვევაში მისთვის, დაბინდული იყო მიმწუხრივით. საკუთარი სულიერი გამფიტვისადმი რაღაც გულგრილი დაცივნის მსგავსს გრძნობდა (საკუთარი ცოდვანი და სისუსტენი ბოლომდე ჰქონდა გაცნობიერებული) და ძველებურად კითხულობდა სხვადასხვა წიგნს. მაგრამ რუსოს «აღსარებაც» გმირული სიცრუით სავსე. კიდევ უფრო მეტად ეს «ახალ ცხოვრებაზე» ითქმოდა. არასოდეს შეხვედრია ასეთ ეშმაკსა და ფლიდს, როგორც «ახალი ცხოვრების» გმირი იყო. მხოლოდ ფრანსუა ვიიონმა აუღელვა სული. მის ლექსთა შორის ერთს წააწყდა, რომელელსაც «მშვენიერი ხარი» ერქვა.

სახრჩობელის მომლოდინე ვიიონის სახემ სიზმრებში დაუწყო გამოცხადება. რამდენჯერ მოსდომებია მასაც, მსგავსად ვიიონისა, მთლად ფსკერზე დასულიყო! მაგრამ ცხოვრების ვითარება არ ამღევდა საშუალებას და არც ფიზიკური ძალა შესწევდა საამისოდ. ნელიად სუსტდებოდა – კენწეროდან ხმობაშეპარული ხესავით, ოდესრაც ჯონათან სვიფტმა რომ იხილა...

ცეცხლთან თამაში

ქალს სახე ისე უციმციმებდა, თითქოს დილის მზის სხივი ათინათდაო თხელ ყინულზე. იგი შეეთვისა ამ ქალს, თუმც სიყვარულს კი ვეღარ გრძნობდა. მეტიც: თითი არ დაუკარებია მისთვის.

– ოცნებობთ სიკვდილზე?

– დიახ... არა, სიკვდილზე კი არ ვოცნებობ, სიცოცხლემ მომაბეზრა თავი.

ამ საუერის შემდეგ მათ ერთად სიკვდილი გადაწყვიტეს.

– პლატონური თვითმკვლელობა. ხომ ასეა?

– ორმაგი პლატონური თვითმკვლელობა.

იგი გააოცა საკუთარმა სიმშვიდემ.

სიკვდილი

არ მომკვდარან. იგი კმაყოფილი იყო, რომ აქამდე თითიც არ დაეკარებინა ქალის სხეულისათვის. ქალიც ზოგჯერ ისე იქცეოდა, თითქოს მათ შორის განსაკუთრებული არაფერი მომხდარიყოს; უფრო მეტიც, საწამლავიანი ფლაკონი მისცა და უთხრა: «რაკილა ესა გვაქვს, ძლიერები ვართ».

და მართლაც, ქალმა გამუღვიძა მთვლემარე სული. იჯდა დაწნულ სავარძელში, უყურებდა მუხის ახალგამოტანილ ფოთლებს და ფიქრობდა იმ სიმშვიდეზე, სიკვდილი რომ მოუტანა.

გედის ფიტული

როცა უკანასკნელი ძალაც გამოელია, ავტობიოგრაფიის დაწერა სცადა. მაგრამ სავსებით მოულოდნელად, ეს იოლი არ აღმოჩნდა, იმიტომ, რომ მას აქამდე შემორჩა პატივმოყვარეობა, სკეპტიციზმი და ანგარიშიანობა. და სწორედ ამის გამო ეზიზღებოდა საკუთარი თავი. მეორე მხრივ, ვერც ამ აზრს იმორებდა; «თუ ადამიანებს ძირისძირობამდე გავაშიშვლებთ, ყველა ჩემნაირი აღმოჩნდება». მზად იყო ეფიქრა, რომ «პოეზია და სინამდვილე» ყველა ავტობიოგრაფიას გამოადგებოდა სატაურად. ისიც ცხადი იყო, რომ მხატვრული ნაწარმოები სულაც არ აღელვებდა ყველა მკითხველის სულს. მისი ნაწერები გამოზახილს პოეზიებს მხოლოდ ახლობელთა შორის, იმათ სულში, ვინც დაახლოებით მისდაგვარად იცხოვრა.

აი, ამნაირად იყო განწყობილი. და სწორედ ამიტომ გადაწყვიტა, მოკლედ დაეწერა რავისი «პოეზია და სინამდვილე».

როცა «ცხოვრება იდიოტისა» მოათავსა, მეძველმანის დუქანში შემთხვევით გედის ფიტულს წააწყდა. გედი თავადაწეული იდგა, ხოლო მისი გაყვითლებული ფრთები ჩრჩილისგან იყო დაჭმული. იგი უნებლიეთ დაუფიქრდა მთელ თავის ცხოვრებას და იგრძნო, ყელში ერთდროულად რომ აწვებოდა ცრემლი და სიცილი. წინ მხოლოდ შეშლილობა ან თვითმკვლელობა ელოდა. მარტოდმარტო მიმავალმა დაბინდულ ქუჩაში გადაწვიტა, მოთმინებით დალოდებოდა ბედს, რომელიც მის მოსაშთობად მოვიდოდა.

ტყვე

ერთ-ერთი მისი ამხანაგი შეიშალა. ამ ამხანაგს ყოველთვის ახლობლად თვლიდა. ალბათ იმიტომ, რომ მთელი არსებით, ისე, როგორც არავინ, განიცდიდა მის მარტობას. მარტობას, რომელსაც მხიარულების ნირაბი ფარავდა. შეშლის შემდეგ, ერთი-ორჯერ ინახულა იგი.

– მე და შენ ბოროტმა დემონმა დაგვიმორჩილა, «საუკუნის დასასრულის» ბოროტმა დემონმა – ეუბნებოდა ამხანაგი ხმადაბლა. ორი-სამი დღის შემდეგ კი, სეირნობისას, ვარდის ფურცლებს დაუწყო ჭამა.

როცა იგი საავადმყოფოში მოათავსეს, ტერაკოტის ბიუსტი გაახსენდა, ოდესრაც რომ აჩუქეს. ეს იყო ბიუსტი შეშლილი ამხანაგის საყვარელი მწერლისა, რომელმაც «რევიზორი» დაწერა. მას გაიხსენა, რომგოგლიც შეშლილი გარდაიცვალა და რარაც დამმონებელი ძალის გარდუვალი მოახლოვება იგრძნო.

სავსებით ძალაგამოცლილმა რადიგეს სიკვდილის წინა სიტყვები წაიკითხა და ერთხელ კიდევ ცაესმა ღმერთების სიცილი. აი ის სიტყვებიც: «ღვთის ჯარისკაცები მომეახლნენ წასაყვანად»... გულდაგულ ცდილობდა საკუთარ ცრურწმენასა და სანტიმენტალობასთან ბრძოლას, მაგრამ ყოველგვარი ბრძოლა ფიზიკურად აუტანელი შეიქნა. «საუკუნის დასასრულის» ბოროტმა დემონმა მართლაც დათრგუნა იგი. უნებლიე შური იგრძნო შუა საუკუნეთა ადამიანების მიმართ, რომლებიც ღვთის იმედით სულდგმულობდნენ. ღვთის რწმენა, ღვთის თაყვანებით სულდგმულობა მას აღარ შეეძლო. თუმცა იმ ღვთისა, ჟან კოკტოს რომ სწამდა.

დამარცხება

კალმიანი ხელი უთრთოდა. ნერწყვმა უმწეო ბავშვივით დაუწყო დენა. გონება ნთელი ჰქონდა მხოლოდ გამოღვიძების შემდეგ, დაძინებას კი უამრავი ვერონალით ახერხებდა. და გონებასაც სულ ნახევარი ან ერთი საათით თუ უბრუნდებოდა ჩვეული ძალა. აუწყველ და ამოუხაპავ სიბნელეში მიიზღაზნებოდა დრო. თითქოს წვრილ მახვილზე იყო დაყრდნობილი, რომელსაც ალესილი პირი გადასტეხოდა.

ივნისი, 1927წ.

ფიქრები ლიტერატურაზე

ლიტერატურული, მხოლოდ და მხოლოდ ლიტერატურული ნაწარმოები; მკვლევარი ყოველგვარ «თხრობას».

არა მგონია, რომ «თხრობას» მოკვლევული ნაწარმოები სხვებზე უმჯობესი იყოს. აი ამიტომაც არ ვქადაგებ, მხოლოდ «თხრობას» მოკვლევული ნაწარმოები წერეთ-მეთქი. უწინარეს ყოვლისა, ჩემი ნოველებიც მეტნაკლებად «თხრობითა». სურათის შექმნა უესკიზოდ არავის ზალუმს. ასევე, პროზაული თხზულებაც «თხრობაზე» ფუძნდება (სიტყვა «თხრობას» მართკო «მოთხრობის» მნიშვნელობით არა ვხმარობ). პირდაპირ უნდა ითქვას, ნაწარმოების შექმნა «თხრობის» გარეშე ყოვლად წარმოუდგენელია და ბუნებრივია ჩემი მოწიწებაც თხრობაზე დაფუძნებული ნაწარმოებებისადმი. განა შეიძლება სხვანაირად მოვიქცეთ, როცა ჯერ კიდევ უხსოვარ დროს «თხრობაზე» დააფუძნეს «დაფნისი და ქლოე», ყველა სხვა პროზაული ნაწარმოები და ეპიკური პოემა. «ქალბატონი ბოვარის», «ომი და მშვიდობის», «წითელი და შავის» ქვაკუთხედიც «თხრობაა».

მაგრამ ნაწარმოების შეფასებისას არ შეიძლება «თხრობის» ღირსება-ნაკლოვანებებს დავემყაროთ, მით უმეტეს «თხრობის» ორიგინალობა თუ არაორიგინალობა შეფასების გარეთ უნდა რჩებოდეს (ყველასთვის ცნობილია, მიუნიტირი ტანიძაკი ორიგინალურ «თხრობაზე» აგებული მრავალი ნაწარმოებთაგან ზოგიერთმა შეიძლება საუკუნეებს გაძლოს. ეს სულაც არ ნიშნავს, თითქოს მათი უკვდავება «თხრობის» ორიგინალობაზე იყოს დამოკიდებული). კაცმა რომ თქვას, საკითხს _ ნაწარმოებში არის თუ არა «თხრობა», ამ პრობლემასთან საერთო არაფერი

აქვს. ვიმეორებ: არა მგონია, რომ საერთოდ «თხრობას» მოკლებული ნაწარმოები სხვებზე უმჯობესია. მაგრამ ვფიქრობ, ასეთ ნაწარმოებსაც აქვს არსებობის უფლება. «თხრობას მოკლებული ნაწარმოები მხოლოდ ადამიანის საქციელს როდი ასახავს. სხვა პროზაულ ქმნილებათაგან იგი ყველაზე უფრო ახლოა ლექსთან. ამავე დროს, ის უფრო ახლოა პროზასთან, ვიდრე ე.წ. პროზაული ლექსები. მესამედ ვიტყვი: არა მგონია, რომ «თხრობას» მოკლებული ნაწარმოები სხვებზე უმჯობესია და მაინც, «სიწმინდის» თვალსაზრისით, ის უფრო წმინდა სახის მხატვრული ნაწარმოებია. შეიძლება კვლავ მოვიყვანოთ მაგალითი ფერწერიდან _ უესკიზოდ სურათის შექმნა შეუძლებელია (მხედველობაში არა მაქვს კანდინსკის მთელი რიგი ტილოები, «იმპრეზიონალიზმი» რომ ეწოდება). მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ცხოვრების ამსახველი სურათი იმდენად ესკიზის წყალობით არ იქმნება, რამდენადაც საღებავებისა. ჩვენდა საბედნიეროდ, იაპონიამდე მოღწეული სეზანის რამდენიმე ტილო ამას ნათლად გვიმტკიცებს. მე სწორედ ისეთი ნაწარმოებები მიტაცებს, რომლებიც ამ სურათებს მაგონებს.

გვხვდება თუ არა სინამდვილეში ასეთი თხზულებანი? პირველად ძველმა გერმანელმა ნატურალისტებმა შექმნეს ისინი. უფრო გვიანდლებიდან შეიძლება მხოლოდ ჟიულ რენარი დავასახელოთ. რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, რენარის «ფილიპის ოჯახის ცხოვრება», ერთი შეხედვით, დაუმთავრებელი გვეჩვენა. ასეთი ქმნილება იმათ რიცხვს გაენკუთვნება, რომელთა დამთავრება შეუძლია მხოლოდ «დაკვირვებულ თვალს» და «მგრძობიარე გულს». სეზანს კიდევ ერთ მაგალითს დავესახებ. შთამომავლობას მან მრავალი დაუმთავრებელი სურათი დაუტოვა ისევე, როგორც მიქელანჯელომ მრავალი დაუმთავრებელი ქანდაკება. მაგრამ უნებურად ეჭვი გვიპყრობს _ განა ნამდვილად დაუმთავრებელ ქანდაკებებს როდენი დამთავრებულად თვლიდა! თუმცა რენარის ნაწარმოებებს, მიქელანჯელოს კანდაკებებს, ისევე როგორც სეზანის ზოგიერთ ტილოს არ შეიძლება დაუმთავრებელი ეწოდოს. საქმეში ჩაუხედაობის გამო, სამწუხაროდ, ვერაფერს ვიტყვი იმაზე, თუ როგორ აფასებენ რენარს ფრანგები, მაგრამ, ეტყობა, მისი შემოქმედებითი მანერის ორიგინალობამ საკმაო აღიარება ვერ ჰპოვა.

ნუთუ მხოლოდ უცხოელებს შეუძლიათ შექმნან მსგავსი რამ? ჩემი აზრით, იაპონელებზე თუ ვიმსჯელებთ, შეიძლება ნაოია სიგას მოთხრობები დავასახელოთ.

მე ვთქვი, რომ ასეთი სახის ნაწარმოებნი არ არის «ვულგარულად თავშესაქცევი». ვულგარულად თავშესაქცევს ვუწოდებ ერთგვარ ლტოლვას მხოლოდ და მხოლოდ ამბისადმი. დღეს ქუჩაში ვიდექი და მძღოლისა და რიქმას ჩხუბს თვალს ვადევნებდი. გარკვეული ცნობისწადილიც აღმეძრა. როგორი იყო ეს ცნობისწადილი? ბევრი ვიფიქრე და ვერ წარმოვიდგინე, რითი განსხვავდებოდა იგი იმ ცნობისწადილისაგან, როცა ვუცქერ ჩხუბს თეატრის სცენაზე. გასხვავება მხოლოდ ისაა, რომ ჩხუბი სცენაზე არ მემუქრება, ხოლო ქუჩაში ატეხილი აურზაური პირადად ჩემთვის ხიფათად შეიძლება გადაიქცეს. არ ვაპირებ იმ ლიტერატურის უარყოფას, ასეთ ცნობისწადილს რომ აღძრავს. მაგრამ მჯერა, რომ არსებობს კიდევ სხვა, უფრო მაღალი ცნობისწადილი. ამის მაგალითად (პირველ რიგში ძიუნითირო ტანიძაკის ვუპასუხებდი) მოვიყვანდი «ჟირაფის» რამდენიმე გვერდს, განსაკუთრებულ ცნობისწადილს რომ აღძრავს. «თხრობას მოკლებულ ნაწარმოებს თითქმის სრულიად არ გააჩნია ვულგარული თავშესაქცევი (საკითხავია, ეროგორ გავიგებთ სიტყვა «ვულგარულს»). რენარის დახატული ფილიპი პოეტის თვალსა და გულში გავლილი ფილიპია _ ჩვენს ცნობისწადილს კი ძირითადად იმიტომ იწვევს, რომ ის ჩვენთვის ახლობელი, ჩვეულებრივი ადამიანია. ამას რომ ვულგარული თავშექცევა ვუწოდოთ,

უსამართლობა იქნებოდა (ბუნებრივია, ჩემს მსჯელობაში არ მსურდა დავყრდნობოდი გამოთქმას «ჩვეულებრივი ადამიანი»). ბევრს ვიცნობ, ლიტერატურა ასეთი თავშესაქცევისათვის რომ უყვარს. ჩვენ არ გვწყინდება ზოოპარკში ჟირაფის ცქერა _ ეს სრულიად ბუნებრივია. მაგრამ, ამავე დროს, კატაც გვიყვარს, ჩვენს ბინაში რომ მოუკალათებია/

თუ სეზანს, ერთი კრიტიკოსის მსგავსად, ჩვენც ფერწერის დამამსხვრეველს ვუწოდებთ, მაშინ რენარმაც დაამსხვირია «თხრობა». ისევე, როგორც საკმევლის სურნელით გაჟღენთილი ჟიდი, ისევე, როგორც ქუჩის სუნით აქოთებული ფილიპი, რენარი მიაბიჯებს ხაფანგებითა და ხიფათით სავსე უდაბურ გზაზე. ჩემს ცნობისწადილს იწვევს იმ მწერლების შემოქმედება, ანატოლ ფრანსისა და ბარესის შემდგომ რომ მოვიდნენ. როგორი ნაწარმოებები მაქვს მხედველობაში, «თხრობამოკლებულს» რომ ვუწოდებ და რატომ აღმიძრავენ ისინი ცნობისწადილს, ამის გაგება ჩემ მიერ ზემოთ ნათქვამიდან შეიძლება.

ტიკამაცუ მონძაემონი

მიუნიტირო ტანიდაკისა და ჰარუო სატოსთან ერთად თოჯინების თეატრში ვიყავი. დიდი ხანია მარიონეტების სპექტაკლი არ მენახა. თოჯინა მსახიობზე ლამაზია, განსაკუთრებით მაშინ, როცა არ ამოდრავებენ. თოჯინების გამთამაშებელი შავ სამოსიანი მსახიობი უსიამო გრძნობას იწვევს, ასეთი ფიგურები გოიას ნამუშევრებში უკანა პლანზე მოჩანს ხოლმე. ასე გეგონება, ეს შავი ფიგურები, როგორც შენი ნაღვლიანი ბედისწერა, სადღაც მიგერეკებოდეს...

ახლა თოჯინებზე კი არა, ტიკამაცუ მონძაემონზე მინდა გესაუბროთ. ძიჰეისა და კოჰარუს ვუყურებდი და ავტორზე დავიწყე ფიქრი. რეალისტ საიკაკუს საპირისპიროდ, ტიკამაცუს იდეალისტად თვლიან. ტიკამაცუს მსოფლმხედველობას არ ვიცნობ. ზეცას რომ შეღალადებდა, ალბათ ჩვენს არასრულყოფილებაზე თუ შესჩიოდა. შესაძლოა, დღევანდელი დღის შემყურე, შიშით ელოდა ხვალინდელს. ახლა დაბეჯითებით ვინ მოგცემს ამის პასუხს? მისი დრამების მნახველმა ნამდვილად შემიძლია დავამტკიცო, რომ ტიკამაცუ იდეალისტი არაა. იდეალისტი?.. როგორ შეიძლება მას იდეალისტი ვუწოდოთ? საიკაკუს შემოქმედება და მსოფლმხედველობა რომანტიკულია. ოცნებისაკენ ლტოლვას თუ რომანტიზმს ვუწოდებთ, მაშინ ტიკამაცუც რომანტიკოსია. მაგრამ, ამავე დროს, გარკვეული ასპექტით, ის ჭეშმარიტი რეალისტი. მისი რეალისტური დრამა ადამიანის სულის ყველაზე იდუმალ კუნჭულს აღწევს. დრამაში, ცხადია, გენროკუს ეპოქის დამახასიათებელი ლირიკული ლექსებიც გვხვდება...

ტიკამაცუს ხშირად იაპონელ შექსპირს უწოდებენ. მისი შემოქმედება უფრო მეტადაა შექსპირული, ვიდრე ფიქრობენ. ჯერ ერთი, შექსპირის მსგავსად, თითქმის ყველას აღემატება ინტელექტით (გავიხსენოთ თუნდაც მოლიერის ინტელექტი). მეორეც, მისი დრამები სავსეა ბრწყინვალე სტრიქონებით და, ბოლოს, თვით ყველაზე მძაფრად დრამატულ ქარგალშიც კი კომედიური სცენაა ჩასოვილი. მაყალთან მოფუსფუსე ღარიბი ბერის მაყურებელს ხშირად გამხსენებია დიადი «მაკბეტის» ლხინი.

ტიოგიუ ტაკაიამას გამოკვლევების გავლებით, ტიკამაცუს ყოფით დრამებს მისავე ისტორიაულ დრამებს ამჯობინებენ. მაგრამ არც ისტორიულ დრამაში გვევლინება ტიკამაცუ რომანტიკოსად. ამ თვისებითაც შექსპირს ენათესავება. შექსპირმა სამუდამოდ შეაჩერა თავისი საათი რომში. ტიკამაცუმ ეპოქის

უფულვებელყოფაში შექსპირსაც გაუსწრო. უფრო მეტიც, ღმერთების საუკუნეც გენოკუს ეპოქის სამყაროდ გადააქცია. პარადოქსულია, მაგრამ მისი პერსონაჟების ფსიქოლოგიური მონახაზები ხშირად სრულიად რეალისტურია. მაგალითად, ისტორიულ დრამაში «ნიხონ ფურისოდე ხადიმე» ძმების – კოტანას და სოტანას (პიესის გმირები) ჩხუბი ყოფითი დრამის სცენად წარმოგვესახება, ხოლო კოტანას ცოლის და თვით კოტანას სულიერი მდგომარეობა მამის მოკვლის შემდგომ ჩვენი დროისათვისაც მახლობელია. უფრო მეტიც, სუსანოო-ნო-მიკოტოს სიყვარული, გავბედავ და ვიტყვი, მარადი სახით შემორჩა ისტორიის ფერიცვალებას.

ტიკამაცუს ისტორიული დრამა, ბუნებრივია, უფრო მეტადაა გაჟღერებული ფანტაზიით, ვიდრე ყოფითი დრამა და სწორედ ამ ფანტაზიის წყალობით ათის უფრო მომხიბვლელი, რასაც ვერ ვიტყვით ყოფით დრამაზე.

ლექსის-ფორმა

მრავალ წელს მშვიდად ეძინა ზღაპრულ პრინცესას ციხე-კოშკში. იაპონური ლექსი, ტანკას და ჰაიკუს გარდა, ამ ზღაპრულ პრინცესას ჰგავდა. ტიოკის ფორმითაა დაწერილი «მანიოსიუ», საიბარა, «ტაირის სახლის ტქმულეზა», იოკიოკუ და ბიორური. მრავალი სალექსო ფორმა თვლემს ამ ნაწარმოებებში. ადრე ვწერდი, რომ იოკიოკუ ახლოსაა თანამედროვე ლექსის ფორმასთან. მას ახასიათებს თანამედროვე ენის რიტმი. ეგრეთ წოდებული თანამედროვე ხალხური პიესების უდიდესი ნაწილი დიდოიციუს ფორმითაა დაწერილი. მძინარე პრინცესას დანახვაც კი დიდ ცნობისწადილს აღუძრავს ადამიანს და რაღა იქნება, ის რომ გავაღვიძოთ!

დღევანდელი, ან ძველი ტერმინოლოგიით, ახალი სტილის ლექსი, ვგონებ, სწორედ ამ გზით მიემართება. ახლანდელი გრძნობების გამოსახატავად, ჩანს, ლექსის გუშინდელი ფორმა არ გამოდგება. ამავე დროს, სულაც არ ვამტკიცებ, რომ უცვლელად უნდა მივდიოთ ძველ პოეტურ ფორმას. ვგრძნობ უბრალოდ, რომ ამ პოეტურ ფორმაშიც არის რაღაც ცხოველმყოფელი. ხაზგასმით უნდა აღვნიშნოთ: შეგნებულად უნდა ვეცადოთ, ამ რაღაცას ჩავჭიდოთ ხელი.

ჩვენ, ყველანი, გარდამავალ ხანაში გავჩნდით და წინააღმდეგობაზე წინააღმდეგობას ვუმატებთ. სინათლე იაპონიისათვის მაინც დასავლეთიდან უფრო მოდის, ვიდრე აღმოსავლეთიდან. მაგრამ შუქი წარსულიდანაც გვეფინება... ბუნებრივია, პრინცესას გაღვიძება ყველას არ სეუძლია...

ძველ იაპონურ ლექსში არის ცინცხალი რამ, ის, რაც გამოძახილს ითხოვს. ბუნებრივია, ეს «რაღაც» ჩემს სმენას სწვდება, მაგრამ მისი ხორცშესხმა არ ძალმიძს. ლიტერატურის თვალსაზრისით შეიძლება ეს წვრილმანია, მაგრამ მე, რაგინდ უცნაურადაც მოგეჩვენოთ, მთელი არსებით მიველტვი ამ ბურუსით დაფარულს და მოუხელთებელს.

პროლეტარული ლიტერატურა

ჩვენი დროის სამანთა გადალახვა არ შეგვიძლია. არ შეგვიძლია ჩვენი კლასის სამანთა გადალახვა...

საშუალო კლასებმა, უეჭველია, მრავალი რევოლუციონერი წარმოშვა. თეორიულად და პრაქტიკულად მათ საკუთარი იდეები გამოხატეს, მაგრამ განა შეძლო მათმა სულმა საშუალო კლასების ზღუდეთა გადალახვა? ლუთერმა რომაულ-კათოლიკური ეკლესიის წინააღმდეგ გაილაშქრა. ის ხედავდა ეშმას, მის სამეს წინ

რომ ელობებოდა. ლუტერი ახალი იდეებით იყო აღჭურვილი, მაგრამ მის სულს არ სექებოდა არ შეემჩნია რომის კათოლიკური ეკლესიის ჯოჯოხეთი. ეს მხოლოდ რელიგიას არ ეხება. იგივეა, როცა სოციალურ სისტემაზე ლაპარაკობენ.

ჩვენი სული კლასობრივი დამლით არის დატვირთული. მაგრამ მხოლოდ კლასობრივი კუთვნილება არ გვაერთიანებს. ჩვენ შეკავშირებულნი ვართ გეოგრაფიულადაც – დაბადების ადგილით, ჯერ იაპონიით და შემდეგ მშობლიური ქალაქითა და სოფლით. ახლა მემკვიდრეობასა და გარემოცვას თუ გავიხსენებთ, ჩვენვე გაგვიკვირდება, იმდენად რთული წარმონაქმნი ვართ... მცენარეები ვართ, სხვადასხვა მიწაზე და სხვადასხვა ცის ქვეშ რომ ხარობენ. ჩვენი თხზულებანიც განსხვავებულ პირობებში აღმოცენებულ მცენარეთა ნაყოფია. ღვთის თვალთა რომ გადმოვხედოთ საკუთარ თავს, დავინახავთ, ჩვენს ნაწარმოებებში მთელი ჩვენი ცხოვრებაა აღბეჭდილი.

რა არის თავისთავად პროლეტარული ლიტერატურა? უპირველეს ყოვლისა, ეს, რა თქმა უნდა, ლიტერატურაა, რომლის ყვავილებიც პროლეტარული კულტურის წიაღში იფურჩქნება. დღევანდელ იაპონიაში ამას ვერ ვხედავთ. შემდეგ, ეს პროლეტარიატის ინტერესებისათვის მებრძოლი ლიტერატურაა. ჩვენ ამას იაპონიაშიც ვხედავთ (მეზობლად შევიცარია რომ ყოფილიყო, პროლეტარული ლიტერატურა უფრო განვითარდებოდა.) მესამე – ესაა ლიტერატურა (სულ ერთია, კომუნისტის ან ანარქისტის პრინციპებს ემყარება თუ არა), რომელსაც პროლეტარული სული უდევს საფუძვლად. პროლეტარული ლიტერატურის მეორე და მესამე განსაზღვრა ერთმანეთს სრულიად შეესაბამება. ახალი, ახალგაზრდა ლიტერატურა რომ შეიქმნას, ის პროლეტარული სულით უნდა იყოს სთავგონებული... კომუნისტური ან ანარქისტული იდეების გამოსახვა ნაწარმოებში სრულიადაც არაა ძნელი, მაგრამ ნაწარმოებს მხოლოდ პროლეტარული სული ანიჭებს პოეტურ სიდიადეს და აღმასისებურ ბრწყინვალეობას. უდროოდ გარდაცვლილ ახალგაზრდა ფილიპს პროლეტარული სული ჰქონდა...

ნეოსენსუალისტთა ჯგუფი

ახლა ალბათ ძალზე გვიანია ნეოსენსუალისტთა მოღვაწეობის კრიტიკული ანალიზი, მაგრამ გავეცანი ამ ჯგუფის კრიტიკულ სტატიებს და ძლიერმა სურვილმა შემიპყრო, ნეოსენსუალისტთა დადებითი და უარყოფითი მხარეები აღმეჩინა.

პოეზიაზე თუ ვიმსჯელებთ, ის ყველა დროს ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის ინტერესების სასარგებლოდ ვითარდება. ამ აზრით სრულიად მართალი საისეი მუროს მტკიცება, რომ ბასიო იყო გერნოკუს ეპოქის ყველაზე დიდი პოეტი, რომლისთვისაც ზედგამოჭრილია განსაზღვრება «ნეო». ბასიო ყოველთვის იმას ცდილობდა, ლიტერატურისათვის «ნეო» გამხდარიყო. რამდენადაც პროზა და დრამაც პოეზიის ელემენტებს შეიცავს, ე.ი. ფართო გაგებით ორივე პოეზიას წარმოადგენს, ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის გამოცენას ისინიც უნდა მიესაღმონ. მახსოვს, ამ ჯგუფს, ასე თუ ისე, ჰაკუსიუ კიტაჰარაც ეკუთვნოდა (იმდროინდელ პოეტებს სიმბოლოდ ჰქონდა «გრძნობათა თავისუფლება»). ძიუნტირო ტანიძაკიც ემხრობოდა ნეოსენსუალისტთა ჯგუფს.

დღევანდელ ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის მიმართ მეც, ბუნებრივია, გარკვეული ინტერესი აღმეძვრის. ამ მწერლებმა, ყოველ შემტხვევაში კამათის მონაწილეებმა, გამოაქვეყნეს თეორიული ნამუშევრები, გაცილებით უფრო «ნეო», ვიდრე ჩემი მოსაზრებანია ნეოსენსუალისტთა ჯგუფზე. სამწუხაროდ, სათანადოდ არ ვიცნობ

მათ. ჩემთვის ცნობილია, და ისიც არც თუ ისე კარგად, მხოლოდ ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის ნაწარმოებში. პირველი მოთხრობები და ნოველები რომ გამოვაქვეყნებ, ჩვენ «ნეორაციონალისტების» ჯგუფი შეგვარქვეს (რა თქმა უნდა, ჩვენს თავს ასე არ ვუწოდებთ). მაგრამ ნეოსენსუალისტების ჯგუფის მწერალთა თხზულებებს თუ გადავხედავთ, მაშინ უნდა ითქვას, რომ ისინიც, რაღაც აზრით, უფრო მეტად არიან «ნეორაციონალისტები», ვიდრე ჩვენ ვიყავით. რას ნიშნავს «რაღაც აზრით»? ეს არის რაციონალიზმის სხივი, მათ ეგრეთ წოდებულ სენსუალობას რომ აშუქებს. ერთხელ, სისე მუროო და მე უსუსის მთაზე გადმომდგარ მთვარეს ვუყურებდით. უცებ საისე მუროოს სიტყვები მომესამა მიოგის მთა კოჭას მაგონებსო. მეც, ჩემდა მოულოდნელად, აღმოვაჩინე, რომ ეს მთა მართლაც მოგვაგონებს კოჭას ფესვს: ასეთი, ეგრეთ წოდებული სენსუალობა რაციონალიზმის სინათლით არ გაშუქებულია. რას წარმოადგენს თავისთავად მათი ე.წ. სენსუალობა? რიტი იოკომიცუმ ჩემთვის მათი ეგრეთ წოდებული სენსუალობის აღმაფრების ასახსნელად ტაკეო ფუძისავას ფრაზა მითხრა: «ცხენი გარბოდა, როგორც მწითური აზრი». მე არ შემიძლია ვთქვა, რომ მსგავსი აღმაფრენა ჩემთვის გაუგებარია, მაგრამ ეს სტრიქონი აშკარად რაციონალისტურმა ასოციაციებმა გამოიწვია. ამრიგად, მათ თავისი ეგრეთ წოდებული სენსუალობა არ შეიძლიათ რაციონალიზმის შუქით არ გაანათონ. ესაა, როგორც ჩანს, ამ ჯგუფის განსაკუთრებულობა. თუ ეგრეთ წოდებული სენსუალობის მიზანი რაიმე სიახლეა თავისთავად, მაშინ ვალდებული ვარ, მიოგის მთის აღქმა კოჭას ფესვად ყოველგვარ სიახლეზე უახლესად ჩავთვალო. ასე აღიქვამდნენ ჯერ კიდევ შორეული ედოს დროიდან.

ნეოსენსუალისტთა ჯგუფი აუცილებლად უნდა წარმოქნილიყო. ეს წარმოქმნა სულაც არ იყო ადვილი, როგორც ყოველგვარი სიახლის წარმოქმნა (ლიტერატურაში). ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის წევრებით, ან, უფრო სწორია თუ ვიტყვით, მათი ეგრეთ წოდებული ნეოსენსუალობით აღფრთოვანება მიჭირს, _ მე ეს მითქვამს კიდევ. მაგრამ კრიტიკოსები მაინც ძალზე მკაცრად ექცევიან მათ. ასე თუ ისე, ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის წევრები ცდილობენ ახალი მიმართულებით მოძრაობას. ეს აუცილებლად უნდა ვადიაროთ. მათი დაცინვა მარტო იმას კი არ გამოიწვევს, რომ დარტყმას მივაყენებთ ნეოსენსუალისტურ მწერლებს, ან იმ მიზანს, რომელსაც დაისახავს ნეოსენსუალისტთა ჯგუფის ახალი თაობა, ძველს კვალდაკვალ რომ მოჰყვება, არამედ მათ შემდგომ ზრდასაც შეაფერხებს. ეს კი, ბუნებრივია, იაპონიის ლიტერატურის თავისუფალ განვითარებას, მის პროგრესს ხელს არ შეუწყობს.

კლასიკა

ვექვობ, «რჩეული უმცირესობა» ის უმცირესობა იყოს, რომელსაც უმაღლესი მშვენიერების ჭვრეტა ძალუძს. მათ უფრო ნაწარმოებში გამოსახულ გრძნობებთან შეხების უნარი შესწევთ. გამოდის, თითქოს მხატვრულ ქმნილებას არ უნდა ჰყავდეს მკითხველი, გარდა «რჩეული უმცირესობისა». ეს როდი ნიშნავს, არ არსებობდეს «მკითხველთა არარჩეული უმრავლესობა». «გენძის ამბავის» მაქებარი ბევრი მინახავს. არაფერს ვიტყვი, როგორ ესმით და როგორ სიამოვნებას ანიჭებთ ეს რომანი. მაგრამ ჩემს მახლობელ მწერალთა შორის მხოლოდ ორი _ მიუნტირო ტანიძაკი და ტოსიო აკასი თუ მეგულება მისი ბოლომდე წამკითხველი. ამრიგად, კლასიკური შეიძლება ეწოდოს ნაწარმოებს, ორმოცდაათი მილიონი ადამიანიდან ერთი-ორს რომ წაუკითხავს.

«მანიოსიუს» გაცილებით ბევრი კითხულობს, ვიდრე «გენძის ამბავს», არა იმიტომ, რომ მათ უფსკრული ყოფთ: ერთი პროზაული, მეორე – პოეტური ქმნილებაა; უბრალოდ, «მანიოსიუსში» შეტანილი ნაწარმოებნი თითოეული ცალ-ცალკე შეუდარებლად მოკლეა «გენძის ამბავზე». ყოველ დროს, აღმოსავლეთსა თუ დასავლეთში, მკითხველს მაინცდამაინც არ იზიდავდა გრძელი ნაწარმოები. ასეთი თხზულება წარმატებით სარგებლობდა, თუ მოკლე ამბებისაგან იყო შედგენილი. ჯერ კიდევ პო, პოეზიის საკუთარი პრინციპების განმტკიცებისას, ზუსტად ამ ფაქტს ემყარებოდა.

ბირსიც ასე მოიქცა. პროზის საკუთარი პრინციპების განმტკიცებისას. ჩვენ, აღმოსავლელი ადამიანები, არა გონებით, არამედ გრძნობით ვხელმძღვანელობდით და ამ საკითხში მათი წინამორბედი აღმოვჩნდით. სამწუხაროდ, მათ მსგავსად ამ ფაქტზე დაფუძნებული, ლოგიკურად დასრულებული შენობა არ აგვიგია. რომ გვეცადა, მაშინ ისეთ რომანსაც კი, როგორც «გენძის ამბავია», შესაბამისი მასალით უზრუნველვეყოფდით. მშვენიერი მასალა რომანს ყოველ შემთხვევაში პოპულარობას მოუტანდა (მაგრამ პოს თეორიის გაცნობისას, დიდი სხვაობა აღმოჩნდება აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის; პოს ლექსის ყველაზე შესაფერ სიგრძედ ასი სტრიქონი მიაჩნია. იგი ჩვენს სამსტრიქონიან და ჩვიდმეტმარცვლიან ჰაიკუს ლექსად არც ცათვლიდა და «ეპიგრამას» შეარქმევდა).

უკვდავება, სულ ერთია აღიარებენ ამას თუ არა, ყველა პოეტის სანუკვარი ოცნებაა. ეს გამთქმა არაა ზუსტი. უფრო სწორია თუ ვიტყვით: «სანუკვარი ოცნებაა იმ პოეტებისა, რომელთაც გამოუქვეყნებიათ საკუთარი თხზულებანი».

ისეთი ადამიანებიც არიან, საკუთარი პოეტობა რომ სწამთ და ერთი სტრიქონიც არ გამოუქვეყნებიათ. შევთანხმდეთ და პოეტად ჩავთვალოთ მხოლოდ ის კაცი, ვინც ხასიათისა და გარემოებათა მიხედვით ან ლექსს წერს ან პროზას. ამ პოეტის პრობლემა ის კი არ არის, თუ «რა აქვს დაწერილი», არამედ ის, «რაც არ დაუწერია». ჰონორარის შემყურე პოეტისათვის ეს, ბუნებრივია, მაინცდამაინც სასიამოვნო არაა. თუ გულზე არ ეხატება, დაე, გაიხსენოს, ფეოდალიზმის ეპოქის პოეტი როკუმიუნ ისაკავა ფუნდუკის მფლობელი რომ იყო. ჩვენ ლიტერატურის დღიური მუშაკნი რომ არ ვიყოთ, რაიმე ხელობას შევისწავლიდით. იქნებ გამოცდილება და ცოდნაც გაგვეღრმავებინა. ზოგჯერ შურით ვიგონებ ძველ დროებას. არავინ ცხოვრობდა ლიტერატურული შრომით, მაგრამ სწორედ ამ ეპოქამ დაგვიტოვა კლასიკური მწერლობა. შეცდომა იქნებოდა, გვემტკიცებინა, არსებობისათვის დაწერილი თხზულება კლასიკურ ნაწარმოებად ვერ გადაიქცაო (ზოგიერთ მწერალს სხვადასხვა პოზის მიღება სჩვევია, მათგან ყველაზე ბუნებრივია – «არსებობისათვის ვწერ»). ოღონდ არ უნდა დავივიწყოთ, ანატოლ ფრანსი გვაფრთხილებდა – მომავლისაკენ გაფრენის მსურველი მსუბუქი უნდა იყოსო.

ბოლოს დავსძენდი, კლასიკური მხოლოდ იმ ნაწარმოებს შეიძლება ვუწოდოთ, რომელსაც ყველა კითხულობს თავიდან ბოლომდე.

საუბარი ლიტერატურაზე

ჩვენი თხზულებანი გაზეთებსა და ყოველგვარ ჟურნალებში იბეჭდება. წინათაც ასე იყო, ახლაც არაფერი შეცვლილა.

ევროპიდან ერთმა მეგობარმა ღია ბარათი გამომიგზავნა ნორტ-დამის გამოსახულებით. ვუყურებდი და კვლავ ფიქრი ამეკვიატა. საქმე ისაა, რომ არქიტექტურა რამდენადმე გაბატონდა ფერწერაზე. მიქელანჯელოს უზარმაზარი

ფრესკები რომანული არქიტექტურის გავლენით გაჩნდა. ვან დეიკის მომცრო სურათებიც გუთურმა არქიტექტურამ განაპირობა. როგორც ჩანს, ლიტერატურულ ნაწარმოებსაც იმ ყოველთვიური ჟურნალ-გაზეთების დალი აზის, სადაც ის იბეჭდებოდა. ახლანდელი რომანები გაზეთის სულითაა გამსჭვალული. ახლანდელ მოთხრობებს მომავლის თვალთ რომ გადავხედოთ, მაშინ ალბათ სტრიქონთა შორის მთელ ჟურნალს დავინახავდით. იქნებ ეს, უბრალოდ, ჩემი ფანტაზიაა, მაგრამ ის, რომ ჩვენს ნაწერებში გაზეთი ან ჟურნალი ტივტივებს, რეალურზე სარწმუნო ფანტაზიაა და ექსპრესიონისტულ ფილმს მოგვაგონებს.

ჩვენი ჟურნალ-გაზეთები წელიწადში ათასზე მეტ რომანსა და მოთხრობას აქვეყნებენ. მათი სიცოცხლის ხანგრძლივობა ძალზე მოკლეა. ლიტერატურის სახეობათაგან რომანი ყველაზე უკეთ ასახავს ცხოვრებას. ამავე დროს ცხოვრების ხასიათი იცვლება და რომანის ზემოქმედება მცირდება ლიტერატურის სხვა სახეებთან შედარებით. გუშინდელი რომანი უნდა წავიკითხოთ გუშინდელი ცხოვრების შესაცნობად. ამ რომანებს პირველ რიგში შემეცნებითი ღირებულება აქვს და არა ის, რომ აგვადელვოს და გული აგვითრთოლოს.

ჩემი დროის მწერლები ტადანაო კიოსა თუ ბერი სიუნკანი ადამიანურ სახეებს ქმნიან. მაგრამ ისინი ადრე თუ გვიან გარდაიქმნებიან ტადანაო კიოს თუ ბერ სიუნკანისეულ «ადამიანურზე გაცილებით უფრო» დამაჯერებელ სახეებად. ყველაზე წმინდა, ნათელი გრძნობა, მაგალითად, მამაკაცისა და ქალის სიყვარული, ყოველთვის გვადელვებს, თუნდაც ის «გენძის ამბავში» ამოვიკითხოთ. მაგრამ ვის ეყოფა სიჯიუტე, ასეულ ფურცელს გააწყალებინოს თვალი ცხოვრებისეული სიმართლით სავსე რამდენიმე სტრიქონისათვის. საუკუნეებს რჩება მხოლოდ ის, რაც დიდი გამომსახველობითი ძალით გადმოგვცემს ამ წმინდა, ნათელ გრძნობას. ლირიკული ლექსები იქნებ ამიტომ სძლებენ რომანზე დიდხანს. იაკონური ლიტერატურა ნამდვილად ძალზე მდიდარია, მაგრამ არც ერთ ნაწარმოებს არ უწერია ისეთი დიდი ხნის სიცოცხლე, როგორც «მანიოსიუს» ტანკას.

რომანი და პიესა რომ ჟურნალისტიკასთან ახლოს არის, ამაზე ზემოთ თქმულიც მეტყველებს. მკაცრად რომ ვთქვათ, ეპოქის გარეშე არც მწერალს შეუძლია არსებობა და არც ნაწარმოებს. ასეთია ის ხარკი, რომელიც რომანმა აუცილებლად უნდა გაიღოს, მაქსიმალური გამომსახველობით რომ გადმოსცეს ცხოვრება. აკი ვამბობდი, ლიტერატურის არც ერთ სახეობას არ უწერია ისეთი დღე, როგორც რომანს. ამავე დროს, არც ერთი სახეობა არ ცხოვრობს ისეთი დამაბული ცხოვრებით, როგორც რომანი. ამრიგად, რომანი უფრო მეტადაა შემკული ლირიკული ტონებით, ვიდრე თვით ლირიკული ლექსი. რომანი ჩვენს თვალწინ წამიერად გაელვებულ პეპელას მოგვაგონებს.

პროლეტარული ლიტერატურის დიდი იმედი მაქვს. ეს სრულიადაც არ არის ირონია. გუშინდელი პროლეტარული ლიტერატურა მწერლებისაგან აუცილებლად მოითხოვდა საზოგადოებრივ შეგნებას. მაგრამ «გენძის ამბავი», «გენძის ამბავად» არც ავტორის არისტოკრატიზმს გადაუქცევია და არც სასახლის ცხოვრების ცოდნას. ამაში ეჭვს ვერავინ შეიტანს.

კრიტიკოსები ე.წ. ბურჟუაზიულ მწერლებს მოუწოდებენ, საზოგადოებრივი შეგნება შეიძინეთო! ამ სიტყვებს არ ვეწინააღმდეგები. მე მხოლოდ ეს მინდა ვუთხრა მწერლებს, პროლეტარულს რომ უწოდებენ თავიანთ თავს: შეიძინეთ პოეტური სული...

მწერლის ათი მცნება

1. მტკიცედ უნდა გვახსოვდეს, რომ ლიტერატურის ყველა სახეობიდან პროზა ყველაზე ნაკლებმხატვრულია. ჭეშმარიტი მნიშვნელობით, მხოლოდ პოეზიაა ლიტერატურა. კუთვნილი ადგილი პროზას მხოლოდ იმის წყალობით უკავია, თუ რამდენად მოიცავს პოეზიას. ამრიგად, ისტორიული და ბიოგრაფიული ნაწარმოები ფაქტიურად პროზაა.
2. პროზაიკოსი, გარდა იმისა, რომ პოეტია, ისტორიკოსი და ბიოგრაფიცაა ერთდროულად. მაშასადამე, ის განუყრელად უნდა დაუკავშირდეს (გარკვეულ ეპოქაში, გარკვეულ ქვეყნის) ადამიანთა ცხოვრებას. ამას გვიდასტურებს იაპონელ პროზაიკოსთა თხზულებანი მურასაკი-სიკიბუდან მოყოლებული და დამთავრებული იჰარა საიკაკუთი.
3. პოეტი ის კაცია, ყველას თავის სულს რომ გადაუხსნის (ავიღოთ თუნდაც სასიყვარულო ლირიკა, რომელიც ქალის მოსახიბლავად არსებობს). რამდენადაც პროზაიკოსი არა მხოლოდ პოეტია, არამედ ისტორიკოსიცაა და ბიოგრაფიც, ამიტომ მემუარისტიც უნდა იყოს. აქედან – პროზაიკოსი ჩვეულებრივ ადამიანზე მეტად განიცდი თავის ტანჯულ ცხოვრებას. პროზაიკოსში მომეტებული არ უნდა ჭარბობდეს პოეტი. თუ პოეტურობა ჭარბობს მემუარისტობას ან ბიოგრაფობას, მაშინ პროზაიკოსის ცხოვრება აუცილებლად გადაიქცევა მძიმე ტრაგედიად (ნაპოლეონი ან ლენინი პოეტები რომ გამხდარიყვნენ, მაშინ უსათუოდ ორი შეუდარებელი პროზაიკოსი დაიბადებოდა).
4. ზემოთ მოყვანილი სამი პუნქტი გვიჩვენებს, რომ პროზაიკოსის ტალანტი სამ ტალანტზე დაიყვანება. პოეტის ტალანტი, ისტორიკოსისა ანუ ბიოგრაფის ტალანტი და ყოფითი ტალანტი. ჩვენი წინაპრები ყველაზე რთულად თვლიდნენ ამ სამ ტალანტს შორის წონასწორობის შენარჩუნებას (ადამიანები, რომლებიც ამას ყველაზე რთულად არ თვლიან – ჩვეულებრივ მოკვდავნი არიან). ის, ვისაც მწერლობა სურს, მძლოლსა ჰგავს, საავტომობილო სკოლა რომ არ დაუმთავრებია და სრული სიჩქარით მიაქროლებს ქუჩაში მანქანას. მას არ შეიძლება მშვიდობიანი და წყნარი ცხოვრების იმედი ჰქონდეს.
5. მწერალს არ შეიძლება მშვიდობიანი და წყნარი ცხოვრების იმედი ჰქონდეს, ამიტომ ის უნდა ეყრდნობოდეს მხოლოდ საკუთარ სასიცოცხლო ძალებს, ფულს და ცხოვრებისადმი ფილოსოფიურ დამოკიდებულებას (შესწევდეს უნარი მოუწობლად ცხოვრებისა). მტკიცედ უნდა გვახსოვდეს, რომ რარიგ მოულოდნელიც უნდა იყოს, ცნებები – მწერლობა და მშვიდი ცხოვრება სეუთავსებელია. ის, ვინც წყნარ ცხოვრებას ესწრაფვის, უმჯობესია, მწერლობას ნუ მოეკიდება. უნდა გვახსოვდეს – მწერალი, რომელზეც შეიძლება ითქვას, შედარებით მშვიდ ცხოვრებას ეწევაო, ის მწერალი, ვისი ბიოგრაფიის დეტალებიც უბრალოდ უცნობია.
6. მიუხედავად ამისა, თუ მწერალს მაინც სურს შედარებით მშვიდად იცხოვროს, მაშინ სამ ტალანტთაგან ყველაზე მეტად ცხოვრებისეული ტალანტი უნდა გამოიწრთოს. ეს, რასაკვირველია, არ ნიშნავს, რომ ცხოვრებისეული ტალანტის წყალობით ის აუცილებლად დატოვებს თვითმყოფად მემკვიდრეობას. ცხოვრებისეული ტალანტი ნიშნავს

საკუთარ ბედის ბატონ-პატრონობას (ამასთან, არ არის გარანტია, რომ საკუთარი ბედის ბატონ-პატრონობა შეიძლება), აგრეთვე ზრდილობისა და თადარიგიანობის გამოჩენას ნებისმიერ, ყველაზე წყალწლებული იდიოტის მიმართაც კი.

7. ლიტერატურა _ სიტყვების საშუალებით თვითგამოხატვის ხელოვნებაა. მაშასადამე, მწერალმა შრომა არ უნდა დაზოგოს სიტყვის დასახვეწად. თუ კაცს სიტყვის სილამაზით აღფრთოვანება არ შეუძლია, მაშინ არ ფლობს მწერლისთვის აუცილებელ ყველა მონაცემს. საიკაკუს «ჰოლანდიელ საიკაკუს» უწოდებდნენ არა მარტო იმ დროისათვის მიღებული პროზის კანონთა დარღვევის გამო, არამედ იმიტომ, რომ პოეზიიდან ამოხაპული სიტყვის მაღლი შეიცნო.
8. რომელიმე ქვეყნის პროზაული ნაწარმოები რომელიმე ეპოქის განსაზღვრულ კანონებს ემყარება (რომლებიც ისტორიული ვითარებითაა განპირობებული). კაცი მწერლობას რომ გადაწყვეტს, ამ კანონებს უნდა მისდევდეს. ეს ხელსაყრელია, რადგან: 1) შეიძლება საკუთარი ნაწარმოები შექმნათ წინამორბედთა მხრებზე დაყრდნობით; 2) თუკი არ გადახვალ საზღვარს, ლიტერატურული ქოფაკები არ შეგიყეფენ. ოღონდ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ ამ გზით აუცილებლად თვითმყოფადი ნაწარმოების ავტორი შეიქმნები (სულაც არ არის საჭირო ვამტკიცოთ, რომ ერთი არ ეწინააღმდეგება მეორეს). გენიოსი, უბრალოდ, არღვევს უველა ამ კანონს (ამავე დროს, უცნობია ანგრევს თუ არა ის ამ კანონებს იმდენად, რამდენადაც ადამიანებს ეჩვენებათ). გენიოსები ცაში სხვადასხვა სიმაღლეზე ფრენენ, ე.ი. ლიტერატურაში სოციალურ პროგრესის (ანუ ცვლილების) გარეთ მოძრაობენ და არ შეუძლიათ მდინარების მიმართულებას მიჰყვნენ. ის შეიძლება ლიტერატურული მზის გარეთ მდგომ პლანეტას შევადაროთ. ამის გამო მისი არც სიცოცხლეში ესმით და არც სიკვდილის შემდეგ აღიარებენ სწრაფად (ეს მარტო პროზას კი არა, საერთოდ მთელ ლიტერატურას ახასიათებს).
9. კაცი მწერლობას რომ ესრაფვის, მოვალეა, ფრთხილად მოექცეს ფილოსოფიურ, საბუნებისმეტყველო და ეკონომიკურ მეცნიერებათა იდეებს. სანამ ადამიანი მხეცია, მანამ ნებისმიერ იდეას თუ თეორიას არ შეუძლია ადამიანის ცხოვრებაზე გაბატონება, ყველაფერს ისე უნდა ვუცქერდეთ, როგორც ცხოვრებაშია და გამოვხატოთ ისე, როგორც არის _ სწორედ ამას ჰქვია ნატურიდან გადაღება. საუკეთესო მეთოდი, რომელიც მწერალმა უნდა აირჩიოს, ნატურიდან გადაღებაა. სიტყვები _ «როგორც ის არის» უნდა გავიგოთ: «როგორც ის ხედავს» და არა «როგორც ისე ხედავს მაშინ, როცა თამასუქს უყურებს».
10. ნებისმიერი მცნება პროზაული ნაწარმოების შექმნისა არ არის ქოროს მცნება: რა თქმა უნდა, ჩემი «ათი მცნებაც» არ არის ოქროსი. ვისაც უწერია მწერლად ქცევა, გახდება კიდეც. ვისაც არა _ არა.

შენიშვნა: მე ყველაფერში სკეპტიკოსი ვარ. მაგრამ უნდა გამოვტყდე, რამდენჯერაც ვცადე სკეპტიციზმი შემენარჩუნებინა პოეზიასთან შეჯახებისას, არ შემეძლო სკეპტიკოსი დავრჩენილიყავი. ამავე დროს უნდა ვაღიარო, პოეზიასთან

შეჯახების დროსაც, მთელი ძალით ვცდილობდი ჩემი სკეპტიციზმი
შემენარჩუნებინა.